

Journal

of Humanities &
Social Sciences
Prince of Songkla University

Vol.20 No.1

January-June 2024

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1

มกราคม-มิถุนายน 2567

ISSN 3027-6225 (Online)

Journal of Humanities and Social Sciences
Prince of Songkla University

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)
Vol. 20 No. 1 (January –June 2024)

ISSN: 3027-6225 (Online)

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา ฯลฯ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้มีโอกาสนำเสนอและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวงกว้าง
2. พัฒนาศาสตร์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในรูปแบบบทความวิชาการ (Academic Article) บทความวิจัย (Research Article) และบทความปริทัศน์หนังสือ (Book Reviews) ที่มีคุณภาพตามขอบเขตที่วารสารกำหนด
3. เพื่อประโยชน์ในการนำองค์ความรู้ที่ได้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ของการเรียนการสอน และการนำไปต่อยอดในการพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ขอบเขตเนื้อหา

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดรับบทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) และบทความปริทัศน์จากหนังสือ (Book reviews) ในสาขาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเปิดรับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้

1. ด้าน Humanities
 - 1) Linguistics
 - 2) Language
 - 3) literature
 - 4) folklore
 - 5) Cultural studies
2. ด้าน Social science consists of the following 5 disciplines:
 - 1) Sociology and Anthropology
 - 2) History
 - 3) Philosophy and Religion
 - 4) Economics
 - 5) Social Work

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม มีการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviews) ที่ มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ อย่างน้อย 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบ Double-Blinded Peer Review

ข้อคิดเห็นใด ๆ ของบทความที่เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ และหากประสงค์จะนำบทความใดในวารสารไปเผยแพร่ซ้ำ โปรดติดต่อผู้เขียนบทความโดยตรง

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย / Research Article

- การนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บูรพา 1-20
REPRESENTATION OF THE WESTERNER IN NOVEL “BURAPHA”
ณัชรดา สมสิทธิ์ / Natrada Somsith
- การวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการตอบสนองต่อวิกฤตโรค COVID-19 ของเกาหลีเหนือ 21-39
และเกาหลีใต้
COMPARATIVE ANALYSIS OF COVID-19 RESPONSE POLICIES IN NORTH KOREA AND
SOUTH KOREA
วรินทร์ภัทร์ กิระนะวัฒน์ และ กมล บุษบรรณ / Waranphat Kiranawat, Kamon Butsaban
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ใน 40-62
โรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา
THE FACTORS RELATED TO MOTHERS' DECISION TO TERMINATE AN UNWANTED
PREGNANCY OF SONGKHLA HOSPITAL, SONGKHLA PROVINCE
จิรัชยา เจียวก๊ก อลัน สาดิน คทาวุธ แสงอรุณ ไมสาเราะ บูอิตำ และ สกุรัตน์ เทพสุทา /
Jirachaya Jeawkok, Alan Sadeen, Katavudh Sangarun, Maisaroh Buaitam, Sakulrat
Tapsuta

บทความวิชาการ / Academic Article

- เศรษฐกิจการเมืองของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในประเทศไทย: การวิเคราะห์โดยใช้ 63-81
ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ
POLITICAL ECONOMY OF STATE WELFARE CARD POLICY IN THAILAND:
PUBLIC CHOICE THEORY ANALYSIS
วรวุฒิ จำลองนาค / Worrawoot Jumlongnark
- การวิเคราะห์ปัจจัยที่ตั้งอุตสาหกรรม: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอุตสาหกรรม ยานยนต์ 82-119
ในประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซีย
INDUSTRIAL LOCATION FACTORS ANALYSIS: A COMPARISON OF THE AUTOMOTIVE
INDUSTRY IN THAILAND AND INDONESIA
จิระศักดิ์ รักการ / Jirasak Rakkarn

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- การส่งเสริมกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ในการปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษ
ในฐานะภาษากลาง 120-143
SUPPORTING INTERACTIONAL PRAGMATICS STRATEGIES IN ENGLISH AS A LINGUA
FRANCA CLASSROOM INTERACTION
พิกุล กุลสว่าง และ แอริค เอ แอมเบเล / Pikul Kulsawang, Eric A. Ambele
- ภววิทยาทางเพศ: ปฏิบัติการของสัปเหร่อกะเทยและคำสอนในพุทธเถรวาท 144-173
GENDER ONTOLOGY: SOCIAL PRAXIS OF KATHOEY UNDERTAKER AND THERAVADA
BUDDHIST DOCTRINE
นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ / Narupon Duangwises

บทปริทัศน์หนังสือ / Book Review

- ปริทัศน์หนังสือ: เจ้าหนู 174-179
BOOK REVIEW: LE DRÔLE
รุจีลักษณ์ สีลาเขต / Rujeeluck Seelakate

Abstract

The purpose of this study was to examine the Westerner representation in the novel 'Burapha' by V. Vinichayakul using the approach of Representation study and Occidentalism in literature. The findings show that V. Vinichayakul's representation of Westerners is consistent with the concept of Occidentalism, as seen through the western characters who decided to travel to Siam in order to escape the dull civilization in the West. However, when Westerners arrived in Siam, they became the outsiders in terms of look, culture, and way of thinking. The Siamese consider the Westerners as powerless people. The Westerners, too, realized they were in the wrong place and returned to the West. This portrayal gave Westerners the status of "others" in Siamese society, preventing them from assimilation. The representation is analogous to the Western characterization of Occidentalism, which tried to devalue the West while honoring the East's values and culture over the West through literature.

Keywords: westerners, representation, occidentalism

บทนำ

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแยกไม่ออก สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมักมีอิทธิพลต่อความคิดและการแสดงออกของมนุษย์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และความคิดของมนุษย์ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมนั้นบางครั้งสามารถสร้างมโนทัศน์และอคติต่อบุคคลหรือเหตุการณ์บางเหตุการณ์ได้เช่นกัน ทั้งนี้ การศึกษาเรื่องภาพแทน (Representation) เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถทำความเข้าใจวิธีคิดของมนุษย์ เข้าใจถึงอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อมโนทัศน์ของมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาได้ เนื่องจากภาพแทนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการรวบรวม การจัดการ และการเรียบเรียงความหมาย วาทกรรม และโลกทัศน์ของกลุ่มคนในสังคมที่ถูกผสมผสานหล่อหลอมจนกลายเป็นภาพแทนถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2548, น.3 อ้างอิงจาก Hall, 1997) ได้อธิบายว่า การนำเสนอภาพแทนไม่ใช่กระบวนการที่โปร่งใส แต่เป็นกระบวนการที่แอบแฝงผลิตความหมาย กล่าวคือ สิ่งรอบข้างไม่ได้มีความหมายในตัวของมันเอง หากแต่นักเขียนหรือผู้เสนอภาพแทนใส่ "ความหมาย" ลงไปในกระบวนการนำเสนอ ดังนั้น ผู้เขียนจึงนับว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นผู้กำหนดวงกรอบและกำหนดความหมายให้กับสิ่งรอบข้างเหล่านั้น นอกจากนี้ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2559, น.2 อ้างอิงจาก Hall, 1997) ยังได้อธิบายถึงภาพแทนอีกว่า ภาพแทนเป็นการพยายามที่จะเชื่อมโยงและนำเสนอแนวคิด (Concept) ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งผ่านระบบสัญลักษณ์ โดยระบบการนำเสนอภาพแทนเกิดขึ้นใน 2 ระดับด้วยกัน คือ (1) ระดับของการนำเสนอภาพในใจ (Mental Representation) เป็นการตีความและกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และ (2) ระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่มีอยู่ในสมองออกมาให้ผู้อื่นได้รับทราบด้วยระบบสัญลักษณ์หนึ่ง ๆ เช่น ภาษา

ภาพแทนของชาวตะวันตกเป็นภาพแทนชุดหนึ่งที่ถูกกลั่นกรองและประกอบสร้างจากความคิดของผู้คนที่มีต่อชาวตะวันตก และถ่ายทอดผ่านภาษาในบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือวรรณกรรมจากยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งภาพแทนของชาวตะวันตกในแต่ละยุคก็มีลักษณะและแนวคิดที่แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย บางช่วงเวลาชาวตะวันตกถูกประกอบสร้างความหมายให้เป็น “คนต่างด้าว” ที่เข้ามาพึ่งพาพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์สยาม บางช่วงเวลาชาวตะวันตกถูกประกอบสร้างความหมายให้เป็น “เพื่อนของสยาม” บางช่วงเวลาชาวตะวันตกถูกประกอบสร้างความหมายให้เป็น “เจ้าจักรวรรดิที่ละโมบ” และในบางช่วงเวลาชาวตะวันตกถูกประกอบสร้างความหมายให้เป็น “ผู้นำโลก” หรือ “มหาอำนาจทางธุรกิจ” ซึ่งภาพแทนเหล่านี้เกิดจากผลรวม

จากความคิดของผู้คนในสังคมในแต่ละยุคสมัยที่มีต่อชาวตะวันตก และถ่ายทอดผ่านการบรรยายในบันทึกหรือวรรณกรรมจนเป็นภาพแทนของชาวตะวันตก

นวนิยายเรื่อง *บุรพา* เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างภาพแทนของชาวตะวันตก นวนิยายเรื่องนี้ประพันธ์โดย ว.วินิจฉัยกุล หรือ รองศาสตราจารย์ คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์ นักเขียนชาวไทย เนื้อหากล่าวถึงช่วงเหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1855 หรือ พ.ศ. 2398 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ชาวตะวันตกล่าอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สยามเลือกสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต และปรับตัวเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกเพื่อหลีกเลี่ยงจากการตกเป็นอาณานิคม เนื้อหาของนวนิยายเรื่อง *บุรพา* กล่าวถึง *แคธริน* หญิงสาวชาวอังกฤษที่มีโอกาสเดินทางมายังสยามในสมัยรัชกาลที่ 4 โดย แคธริน ตัดสินใจแต่งงานกับ อาร์เธอร์ ลินลีย์ นายทหารหนุ่มที่ได้รับการว่าจ้างให้มาเป็นผู้ฝึกหัดทหารตามแบบตะวันตกในพระราชวังบวรสถานมงคลในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แคธริน ไม่รู้จักดินแดนที่ชื่อว่า “สยาม” มาก่อน รู้เพียงแต่ว่าสยามอยู่ห่างไกลกว่าอินเดีย ทั้งนี้ ก่อนออกเดินทางมายังสยาม แคธริน ป่วยเป็นโรคหัดจึงไม่สามารถเข้าพิธีแต่งงานและเดินทางมาสยามพร้อม อาร์เธอร์ ลินลีย์ ได้ เมื่อหายป่วย แคธริน จึงเดินทางมาสยามพร้อม หม่อมเจ้าวิษุประกา เจ้าชายชาวสยามที่ได้รับการศึกษาจากอินเดียและกำลังท่องเที่ยวในประเทศอังกฤษ เมื่อถึงสยาม แคธริน เลิกพบกับ อาร์เธอร์ ลินลีย์ และตัดสินใจเป็นหม่อมของหม่อมเจ้าวิษุประกา แคธริน ต้องพบกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ภายหลัง แคธริน จึงเดินทางกลับสู่ตะวันตกในท้ายที่สุด

นวนิยายเรื่อง *บุรพา* มีความน่าสนใจ เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้ประพันธ์โดยนักเขียนชาวไทย แต่กลับมีการใช้มุมมองของชาวตะวันตกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสยามในการดำเนินเรื่อง อีกทั้งการวางโครงเรื่องในนวนิยายยังคล้ายคลึงกับชีวประวัติของ แอนนา เลียวโนเวนส์ เช่น การกล่าวถึงหญิงสาวชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในสยาม ได้สอนหนังสือในเขตพระราชฐาน พบกับความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรมของสยามและตะวันตก และจบเรื่องโดยกำหนดให้ชาวตะวันตกเดินทางกลับสู่ดินแดนตะวันตก โดยผู้เขียนได้บรรยายเหตุการณ์ผ่านมุมมองของตัวละครชาวตะวันตกได้อย่างน่าสนใจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ว.วินิจฉัยกุล จะเล่าเรื่องผ่านมุมมองของหญิงชาวอังกฤษในยุคอาณานิคม เช่นเดียวกับเรื่องเล่าของ แอนนา เลียวโนเวนส์ หากแต่นวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพแทนของสยามว่าเป็นดินแดนที่มีความล้าหลัง ป่าเถื่อน หรือไม่มีอารยธรรม ตามแนวคิดบูรพคดีนิยม (Orientalism) ว. วินิจฉัยกุล ได้กำหนดให้ชาวตะวันตกบรรยายถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความอุดมสมบูรณ์ของสยามด้วยน้ำเสียงชื่นชม และบรรยายให้เห็นว่าชาวตะวันตกมีสถานะเป็น “คนอื่น”

หรือ “คนนอก” ในสังคมสยาม ซึ่งเมื่อพิจารณาโครงเรื่อง มุมมองในการเล่าเรื่อง การบรรยายถึงสยาม และการที่ผู้เขียนเป็นชาวไทย ทำให้เห็นว่าภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บุรพพา* นั้นแฝงไว้ด้วยแนวคิดอัสตงคตินิยม (Occidentalism)

แนวคิดอัสตงคตินิยม (Occidentalism) เป็นการศึกษาตะวันตก (Western) โดยผู้ที่ไม่ใช่ชาวตะวันตก (Other, Non-Western) โดยมุ่งพิจารณาถึงทัศนคติที่กลุ่มชนในดินแดนอื่นมีต่อชาวตะวันตก และมุ่งแสดงภาพแทนชาวตะวันตกจากมุมมองและสายตาของกลุ่มชนในดินแดนอื่น โดย Jamal Malik (2012, p.125) ได้อธิบายว่า การศึกษาภาพแทนตะวันตกตามแนวคิดอัสตงคตินิยม เกิดจากการที่ชาวพื้นเมืองหรือกลุ่มชนในดินแดนอาณานิคมพยายามหวนคืนสู่วิถีชีวิตเดิมก่อนการเข้ามาของตะวันตก โดยการบรรยายหรือแสดงถึงความโหดร้ายและไม่เป็นธรรมของชาวตะวันตกที่ยึดครองดินแดนอื่น และในทางกลับกันก็มุ่งยกย่องให้ความสำคัญต่อระบบศีลธรรม จิตวิญญาณ วัฒนธรรมเดิมก่อนการครอบงำในยุคอาณานิคมหรือก่อนที่ตะวันตกจะเข้ามาปรับเปลี่ยนโครงสร้างวิถีชีวิตของชาวตะวันออกรวมทั้ง Hassan Hanafi (1991, cited in Malik, 2012, p.125) ก็ได้อธิบายว่า อัสตงคตินิยมคือการกลับไปค้นหาพิธีกรรมที่ดี และยุครุ่งเรืองของตะวันออก และมองว่าตะวันออกก่อนการเข้ามาของตะวันตกคือความบริสุทธิ์ ความถูกต้อง ผู้บันทึกจะบรรยายถึงความเลวร้ายของตะวันตก หรือมุ่งให้ความสำคัญต่อรากเหง้าวัฒนธรรมเดิมของชนชาติตน โดยผู้บันทึกหรือผู้สร้างวรรณกรรมตามแนวคิดอัสตงคตินิยมมักจะเป็นกลุ่มชนชาวพื้นเมืองที่มีความรู้แบบตะวันตก และใช้กระบวนการสร้างภาพแทนแบบเดียวกับที่ตะวันตกเคยกระทำกับตะวันออกมาใช้ในการโต้กลับตะวันตก

ทั้งนี้ จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า นวนิยายเรื่อง *บุรพพา* มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดอัสตงคตินิยม เช่น การแสดงให้เห็นว่าสยามมีคุณค่าและมีอารยธรรมของตนเอง และการระบุว่าชาวตะวันตกคือ “คนอื่น” ในสังคมสยาม ทั้งนี้ การบรรยายของผู้เขียนในวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเสมือนสารที่ผู้เขียนตั้งใจถ่ายทอด และมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยาย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงการนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บุรพพา* เพื่อพิจารณาถึงการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกของผู้เขียนชาวไทย และเพื่อพิจารณาถึงทัศนคติของผู้เขียนนวนิยายที่มีต่อชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมซึ่งเป็นฉากหลังของเรื่อง โดยมุ่งหวังว่าการพิจารณาภาพแทน ตลอดจนเข้าใจคุณค่าและความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภาพแทนของชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา ซึ่งประพันธ์โดย ว. วินิจฉัยกุล

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาข้อมูลและทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องภาพแทน (Representation) ตามแนวทางของ สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) เพื่อใช้ในการพิจารณาภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา
2. ศึกษาแนวคิดเรื่องอัสตงคตนิยม (Occidentalism) ซึ่งมีผลต่อการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา
3. รวบรวมข้อมูลจากการวางโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง บทบาทและความสัมพันธ์ของตัวละครชาวตะวันตกและตัวละครชาวสยาม จากบทบรรยายและบทสนทนาในนวนิยายเรื่อง บุรพา
4. วิเคราะห์ภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา ตามแนวคิดอัสตงคตนิยม โดยมุ่งพิจารณาจากการกำหนดโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง บทบาทและความสัมพันธ์ของตัวละครชาวตะวันตกและชาวสยาม จากบทบรรยายและบทสนทนาที่ผู้เขียนชาวไทยถ่ายทอดไว้ในนวนิยาย
5. สรุปและอภิปรายผล ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

นวนิยายเรื่อง บุรพา เป็นบทประพันธ์ของ ว. วินิจฉัยกุล นักเขียนชาวไทย โดยนวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหาบอกเล่าถึงชีวิตของ แครรีน หญิงสาวจากมณฑลแสมเซียร์ ประเทศอังกฤษที่เดินทางเข้ามาในสยามในราวปี พ.ศ. 2398 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สยามเริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับตะวันตก และเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวตะวันตก นวนิยายเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกับชีวประวัติของนางแอนนา เลียวโนเวนส์ หญิงชาวต่างชาติที่ได้รับการว่าจ้างให้เข้ามาสอนภาษาอังกฤษในพระบรมมหาราชวังในสมัยรัชกาลที่ 4 โดย ว. วินิจฉัยกุล ได้กำหนดโครงเรื่องให้ แครรีน ได้เข้าไปสอนภาษาอังกฤษและวิชาการเรือนในพระราชวังบวรสถานมงคลในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย ว. วินิจฉัยกุล ได้กำหนดให้ แครรีน เดินทางมาถึงสยามก่อน นางแอนนา เลียวโนเวนส์ เป็นเวลา 5 ปี

นวนิยายเรื่อง *บูรพา* มีการบรรยายฉากและเหตุการณ์ในยุคอาณานิคม ซึ่งหากพิจารณาจากเอกสาร บันทึกการเดินทาง หรือวรรณกรรมของชาวตะวันตกในยุคอาณานิคม จะพบว่า ชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมมักมีมโนทัศน์แบบเหมารวมว่า ประชาชาติตะวันตกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความรู้ วัฒนธรรม ตลอดจนมีระบบศีลธรรมที่สูงกว่ากลุ่มชนในดินแดนอื่น ชาวตะวันตกจึงใช้ค่านิยม และวิถีการดำรงชีวิตของตนเองเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบและตัดสินกลุ่มชนและสังคมอื่น (Said, 1994, p.40) อย่างไรก็ตาม แม้ว่านวนิยายเรื่อง *บูรพา* จะใช้ฉากเหตุการณ์ในยุคอาณานิคม แต่ ว. วินิจฉัยกุล กลับแสดงภาพแทนชาวตะวันตกที่แตกต่างไป โดยแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกที่มีสถานะเป็น “คนอื่น” ในสังคมสยาม และแปลกประหลาดไปจากชาวสยาม ทั้งด้านรูปลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม อีกทั้งผู้เขียนยังได้บรรยายให้เห็นว่า ชาวตะวันตกไม่มีอำนาจในสังคมสยาม ชาวตะวันตกในสยามคือผู้ที่อยู่ผิดที่ผิดทาง และต้องเดินทางกลับสู่ตะวันตกในท้ายที่สุด โดยปรากฏภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บูรพา* ดังนี้

1. ชาวตะวันตกในฐานะนักเดินทางหรือนักผจญภัย

ภาพของนักเดินทางหรือนักผจญภัยชาวตะวันตกที่เดินทางมาถึงตะวันออกเป็นภาพที่ปรากฏบ่อยครั้งเมื่อมีการกล่าวถึงประชาชาติตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคแห่งการล่าอาณานิคม โดยวรรณกรรมหรือภาพยนตร์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวมักจะแสดงภาพของนักเดินทางหรือนักผจญภัยชาวตะวันตกที่เดินทางออกจากดินแดนของตนเองไปสู่ดินแดนอื่นด้วยภารกิจบางประการ เช่น การตามหาขุมทรัพย์ในอาณาจักรลับ การเดินเรือข้ามสมุทรสู่ดินแดนใหม่ โครงการเกี่ยวกับการเดินทางนี้ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยม การพัฒนาอุตสาหกรรม และการสำรวจดินแดนอื่นของชาวยุโรป ดังนั้น เมื่อมีการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ในยุคการล่าอาณานิคม โครงการเกี่ยวกับการเดินทางจึงเป็นโครงการที่ผู้เขียนสนใจและมักหยิบยกมานำเสนอ

ทั้งนี้ Edward Said ได้กล่าวว่า ชาวตะวันตกที่เดินทางสู่ตะวันออกมักจะเขียนบรรยายถึงตะวันออกไว้ในบันทึกการเดินทางหรือวรรณกรรมของตนว่า ตะวันออกเป็นดินแดนลับ มีสิ่งมีชีวิตที่แปลกประหลาด มีภูมิประเทศที่น่ากลัว และการเดินทางสู่ตะวันออกสร้างประสบการณ์ที่ต้องจดจำในชีวิตให้แก่ชาวตะวันตก (Said, 1994, p.1) อีกทั้งยังบรรยายถึงตะวันออกในลักษณะของตำนานหรือเรื่องเล่าแฟนตาซี (Said, 1994, p.6) ซึ่งนวนิยายเรื่อง *บูรพา* ก็ปรากฏการบรรยายถึงนักเดินทางจากตะวันตกที่มาสู่ตะวันออกตามแนวคิดข้างต้นเช่นกัน

ว. วินิจฉัยกุล ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง บูรพา ได้กำหนดโครงเรื่องให้ชาวตะวันตกเดินทางเข้ามาในสยาม และเริ่มนำเสนอภาพแทนของชาวตะวันตกผ่านตัวละคร โดยตัวละครสำคัญที่เป็นภาพแทนของนักเดินทางชาวตะวันตกคือ “แคธริน” หญิงสาวที่เกิดและเติบโตในหมู่บ้านลองสต็อก หมู่บ้านเล็ก ๆ ในมณฑลแอมเซียร์ ประเทศอังกฤษ ผู้เขียนได้บรรยายความคิดของ แคธริน ว่า หญิงสาวเบื่อหน่ายกับวิถีชีวิตในกรอบธรรมเนียมประเพณีอันเคร่งครัด และต้องการหลีกเลี่ยงไปจากชีวิตแม่บ้านที่จำเจอยู่เสมอตั้งนั้น เมื่อ อาร์เธอร์ ลิลลี่ นายทหารหนุ่มที่กำลังจะเดินทางไปสยามขอเธอแต่งงาน แคธริน จึงตอบตกลงด้วยเหตุผลที่ว่า “อย่างแรกที่เธอชอบ คือ เธอจะได้ออกจากโลกแคบ ๆ ในหมู่บ้านได้อย่างถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณี” และเหตุผลที่ 2 คือ “จะได้ไปเห็นดินแดนที่เธอไม่มีโอกาสรู้จักมาก่อน จะเป็นอินเดีย หรือจีน หรือประเทศอะไรอีกหลายประเทศที่อาร์เธอร์เล่าให้ฟัง” อีกทั้งผู้เขียนยังได้เน้นย้ำให้เห็นว่า แคธริน ต้องการเดินทางออกจากหมู่บ้านเล็ก ๆ ของเธอเป็นอย่างมากว่า “ไม่สำคัญหรอกว่าประเทศไหน ขอเพียงให้เธอรู้สึกว่าเธอได้สัมผัสถึงสุดขอบฟ้าแล้ว” (ว.วินิจฉัยกุล, 2552, น.20)

ความต้องการที่จะออกเดินทางจากบ้านเกิดของตนเองไปสู่ดินแดนอื่นของ แคธริน เป็นภาพแทนของนักเดินทางยุโรปในยุคแห่งการล่าอาณานิคม ซึ่งชาวตะวันตกต่างพากันออกเดินทางสู่ดินแดนใหม่ เพื่อสำรวจ ตั้งรกราก เริ่มต้นชีวิตใหม่ ตลอดจนหาโอกาสสร้างรายได้จากทรัพยากรในดินแดนอาณานิคม ทั้งนี้ แม้ว่า แคธริน จะไม่ได้ต้องการสร้างรายได้จากดินแดนอาณานิคม แต่สิ่งหนึ่งที่ ว. วินิจฉัยกุล มุ่งถ่ายทอดผ่านตัวละคร แคธริน ก็คือ การสร้างภาพแทนชาวตะวันตกที่ต้องการเดินทางสู่ดินแดนอื่นเพื่อโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างอิสระ

ผู้เขียนยังได้บรรยายถึงความตื่นเต้นของ แคธริน ที่ได้ออกเดินทางจากหมู่บ้าน ขึ้นเรือเดินสมุทร และพบเจอกับผู้คนและอารยธรรมที่ต่างไปจากเดิม ตลอดจนบรรยายถึงอารมณ์ของ แคธริน ที่พึงพอใจกับการได้ออกเดินทางผจญภัยไปสู่ดินแดนใหม่ว่าเป็นการ “เปิดโลกใหม่ที่เธอไม่เคยนึกฝันมาก่อนไม่ว่าจะบ้านเรือน ผู้คน ความเป็นอยู่และภาษาที่ใช้ ทุกสิ่งทุกอย่างดูแปลกประหลาดราวกับหลุดเข้าไปในฉากนิทาน” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.113) ซึ่งการบรรยายถึง แคธริน ที่ตื่นเต้นกับการเดินทางนี้เป็นเสมือนการสร้างภาพของนักเดินทางชาวตะวันตกที่ต้องการประสบการณ์ชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากสภาพสังคมในตะวันตก ภาพแทนของชาวตะวันตกที่ปรากฏจึงเป็นภาพของชาวตะวันตกที่มุ่งใช้การเดินทางเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเอง และใช้ตะวันออกเป็นจุดหมายในการเดินทาง

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงการใช้คำของ ว.วินิจฉัยกุล ที่บรรยายถึงสาเหตุที่ แครธรีน ออกเดินทางจะพบว่า ผู้เขียนเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครไม่ต้องการอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม ไม่ว่าจะเป็น “ออกไปจากโลกแคบ ๆ” “จะได้ไปเห็นดินแดนที่เธอไม่มีโอกาสรู้จักมาก่อน” หรือ “ไม่สำคัญหรอกว่าประเทศไหน” ซึ่งการใช้คำบรรยายในลักษณะดังกล่าวสื่อความหมายว่าตัวละคร ชาวตะวันตกต้องการหลีกเลี่ยงวิถีชีวิตและสภาพสังคมในตะวันตก ไม่ต้องการเป็นแม่บ้านที่มีวิถีชีวิตที่ เจียบเหงา อยู่ในขอบเขตของอังกฤษ การบรรยายในลักษณะนี้ทำให้ตะวันตกกลายเป็นความ “น่าเบื่อหน่าย” จนชาวตะวันตกต้องออกเดินทางเพื่อมาหาโอกาสในการดำเนินชีวิตใหม่ที่มีชีวิตชีวา อีกทั้งการเดินทางออกจากตะวันตกยังเป็นเสมือนการเดินทางออกห่างจากขนบธรรมเนียมปฏิบัติของ สังคมตะวันตกไปสู่ชีวิตที่มีอิสระมากกว่าในตะวันออกอีกด้วย ซึ่งการบรรยายว่าชาวตะวันตกต้องการ หลีกเลี่ยงออกจากสังคมตะวันตกนี้แตกต่างจากภาพแทนเจ้าจักรวรรดิในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่มีมโนทัศน์ ว่าตะวันตกคือความเจริญและความสมบูรณ์พร้อม และการเดินทางสู่ดินแดนอื่นเป็นการบุกเบิกผจญภัย เต็มไปด้วยอันตราย และไม่สะดวกสบายอย่างในตะวันตก การบรรยายของผู้เขียนที่ว่าวิถีชีวิตใน ตะวันตกคือความน่าเบื่อนี้ จึงเป็นการเริ่มแสดงให้เห็นถึงการพยายามลดทอนคุณค่าและความสำคัญของ ตะวันตกลงโดยนักเขียนชาวไทย

5.2 ชาวตะวันตกที่ชื่นชมตะวันออกกว่าเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม

บันทึกการเดินทางและวรรณกรรมของชาวตะวันตกในยุคแห่งการล่าอาณานิคมนั้นมักปรากฏ การแสดงภาพแทนชาวตะวันตกและชาวตะวันออกในลักษณะคู่ตรงข้าม โดยชาวตะวันตกมักบรรยายถึง ขนชาติของตนว่าเป็นกลุ่มชนที่มีความรู้ มีสถานะสูงกว่าชาวพื้นเมือง และบรรยายถึงชาวตะวันออกกว่า เป็นกลุ่มชนที่ล้าหลัง (European Superiority over Oriental Backwardness) (Said, 1994, p.7) อีกทั้งนักเดินทาง นักวิชาการ หรือนักเขียนชาวตะวันตกมักบันทึกถึงชาวตะวันออกว่าโง่เขลา ดำเนิน ชีวิตตามจารีตแบบเดิม เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และไม่มีเหตุผล (Said, 1994, p.40-41) ซึ่งการ บันทึกถึงชาวตะวันออกในลักษณะนี้ก่อให้เกิดภาพแทนชาวตะวันออกที่ล้าหลัง และไม่มีความรู้ อีกทั้ง ภาพแทนของชาวตะวันออกที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นยังถูกผลิตซ้ำและส่งต่อกันอย่างแพร่หลายในหมู่ ชาวตะวันตก

นวนิยายเรื่อง *บูรพา* เป็นนวนิยายที่กล่าวถึงชาวตะวันตกในยุคอาณานิคม โดยผู้เขียนได้ใช้ มุมมองของชาวอังกฤษอย่าง แครธรีน ในการถ่ายทอดเรื่องราว ซึ่งหากพิจารณาตามช่วงเวลา

ในเรื่อง ตลอดจนสถานะของตัวละครแล้ว ชาวตะวันตกอย่าง แครรีน ควรจะมีมีโนทัศน์แบบชาวตะวันตกที่เชื่อว่าชนชาติของตนเหนือกว่าและมีอารยธรรมสูงกว่าชนชาติอื่น หากแต่สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ว. วินิจฉัยกุล ไม่ได้กำหนดให้ แครรีน มีมีโนทัศน์แบบชาวตะวันตก แต่กำหนดให้ แครรีน เป็นผู้บอกเล่าว่าชาวสยามเป็นผู้มีวัฒนธรรมและมีความรู้

การบรรยายว่าชาวสยามเป็นผู้มีความรู้และมีวัฒนธรรมถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองของ แครรีน ที่มีต่อ หม่อมเจ้าวิชชุประภา ว่า แม้ว่าชายหนุ่มชาวสยามจะมีรูปลักษณ์ภายนอกที่แตกต่างจากชาวตะวันตก หากแต่ชายหนุ่มกลับรู้ขนบธรรมเนียมของชาวตะวันตกเป็นอย่างดี เช่น “เจ้าของนัยน์ตาสีประหลาดคู่นั้นนุ่มศีรษะลง เป็นเชิงข่อยภัย” “เขาพูดภาษาอังกฤษได้ชัด เป็นสำเนียงของคนมีการศึกษา หางเสียงเพี้ยนแปร่งเล็กน้อย อย่างคนต่างชาติ แต่ไม่ถึงกับซัดหู” อีกทั้งยังแต่งกาย “เหมือนสุภาพบุรุษอังกฤษ” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.59-60) คำบรรยายของ แครรีน ถึง หม่อมเจ้าวิชชุประภา นี้เป็นการแสดงว่าชาวตะวันตกอย่าง แครรีน รับรู้ถึงเชื้อชาติที่แตกต่างระหว่างชาวอังกฤษและชาวสยาม แต่ก็ตระหนักว่าชาวสยามไม่ได้ไร้อารยธรรม โง่เขลา หรือป่าเถื่อนแต่อย่างไร ชาวสยามในสายตาของ แครรีน คือ ผู้ที่สื่อสารภาษาอังกฤษได้ดี แต่งกายตามวัฒนธรรมของชาวตะวันตก และรู้มารยาทของชาวตะวันตก ทั้งนี้ การกำหนดให้ แครรีน เป็นผู้ประเมินและตัดสินชาวสยามว่าเป็นผู้ที่มีอารยธรรม แสดงให้เห็นถึงภาพแทนของชาวตะวันตกที่ประเมินค่าชาวตะวันออก แต่การประเมินค่าที่ปรากฏคือการเริ่มต้นให้ชาวตะวันตกชื่นชมชาวตะวันออก ซึ่งลักษณะดังกล่าวแตกต่างจากการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกและตะวันออกในยุคอาณานิคม และแสดงนัยของการเริ่มต้นทำลายภาพแทนเดิมของชาวตะวันตกและตะวันออกลง

ผู้เขียนยังได้กำหนดให้ แครรีน ประหลาดใจที่ชาวสยามอย่าง หม่อมเจ้าวิชชุประภา ไม่ได้ประหม่าหรือเกรงกลัวชาวตะวันตก อีกทั้งยังกล้าวิจารณ์ชาวอังกฤษว่าแสดงมารยาทแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น ดังข้อความที่ว่า “ผมเคยชินที่พวกชาวตะวันตกอย่างคุณจะพูดทักทายด้วยคำสองคำ...แล้วก็โล่งอกว่าได้ทำตามมารยาทแล้ว หลังจากนั้นก็ไม่มีการเกี่ยวข้องใด ๆ กันอีก” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.55) คำพูดของ หม่อมเจ้าวิชชุประภา ทำให้ชาวตะวันตกกลายเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับตะวันออก ไม่มีความจริงใจ และมักจะคิดว่าชาวตะวันออกรู้ไม่เท่าทันชาวตะวันตก ทั้งที่แท้จริงแล้ว ชาวตะวันออกเข้าใจธรรมเนียมการทักทายของชาวตะวันตก และรู้ว่าชาวตะวันตกต้องการแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเป็นผู้ที่มีมารยาททางสังคม แม้ว่ามารยาททางสังคมนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นจากความจริงใจก็ตาม ทั้งนี้ การแสดง

ภาพชาวตะวันตกดังที่ปรากฏข้างต้น ยังส่งผลให้ภาพแทนของชาวตะวันออกละเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตก และรู้ทันวิถีคิดของชาวตะวันตกอีกด้วย

นวนิยายเรื่อง *บุรพา* ยังได้ปรากฏการชื่นชมสยามว่าเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมโดยปรากฏผ่านคำบอกเล่าของ หม่อมเจ้าวิหขุประภา ที่เล่าให้ชาวตะวันตกอย่าง แครรีน ฟิงว่า สยามไม่มีความขัดแย้งทางศาสนาดังเช่นที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ และชนชั้นนำของสยามได้ดูแลผู้คนต่างเชื้อชาติศาสนาในสังคมอย่างดี ดังคำบรรยายที่ว่า “ชีวิตที่นั่นสงบและง่าย เราไม่มีข้อขัดแย้งกันด้านศาสนา หรือเชื้อชาติ ถ้าหากว่ามีคนชาติอื่น ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน สยามก็จะจัดที่ให้เขาอยู่เป็นหมู่บ้าน ให้เขาดำรงชีวิตตามแบบเดิมของเขาไม่ขัดขวางไม่บีบบังคับ เราอยู่กันอย่างประนีประนอม และก็ตามสบาย...” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.67) การหยิบยกปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาในตะวันตก และการระบุว่าสยามเปิดกว้างทางศาสนาถึงขนาดที่มีการจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยอย่างเป็นระบบนั้นเป็นการแสดงภาพของชาวตะวันตกที่มีความขัดแย้งในสังคมและจำกัดอิสระในการดำเนินชีวิตของผู้อื่น ในขณะที่สยามเปิดกว้างทางความคิดและผู้คนสามารถดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขมากกว่า

คำบรรยายที่มีลักษณะยกย่องสยาม และชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งในสังคมตะวันตกนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงภาพแทนของชาวตะวันตกให้กลายเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับตะวันออกรวม ทั้งการกล่าวถึงความสงบสุขในสยามยังเป็นการแสดงนัยความหมายให้เห็นว่าการจัดการทางสังคมในสยามเหนือกว่าตะวันตก คำบอกเล่าของ หม่อมเจ้าวิหขุประภา นี้แตกต่างจากคำบอกเล่าของชาวตะวันตกที่ว่า ตะวันออกคือความล้าหลัง (Said, 1994, p.7) และชาวตะวันตกมักใช้เหตุผลเรื่องความล้าหลังเพื่อครอบงำทางความคิด วิถีชีวิต และมุ่งกำหนดให้ชนชาติอื่นเปลี่ยนแปลงมาใช้วัฒนธรรมของตน ซึ่งนวนิยายเรื่อง *บุรพา* นี้ได้แสดงภาพที่แตกต่างออกไป

การที่ หม่อมเจ้าวิหขุประภา เป็นผู้บอกเล่าถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสยามให้ แครรีน ฟิง ทำให้ชาวสยามมีสถานะของผู้ที่รอบรู้ทั้งวัฒนธรรมของตะวันตกและตะวันออกรวม และผลักให้ชาวตะวันตกกลายเป็นผู้ที่เต็มไปด้วยความไม่รู้ และต้องได้รับการชี้แนะหรือเปิดโลกทัศน์โดยชาวตะวันออกรวม ภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บุรพา* จึงมีลักษณะแตกต่างจากภาพแทนชาวตะวันตกในวรรณกรรมที่มีฉากหลังเป็นยุคอาณานิคมเรื่องอื่น กล่าวคือ ชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บุรพา* ไม่ได้เป็นภาพแทน

ของเจ้าจักรวรรดิตะวันตกที่มีความรู้และวิทยาการสูงกว่าชนชาติอื่น แต่เป็นภาพแทนของชาวตะวันตกที่
ด้อยกว่าชาวตะวันออกทั้งในด้านความรู้และวัฒนธรรม

5.3 ชาวตะวันตกคือ “คนนอก” และไม่มีอำนาจในสยาม

การสร้างภาพแทนของชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมนั้นปรากฏใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ
การที่ชาวตะวันตกบรรยายถึงชาวตะวันตกเอง โดยนักเดินทางและนักเขียนชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมมักบรรยายถึงกลุ่มชนชาวตะวันตกว่าเป็นกลุ่มชนที่มีความศิวิไลซ์ มีความรู้ความสามารถ
คอยช่วยเหลือชาวพื้นเมืองจากอาการเจ็บป่วยหรือภัยพิบัติ ตลอดจนเป็นผู้สอนให้ชาวพื้นเมืองได้พบกับ
วัฒนธรรมใหม่หรือความทันสมัยแบบตะวันตก (Arthur James Balfour, 1910 อ้างถึงใน Said, 1994,
p.33) คำบรรยายเหล่านี้ก่อให้เกิดภาพแทนชาวตะวันตกที่มีอารยะ มีวัฒนธรรมที่เหนือกว่าชนชาติอื่น
และเป็นผู้ช่วยเหลือยกระดับสังคมของชนพื้นเมืองให้หลุดพ้นจากความล้าหลังตามแนวคิดบูรพคตินิยม

การบรรยายถึงชาวตะวันตกในลักษณะที่ 2 คือ การบรรยายถึงชาวตะวันตกด้วยมุมมองของผู้ที่
ไม่ใช่ตะวันตก ซึ่งเป็นทัศนคติการมองตะวันตกให้เป็นอื่น (ธงรบ รื่นบันเทิง, 2560, น.89-91)
การบรรยายถึงชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมโดยผู้ที่ไม่ใช่ตะวันตกนี้เกิดขึ้นเพื่อตีแผ่ให้เห็นว่า
ชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมได้บิดเบือนหรือสร้างตะวันออกขึ้นตามจินตนาการของตนเอง
ชาวตะวันตกคือผู้เริ่มต้นประกอบสร้างภาพแทนให้ตะวันออกหมายถึงดินแดนที่ไม่พัฒนา ล้าหลัง
และสร้างภาพแทนให้ตะวันตกมีลักษณะที่ตรงกันข้ามคือมีความเจริญและทันสมัย ทั้งนี้ การสร้างภาพแทน
ชาวตะวันตกโดยผู้ที่ไม่ใช่ตะวันตกนี้ยังมุ่งเน้นการแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ไม่ใช่ตะวันตกเป็นผู้ที่มีอารยธรรมอยู่
แล้ว เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยกย่องและการสร้างคุณค่าให้แก่วัฒนธรรมแบบเดิม ซึ่งการสร้าง
ภาพแทนชาวตะวันตกในลักษณะนี้เป็นการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกตามแนวคิดอัสตงคตินิยม

นวนิยายเรื่อง บุรพา ซึ่งประพันธ์โดยนักเขียนชาวไทยได้มีการนำเสนอภาพแทนที่เชื่อมโยงกับ
แนวคิดอัสตงคตินิยม โดยแสดงให้เห็นว่าชาวสยามคือผู้ที่มีอารยธรรมอยู่แล้ว และชาวตะวันตกคือความ
เป็นอื่น ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการยกย่องชาวสยามและลดทอนความสำคัญของชาวตะวันตก
ผ่านการบรรยายความนึกคิดและพฤติกรรมของตัวละคร โดยการบรรยายให้เห็นว่า แครธริน
เป็น “คนนอก” ของสังคมสยาม และถูกตัดสินคุณค่าด้วยบรรทัดฐานของชาวสยาม

การนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกให้กลายเป็นคนนอกของสังคมสยามนี้เริ่มต้นเมื่อ แครรีน ตัดสินใจหย่าขาดจาก อาร์เธอร์ ลิลลีย์ และตกลงใจเป็นหม่อมของ หม่อมเจ้าวิชิขุประภา การตัดสินใจดังกล่าวเป็นเสมือนการถอดสถานะ “มิสซิสลิลลีย์” ซึ่งเป็นสัญญาะแสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของ จักรวรรดิอังกฤษออกจาก แครรีน และจัดวางสถานะของ แครรีน ในสังคมสยามในฐานะ “หม่อมผิวเผือก” ที่อาศัยอยู่ดำนักเรือนแพ ซึ่งคำเรียกที่ชาวสยามใช้เรียกหญิงชาวตะวันตกนี้แสดงให้เห็นว่า แครรีน คือ ความแปลกประหลาดในสังคมของชาวสยาม และเป็นคนนอกที่ไม่สามารถกลมกลืนกับครอบครัวของสามีได้

ผู้เขียนบรรยายถึงภาพแทนของชาวตะวันตกที่เปลี่ยนแปลงไปจากหญิงสาวชาวอังกฤษที่มีสถานะเป็นครูผู้นำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่มาสู่ชาวสยาม มาสู่ภรรยาของชายชาวสยามที่ไม่มีความสามารถในการดูแลสามี จนถูกตำหนิจาก หม่อมหยาด ซึ่งเป็นมารดาของ หม่อมเจ้าวิชิขุประภา โดยปรากฏคำบรรยายที่แสดงให้เห็นว่าชาวสยามกำลังตัดสินและวิพากษ์วิจารณ์ชาวตะวันตกอย่าง แครรีน ด้วยวัฒนธรรมของชาวสยามว่า “ชั้นแต่จะนุ่งโจงกระเบนให้ผัวยังทำไม่เป็น ปล่อยให้เจ้าทวน เข้านอกออกในแพ จนถึงในห้องในหับ มีธรรมเนียมที่ไหน” (ว.วินิจฉัยกุล, 2552, น.319) คำตำหนิจาก หม่อมหยาดนี้แสดงให้เห็นว่า หญิงสาวชาวตะวันตกไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นภรรยาของหม่อมเจ้า หรือเจ้าชายของสยาม การบรรยายของ ว.วินิจฉัยกุล นี้ทำให้ภาพแทนของชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บุรพพา* เปลี่ยนแปลงจากการเป็นเจ้าจักรวรรดิตะวันตกที่มีอำนาจ กลายเป็นภาพแทนของหญิงชาวตะวันตกที่ถูกลดทอนคุณค่าให้กลายเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ ไม่มีวัฒนธรรม และไม่คู่ควรกับชายชาวสยาม

ผู้เขียนยังกำหนดให้ แครรีน ยอมรับว่าตนเองเป็นคนนอกในสังคมสยาม และไม่มีทางที่จะกลมกลืนเข้ากับสังคมสยามได้อีกด้วย จากเหตุการณ์ที่ หม่อมเจ้าวิชิขุประภา ต้องเดินทางไปประเทศอังกฤษกับคณะทูตของสยามเป็นเวลา 1 ปี โดยที่ แครรีน ไม่สามารถติดตามไปได้ เมื่อเดินทางกลับมาถึงสยาม หม่อมเจ้าวิชิขุประภา ได้เสด็จไปกราบบิดามารดาและทักทายครอบครัวที่ตำหนักใหญ่ก่อนที่จะมาพบ แครรีน แม้ว่า แครรีน จะอยากพบกับ หม่อมเจ้าวิชิขุประภา มาก แต่ แครรีน ก็ต้องเป็นฝ่ายรอให้ สามีชาวสยามมาพบ เนื่องจากหญิงสาวไม่สามารถสื่อสารภาษาไทย ไม่สามารถนั่งพื้น กระดาน หรือกราบแสดงความเคารพพ่อแม่ของสามีได้ ดังคำบรรยายที่ว่า “หญิงสาวก็รู้ว่า เธอไม่มีหน้าที่จะตามสามีขึ้นไปบนตำหนักเสด็จพ่อของเธอ” และ “ทำไม่ได้แม้แต่หมอบลงบนพื้นกระดาน อย่างจัสตินทำกับพ่อแม่ของเธอ ถ้าฉันนั่งลงบนเก้าอี้ ตำหนักก็ไม่มีเก้าอี้ฉันตัวเดียว แล้วพ่อแม่เขาก็ไม่มีวินยอมให้ฉันนั่ง

สูงกว่าเขาแน่ ๆ ” (ว.วินิจฉัยกุล, 2552, น.355) คำบรรยายข้างต้นเป็นการแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกที่ไร้อำนาจ มีสถานะเป็นรองชาวสยาม และเป็น “คนนอก” ในครอบครัวของสามีชาวสยาม เนื่องจากหญิงสาวชาวตะวันตกไม่สามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาวสยามได้

การบรรยายถึง แครรีน ว่าเป็นคนนอกในครอบครัวของชาวสยามนี้สร้างภาพแทนให้ชาวสยามเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือชาวตะวันตก กำหนดให้ชาวตะวันตกคือผู้หญิงที่มีความอ่อนแอ และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งการกำหนดในลักษณะข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตะวันออกและตะวันตกในลักษณะกลับหัวกลับหาง (นัทธนัย ประสานนาม, 2556) โดยแสดงให้เห็นว่า ในพื้นที่ของสยามนั้นชาวสยามคือผู้ที่มีอำนาจขึ้นและออกคำสั่งต่อชาวตะวันตก

การแสดงให้เห็นว่าชาวตะวันตกคือ คนนอกของสังคมสยาม และมีคุณค่าน้อยกว่าชาวสยามของ ว. วินิจฉัยกุล นี้สอดคล้องกับแนวคิดอัสตงคตนิยม ที่มุ่งลดทอนคุณค่าของตะวันตกและหันมาเชิดชูวัฒนธรรมตะวันออกให้มากขึ้น ทั้งนี้ การแสดงภาพแทนชาวตะวันตกดังที่ปรากฏข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต้องการจะยกย่องให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวสยาม

5.4 ชาวตะวันตกที่อยู่ผิดที่ผิดทาง

การเสนอภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา อีกประการหนึ่งก็คือ การแสดงให้เห็นว่า ชาวตะวันตกในสยามคือผู้ที่อยู่ผิดที่ผิดทาง และควรจะไปยังดินแดนตะวันตกที่ตนเองมาจากมา โดย ว. วินิจฉัยกุล ได้บรรยายถึงความผิดที่ผิดทางของชาวตะวันตกผ่าน แครรีน ว่า หญิงสาวมีรูปลักษณ์ที่ต่างไปจากชาวสยาม แครรีน จึงถูกชาวสยามจ้องมองอยู่เสมอ ดังคำบรรยายที่ว่า “สิ่งที่แปลกในสายตาพวกเขาคือผู้หญิงผิวขาวผมสีทองอย่างเธอต่างหาก ไม่ว่าจะเรือของเธอจะแจวไปทางไหน เด็ก ๆ ก็พากันเอะอะเกรียวกราวซี้กันให้ดูเป็นเอิกเกริก แม้แต่พวกผู้ใหญ่เองก็พากันมองจนเหลียวหลัง” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.203) และ “พวกเขามองเธอเป็นตัวประหลาดอะไรสักอย่างหนึ่ง มีความแปลกใจและขบขันอยู่ในท่าที่” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.236) คำบรรยายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความผิดที่ผิดทางของชาวตะวันตกในสังคมสยาม อีกทั้งการจ้องมองของชาวสยามที่มีต่อ แครรีน ยังเป็นการจ้องมองอย่างขบขันและไม่ได้เกรงกลัวตัวอำนาจของชาวตะวันตก ซึ่งการบรรยายถึง แครรีน ข้างต้นนี้ทำให้สถานะของ แครรีน ไม่ใช่เจ้าจักรวรรดิตะวันตกที่มีอำนาจอีกต่อไป แต่เป็นเพียง “ความแปลกประหลาด” และแตกต่างจากชาวสยามซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ดังนั้น ชาวสยามจึงสามารถกระทำการยั่วล้อหรือแสดงท่าทีขบขันได้อย่างไม่ต้องเกรงกลัวหรือกังวล

นอกจากนี้ ว. วินิจฉัยกุล ยังแสดงถึงการโต้แย้งแนวคิดของชาวตะวันตกที่ว่า ชาวตะวันออกเป็นกลุ่มชนที่ป่าเถื่อนหรือล้าหลัง เนื่องจากการแต่งกายของชาวตะวันออกแตกต่างจากวัฒนธรรมของชาวตะวันตกอีกด้วย โดยผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวสยามเหมาะสำหรับการดำเนินชีวิตในสยามอยู่แล้ว แต่การแต่งกายของชาวตะวันตกต่างหากที่ไม่เหมาะกับวิถีชีวิตในสยาม การบรรยายถึงการแต่งกายของชาวตะวันตกและชาวสยามนี้ปรากฏในตอนที่ แครรีน ต้องเดินบนคันดินและสะพานไม้หมากเพื่อข้ามท้องร่องในสยาม หากแต่เครื่องแต่งกายและกระโปรงของ แครรีน รุ่มร่ามเกินไป จนหญิงสาวตระหนักได้ว่าเครื่องแต่งกายของตนไม่เหมาะกับการใช้ชีวิตในสยาม “เสื้อกระโปรงของเธอแม้เลือกตัวที่บางที่สุดก็ยังคงรุ่มร่ามเกะกะเกินไปเมื่อเทียบกับเสื้อฝ้ายน้อยชิ้นพันกายดูกะทัดรัดของชาวสยาม แครรีน เหน็บส่วนบนของกระโปรงไว้กับเอวอย่างทุลักทุเล ก่อนจะกลั่นใจค่อย ๆ ก้าวตามไปวางเท้าลงบนสะพานไม้หมาก” (ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.238) การบรรยายของผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า กระโปรงที่สวยงามสอดคล้องกับวัฒนธรรมการแต่งกายในยุควิกตอเรียของหญิงสาวชาวตะวันตก ซึ่งเคยเป็นเครื่องมือที่ตะวันตกใช้แสดงถึงความศิวิไลซ์ได้กลายเป็นส่วนเกินในการดำเนินชีวิตในสยาม อีกทั้งผู้เขียนยังได้เปรียบเทียบให้เห็นอีกว่า เสื้อผ้าและการนุ่งห่มของชาวสยาม ซึ่งชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมเคยแสดงทัศนะว่าเป็นเสมือนการเปลือยและไม่มีวัฒนธรรมกลับเหมาะสมกับสภาพอากาศและวิถีชีวิตในสยามมากกว่า

การบรรยายเปรียบเทียบวัฒนธรรมการแต่งกายนี้ได้เน้นย้ำว่าชาวตะวันตกคือผู้ที่อยู่ผิดที่ผิดทางอีกครั้ง และการที่ชาวตะวันตกเคยตัดสินว่าชาวสยามล้าหลังนั้นเกิดจากการใช้บรรทัดฐานหรือมุมมองของชาวตะวันตกเอง โดยไม่ได้ทำความเข้าใจในตะวันออกอย่างแท้จริง ซึ่งการถ่ายทอดของผู้เขียนนี้แสดงถึงการหันกลับไปยกย่องวิถีวัฒนธรรมเดิมของตนเองตามแนวคิดอัสตงคตินิยม อีกทั้งยังเป็นการแสดงนัยความหมายว่า ตะวันออกมีวัฒนธรรมของตนเอง และตะวันออกคือดินแดนของชาวตะวันออกอีกด้วย

นอกจากการใช้รูปลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวตะวันตกมาแสดงให้เห็นถึงการอยู่ผิดที่ผิดทางและไม่เหมาะสมกับบริบทสังคมสยามแล้ว ผู้เขียนยังได้บรรยายให้เห็นว่า แครรีน ตระหนักว่าตนเองเป็นผู้ที่ชาวสยามไม่ต้องการเช่นกัน ดังเหตุการณ์ที่ หม่อมหยาด มารดาของ หม่อมเจ้าวิษุประภา เห็นว่าชาวตะวันออกร่าง แครรีน ไม่สามารถควบคุมบ่าวไพร่ชาวสยามและเป็นแม่เรือนได้ จึงอยากให้ หม่อมเจ้าวิษุประภา อภิเษกกับ บัว หญิงสาวชาววังที่ได้รับการฝึกฝนตามธรรมเนียมวัฒนธรรมไทยมาเป็น

อย่างดี ทั้งนี้ การที่ หม่อมเจ้าวิชชุประภา จะอภิเษกกับ บัว และแต่งตั้ง บัว ให้เป็นหม่อมคนที่สองถือเป็นวัฒนธรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมสยามสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ผิวดาริตประเพณีของคริสต์ศาสนิกชนอย่าง แครรีน แม้ว่า แครรีน จะคัดค้านเพียงใดก็ไม่สามารถหยุดการอภิเษกดังกล่าวได้ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ แครรีน ตระหนักว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการ และเริ่มคิดถึงการเดินทางกลับประเทศอังกฤษ และเหตุการณ์ดังกล่าวเน้นย้ำว่าชาวตะวันตกไร้อำนาจและกำลังอยู่ผิดที่ผิดทางอีกครั้ง

การสร้างตัวละครชาวตะวันตกให้อ่อนแอและไร้อำนาจนี้แตกต่างจากบันทึกการเดินทางหรือวรรณกรรมของชาวตะวันตกในยุคอาณานิคมในศตวรรษที่ 19 ซึ่งผู้เขียนชาวตะวันตกมักสร้างภาพแทนของชนชาติจักรวรรดิให้มีสถานะเหนือกว่าชนพื้นเมือง โดยเฉพาะการสร้างภาพแทนเจ้าจักรวรรดิชาวตะวันตกให้เป็นเพศชายที่มีพลัง มีอำนาจ และมักกำหนดให้ดินแดนอาณานิคมมีสถานะเป็นเพศหญิง บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา ไม่มีอำนาจ และยอมจำนนต่ออำนาจและคำสั่งของเจ้าอาณานิคม แต่แนวทางที่ว. วินิจฉัยกุล นำเสนอในนวนิยายเรื่อง *บุรพา* เป็นการสร้างภาพแทนโดยกลับบทบาทให้เจ้าจักรวรรดิจากตะวันตกเป็นเพศหญิง เป็นผู้ที่อ่อนแอ และยอมจำนนด้วยการรับฟังคำสั่งของชาวตะวันออก อีกทั้งยังรู้สถานะว่าตนเองเป็นรองชาวสยามทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงการกลับบทบาทและแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตะวันออกและตะวันตกที่ต่างไปจากยุคอาณานิคม

การเน้นย้ำให้เห็นว่า ชาวตะวันตกให้เป็นผู้ที่อยู่อย่างผิดที่ผิดทางนั้นถูกกระทำอย่างต่อเนื่องผ่านตัวละคร แครรีน โดยผู้เขียนได้กำหนดโครงเรื่องให้ แครรีน อ้อนวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าของตนเองเพื่อขอให้ตนเองได้กลับสู่ดินแดนตะวันตกที่ตนเองจากมา ดังข้อความที่ว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ขอประทานโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ทำในสิ่งที่สมควรทำสักครั้งหนึ่ง หลังจากได้หลงผิดมานานแล้ว ขอประทานหนทางให้ลูกแกะที่หลงทางกลับไปสู่ฝูงแกะในทุ่งหญ้าแห่งเดิม”

(ว. วินิจฉัยกุล, 2552, น.449)

ผู้เขียนได้บรรยายถึง แครรีน ที่เปรียบเทียบกับตนเองว่าเป็น “ลูกแกะที่หลงทาง” เป็นผู้ที่ “หลงผิด” และอ้อนวอนขอกลับสู่ดินแดนตะวันตกที่หญิงสาวจากมา การบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่เต็มไปด้วยความผิดหวังและโศกเศร้านี้เป็นการแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกที่ตระหนักว่าสยามคือดินแดนของชาวสยาม แม้ว่าชาวตะวันตกจะมีความสนใจต่อชาวสยาม ตลอดจนคาดหวังจะเริ่มต้นชีวิต

ใหม่หรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสยามมากเพียงใด หากแต่สยามไม่ใช่ดินแดนที่ชาวตะวันตกจะมีอำนาจครอบครองได้ ชาวตะวันตกที่เดินทางมาถึงสยามนั้นเป็นเพียงผู้ที่อยู่ผิดที่ผิดทาง และอยู่ในแผ่นดินของผู้อื่นโดยที่เจ้าของดินแดนไม่ต้องการ ซึ่งการบรรยายข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดอัสตงคตนิยมที่ให้ความสำคัญกับชาวพื้นเมืองเจ้าของดินแดนเดิม ก่อนที่ชาวตะวันตกจะเข้ามายึดครองในยุคอาณานิคม นอกจากนี้ การอ้อนวอนเพื่อขอลากลับสู่ตะวันตกของ แครธริน ยังแสดงนัยความหมายให้เห็นว่า สยามหรือตะวันออกมีความเข้มแข็งทางด้านอารยธรรมที่ตะวันตกไม่สามารถเข้ามาก้าวท้าวหรือเปลี่ยนแปลงได้อีกด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่า การสร้างภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บูรพา* เป็นภาพแทนของชาวตะวันตกตามแนวคิดอัสตงคตนิยม คือ มีการแสดงภาพแทนของนักเดินทางชาวตะวันตกที่มีโอกาสเดินทางมายังสยามด้วยความตื่นเต้น หากแต่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ชาวตะวันตกคือคนแปลกหน้าสำหรับชาวสยามและเป็นผู้ที่อยู่ผิดที่ผิดทาง การแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บูรพา* จึงแตกต่างจากภาพแทนของเจ้าจักรวรรดิที่เข้ามายึดครองตะวันออก แต่เป็นการแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกที่อ่อนแอ ไร้อำนาจ ไม่มีพื้นที่ในตะวันออก และต้องเดินทางกลับสู่ตะวันตกด้วยความผิดหวังในท้ายที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง *การนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บูรพา* มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนของชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง *บูรพา* ซึ่งประพันธ์โดย ว. วินิจฉัยกุล โดยใช้แนวคิดเรื่องภาพแทน (Representation) ประกอบกับการศึกษาแนวคิดเรื่องอัสตงคตนิยม (Occidentalism) เป็นแนวทางในการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ภาพแทนชาวตะวันตก โดยพิจารณาการวางโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตลอดจนการกำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ของตัวละครชาวตะวันตกและชาวสยามจากบทบรรยายและบทสนทนาที่ผู้เขียนชาวไทยถ่ายทอดในนวนิยาย โดยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ว. วินิจฉัยกุล ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง *บูรพา* ได้นำเสนอภาพตัวละครชาวตะวันตกที่ต้องเดินทางมายังสยาม โดยบรรยายทัศนคติต่อการเดินทางมายังสยามว่าเป็นเสมือนการผจญภัยในดินแดนห่างไกลที่แทบไม่มีใครรู้จักมาก่อน อีกทั้งยังบรรยายว่าตัวละครรู้สึกประหลาดใจกับผู้คน วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวสยาม การเริ่มเรื่องในลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับการสร้างภาพแทนชาวตะวันตกตามแนวคิดแบบบูรพคตินิยมที่มักกล่าวถึงการเดินทางมายังตะวันออกเปรียบเสมือนการผจญภัยในดินแดนแปลกประหลาด (Said, 1994, p.1) หรือดินแดนลึกลับที่น่าสำรวจค้นหา (Said, 1994, p.51) อย่างไรก็ตาม

ว. วินิจฉัยกุล ได้แสดงเหตุผลที่ชาวตะวันตกออกเดินทางว่า เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงหนีไปจากสังคมที่ น่าเบื่อหน่ายในตะวันตก การระบุว่าตะวันตกเป็นความเบื่อหน่ายนี้เป็นเสมือนการลดคุณค่าและความสำคัญของดินแดนตะวันตกลง และสร้างคุณค่าให้ดินแดนตะวันออกดูน่าสนใจมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้แสดงให้เห็นว่า สยามมีวัฒนธรรมของตนเอง และกำหนดให้ชาวตะวันตกมีสถานะเป็น “คนอื่น” ที่มีความแตกต่างทั้งรูปลักษณ์ วัฒนธรรม และความคิด และไม่สามารถที่จะกลมกลืนกับชาวสยามได้ ซึ่งการบรรยายดังกล่าวได้สร้างภาพแทนในชาวตะวันตกที่มีความเป็นอื่น ไม่มีอำนาจในสังคมสยาม อยู่ผิดที่ผิดทาง และไม่สามารถที่จะกลมกลืนกับชาวสยามได้

การสร้างภาพแทนของชาวตะวันตกของ ว. วินิจฉัยกุล ซึ่งเป็นนักเขียนชาวไทย จึงมีลักษณะ คล้ายคลึงกับการถ่ายทอดภาพแทนชาวตะวันตกตามแนวคิดอัสตงคตนิยม (Occidentalism) ซึ่งเป็น การนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกโดยผู้ที่ไม่ใช่ชาวตะวันตก โดยมุ่งเน้นการปฏิเสธหรือการต่อต้าน ตะวันตก และกลับไปค้นหาพิธีกรรมที่ดี และยุครุ่งเรืองของตะวันออก ตลอดจนให้ความสำคัญต่อระบบ ศีลธรรม จิตวิญญาณ วัฒนธรรมของตะวันออก (Hassan Hanafi, 1991, cited in Jamal Malik, 2012, p.125) ซึ่ง ว. วินิจฉัยกุล ได้สะท้อนให้เห็นจากการนำเสนอภาพแทนชาวตะวันตกที่มีความเป็นอื่น อ่อนแอ ไร้อำนาจ และอยู่ผิดที่ผิดทาง การแสดงภาพแทนของชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา ถือเป็นการลดคุณค่าและความสำคัญของตะวันตก และยกย่องคุณค่า วัฒนธรรม และอำนาจของชาว สยามขึ้นเหนือชาวตะวันตก จนเกิดเป็นภาพแทนของชาวตะวันตกในยุคล่าอาณานิคมที่ต่างไปจากภาพ แทนที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้น

ภาพแทนชาวตะวันตกที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง บุรพา จึงเป็นกลวิธีที่ ว. วินิจฉัยกุล สร้างขึ้น เพื่อถ่ายทอดสำนึกของนักเขียนชาวไทยที่ภูมิใจในชาติของตนมากกว่าการสร้างตัวละครเจ้าจักรวรรดิ จากตะวันตกที่สมจริงหรือตรงตามช่วงเวลาและบริบทสังคมในอดีต

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยายเรื่อง บุรพา ผู้วิจัยพบว่า มโนทัศน์ของผู้เขียนชาวไทยมีผลต่อการสร้างตัวละครและภาพแทนชาวตะวันตกในนวนิยาย อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์ที่ปรากฏเป็นมโนทัศน์จากนักเขียนชาวไทยเพียงด้านเดียว ดังนั้น การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิดของนักเขียนชาวตะวันตกในยุคปัจจุบันที่มีต่อการล่าอาณานิคม หรือการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับร่องรอยและบาดแผลจากยุคอาณานิคมอาจทำให้เราเห็นถึงทัศนะของกลุ่มชนที่มีต่อยุคอาณานิคมในมิติที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2559). *ประวัติศาสตร์การเมืองไทยประเทศไทย พ.ศ. 2475- 2500*.

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2546). ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวโพลีโคโลเนียล: ความเป็นมา ลักษณะเด่นและแนวโน้ม. ใน เอกสารประกอบการประชุมระดับชาติ *วรรณกรรมโพลีโคโลเนียลนานาชาติ*. 25-26 มิถุนายน 2546 ณ ห้องประชุม 105 อาคารมหาจุฬาลงกรณ์. (สำเนา)

ธงรบ รื่นบรรเทิง. (2560). นิราศลอนดอน: การสร้างวาทกรรมอสังคตนิยมยุคสยามใหม่. ใน นัทรณีย์ ประสานนาม. (บ.ก.), *เล่าเรื่องเรื่องเล่า*. การประชุมวิชาการระดับชาติ เล่าเรื่องเรื่องเล่า เพื่อเชิดชูเกียรติ รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ ในวาระเกษียณอายุ. (น. 84-100). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นัทรณีย์ ประสานนาม. (2556ก). “การฟื้นฟูประวัติศาสตร์และเกียรติภูมิของชาติ: ทวิภพ ในฐานะภาพยนตร์ไทยแนวโต้กลับอาณานิคม”. *นิยายแห่งนิยาม: เรื่องเล่าสมัยใหม่ในปริทัศน์การเมืองวัฒนธรรม*. (น. 202 – 252). โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาเอกสารวิชาการทางวรรณคดี ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นัทรณีย์ ประสานนาม. (2556ข). “เรื่องเล่านักเดินทาง ภาพแทน และดินแดนเอ็กซ์โซติก: การประกอบสร้าง “ไทย” ในหนังสือ Lonely Planet”. *นิยายแห่งนิยาม: เรื่องเล่าสมัยใหม่ในปริทัศน์การเมืองวัฒนธรรม*. (น.164 – 201). โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาเอกสารวิชาการทางวรรณคดี ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นพพร ประชากุล. (2552). *ยกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2 เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. อ่านและวิภาษา.
- แพรว จิตติพลังศรี. (2558). *ลัทธิบูรพนิยมในวรรณกรรมแปลของไทย: กรณีศึกษาเรื่องเล่านางแอนนา เลียวโนเวนส์*. http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=MRG5580230
- ว. วินิจฉัยกุล.(นามแฝง). (2552). *บุรพา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ทรีบีส์.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). *วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์ วรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม 2*. <http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/discourse.pdf>
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Carrier, J. G. (1995). *Occidentalism: images of the West*. Clarendon Press; Oxford University Press.
- Hall, S. (1997). The Work of Representation. In S. Hall (Eds.), *Representation: Cultural representations and signifying*. Sage Publications, Inc; Open University Press.
- Jouhki, J., & Pennanen, H.-R. (2016). The Imagined West: Exploring Occidentalism. *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society*, 41(2), 1–10. <https://journal.fi/suomenantropologi/article/view/59639>
- Malik, J. (2012). Orientalism and Occidentalism: The Case of Earl of Gleichen. *Islamic Studies*, 51(2), 119–137. <http://www.jstor.org/stable/23643956>
- Said, E. W. (1994). *Orientalism 25th anniversary edition. With a new preface by the author*. Vintage Books.

การวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการตอบสนองต่อวิกฤตโรค COVID-19 ของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

COMPARATIVE ANALYSIS OF COVID-19 RESPONSE POLICIES IN NORTH KOREA AND SOUTH KOREA

วรินทร์ภัทร์ กิระนะวัฒน์¹ กมล บุชบรรณ²

Waranphat Kiranawat¹ Kamon Butsanban²

¹เกาหลีศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Korean Studies Graduate School Chulalongkorn University

²สาขาวิชาภาษาเกาหลี ภาควิชาตะวันออก อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²Korean Language Department of Eastern Languages Chulalongkorn University

* Corresponding Author, E-mail: waranphat.wk@gmail.com

Received: Dec 19, 2023

Revised: Feb 20, 2024

Accepted: May 6, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

วิกฤตโรคโควิด-19 เป็นวิกฤตโรคระบาดใหม่ครั้งใหญ่ที่แต่ละประเทศต้องมีวิธีการแก้ไขที่แตกต่างกัน เช่นกันกับในเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ที่มีนโยบายในการรับมือที่แตกต่างกัน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความแตกต่างเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับโควิด-19 ในเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อมุ่งหาการตอบสนองของโควิด-19 จากมาตรการและนโยบายจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ การวิจัยวิเคราะห์เฉพาะนโยบายและมาตรการรับมือต่อโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ในช่วงระยะการระบาดใหญ่ โดยแบ่งนโยบายออกเป็นแต่ละมาตรการสำคัญว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ SWOT เพื่อหาทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของนโยบายการรับมือที่ผ่านมา ในการนี้ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าเกาหลีใต้มีนโยบายการรับมือโรคระบาดโควิด-19 ชัดเจนและมองการณ์ไกลมากกว่า

คำสำคัญ: โควิด-19 นโยบายโควิด-19 มาตรการโควิด-19 เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ

Abstract

The COVID-19 pandemic presents a significant crisis that requires each country to devise its own response strategies. This is evident in the differing approaches taken by North and South Korea. Hence, this study aims to examine the disparities in COVID-19 policies between the two nations in order to employ a comparative research method, this study evaluates governmental crucial responses to the pandemic. The analysis focuses on dissecting the policies and measures implemented by utilizing SWOT analysis to identify their strengths and weaknesses in each related measure. Therefore, the study result reveals that South Korea could formulate more coherent and proactive measure approaching to management in the COVID-19 crisis.

Keywords: covid-19, policy, measure, south korea, north korea

บทนำ

วิกฤตโรคระบาดโควิด-19 เป็นวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ในการนี้ สำนักข่าวต่าง ๆ ได้เผยแพร่ข้อมูลของนโยบายการรับมือโรคระบาดที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ ซึ่งเกาหลีใต้ก็มีวิธีการรับมือที่ดีถึงแม้ว่าจะมีจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศเกาหลีใต้มีจำนวนสูงจนน่าตกใจก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันประเทศไต้หวันก็ปิดพรมแดนติดกันอย่างเกาหลีเหนือกลับไม่มีจำนวนผู้ติดเชื้อหรือมีแต่อยู่ในจำนวนที่น้อยจนน่าตกใจเช่นกัน อย่างไรก็ตามจำนวนผู้ติดเชื้อนี้ไม่สามารถสะท้อนถึงสถานการณ์ในประเทศได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงต้องมองลึกลงไปยังนโยบายและมาตรการการรับมือทำให้เกิดปัญหาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายสำคัญในการรับมือกับโควิด-19 ในเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ ในการนี้ การวิจัยจะมุ่งเน้นไปยังการเปรียบเทียบความแตกต่างของนโยบายการรับมือโควิด-19 ของทั้งสองประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบแนวทางนโยบาย และมาตรการการรับมือต่อวิกฤตโควิด-19 ที่แตกต่างกันของประเทศเกาหลีใต้และประเทศเกาหลีเหนือในช่วงปี 2563 ถึง 2565 โดยนำข้อมูลจากเว็บไซต์ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบเพื่อแสดงถึงวิธีการรับมือที่แตกต่างกันต่อวิกฤตโควิด-19 ซึ่งส่งผลถึงผลลัพธ์ของประสิทธิผลการรับมือการระบาดของวิกฤตโรคระบาดที่แตกต่างกัน รวมถึงเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์การเตรียมพร้อมและรับมือกับวิกฤตการระบาดใหญ่ในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา ประเด็นที่สำคัญที่ประชาชนโลกให้ความสนใจที่สุดคือประเด็นการระบาดของโควิด-19 โรคระบาดใหม่ที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน ไม่มีวิธีการรักษา และไม่มีวิธีป้องกัน จึงทำให้โควิด-19 เปรียบเสมือนโจทก์ที่ทุกประเทศต้องแก้ไข ไม่มีประเทศไหนแก้ได้ถูกหรือผิด เพราะไม่มีใครให้คำตอบที่ถูกต้องที่สุดในการรับมือโรคระบาดใหม่นี้ได้ เมื่อใช้มุมมองการรับมือแบบ Complex Adaptive Systems (CAS) ที่เจาะจงพลวัตของพฤติกรรมของประชาชนในช่วงการเปลี่ยนผ่านของการระบาดในแต่ละระลอก งานวิจัยของ ฮงซิงยอนและลิมจีฮยอก กล่าวว่าเกาหลีใต้ก็เป็นอีกประเทศที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 เป็นจำนวนมาก จนกระทั่งสามารถสรุปในมุมมองของ CAS ว่าไม่ประสบความสำเร็จในการรับมือโรคระบาดนี้ (Hong & Lim, 2023) แต่กลับกันในมุมมองของนโยบายการรับมือโควิด-19 (Policy decision making) บทความจาก Our World in Data ยกย่องการรับมือ

โควิด-19 ว่าเป็นความสำเร็จเพราะว่ามีประสบการณ์จากการรับมือกับโรคเมอร์ส (MERS) ในปี 2558 ซึ่งประสบการณ์นี้ส่งผลให้เกาหลีใต้สามารถมีนโยบายการตอบสนองต่อการระบาดของโควิด-19 ภายในประเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงพื้นฐานประสิทธิภาพด้านสาธารณสุขในระดับที่ดีมาก โดยมีจำนวนเพียง 12.3 เสียชีวิตต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งสูงกว่ามาตรฐานโลกถึงสองเท่า (Kim, An, & Oh, 2021) นอกจากนี้ ความไวในการตอบสนองและความพร้อมทางสาธารณสุขก็เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ทำให้เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการรับมือโควิด-19 เช่นกัน ในมุมมองของประเทศเกาหลีเหนือซึ่งเป็นประเทศที่มีการตอบสนองต่อการระบาดของโควิด-19 ที่ช้ากว่า เนื่องจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดกับประเทศจีน และการค้าขายอย่างใกล้ชิดทำให้เกาหลีเหนือปิดชายแดนตั้งแต่ต้นปี 2563 แต่ทว่าการรายงานถึงผู้ติดเชื้อโควิด-19 กลับไม่ปรากฏอย่างเป็นทางการจากสื่อเกาหลีเหนือ จนกระทั่งช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 เริ่มมีการรายงานถึงโควิด-19 ภายในประเทศ พร้อมกับการรายงานอาการไข้ที่กำลังระบาดหนักในประเทศ และไม่ทราบที่มาของอาการไข้เช่นเดียวกัน ในอีก 3 เดือนถัดมา ในการนี้ เกาหลีเหนือก็ประกาศชัยชนะในการรับมือโควิด-19 แต่ด้วยปัจจัยภายในประเทศทำให้เกิดความไม่สมเหตุสมผลในการประกาศชัยชนะ และส่งผลให้เกิดการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อมูลที่รายงานออกมาจากสื่อทางการของเกาหลีเหนือ (Kim, Kim, Jeon, & Moon, 2023)

วิธีการวิจัย

สมมุติฐาน

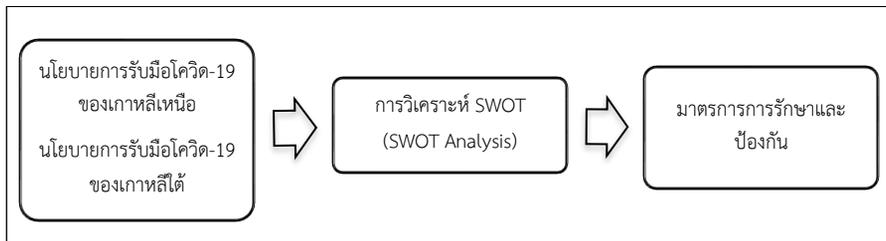
ข้อมูลจากสื่อที่ผู้คนได้รับรู้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการโควิด-19 อย่างมีประสิทธิภาพของเกาหลีใต้ เนื่องจากเป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการตอบสนองต่อโรคระบาดโดยการบริการการฉีดวัคซีนให้ประชาชนอย่างรวดเร็ว มีระบบการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันเกาหลีเหนือถูกรายงานผ่านสื่อในช่วงแรกของการระบาดของโควิด-19 ว่าไม่มีผู้ติดเชื้อ ซึ่งในสายตาประชาชนโลกมองว่าเป็นไปไม่ได้ที่ตัวเลขผู้ติดเชื้อในระลอกแรกที่ระบาดหนักกลับเป็นศูนย์ และมีข้อสันนิษฐานมากมายว่าที่เกาหลีเหนือน่าจะมีผู้ติดเชื้อ ทำให้สังคมโลกตั้งข้อสงสัยต่อการรับมือของเกาหลีเหนือที่น่าจะไม่มีประสิทธิภาพมากพอ ทำให้สามารถตั้งสมมุติฐานได้ว่าเกาหลีใต้อาจมีการรับมือที่พร้อมมากกว่าเกาหลีเหนือ

ในการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์นโยบายเชิงเปรียบเทียบ โดยค้นหาข้อมูลนโยบายหรือมาตรการต่อโรคโควิด-19 ที่ดำเนินการในประเทศเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ ปี 2563 ถึง 2565 จากเว็บไซต์ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ โดยแบ่งออกเป็นมาตรการ

ได้แก่ มาตรการการจำกัดชายแดน มาตรการกักตัว มาตรการการล็อกดาวน์ มาตรการการใส่หน้ากากอนามัย และการเว้นระยะห่างทางสังคม และนโยบายการให้บริการวัคซีนโควิด-19 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบ SWOT เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสในการดำเนินการนโยบายของทั้งสองประเทศ

ทฤษฎี กรอบแนวคิด ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อเปรียบเทียบหาจุดแข็งและจุดอ่อนได้อย่างชัดเจน โดยมีกรอบแนวคิดงานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ขอบเขตงานวิจัยคือนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ในเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ เน้นช่วงการระบาดใหญ่ในแต่ละประเทศ (ปี 2563 ถึง 2565) มีการรับมือผ่านมาตรการการจำกัดชายแดน มาตรการกักตัว มาตรการการล็อกดาวน์ มาตรการการใส่หน้ากากอนามัย และการเว้นระยะห่างทางสังคม และนโยบายการให้บริการวัคซีนโควิด-19 อย่างไร

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยจะแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนเนื้อหาประกอบด้วยเนื้อหา นโยบายและมาตรการการรับมือโรคโควิด-19 สถานการณ์ระหว่างโรคโควิด-19 ของเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ และส่วนเปรียบเทียบประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ SWOT และการเปรียบเทียบนโยบายป้องกันโควิด-19

1. ส่วนเนื้อหา

1.1 สถานการณ์โควิด-19 ในเกาหลีเหนือ

เหตุการณ์สถานการณ์โควิด-19 ที่สำคัญในเกาหลีเหนือ

เกาหลีเหนือเป็นประเทศที่รับรู้ถึงการมาของโรคระบาดได้อย่างรวดเร็วเพราะมีชายแดนติดกับประเทศจีน และยังทำการค้าส่วนใหญ่กับประเทศจีน ช่วงมกราคม 2563 หลังจากที่มิชชันนารีเกี่ยวกับการระบาดของไวรัสสายพันธุ์ใหม่จากจีน เกาหลีเหนือได้ระงับเที่ยวบินเข้ามาในประเทศทุกประเภท

ห้ามนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ (Slavney, 2020) ต่อมา KCNA¹ ประกาศภาวะฉุกเฉินของรัฐ และสำนักงานใหญ่ป้องกันการแพร่ระบาดฉุกเฉินได้ถูกก่อตั้งขึ้นที่กรุงเปียงยาง (KCNA Watch, 2015) และคนที่เข้าประเทศหลังวันที่ 13 มกราคม 2563 อยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์ ถึงแม้ว่าการเริ่มต้นของการระบาดอย่างรุนแรงกระจายไปทั่วเอเชียตะวันออก แต่ทว่าเกาหลีเหนอยังคงไม่มีรายงานผู้ติดเชื้อโควิด (Berlinger & Seo, 2020) ช่วงเดือนมีนาคมในปีเดียวกัน มีรายงานจากแหล่งข่าวภายในของสำนักข่าว Daily NK ระบุว่ามียาเสพติดจากอาการคล้ายโควิด-19 180 ราย และมีทหารที่อยู่ระหว่างการกักตัวอีก 3,700 นายจากอาการที่เกี่ยวข้อง เช่นการมีไข้สูง วัณโรค ปอดบวม โรคหอบหืด หรือหวัด (Joo, 2020) โดยทางการเกาหลีเหนือพยายามใช้สื่อภายในประเทศ Rodong Shinmun² ในการให้คำแนะนำการป้องกันตัวเองจากไวรัส มีการกระตุ้นให้ประชาชนสวมหน้ากากตลอดเวลาเมื่อออกไปข้างนอก และเมื่อวันที่ 11 เมษายนในปีเดียวกัน คิมจองอึน ผู้นำสูงสุดของเกาหลีเหนือได้เปิดประชุม Politburo³ เกี่ยวกับมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส โดยในมติที่ประชุมมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเพิ่มความเข้มงวดในการป้องกันโรคระบาดฉุกเฉินทั่วประเทศ และผลักดันการสร้างเศรษฐกิจ เพิ่มความสามารถในการป้องกันประเทศ รวมถึงการรักษาเสถียรภาพการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศ อีกทั้งในที่ประชุมยังระบุว่าการใช้ภาวะฉุกเฉินตั้งแต่เดือนมกราคมยังอยู่ในระดับที่มีเสถียรภาพมาก (Kim, 2020) และช่วงต้นเดือนกรกฎาคมในปีเดียวกัน KCNA ได้รายงานถึงการป้องกันการระบาดของ โควิด-19 ในเกาหลีเหนือว่าเป็นความสำเร็จที่ส่องประกาย รวมถึงมีการเผยแพร่รูปภาพการประชุมของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่มีใครสวมหน้ากากหรือเว้นระยะห่างอีกด้วย นอกจากนี้ ดร. เอ็ดวิน ซัลวาดอร์ ตัวแทนองค์การอนามัยโลกในเกาหลีเหนือ ได้กล่าวว่าเกาหลีเหนือมีการตรวจโควิดจากประชากร 922 คน และทั้งหมดมีผลตรวจเป็นลบทั้งหมด (Berlinger, Hancocks , & Seo, 2020) แต่ทว่าในปลายเดือนกรกฎาคมเดียวกันนี้ คิมจองอึน ได้เรียกประชุม Politburo และประกาศภาวะฉุกเฉินอีกครั้งหลังจากพบผู้ต้องสงสัยติดเชื้อจากการข้ามชายแดนจากเกาหลีใต้มายังเมืองเคซองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการรายงานผู้ต้องสงสัยติดเชื้อโควิด-19 อย่างเป็นทางการครั้งแรก (Smith, 2020) และในช่วงเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน

ในปี 2564 ท่ามกลางการระบาดของรุนแรงของโควิด-19 ทั่วโลก สำนักข่าว DailyNK เริ่มสงสัยว่ามีการปกปิดตัวเลขผู้ติดเชื้อในเกาหลีเหนือ เนื่องจากมีตัวเลขผู้กักตัวที่ไม่ตรงกับแหล่งข่าว

¹ Korean Central News Agency สำนักข่าวกลางเกาหลีเหนือ

² หนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการของคณะกรรมการกลางของพรรคแรงงานแห่งเกาหลี

³ Politburo คือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

ภายในของสำนักข่าว รวมถึงยังไม่มีรายงานตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด (Jang, 2020) ในเดือนเมษายน 2564 คิมจองอินได้ออกมายอมรับว่าประเทศกำลังเผชิญสถานการณ์ที่เลวร้ายทั้งจากการล็อกดาวน์ประเทศจากการระบาดของโควิด-19 และการคว่ำบาตรเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ (The Associated Press, 2021) ต่อมาในช่วงเดือนกรกฎาคม เกาหลีเหนือก็ได้ปฏิเสธการจัดรับวัคซีน AstraZeneca จำนวน 2 ล้านโดส โดยให้เหตุผลว่ากังวลถึงผลข้างเคียง และในเดือนกันยายนก็ได้ปฏิเสธวัคซีน SinoVac จากโครงการ COVAX (BBC, 2021)

เดือนพฤษภาคม 2565 เกาหลีเหนือได้รายงานผู้ติดเชื้อโควิดรายแรกในรอบปี เนื่องจากการระบาดอย่างรุนแรงของโควิด-19 สายพันธุ์โอไมครอน KCNA รายงานถึงการประกาศภาวะฉุกเฉินระดับสูงสุด มีมาตรการการล็อกดาวน์ มาตรการการกักตัว (Mao, 2022) ในเดือนเดียวกันก็มีรายงานผู้เสียชีวิต 6 ราย และในผู้เสียชีวิตมีเพียงรายเดียวที่มีผลบวกจากการตรวจโควิดสายพันธุ์โอไมครอน นอกจากนี้ยังมีรายงานเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของไข้ที่ไม่สามารถระบุสาเหตุได้ตั้งแต่เดือนเมษายน ปี 2565 ทำให้มีผู้ป่วยจากอาการไข้ (Fever Cases) มากถึง 350,000 คน แต่อย่างไรก็ตาม มีการรายงานถึงจำนวนผู้หายจากอาการป่วยไข้แล้ว 162,000 คน (Chung, 2022) อีกไม่กี่วันต่อมาก็มีรายงานผู้ป่วยโควิด-19 ที่ได้รับการยืนยันแล้ว 168 คน รวมถึงมีจำนวนผู้ป่วยจากอาการไข้สะสมราว 1,200,000 คน (Kim, 2022) สถานการณ์ภายในประเทศก็ยังคงไม่สู้ดีและเกิดการขาดแคลนเครื่องด้านสาธารณสุข ในการนี้ เกาหลีเหนือพยายามค้นหาผู้ที่มีอาการและแยกตัวออกมาเพื่อกักตัวที่ศูนย์พักพิง (Superville, 2022) รวมถึงส่งเครื่องบินสามลำจากเกาหลีเหนือบินไปยังเมืองเสิ่นหยาง ประเทศจีน และบินกลับพร้อมเวชภัณฑ์ในวันนั้น (Reuters, 2022) และในเดือนเดียวกันก็มีการรายงานข่าวถึงการคลายล็อกในกรุงเปียงยาง มีการสัญจรบนถนนตามปกติ แต่สำนักข่าว NK News กลับวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมซึ่งยังเห็นว่าเมืองอื่นนอกจากเมืองหลวงยังคงอยู่ภายใต้มาตรการล็อกดาวน์อยู่ (Zwirko, 2022) เดือนสิงหาคมในปีเดียวกัน เกาหลีเหนือได้รายงานสถานการณ์ภายในประเทศว่าไม่พบผู้ป่วยจากอาการไข้รายใหม่ในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา และผู้ป่วยจากอาการไข้ทุกคนก็หายจากอาการป่วยแล้ว (Wright, 2022) ในการนี้ คิมจองอิน ผู้นำสูงสุดเกาหลีเหนือได้ประกาศชัยชนะเหนือโควิด-19 มีคำสั่งให้ยกเลิกมาตรการภาวะฉุกเฉินระดับสูงสุด แต่ยังคงรักษาการป้องกันการแพร่ระบาดโควิด-19 ภายในประเทศ (Shin & Smith, 2022) นอกจากนี้เกาหลีเหนือก็เริ่มมีการวางแผนที่จะฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 ให้ประชาชนในเดือนพฤษภาคม ปี 2565 แต่ยังไม่ได้มีการลงรายละเอียดถึงประเภทหรือยี่ห้อวัคซีน (Smith, 2022) และในปัจจุบันก็ยังไม่มียารายงานถึงตัวเลขการฉีดวัคซีนหรือรายละเอียดเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19

นโยบายเกี่ยวกับการรับมือโควิด-19

เกาหลีเหนือไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับนโยบายโควิดเป็นศูนย์ แต่ด้วยมาตรการการปิดชายแดนอย่างเข้มงวด และมีการรายงานผู้ป่วยโควิด-19 เป็นศูนย์จึงอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่าเกาหลีเหนือใช้นโยบายโควิดเป็นศูนย์เป็นนโยบายหลัก

1.2 สถานการณ์โควิด-19 ในเกาหลีใต้

ช่วงเริ่มต้นของสถานการณ์โควิด-19ภายในเกาหลีใต้

ในปี 2563 สถานการณ์โรคโควิด-19 ภายในเกาหลีใต้เริ่มต้นจากการรายงานผู้ติดเชื้อโควิด-19 รายแรก ซึ่งเป็นชาวจีน (Ministry of Health and Welfare, 2020) ทางสื่อของเกาหลีใต้จึงเริ่มติดตามเส้นทางของผู้ติดเชื้อ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์มีกรณีผู้ป่วยรายที่ 31 (Patient 31) ได้แพร่กระจายเชื้อภายในชุมชนชินชอนจี (Shincheonji) ที่เมืองแดกูเป็นคลัสเตอร์โควิด (cluster) ที่ทำให้เกิดการระบาดระลอกใหญ่ในเกาหลีใต้ (Kasulis, 2020) ส่งผลให้เกาหลีใต้จริงจังต่อการตรวจหาโควิด-19 โดยเปิดให้ตรวจแบบเคลื่อนล้อ (drive-thru) หลังจากการระบาดหนักก็มีการปิดธุรกิจบางส่วนชั่วคราว เพื่อเน้นให้ผู้คนติดต่อสัมผัสกันน้อยที่สุด และบังคับสวมหน้ากากอนามัยอย่างเคร่งครัด

นโยบาย K-Quarantine (K-방역)

นโยบาย K-Quarantine คือนโยบายใหม่ในรัฐบาลของประธานาธิบดีมุนแจอิน เกี่ยวกับระบบป้องกันการแพร่ระบาดที่เกี่ยวข้องกับโควิด-19 ในเกาหลีใต้ นโยบายถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing / 거리두기 정책) และมาตรการ 3T

มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมคือมาตรการที่มีจุดประสงค์เพื่อลดหรือป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในกลุ่มประชากร ผ่านวิธีการลดการติดต่อระหว่างบุคคล ซึ่งการเว้นระยะห่างทางสังคมเป็นมาตรฐานที่ทุกประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ ซึ่งวิธีการปฏิบัติก็จะต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมในเกาหลีใต้แบ่งเป็นทั้งหมด 4 ระดับ ดังตารางนี้

ตารางที่ 1 ระดับมาตรการเว้นระยะห่างสังคมในเกาหลีใต้

ระดับ	เกณฑ์	การรวมกลุ่มประชุม	การจัดกิจกรรม
ระดับ 1	น้อยกว่า 1 ต่อ 100,000 คน	สามารถรวมกลุ่มได้ภายใต้มาตรฐานการกักกัน	ห้ามจัดงานที่มีผู้ร่วมงานเกิน 500 คน ต่อแจ้งเทศบาลล่วงหน้า
ระดับ 2	มากกว่า 1 ต่อ 100,000 คน	สามารถรวมกลุ่มได้ไม่เกิน 8 คน	ห้ามจัดงานที่มีผู้ร่วมงานเกิน 100 คน
ระดับ 3	2 ต่อ 100,000 คน	สามารถรวมกลุ่มได้ไม่เกิน 4	ห้ามจัดงานที่มีผู้ร่วมงานเกิน 50 คน
ระดับ 4	4 ต่อ 100,000 คน	สามารถรวมกลุ่มได้ไม่เกิน 4 คน ก่อน 18.00 รวมกลุ่มหลังเวลา 18.00 ได้ไม่เกิน 2 คน	ห้ามจัดงาน
หมายเหตุ		ผู้ที่ได้รับวัคซีนครบไม่รวมอยู่ใน การจำกัด	ผู้ที่ได้รับวัคซีนครบไม่รวมอยู่ใน การจำกัด

ที่มา: Central Disaster Management Headquarters and Central Disaster Control Headquarters (질병관리청 보건복지부, 2021)

ตารางดังกล่าว เป็นข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการวันที่ 21 กรกฎาคม 2564 อย่างไรก็ตามตารางนี้ เป็นการแสดงให้เห็นความเข้มงวดและจริงจังในการกำหนดมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมของเกาหลีใต้เท่านั้น มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมยังคงระบุมีกำหนดมาตรฐานในหัวข้ออื่น ๆ⁴ อีกมากมาย อย่างละเอียด ได้แก่ ธุรกิจบันเทิงอื่น ๆ ในเกาหลีใต้ ธุรกิจทั่วไปอย่าง ร้านอาหาร ธุรกิจห้องอาบน้ำ โรงเรียนสอนพิเศษ โรงละคร ห้องอ่านหนังสือ สถานที่จัดงานแต่งงาน และอื่น ๆ

มาตรการ 3T ประกอบด้วย การตรวจ (Testing) การติดตาม (Tracing) และการรักษาโควิด-19 (Treatment) ผ่านหลัก 3 ประการ ความโปร่งใส (Transparency), ความเปิดกว้าง (Openness) และ ประชาธิปไตย (Democracy) มาตรการนี้เริ่มจากการทำให้ชุดตรวจโควิด-19 เข้าถึงง่าย นำไปสู่การตรวจหาโควิด-19 ในประชาชนจำนวนมาก ต่อมาเมื่อพบว่าเป็นผู้ติดเชื้อ โควิด-19 ก็จะเข้าสู่ระบบการ

⁴ สามารถดูมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมฉบับเต็มได้ตามที่มาที่ระบุได้ตารางที่ 2

การวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการตอบสนองต่อวิกฤตโรค COVID-19 ของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

ติดตามและเข้ารับการรักษาโควิด-19 ซึ่งการติดตามคือการใช้ระบบ GPS (Global Positioning System) ในการติดตามอย่างเข้มงวดและโทรสอบถามสุขภาพทุกวัน (Smith & Lee, 2022) จุดประสงค์ของมาตรการนี้คือเพื่อค้นหาผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในระยะแรกและติดตามอย่างรวดเร็วเพื่อนำมาสู่การกักตัวและรักษาและเพื่อป้องกันการเกิดคลัสเตอร์ แต่อย่างไรก็ตาม ฤกษ์สำคัญของกลยุทธ์ 3T คือการลดระยะเวลาตั้งแต่เกิดอาการไปจนถึงการเข้าโรงพยาบาล (Time First Symptom Onset to Hospitalization (TFSH)) ลงให้น้อยที่สุด (Lee, 2020)

2. ส่วนเปรียบเทียบ

2.1 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ของนโยบายการรับมือโควิด-19 ของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

Strength (จุดแข็ง)		Weakness (จุดอ่อน)	
เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ	เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ
<ul style="list-style-type: none">- K-Quarantine เป็นแผนการรับมือที่วางไว้ชัดเจน และครอบคลุมทั้งด้านสาธารณสุขผ่านมาตรการ 3T และด้านการเว้นระยะห่างทางสังคม- มีการจัดการการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 อย่างทั่วถึง- เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการรับมือโควิด-19 ออกมา	<ul style="list-style-type: none">- มีมาตรการการจำกัดการข้ามชายแดนโดยการปิดชายแดนทำให้ควบคุมผู้ติดเชื้อได้ดี- มาตรการการล็อกดาวน์สามารถลดการติดต่อสัมผัสของผู้ติดเชื้อได้- สามารถควบคุมการระบาดของโควิด-19 ได้ภายในระยะเวลา 3 เดือน	<ul style="list-style-type: none">- ช่วงเวลาเริ่มต้นของการระบาด (ต้นปี 2563) ยังไม่มีนโยบายมารองรับทำให้เกิดคลัสเตอร์โควิด- มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมก็ยังคงมีการติดต่อสัมผัสกันในระดับหนึ่ง ซึ่งทำให้ติดเชื้อได้	<ul style="list-style-type: none">- มาตรการการรับมือในช่วงจุดสูงสุดของการระบาดไม่มีการเปิดเผยต่อสื่ออย่างละเอียด- มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความโปร่งใสในการเปิดเผยตัวเลข

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ของนโยบายการรับมือโควิด-19 ของเกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ (ต่อ)

Threats (อุปสรรค)		Opportunity (โอกาส)	
เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ	เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ
<ul style="list-style-type: none"> - เกาหลีใต้ไม่ได้ปิดประเทศ เพียงแค่จำกัดการท่องเที่ยวเท่านั้น ทำให้เชื้อยังสามารถเข้ามาผ่านการเดินทางหรือการขนส่งได้ - ไม่มีการล็อกดาวน์ทำให้ยังมีการพบปะกันในสังคม และอาจแพร่เชื้อได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิเสธความช่วยเหลือจาก COVAX ในการส่งวัคซีนในช่วงแรกของการระบาด - ยังมีพื้นฐานการรับมือเกี่ยวกับโรคระบาดที่ยังไม่พร้อมพอ - เกาหลีเหนืออยู่ในช่วงของการถูกคว่ำบาตรอาวุธนิวเคลียร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีโอกาสที่ได้เรียนรู้การจัดการโรคระบาดทางเดินหายใจมาก่อนหน้าในช่วงการระบาดของโรคเมอร์ส (MERS) - มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ตืออยู่แล้วภายในประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกาหลีเหนือมีพันธมิตรเป็นจีน ซึ่งให้ความช่วยเหลือได้อย่างดี - COVAX พร้อมเข้าไปช่วยจัดหาวัคซีนป้องกันโควิด-19

2.2 นโยบายการรับมือโควิด-19 ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

เนื่องด้วยนโยบายการรับมือโควิด-19 ของเกาหลีเหนือ ไม่มีการประกาศนโยบายหลักในการรับมือ จึงจำแนกตามการประกาศมาตรการต่าง ๆ เป็นประเภทของแต่ละนโยบายแทน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบนโยบายป้องกันโควิด-19 ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

นโยบาย	เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ
มาตรการการจำกัดการข้ามแดน	ไม่มีมาตรการการจำกัดชายแดนแต่มีมาตรการจำกัดการท่องเที่ยวแทน (travel restriction) คนที่จะเดินทางเข้ามาเกาหลีใต้ต้องกักตัวตามกฎหมายที่ระบุในเวลานั้น จนกระทั่ง 1 เมษายน 2565 เกาหลีใต้เปิดประเทศให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวได้โดยไม่ต้องกักตัว	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งแต่ มกราคม 2563 เกาหลีเหนือประกาศปิดชายแดน ห้ามเที่ยวบินเข้าและออก - เกาหลีเหนือเริ่มกลับมาเปิดชายแดนอีกครั้งในช่วงปลายปี 2564 แต่ก็กลับมาปิดชายแดนอีกครั้งในช่วงเมษายน 2565

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบนโยบายป้องกันโควิด-19 ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ (ต่อ)

นโยบาย	เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ
มาตรการ การกักตัว	ประกาศภายใต้นโยบาย 3T ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของนโยบาย K-quarantine เมื่อ ตรวจพบเชื้อแล้วจำเป็นต้องกักตัว รวมถึงเกี่ยวข้องกับมาตรการการจำกัด การท่องเที่ยว ที่เมื่อมีใครก็ตามที่เดิน ทางเข้าในประเทศจำเป็นต้องกักตัว ตามกฎหมายที่ระบุในขณะนั้น	ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 ระหว่างการระบาดของโควิด-19 อย่างหนักในเกาหลีเหนือ มี มาตรการที่ผู้ป่วยใช้ต้องกักตัว แต่ไม่มีการรายงานมาตรการอย่าง ละเอียดออกมาทั้งสิ้น
มาตรการการ ล็อกดาวน์	มีการปิดธุรกิจบางประเภทชั่วคราว ในช่วงการระบาดหนักระดับ 4 ตาม ระดับมาตรการเว้นระยะห่างสังคมใน เกาหลีใต้ แต่ไม่มีมาตรการการล็อก ดาวน์เมือง	- ช่วงเดือนมิถุนายน 2563 มีการ สั่ง ล็อกดาวน์เมืองเคซอง - ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 ระหว่างการระบาดของโควิด-19 อย่างหนักในเกาหลีเหนือมี มาตรการการล็อกดาวน์ทั่วประเทศ
มาตรการ การใส่หน้ากาก อนามัย และการ เว้นระยะห่างทาง สังคม	การบังคับใส่หน้ากากอนามัย และมี มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม อย่างละเอียดและชัดเจน ภายใน มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมมี การระบุถึงระดับความรุนแรง 4 ระดับ ระบุถึงมาตรการการเว้นระยะห่างใน ธุรกิจแต่ละประเภท เพื่อให้ประชาชน และผู้ประกอบการปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัด	- เดือนมีนาคม 2563 มีการ มาตรการบังคับใส่หน้ากากอนามัย - ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 ระหว่างการระบาดของโควิด-19 อย่างหนักในเกาหลีเหนือ มีมาตรการบังคับใส่หน้ากาก อนามัย และมีการพยายามค้นหา ผู้ที่มีอาการและแยกตัวออกมาเพื่อ กักตัวที่ศูนย์พักพิง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบนโยบายป้องกันโควิด-19 ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ (ต่อ)

นโยบาย	เกาหลีใต้	เกาหลีเหนือ
นโยบายการให้บริการวัคซีนโควิด-19	หลังจากการเริ่มระบาดของโควิด-19 เพียง 1 ปีกับ 1 เดือน รัฐบาลเกาหลีมีการจัดสรรวัคซีนป้องกันโควิด-19 ให้ประชาชน และมีการรายงานตัวเลขการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 อย่างสม่ำเสมอ	- กลางปี 2564 เกาหลีเหนือปฏิเสธวัคซีนป้องกันโควิด-19 จากโครงการ COVAX - พฤศจิกายน 2565 มีการวางแผนที่จะฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 ให้ประชาชน แต่ยังไม่ได้มีการลงรายละเอียดถึงประเภทหรือยี่ห้อวัคซีน
อื่น ๆ		- เดือนมกราคม 2563 มีการประกาศภาวะฉุกเฉินของรัฐ และก่อตั้งสำนักงานใหญ่ป้องกันการแพร่ระบาดฉุกเฉิน - เดือนพฤษภาคม 2565 KCNA รายงานถึงการประกาศภาวะฉุกเฉินระดับสูงสุด

จากตารางดังกล่าว เห็นได้ชัดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทมาตรการระหว่างทั้งสองประเทศว่าเกาหลีใต้มีความชัดเจนในการดำเนินนโยบาย ภายในนโยบายหลักมีมาตรการต่าง ๆ ระบุอย่างชัดเจน และมีการวางแผนรองรับการระบาดตามความรุนแรง แต่เกาหลีเหนือใช้วิธีการประกาศเป็นภาวะฉุกเฉินแทนนโยบายหลัก และมาตรการต่าง ๆ ถูกประกาศและปรับใช้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศ ไม่ได้มีการประกาศแผนรับมือล่วงหน้า

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการเปรียบเทียบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรับมือโควิด-19 เห็นได้ชัดว่าเกาหลีใต้มีการรับมืออย่างละเอียดและชัดเจน แต่เกาหลีเหนือมีการรับมือโดยประกาศมาตรการตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ การเข้าถึงข้อมูลของทั้งสองประเทศก็ต่างกัน การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการประกาศ

ภาวะต่าง ๆ ของเกาหลีเหนือสามารถเข้าถึงผ่านสื่อสำนักข่าว แต่การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการประกาศมาตรการโควิด-19 ในเกาหลีใต้สามารถเข้าถึงผ่านเว็บไซต์ทางการของหน่วยงานป้องกันโรคโควิด-19 กระทรวงสาธารณสุขเกาหลีใต้

เกี่ยวกับความชัดเจนในการชี้แจงตัวเลขผู้ติดเชื้อระหว่างทั้งสองประเทศก็มีความแตกต่างกัน การประกาศตัวเลขของเกาหลีเหนือมีผู้ป่วยจากอาการไข้ที่ไม่สามารถระบุที่มาของไข้ได้ ทำให้เป็นที่กังขาต่อสาธารณะถึงความชัดเจนในตัวเลขที่ประกาศออกมา ซึ่งการตัดสินใจว่าประเทศใดมีการรับมือโควิด-19 ดีกว่ากัน อาจต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในประเทศเกาหลีเหนือ โดยผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ด้วยเช่นกัน หากเกาหลีเหนือมีความชัดเจนและกระฉับในการประกาศตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด-19 อาจส่งผลให้ตัวเลขนี้ น่าเชื่อถือและสามารถวิเคราะห์ถึงการรับมือโควิด-19 ว่าเกาหลีเหนือมีการรับมือทางนโยบายที่เป็นไปในทิศทางใด แต่อย่างไรก็ตามมาตรการจำกัดการข้ามชายแดนและมาตรการการล็อกดาวน์ของเกาหลีเหนือถือเป็นการประสบความสำเร็จในแง่ของการควบคุมผู้ติดเชื้อ รวมถึงมีการจัดการช่วงการระบาดหนักอย่างรวดเร็วและจบภายใน 3 เดือน

ดังนั้น ถึงแม้ว่าเกาหลีเหนือจะมีตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่ต่ำกว่าเกาหลีใต้ และมีการจัดการควบคุมการระบาดให้จบภายในระยะเวลาอันสั้น แต่ในแง่ของการประกาศนโยบายการรับมือโควิด-19 ของเกาหลีใต้เป็นที่ชัดเจนและมีความพร้อมมากกว่าเกาหลีเหนือ ไม่เพียงแต่มีการรายงานตัวเลขที่ละเอียด แต่เกาหลีใต้ยังมีแผนการรับมือโควิด-19 อย่างมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม ที่แบ่งตามระดับความรุนแรงของการระบาดภายในประเทศ นอกจากนี้ตัวเลขของการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 ก็สามารถสะท้อนถึงการรับมือต่อโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งในจุดนี้ เกาหลีใต้มีความพร้อมและชัดเจนมากกว่าเกาหลีเหนือเช่นกัน จึงอาจสรุปได้ว่าเกาหลีใต้มีนโยบายการรับมือโควิด-19 ที่ดีชัดเจน และมองการณ์ไกลมากกว่าเกาหลีเหนือ

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยต่อยอดสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของตัวเลขผู้ติดเชื้อหรือผู้ป่วยไข้ของเกาหลีเหนือร่วมเพิ่มเติม สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงความมีประสิทธิภาพในการรับมือโควิด-19 ในเกาหลีเหนือได้ นอกจากนี้งานวิจัยนี้เสนอเพียงมิติทางนโยบายที่แตกต่างกันในการรับมือโควิด-19 แต่ยังคงมีอีกหลายมิติที่ส่งผลถึงความแตกต่างในการรับมือระหว่างสองประเทศและสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ เช่น มิติทางอุดมการณ์ที่แตกต่างซึ่งอาจส่งผลต่อการรับมือโควิด-19 การวิเคราะห์สื่อที่ส่งผลต่อการรับมือโควิด-19 หรือความพร้อมด้านสาธารณสุขโดยเดิม ดังนั้นเพื่อให้มีมุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับการหาประสิทธิภาพในการรับมือโควิด-19 ควรศึกษาเกี่ยวกับมิติอื่นร่วมด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- BBC. (2021, September 1). *North Korea rejects offer of almost three million Covid-19 jobs*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.bbc.com/news/world-asia-58408913>
- Berlinger , J., & Seo, Y. (2020, February 16). *All of its neighbors have it, so why hasn't North Korea reported any coronavirus cases?*. Retrieved September 17, 2023, from <https://edition.cnn.com/2020/02/06/asia/north-korea-wuhan-coronavirus-infection-intl-hnk/index.html>
- Berlinger, J., Hancocks , P., & Seo, Y. (2020, July 3). *North Korea's Covid-19 response has been a 'shining success,' Kim Jong Un claims*. Retrieved September 17, 2023, from <https://edition.cnn.com/2020/07/03/asia/north-korea-covid-intl-hnk/index.html>
- Chung, C. (2022, May 13). *North Korea says 6 people dead, 187,800 in quarantine due to 'fever.'*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.nknews.org/2022/05/north-korea-says-6-people-dead-187000-in-quarantine-due-to-fever/>
- Hong, S., & Lim, J. (2023). *Why is Success of South Korea's Covid-19 Response Fading?*. *International Journal of Social Determinants of Health and Health Services*, 53(3), 323–330. <https://doi.org/10.1177/27551938231165154>

Jang, S. (2020, November 5). *N. Korea is hiding the real number of suspected COVID-19 cases*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.dailynk.com/english/north-korea-hiding-real-number-suspected-covid-19-cases/>

Joo, J. (2020, March 9). *Almost 200 soldiers have died from COVID-19*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.dailynk.com/english/sources-almost-200-soldiers-have-died-covid-19>

Kasulis, K. (2020, March 3). *'Patient 31' and South Korea's sudden spike in coronavirus cases*. Retrieved September 19, 2023, from <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/3/patient-31-and-south-koreas-sudden-spike-in-coronavirus-cases>

KCNA Watch. (2015, November 29). *Hygienic and Anti-epidemic System Turned into State Emergency Anti-epidemic System*. Retrieved September 20, 2023, from <https://kcnawatch.org/newstream/1580365875-988277718/hygienic-and-anti-epidemic-system-turned-into-state-emergency-anti-epidemic-system/>

Kim, E. (2022, May 16). *North Korea Identifies More COVID-19 Cases as It Copes with Medicine Shortage*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.voanews.com/a/north-korea-identifies-more-covid-19-cases-as-it-cope-with-medicine-shortage/6574963.html>

Kim, J. (2020, April 22). *North Korea's Politburo discusses "danger" from COVID-19, promotes officials*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.nknews.org/2020/04/kim-jong-un-guides-saturdays-politburo-meeting-ahead-of-spa-state-media/>

- Kim, J., An, J., & Oh, S. (2021, March 5). *Emerging COVID-19 success story: South Korea learned the lessons of MERS*. Retrieved September 19, 2023, from <https://ourworldindata.org/covid-exemplar-south-korea>
- Kim, T., Kim, J., Jeon, J., & Moon, J. (2023, July 1). *Public health measures on COVID-19 in North Korea: a quantitative analysis of media programmes in 2020–2022*. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-069492>
- Lee, J. (2020, August 18). *현장에서 경험한 코로나 대응을 위한 3T 전략(Testing-Tracing-Treatment)*. Retrieved September 20, 2023, from <https://www.snu.ac.kr/coronavirus/research?md=v&bbsidx=128906>
- Mao, F. (2022, May 12). *North Korea: “First” Covid cases prompt strict national lockdown*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.bbc.com/news/world-asia-61416760>
- Maresca, T. (2021, February 10). *South Korea approves AstraZeneca COVID-19 vaccine for all adults*. Retrieved September 22, 2023, from https://www.upi.com/Top_News/World-News/2021/02/10/South-Korea-approves-AstraZeneca-COVID-19-vaccine/4231612945438/
- Ministry of Health and Welfare. (2020, January 21). *Update on the confirmed case of the novel coronavirus (2019-nCoV) in Korea*. Retrieved September 22, 2023, from https://www.mohw.go.kr/eng/nw/nw0101vw.jsp?PAR_MENU_ID=1007&MENU_ID=100701&page=1&CONT_SEQ=352484&SEARCHKEY=TITLE&SEARCHVALUE=Update%20on%20the%20confirmed

Reuters. (2022, May 17). *North Korean planes pick up medical supplies in China, media report*. Retrieved September 29, 2023, from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korean-planes-pick-up-medical-supplies-china-media-2022-05-17/>

Shin, H., & Smith, J. (2022, August 11). *North Korea declares victory over COVID, suggests leader Kim had it*. Retrieved September 19, 2023, from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/nkoreas-kim-declares-victory-battle-against-covid-19-kcna-2022-08-10>

Slavney, N. (2020, February 27). *Pandemics and Preparation the North Korean Way - 38 North: Informed Analysis of North Korea*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.38north.org/2020/02/eimaabrahamian022020/>

Smith, J. (2022, September 9). *Kim Jong Un suggests North Korea may begin COVID vaccinations*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/kim-jong-un-suggests-nkorea-may-begin-covid-vaccinations-2022-09-09/>

Smith, N., & Lee, J. (2022, February 8). *South Korea abandons its successful test and trace system as omicron cases surge*. Retrieved September 20, 2023, from <https://www.telegraph.co.uk/global-health/science-and-disease/south-korea-abandons-successful-drop-test-trace-system-omicron/>

Smith, S. C. J. (2020, July 26). *North Korea declares emergency in border town over first suspected COVID-19 case*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-northkorea/north-korea-reports-first-suspected-case-of-covid-19-kcna-idUSKCN24Q0TC>

- Superville, D. (2022, May 18). *N. Korea reports another jump in suspected COVID-19 cases*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.ctvnews.ca/world/north-korea-reports-6-deaths-after-admitting-covid-19-outbreak-1.5900969>
- The Associated Press. (2021, April 8). *Kim Jong Un admits North Korea is facing “worst-ever situation.”*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.cbsnews.com/news/north-korea-kim-jong-un-worst-ever-situation/>
- Wright, G. (2022, August 5). *Covid-19: North Korea claims to have recovered from outbreak*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.bbc.com/news/world-asia-62435809>
- Zwirko, C. (2022, June 3). *Vehicles return to Pyongyang streets as rest of North Korea remains locked down*. Retrieved September 18, 2023, from <https://www.nknews.org/2022/06/vehicles-return-to-pyongyang-streets-as-rest-of-north-korea-remains-locked-down/>
- 질병관리청 보건복지부. (2021, July 1). *단계별 실행방안*. Retrieved September 20, 2023, from https://ncov.kdca.go.kr/socdisBoardList.do;jsessionid=w-J2skIs0ZDs50FVCU6n-uhZ933Ro1IClBJN578U.ncov_10
- 질병관리청 보건복지부. (2023, September 25). *COVID-19 Vaccination*. Retrieved September 20, 2023, from <https://ncv.kdca.go.kr/eng/>

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์
ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา

THE FACTORS RELATED TO MOTHERS' DECISION TO TERMINATE AN
UNWANTED PREGNANCY OF SONGKHLA HOSPITAL, SONGKHLA PROVINCE

จิรัชยา เจียวก๊ก¹ อลัน สาดีน² คทาวุธ แสงอรุณ³ ไมสาเราะ บูอิตำ⁴ และสกุลรัตน์ เทพสุทา⁵
Jirachaya Jeawkok¹ Alan Sadeen² Katavudh sangarun³ Maisaroh Buaitam⁴ Sakulrat Tapsuta⁵

^{1,2}หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

^{1,2} Bachelor of Social Work Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University Pattani Campus

³นักสังคมสงเคราะห์ /อาจารย์ภาคสนามการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา

³Social Worker, Social Work in Songkhla Hospital

^{4,5}นักศึกษาลัทธิสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

^{4,5}Student in Bachelor of Social Work Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University Pattani Campus

* Corresponding Author, E-mail: maisaroh2369@gmail.com

Received: Jan 9, 2024

Revised: Apr 25, 2024

Accepted: Jun 20, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2565 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ.2566 ผู้ให้ข้อมูล คือ มารดาที่ตั้งครรภ์ยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ที่ได้รับอนุญาตให้ยุติการตั้งครรภ์ตามกฎหมาย เข้ารับบริการในโรงพยาบาลสงขลา และยินดีให้ข้อมูลตลอดการวิจัย จำนวน 8 คน มีอายุอยู่ในช่วง 17 - 42 ปี โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา มีการจำแนกประเด็น และจัดหมวดหมู่

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ และการวางแผนการใช้ชีวิตใหม่ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์สามารถแบ่งออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางด้านร่างกาย จากมารดาที่มีโรคประจำตัว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดถาวร และไม่ตั้งครรภ์อีก 2) มิติทางด้านจิตใจ จากมารดาที่มีอาการเครียด วิตกกังวลในการใช้ชีวิต ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป และไม่สามารถจัดการกับปัญหา นำไปสู่ภาวะซึมเศร้า โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว และรักษาอาการซึมเศร้าให้หายก่อน จึงตั้งครรภ์ใหม่ 3) มิติทางเศรษฐกิจ จากมารดาที่ตกงาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายมีหนี้สินจำนวนมาก ต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตัวเองที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว หางานทำ และรอให้ภาวะการเงินพร้อมจึงจะตั้งครรภ์ 4) มิติทางด้านศึกษา จากมารดาที่เป็นวัยเรียน ด้วยการตั้งครรภ์ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว และกลับไปศึกษาต่อ และ 5) มิติทางด้านครอบครัวและสังคม จากมารดาที่มีปัญหาครอบครัวจากฝ่ายชายปฏิเสธ ไม่รับผิดชอบครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว และตระหนักในการมีสัมพันธ์ทางเพศ

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่มารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนนำผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสำหรับมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ต่อไป

คำสำคัญ: การตัดสินใจ มารดา ยุติการตั้งครรภ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

Abstract

This study employs qualitative phenomenological research to explore the factors influencing mothers facing unwanted pregnancies at Songkhla Hospital in Songkhla and their decision-making process regarding termination between December 2022 and February 2023. The study involved eight informants, aged 17 to 42, who chose to terminate unintended pregnancies and were legally allowed to do so. Using a semi-structured interview instrument, experts reviewed the instruments. Data were analyzed through content analysis, categorizing and classifying issues.

According to the study's findings, there are five distinct aspects influencing a mother's decision to terminate her pregnancy and prepare for a new beginning:

1. Physical dimension: mothers with congenital conditions impacting daily life may choose termination and adopt lifelong birth control plans to prevent future pregnancies.
2. Psychological dimension: mothers experiencing agitation and anxiety may undergo behavioral changes leading to depression. They may opt for termination, seeking treatment for depression before considering future pregnancies and using temporary birth control methods.
3. Economic dimension: unemployed mothers or those facing financial constraints may choose termination, aiming to stabilize their financial situation before considering parenthood again. They may opt for temporary birth control, work, and wait until their financial position improves.
4. Educational dimension: student mothers whose pregnancies affect academic performance may choose termination, prioritizing their studies. They may lack the maturity to raise children and return to their studies, using temporary birth control methods.
5. Family and social dimensions: mothers facing family rejection or social stigma may choose termination, utilizing temporary birth control methods and avoiding sexual relationships until they feel socially accepted.

These findings can provide essential insights for mothers contemplating terminating an unwanted pregnancy. Governmental and private agencies can utilize the study's results to develop guidelines supporting mothers seeking pregnancy termination.

Keywords: decision making, mother, termination of pregnancy, unwanted pregnancy

บทนำ

ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตัววัยรุ่นเอง ทารกในครรภ์ ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจและการสาธารณสุขของประเทศ จากรายงานขององค์การอนามัยโลก พบว่าในทุก ๆ ปี วัยรุ่นหญิงอายุ 15 - 19 ปี มีการตั้งครรภ์ประมาณ 16 ล้านคน ในจำนวนนี้ 2.5 ล้านคนเป็นการตั้งครรภ์ของเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และมีอุบัติการณ์ของการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยในเด็กอายุ 15 - 19 ปี เกือบ 4 ล้านครั้งต่อปี (WHO, 2018) สำหรับประเทศไทยการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นนับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ โดยในปี 2560 มีการคลอดบุตรของหญิงอายุ 10 - 14 ปี 1.3 รายต่อประชากรหญิงอายุ 10 - 14 ปี 1,000 คน และ 39.6 รายต่อประชากรหญิงอายุ 15 - 19 ปี 1,000 คน ซึ่งจังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นที่สูงใกล้เคียงกับระดับประเทศ โดยพบหญิงอายุ 10 - 14 ปี คลอดบุตร 1.2 รายต่อประชากรหญิงอายุ 10 - 14 ปี 1,000 คน และคลอดบุตร 34.1 รายต่อประชากรหญิงอายุ 15 - 19 ปี 1,000 คน (สำนักอนามัยเจริญพันธ์ฯ, 2561) จากข้อมูลการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์ในแม่วัยรุ่น อายุต่ำกว่า 20 ปี โดยสำนักอนามัยเจริญพันธ์ กรมอนามัย ในระหว่างปี 2559 - 2561 พบว่า ร้อยละ 38 เป็นนักเรียน นักศึกษา ผลกระทบที่ตามมา คือ เมื่อตั้งครรภ์วัยรุ่นกลุ่มนี้เกินกว่าครึ่งหนึ่งจะตัดสินใจหยุดเรียน ลาออก หรือพักการศึกษา และส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากไม่มีอาชีพและรายได้ที่เพียงพอ (สำนักอนามัยเจริญพันธ์ฯ, 2562) นอกจากนี้แม่วัยรุ่น และครอบครัวมักจะถูกตีตราจากสังคม ทำให้เกิดความอับอาย เกิดความวิตกกังวล และความเครียด นำไปสู่การตัดสินใจในการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ตามมา (UNICEF Thailand, 2015)

การตัดสินใจของผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม มีทั้งท้องต่อและยุติการตั้งครรภ์โดยในประเทศไทย ข้อมูลจากศูนย์พึ่งได้ที่มีบริการปรึกษาทางเลือกท้องไม่พร้อมและสายปรึกษาเรื่องเอดส์ 1663 พบว่า ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมส่วนใหญ่หรือราวร้อยละ 70 - 90 เลือกยุติการตั้งครรภ์เนื่องจากปัจจัยแวดล้อม ทั้งสุขภาพตนเอง ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม (สำนักอนามัยการเจริญพันธ์ฯ, 2557) การยุติการตั้งครรภ์หรือการทำแท้ง (Abortion) ได้ถูกให้ความหมายว่า การยุติการตั้งครรภ์ด้วยการใช้ยา หรือการผ่าตัดก่อนที่ทารกในครรภ์จะอยู่ในช่วงที่รอดชีวิตได้ (non-viable) ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศขึ้นกับความสามารถในการดูแลรักษา ทารกแรกเกิด องค์การอนามัยโลกให้คำจำกัดความของการแท้ง คือ การสูญเสียทารกหรือยุติการตั้งครรภ์ก่อนอายุครรภ์ 20 สัปดาห์หรือน้ำหนักต่ำกว่า 500 กรัม ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยกำหนดการสูญเสียทารกหรือยุติการตั้งครรภ์ก่อน

อายุครรภ์ 24 สัปดาห์หรือน้ำหนักต่ำกว่า 500 กรัม และการสิ้นสุดการตั้งครรภ์ก่อนถึงระยะที่ทารกจะสามารถเลี้ยงรอดได้ (กิริติ ลีละพงศ์วัฒนา, 2559)

จากการสำรวจโรงพยาบาลทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 24 จังหวัด ในปี 2558 พบว่าผู้ที่ทำแท้ง ด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ร้อยละ 28.6 มีสถานภาพเป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 26.3 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และร้อยละ 53.1 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี นอกจากนี้ในกลุ่มของเด็กอายุ 15 – 19 ปี ใน 1,000 คน จะมีคนที่ตั้งครรภ์อยู่ถึง 44 คน คิดเป็นร้อยละ 16 ต่อการตั้งครรภ์ต่อปี (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ฯ, 2558) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ายังมีเด็กไทยบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการคุมกำเนิดและปราศจากการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรทำให้เกิดปัญหาท้องไม่พร้อมและนำมาสู่การตัดสินใจทำแท้ง หรือยุติการตั้งครรภ์ในเวลาต่อมา จากสถานการณ์การเฝ้าระวังการแท้งในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562 พบว่าปัญหาการทำแท้งไม่ได้พบเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในทุกกลุ่มวัย และทุกระดับการศึกษา ผู้ป่วยทำแท้งที่มีเหตุผลด้านเศรษฐกิจ สังคมและครอบครัว ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร การประกอบอาชีพ และอยู่ในระหว่างการศึกษา ผู้ป่วยทำแท้งในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์และบางส่วนไม่มีการคุมกำเนิด (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ฯ, 2562)

จากประเด็นข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ในโรงพยาบาลสงขลา เนื่องจากปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ทั้งเด็กที่ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หรือแม้กระทั่งผู้ใหญ่ทำงาน สาเหตุหลักของปัญหาที่ส่งผลต่อการคิดและการตัดสินใจเกิดจากประเด็นใดบ้าง รวมถึงการวางแผนของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ นำไปสู่การตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์และฐานข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสำหรับมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ รวมถึงการวางแผนการใช้ชีวิตใหม่ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือ เพื่อใช้ในการวิจัยและนำเสนอผลของงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิจัยที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจ ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การตัดสินใจหมายถึง การใช้ความคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาหรือโอกาสในการประเมินหรือพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมและดีที่สุดจากหลายทางเลือกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ความสำคัญการตัดสินใจเป็นกระบวนการพิจารณาหาทางเลือกที่มีอยู่จากหลายทางเลือก โดยสามารถเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ ดังนั้น การตัดสินใจจึงเป็นหน้าที่ที่บ่งบอกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยผู้ที่ทำการตัดสินใจนั้นจะต้องมีหลักการและเหตุผล มีเจตคติและวิจารณญาณที่ดี เนื่องจากการตัดสินใจเป็นวิธีที่สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การตัดสินใจจึงมีความสำคัญ (วรพจน์ บุษราคัมวดี, 2551, น.109) ดังนี้

1) มีทางเลือกหลายทางการตัดสินใจเพื่อในกรณีที่ทางเลือกมีหลายทางเลือกอาจจะต้องอาศัยดุลพินิจส่วนตัวของบุคคลเพื่อการตัดสินใจซึ่งการมีหลายทางเลือกนั้นอาจตัดสินใจผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยเครื่องมือหรือเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพื่อทำการตัดสินใจ

2) การมีข้อมูลเป็นจำนวนมากในการตัดสินใจ หากบุคคลนำดุลพินิจส่วนตัวมาใช้ในการตัดสินใจบ่อยครั้งอาจเกิดโอกาสผิดพลาดและขาดความรอบคอบได้เนื่องจากไม่สามารถนำข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดมาพิจารณาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

3) เพื่อลดความขัดแย้ง เนื่องจากพื้นฐานความรู้รวมทั้งประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นในการตัดสินใจถ้าหากไม่อาศัยหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือที่เหมือนกันมาทำการตัดสินใจแล้วอาจจะทำให้การตัดสินใจแตกต่างกันออกไปจนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

4) เพื่อลดความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนในการตัดสินใจของบุคคลที่ปราศจากกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือ ดังนั้นการตัดสินใจโดยใช้เครื่องมือที่ถูกต้องและเหมาะสมจะช่วยให้โอกาสของการตัดสินใจที่ผิดพลาดลดลงได้

ทั้งนี้ หลักการ 4 ข้อ ที่ควรจะทำให้ความเสมอภาคแก่ผู้หญิงในเรื่องการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ คือ (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ฯ, 2562)

1) เนื้อตัวร่างกายเป็นสิทธิเสรีภาพโดยสมบูรณ์ของหญิง เมื่อไม่เคยเบียดเบียนคนอื่น หญิงควรมีสิทธิที่จะตัดสินใจได้ว่าจะทำกับตนเองอย่างไร

2) การปล่อยให้ตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมคลอดออกมาในสังคมโดยผู้ตั้งครรภ์ไม่พร้อมที่จะดูแลเป็นการสร้างภาระให้กับผู้หญิง ส่งผลกระทบต่อทั้งอนาคตของเด็กที่เกิดมา และซ้ำเติมปัญหาให้แก่สังคมในอนาคต

3) สิทธิการตัดสินใจควรจะเป็นของผู้ที่สามารถใช้สิทธินั้นได้ トラบไคที่ตัวอ่อนยังไม่อาจแยกออกจากครรภ์ จึงเป็นเพียง “อนาคต” ที่ไม่แน่นอน สังคมจะยอมให้อนาคตที่ยังมาไม่ถึงนั้นทำลาย “ปัจจุบัน” ที่เดียวหรือถ้าปัจจุบันถูกทำลายอนาคตก็มีไม่ได้

4) การห้ามทำแท้งโดยกฎหมายไม่เกิดประโยชน์แก่ใครเลย เพราะเมื่อผู้หญิงต้องการยุติครรภ์ของตน อย่างไรก็ตามก็ต้องทำ ควรเคารพการตัดสินใจและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่เกิดมาก่อนแล้ว

จากความสำคัญของการตัดสินใจดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าการตัดสินใจมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะการตัดสินใจที่ดีโดยการใช้เครื่องมือหรือใช้เกณฑ์การตัดสินใจที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่มีคุณภาพ สามารถแก้ไขปัญหาได้และยังสามารถช่วยลดความขัดแย้งลงได้อีกด้วย

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

นักวิชาการหลายคนได้พยายามจะให้ความหมาย หรืออธิบายถึงการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ให้สั้น ๆ กะทัดรัดและสื่อความหมาย แต่พบว่า เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ ทั้งนี้ เพราะการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากเงื่อนไข (อาภรณ์ ดินาน, 2551) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะพบว่าหากผู้หญิงได้วางแผนการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ในการทำงานมากกว่าการเป็นแม่ มีความพอใจในการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่ต้องการมีบุตรหรือการไม่สามารถรับสภาพหรือปฏิเสธที่จะทำหน้าที่ตั้งครรภ์ ลอนโดโน ได้ให้ความหมายของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ว่า การตั้งครรภ์ที่ผู้หญิงไม่ต้องการให้เกิดขึ้นเนื่องจากไม่พร้อมที่จะเป็นมารดาหรือไม่

ต้องการมีบุตร หรือเมื่อเกิดการตั้งครรภ์แล้วไม่ต้องการให้การตั้งครรภ์นั้นดำเนินต่อไปจนคลอด การพยาบาลมารดาทารก ได้ให้ความหมาย การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ (Unwanted pregnancies) หมายถึง สถานการณ์ของการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้มีการวางแผนการจะให้เกิดขึ้น การไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการคุมกำเนิดการถูกข่มขืนจนตั้งครรภ์ การตั้งครรภ์ก่อน การสมรส ตลอดจนความไม่พร้อมในด้านภาวะต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจ การไม่รับผิดชอบของบิดา ส่วนใหญ่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์นั้นมักเกิดจากการที่หญิงตั้งครรภ์แล้ว แต่ต่อมาประสบปัญหาหรือ มีเหตุการณ์แทรกซ้อนอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (Prasitlunkum, 2009) ส่วนใหญ่การตั้งครรภ์ ไม่พึงประสงค์นั้นมักเกิดจากการที่หญิงตั้งครรภ์แล้ว แต่ต่อมาประสบปัญหาหรือมีเหตุการณ์แทรกซ้อน อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่า หญิงที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ ไม่พึงประสงค์ในประเทศกำลังพัฒนาจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ (Dallas, 2009) 1) หญิงวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และไม่รู้จักวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ 2) หญิงสมรสแล้วและมีบุตรหลายคน 3) หญิงสมรสแล้วและวางแผนการเว้นระยะห่างการมีบุตร แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากสามี 4) การใช้วิธีการคุมกำเนิดล้มเหลว 5) มีการศึกษาน้อย โดยเฉพาะไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด 6) มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ และอพยพอยู่ในเมืองเพื่อหางานทำ 7) มีสถานที่ให้บริการทำแท้งน้อย หรืออัตราค่าบริการในการทำแท้งค่อนข้างสูง 8) อยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดันให้ต้องทำแท้งจากการถูก วิชาภควิจารณ์ หรือติฉินนินทา หรือถูกปฏิเสธจากบุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง จากสังคม และจากการ ศึกษา (สมพิศ ไยสุน และปรียารัตน์ รัตนวิบูลย์, 2554) พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับการสร้างเสริม พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ส่วนหนึ่งมาจากการทำตามเพื่อนหรือถูกเพื่อนชักจูงให้มี พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ขวนไปสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ไปเที่ยวผับหรือไปเที่ยวในสถานบันเทิง และการ ถูกทำร้ายจากเพื่อนโดยเฉพาะผู้ชาย จะประพฤติดนเพื่อแสดงความเป็นชายให้เพื่อนยอมรับ นำไปสู่การ มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้ป้องกันเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ตามมา

สาเหตุของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ 1) ค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศของสังคม โดยทั่วไป แล้วเมื่อมีการอภิปรายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในสังคมที่พัฒนาหรือโต้แย้งเกี่ยวกับการ ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ มักจะพูดในประเด็นของกฎหมาย เศรษฐกิจ การแพทย์และจริยธรรมเป็นส่วน ใหญ่ โดยมองข้ามความจริงว่าการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เป็นผลมาจากความล้มเหลวทางสังคม จากค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศที่ปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อ (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2559) และยอมรับว่าเพศหญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายชายทั้งในแง่ของการศึกษา การเมือง หน้าที่ การงาน และความสัมพันธ์ทางเพศ สภาพสังคมที่มีค่านิยมยอมรับมาตรฐานซ้อนทางเพศ และยึดถือ

พรหมจรรย์ของเพศหญิงเป็นเรื่องสำคัญ หากหญิงใดมีพฤติกรรมที่ละเมิดค่านิยมหรือบรรทัดฐานดังกล่าว ย่อมส่งผลให้การตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นเป็นครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ง่ายขึ้น (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพฯ, 2550) 2) ข้อบกพร่องของการคุมกำเนิดและระบบการบริการ การวางแผนครอบครัวผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการจำกัดจำนวนบุตร และเว้นระยะห่างของการมีบุตร แต่เนื่องจากพบว่าวิธีการคุมกำเนิดมีผลข้างเคียงมากเกินไป ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับหรืออาจเดินทางไปรับบริการไม่สะดวกและขาดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด อีกทั้งการไม่ได้รับความยินยอมจากสามีก็ต้องเผชิญกับสภาพอารมณ์และการปฏิเสธความร่วมมือจากสามี จึงประสบกับปัญหาในการตัดสินใจใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบตามธรรมชาติโดยการนับระยะปลอดภัย (Safety period) และพบว่าวิธีการคุมกำเนิดดังกล่าวยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ในที่สุด (Grassley, 2010) 3) การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้องและเพียงพอ แม้ว่าวิทยากรทางการแพทย์จะก้าวหน้าทันสมัยในการผลิตวิธีการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ แต่วิธีคุมกำเนิดทุกแบบก็มีผลข้างเคียงต่อผู้ใช้ไม่มากก็น้อย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงประสบปัญหากับผลข้างเคียงจึงทำให้เกิดความกลัวและล้มเลิกการใช้โดยไม่ได้ปรึกษากับผู้ที่มีความรู้เพื่อเปลี่ยนวิธีการคุมกำเนิดแบบอื่น และทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในที่สุด (Green & Wilkinson, 2012) 4) ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา โพนอตติและฟาวด์เดส (Pinotti & Faundes, 1989) กล่าวว่า เรื่องขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษานั้นเป็นความล้มเหลวของสังคมในการกีดกันผู้หญิงไม่ให้รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยงที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเอง การมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งภาวะเจริญพันธุ์และการคุมกำเนิด ตลอดทั้งเป็นความล้มเหลวของครอบครัวและโรงเรียนในการให้ความรู้แก่วัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งถ้าว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เพราะเมื่อวัยรุ่นก้าวเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์โดยปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา นอกจากนั้นความไม่รู้หรือรู้บ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องเพศและธรรมชาติของเพศ จึงนำไปสู่ความไม่รู้ว่าเมื่อใดจะตั้งครรภ์และทำอย่างไรจึงทำให้ไม่เกิดการตั้งครรภ์ รวมทั้งไม่รู้จักทักษะ การหลีกเลี่ยงและปกป้องตนเองขณะประสบปัญหา (Feldman-Winter & Shaikh, 2007) 5) ขาดแหล่งข้อมูลข่าวสารและหน่วยบริการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ พบว่าในปัจจุบันเมื่อวัยรุ่นหญิงเกิดปัญหาเรื่องทางเพศ การขาดแหล่งข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง รวมทั้งค่านิยมของสังคมที่ยึดถือว่าวัยรุ่นยังไม่สมควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทำให้วัยรุ่นไม่กล้าเข้าขอรับคำปรึกษาในหน่วยงานวางแผนครอบครัว ทำให้หาทางช่วยเหลือตนเองโดยปรึกษาเพื่อนหรือกลุ่ม บุคคลภายในครอบครัวเท่านั้น เพราะระบบการให้บริการ

เกี่ยวกับด้านการวางแผนครอบครัวของรัฐยังไม่ครอบคลุมทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพ จนทำให้เป็นสาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ในวัยรุ่น (Herrman, 2006)

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ส่วนใหญ่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์นั้นมักเกิดจากการที่หญิงตั้งครรภ์แล้ว แต่ต่อมาประสบปัญหาหรือมีเหตุการณ์แทรกซ้อนอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น จำเป็นที่ต้องใช้ความคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาหรือโอกาสในการประเมินหรือพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมและดีที่สุดจากหลายทางเลือกจากเหตุปัจจัยในหลายมิติ ได้แก่ มิติทางด้านร่างกาย มิติทางด้านจิตใจ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการศึกษา มิติทางด้านครอบครัวและสังคม ในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูกขณะมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 302 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 14,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปีและปรับไม่เกิน 20,000 บาท มาตรา 305 ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา 301 และ มาตรา 302 เป็นการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้กระทำไม่มีความผิด (1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น (2) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงอย่างมากหรือมีเหตุผลทางการแพทย์อันควรเชื่อได้ว่าหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง (3) หญิงยืนยันต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมว่าตนมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ (4) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกินสิบสองสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ (5) หญิงที่มีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ แต่ไม่เกินยี่สิบสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของแพทยสภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2564)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยและนำเสนอผลของงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิจัยในการศึกษาการคิดและการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ รวมถึงการวางแผนการใช้ชีวิตใหม่ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมในการศึกษาวิจัยโดยได้รับการยินยอมและให้ข้อมูลโดยสมัครใจจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลและไม่ระบุถึงตัวตนจริงของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด ซึ่งอยู่ในระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2565 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1) ผู้หญิงที่ได้รับอนุญาตให้ยุติการตั้งครรภ์ตามกฎหมายที่ผ่านการประเมินจากนักจิตวิทยาในโรงพยาบาลสงขลา และ 2) ยินดีให้ข้อมูลตลอดการวิจัย โดยเก็บข้อมูลจนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัวอย่างน้อย 8 คน (ศิริพร จิรวัดน์กุล, 2553)

2. เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์เป็นข้อคำถามที่แบ่งเป็นตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นการคิดและการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ มิติทางด้านร่างกาย มิติทางด้านจิตใจ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการศึกษา มิติทางด้านครอบครัวและสังคม รวมถึงการวางแผนใหม่หลังการยุติการตั้งครรภ์ ทั้งนี้เครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือที่มีคุณภาพและได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสืออนุญาตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ไปยังโรงพยาบาลสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยจึงนำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปสู่การถอดบทสัมภาษณ์ การเรียบเรียงข้อมูล และได้ชี้แจงข้อมูลให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยการปกปิดข้อมูล และการเก็บรักษาความลับ การจัดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจทานความถูกต้องย้อนหลัง

4. การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยได้ทำหนังสือที่ อว 68203/1150 ไปยังโรงพยาบาลสงขลา และชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ การได้รับอนุญาตให้ยุติการตั้งครรภ์ตามกฎหมาย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล การปกปิดข้อมูลและการรักษาความลับขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจอธิบายถึงสิทธิในการถอนตัวออกจากการวิจัยได้ทุกเวลาและการถอนตัวนั้นไม่มีผลเสียใด ๆ หากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความไม่สบายใจรู้สึกเป็นทุกข์ และนำเสนอในภาพรวม ไม่เปิดเผยชื่อและนามสกุลจริง ทำลายเอกสารที่เป็นบันทึกย่อระหว่างการเก็บข้อมูล หลังจากการเขียนรายงานเสร็จสมบูรณ์แล้ว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์แก่นสาระตามแนวทางของ (Cohen, Kahn, & Steeves, 2000) โดยเอาข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกมาอ่านอย่างละเอียด ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยเป็นการจำแนกประเด็น (Classification) และจัดหมวดหมู่ (Grouping) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ดำเนินการถอดบทสัมภาษณ์ 2) พิมพ์คำสัมภาษณ์ลงในแฟ้มข้อมูลเพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ 3) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุป โดยอธิบายเชิงพรรณนาความและเรียบเรียงให้งานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ เพื่อสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ รวมถึงการวางแผนการใช้ชีวิตใหม่ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ จำนวน 8 ราย ผู้ให้ข้อมูลวิจัยในครั้งนี้มีอายุอยู่ในช่วง 17 - 42 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย 4 ราย จบมัธยมต้น 2 ราย และจบปริญญาตรี 2 ราย ปัจจุบันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย 2 ราย ไม่ได้ประกอบอาชีพ 3 ราย และกำลังศึกษา 3 ราย ผู้ให้ข้อมูลวิจัยเคยมีประวัติการแท้งมาแล้ว 3 ราย ส่วนที่ยังไม่เคยมีประวัติการแท้งบุตรมาก่อนจำนวน 5 ราย

1. ผลของการคิดและการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ พบว่ากลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในปัจจัยที่เกี่ยวข้องมิติทางด้านร่างกาย มิติทางด้านจิตใจ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการศึกษา มิติทางด้านครอบครัว และสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 มิติทางด้านร่างกาย กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ส่วนใหญ่มีผลมาจากปัญหาด้านสุขภาพร่างกายโดยตรง เนื่องจากรดาบางส่วนมีโรคประจำตัว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของมารดา กล่าวว่

“ตอนนี้เป็นโรคหอบหืด โรคธาลัสซีเมียค่ะ และมีอาการกังวล ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง ต้องกินยาตลอดหายใจไม่ค่อยสะดวก เหนื่อยง่ายมากขึ้น จึงไม่อยากที่จะตั้งครรภ์ต่อค่ะ”

(นางสาวเอ นามสมมติ สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่ให้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่

“เป็นโรคหลอดเลือด ต้องกินยาให้ตรงเวลาด้วยค่ะ พอท้องก็ขายของไม่ได้ ต้องหยุดงาน ไม่มีรายได้ไม่อยากท้องต่อแล้ว เพราะตอนนี้ร่างกายก็ไม่ค่อยจะแข็งแรง”

(นางสาวซี นามสมมติ สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมิติทางด้านร่างกาย เกิดจากรดาที่มีโรคประจำตัว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมารดา ซึ่งส่งผลอันตรายต่อชีวิต และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ โดยมารดาที่ตัดสินใจยุติ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์กลุ่มนี้จะมีการวางแผนคุมกำเนิดถาวร

และตัดสินใจไม่ตั้งครรภ์ เพราะจะส่งผลต่อปัญหาสุขภาพร่างกายจึงเป็นสาเหตุในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรภ์ในครั้งนี้

1.2 มิติทางด้านจิตใจ กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ มีผลมาจากความรู้สึกทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดอาการเครียด วิตกกังวลในการใช้ชีวิต ส่งผลพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป รวมถึงการไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จนนำไปสู่ภาวะซึมเศร้าตามมา ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของมารดา กล่าวว่า

“เป็นโรคซึมเศร้าอยู่แล้ว พอรู้ว่าตั้งครรภ์ก็มีความเครียดและกังวลมากขึ้น เพราะไม่พร้อมที่จะเลี้ยงลูกตอนนี้จริงๆค่ะ เคยมีความคิดที่จะฆ่าตัวตายที่จะหนีปัญหา”

(นางสาวบี นามสมมติ สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่ให้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่า

“ตอนนี้ก็เครียดและกังวลมากค่ะ ตกงานไม่มีงานทำ รายได้ก็ไม่ แล้วก็ไม่พร้อมที่จะมีลูกตอนนี้ด้วยเพราะตัวเองตอนนี้ก็ยังไม่รอด”

(นางสาวจี นามสมมติ สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2566)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมิติทางด้านจิตใจ เกิดจากมารดาที่มีอาการเครียด วิตกกังวลในการใช้ชีวิต ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป และไม่สามารถจัดการกับปัญหานำไปสู่ภาวะซึมเศร้า โดยมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์กลุ่มนี้จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว และตัดสินใจไม่ตั้งครรภ์ต่อ เพราะต้องการรักษาอาการซึมเศร้าและสภาพจิตใจให้หายก่อนจึงเป็นสาเหตุในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรภ์ในครั้งนี้

1.3 มิติทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ มีผลมาจากปัญหาการตกงาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มีหนี้สินจำนวนมากต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตัวเองที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้มารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์กลุ่มนี้ไม่พร้อมในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของมารดา กล่าวว่า

“ช่วงนี้ก็ว่างงานค่ะ ไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง อาศัยครอบครัวในการช่วยเหลือ ไม่สามารถที่เลี้ยงลูกตอนนี้ได้ ไม่พร้อมจริงๆค่ะ”

(นางสาวจี นามสมมติ สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่ให้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่า

“ตอนแรกทำงานร้านเสริมสวยค่ะ แต่ในช่วง 2 - 3 เดือนที่ผ่านมาว่างงาน

มีหนี้ที่ต้องจ่าย ต้องผ่อนชำระค่าบ้านทุกเดือนก็ต้องขอจากแม่ให้ช่วยเรื่องค่าบ้าน และยังต้องอีกก็ยิ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของหนู”

(นางสาวเจ นามสมมติ สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2566)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมิติทางด้านเศรษฐกิจ เกิดจากมารดาที่ตกงาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มีหนี้สินจำนวนมาก ต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตนเองที่เพิ่มมากขึ้น โดยมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรถ์ไม่เพียงประสงค์กลุ่มนี้จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว การทำงานทำให้ภาวะการเงินพร้อมมากกว่านี้ และตัดสินใจไม่ตั้งครรถ์ต่อ เพราะกลัวว่าจะส่งผลต่อปัญหาในการเลี้ยงดูบุตร จึงเป็นสาเหตุในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรถ์ในครั้งนี้

1.4 มิติทางการศึกษา กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรถ์ไม่เพียงประสงค์ มีผลมาจากปัญหาการตั้งครรถ์ในวัยเรียน ทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งสอดคล้องคลึงกับการให้สัมภาษณ์ของมารดา กล่าวว่า

“ก็ส่งผลกระทบต่อเรียนค่ะ เพราะตอนนี้กำลังเรียนอยู่ ม.5 อีก 1 ปี ใกล้จบ ไม่อยากที่จะหยุดเรียน ตั้งใจที่จะเรียนต่อด้วยค่ะ ไม่พร้อมที่จะมีลูกตอนนี้จริงๆ ยังไม่มีงานทำไม่มีรายได้เป็นของตัวเองเลย”

(นางสาวพี นามสมมติ สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่ให้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่า

“มีผลต่อการเรียนค่ะ เพราะกำลังจะจบ ม.6 และวางแผนจะเรียนต่อในมหาลัยค่ะ และตอนนี้แฟนก็เรียนอยู่ด้วยไม่พร้อมที่จะท้องต่อ หนูไม่สามารถเลี้ยงลูกตอนนี้ได้”

(นางสาวเอ็ม นามสมมติ สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2566)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมิติทางการศึกษา เกิดจากมารดาที่ตั้งครรถ์ในวัยเรียน ทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร โดยมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรถ์ไม่เพียงประสงค์กลุ่มนี้จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว และตัดสินใจไม่ตั้งครรถ์ต่อ เพราะกลัวว่าจะส่งผลกระทบต่อเรียน เนื่องจากต้องการกลับไปศึกษาต่อ จึงเป็นสาเหตุในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรถ์ในครั้งนี้

1.5 มิติทางด้านครอบครัวและสังคม กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรถ์ไม่เพียงประสงค์ มีผลมาจากปัญหาครอบครัวเกิดจากฝ่ายชายปฏิเสธไม่รับผิดชอบ ครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม ซึ่งสอดคล้องคลึงกับการให้สัมภาษณ์ของมารดา กล่าวว่า

“ครอบครัวรับรู้ ทางครอบครัวให้ตัดสินใจด้วยตัวเองว่าจะเอาอย่างไรต่อ ส่วนฝ่ายชายเขาปฏิเสธ เขาไม่รับผิดชอบ ก็รู้สึกอับอายและไม่มั่นใจในการออกไปข้างนอก ในชุมชน หมู่บ้าน ไม่กล้าไปเจอเพื่อนด้วย”

(นางสาวเอ็ม นามสมมติ สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2566)

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านที่ให้ข้อมูลในการทำงานเดียวกันว่า

“ตอนนี้รู้เฉพาะครอบครัวสามี และครอบครัวหญิงปกปิดอยู่ กังวลว่าจะถูกซ้ำเติม ส่วนสามีเห็นด้วยในการยุติ เพราะไม่มีความพร้อม สามีตอนนี้ก็เป็นโรคแพนิก ที่เกิดจากใช้ยาเสพติด”

(นางสาวอี นามสมมติ สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2566)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมิติทางด้านครอบครัวและสังคม เกิดจากมารดาที่มีปัญหาทางด้านครอบครัว ซึ่งเกิดจากฝ่ายชายปฏิเสธไม่รับผิดชอบ ครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม โดยมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์กลุ่มนี้จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว และจะตระหนักในการมีสัมพันธ์ทางเพศ การตัดสินใจไม่ตั้งครรภ์ต่อ เพราะจะส่งผลกระทบต่อปัญหาครอบครัวและความเป็นอยู่ในสังคม จึงเป็นสาเหตุในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรภ์ในครั้งนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ รวมถึงการวางแผนการใช้ชีวิตใหม่ของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลของการศึกษาการปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า ผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อมารดาในการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สามารถแบ่งออกเป็น 5 มิติ อันประกอบไปด้วย

1.1 มิติทางด้านร่างกาย มารดาที่มีโรคประจำตัว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดถาวร และไม่ตั้งครรภ์อีก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ระวีวรรณ พิไลเกียรติ และอุทุมพร แผลมหลวง (2563) ที่พบว่า ภาวะเสี่ยงและภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นในระหว่างตั้งครรภ์ ถือเป็นภาวะวิกฤตที่คุกคามต่อชีวิต

และข้อจำกัดในการใช้ชีวิต ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาและทารกในครรภ์ตามมาได้ สามารถอธิบายได้ว่าจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ทำให้เห็นถึงปัญหาสุขภาพของมารดาที่ส่งผลต่อการตั้งครรภ์ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนพันธ์ ชูบุญ (2549) พบว่า จากสถิติของโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ในช่วงปี พ.ศ.2538- 2547 พบข้อบ่งชี้ของการยุติการตั้งครรภ์เกิดจากสาเหตุจากสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์และทารกมีความผิดปกติ

1.2 มิติทางด้านจิตใจ จากมารดาที่มีอาการเครียด วิตกกังวลในการใช้ชีวิต ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนไปและไม่สามารถจัดการกับปัญหานำไปสู่ภาวะซึมเศร้า โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว และรักษาอาการซึมเศร้าให้หายก่อนจึงตั้งครรภ์ใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า สตรีเมื่อรู้ว่าตั้งครรภ์ ปฏิกริยาแรกของผู้หญิงทุกคน คือ ความหนักใจ ไม่สบายใจ เกือบทั้งหมดเริ่มจากความตกใจ กังวลใจ และกลัว หลายคนร้องไห้อยากฆ่าตัวตาย (กนกวรรณ ธีรารัตน, 2548) และจะเห็นได้ว่าสภาพจิตใจของมารดาเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรภ์ และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านจิตใจ ยังพบอีกว่าปัญหาสตรีที่คิดจะทำแท้งและหลังจากแท้งพบบ่อย คือ ความเศร้าโศก เสียใจ ความวิตกกังวล มีภาวะซึมเศร้า (Athey & Spielvogel, 2000) รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าลดลง ส่งผลทำให้มารดาควรได้รับการรักษาสภาพจิตใจอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะดีขึ้น

1.3 มิติทางเศรษฐกิจ จากมารดาที่คนตกงาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มีหนี้สินจำนวนมาก ต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตัวเองที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว หางานทำ และรอให้ภาวะการเงินพร้อมจึงจะตั้งครรภ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ กิ่งมณี กองเงิน (2543) สาเหตุการทำแท้งมีหลากหลายเหตุผล คือ มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ความไม่พร้อมที่จะเลี้ยงบุตร และจะเห็นว่าจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ปัญหาทางเศรษฐกิจ มีผลอย่างมากที่ทำให้กลุ่มมารดาตัดสินใจเลือกที่ไม่ตั้งครรภ์ต่อ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ปราณี โพธิ์สุพรรณ (2551) ที่พบว่า เหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจทำแท้งเพราะไม่ต้องการมีบุตร มีปัญหาในการเลี้ยงดูบุตร มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวไม่สามารถรับภาระได้

1.4 มิติทางด้านศึกษา จากมารดาที่เป็นวัยเรียนด้วยการตั้งครรภ์ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดชั่วคราว และกลับไปศึกษาต่อสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศศินันท์ พันธุ์สุวรรณ และคณะ (2556) ที่พบว่า สำหรับการวางแผนใช้ชีวิตใหม่ สตรีที่ตั้งครรภ์บางคนก็กลับไปศึกษาต่อเพื่อให้จบการศึกษา บางคนก็ประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายรับเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดภาระและความยากลำบากในการใช้ชีวิตของครอบครัว จะเห็นว่าปัญหาของการตั้งครรภ์ในวัยเรียนยังคงมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เกิดจาก

การขาดทักษะความรู้ การอยากรู้อยากลอง ส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ในวัยเรียน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ กิ่งดาว มะโนวรรณ (2553) และสุกัญญา อ่อนจ (2552) ที่พบว่า การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา การขาดเรียนรู้เกี่ยวกับคุมกำเนิด การขาดทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกให้มีเพศสัมพันธ์ ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และมารดาบางส่วนตั้งใจจะที่จะเรียนต่อ สอดคล้องกับ ทั้ง กาญจนา บุศรากุล และคณะ (2546) ยังพบอีกว่าเหตุผลที่สำคัญของการทำแท้ง คือกำลังศึกษาและไม่ต้องการมีบุตร

1.5 มิติทางด้านครอบครัวและสังคม จากมารดาที่มีปัญหาครอบครัวจากฝ่ายชายปฏิเสธไม่รับผิดชอบ ครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม โดยมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว และตระหนักในการมีสัมพันธ์ทางเพศสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โสเพ็ญ ชูนวน และคณะ (2554) ที่พบว่า ปัญหาจากครอบครัวเกิดจากสัมพันธ์ภาพระหว่างสามีและตนเองไม่ดี มีการทะเลาะ สามีติดยาเสพติด และปัญหาจากครอบครัวไม่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับ กิ่งฉวี กองเงิน (2543) พบว่า ความไม่พร้อมที่จะเลี้ยงบุตร เกิดจากกลัวครอบครัวเสียใจ ผู้ป่วยเกือบทุกรายไม่ได้บอกให้บิดามารดาทราบ แต่ส่วนใหญ่จะปรึกษาเพื่อนและสามีจะเห็นว่าปัญหาครอบครัวและสังคมที่กล่าวมา ล้วนเป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้มารดาตัดสินใจเลือกยุติการตั้งครรภ์

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบทั้งในมิติทางด้านร่างกาย เกิดจากมารดาที่มีโรคประจำตัว และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ มิติทางด้านจิตใจ เกิดจากมารดาที่มีอาการเครียด นำไปสู่ภาวะซึมเศร้า มิติทางด้านเศรษฐกิจ เกิดจากมารดาที่คนตกงานไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มิติทางการศึกษา เกิดจากมารดาที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร และมิติทางด้านครอบครัวและสังคม เกิดจากมารดาที่มีปัญหาจากฝ่ายชายปฏิเสธ ครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม จะเห็นได้สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นเหตุผลที่ส่งผลทำให้มารดาเลือกตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ และในส่วนของมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว ยกเว้นมิติทางด้านร่างกาย โดยมารดาในกลุ่มนี้มีการวางแผนคุมกำเนิดแบบถาวร

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากการวิจัย พบว่า กลุ่มมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบทั้งในมิติทางด้านร่างกาย เกิดจากมารดาที่มีโรคประจำตัว และมีภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ มิติทางด้านจิตใจ เกิดจากมารดาที่มีอาการเครียดนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า มิติทางด้านเศรษฐกิจ เกิดจากมารดาที่คนตกงานไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย มิติทางด้านการศึกษา เกิดจากมารดาที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านการเรียน อีกทั้งอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว และยังขาดวุฒิภาวะในการเลี้ยงดูบุตร และมิติด้านครอบครัวและสังคม เกิดจากมารดาที่มีปัญหาจากฝ่ายชายปฏิเสธ ครอบครัวไม่ยอมรับ อับอายตัวเอง นำไปสู่การไม่กล้าออกไปเจอสังคม ซึ่งทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รวมถึงหน่วยงานสามารถนำข้อมูลในส่วนตรงนี้ไปเป็นแนวทางช่วยเหลือแก้ไขป้องกันได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

1.2 จากการวิจัย พบว่า การวางแผนของมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์มีวิธีการวางแผนรับมือที่แตกต่างกันไป เช่น ในส่วนของมารดาที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จะมีการวางแผนคุมกำเนิดแบบชั่วคราว ยกเว้นมิติด้านร่างกาย โดยมารดาในกลุ่มนี้มีการวางแผนคุมกำเนิดแบบถาวรซึ่งสามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัยไปประกอบพิจารณาในการร่วมมือแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้คำปรึกษาและแนะนำเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่มารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมารดาต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงพยาบาลสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการทำการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ควรศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2.2 ควรศึกษาความรู้ ความเข้าใจต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของมารดา และครอบครัว รวมไปถึงกระบวนการทัศนคติของชุมชน และสังคมที่มีต่อการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ธราวรณ. (2548). *ทางเลือกของผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม (วิจัย)*. บริษัทพีเอ็นพี กรุ๊ป.
- กาญจนา บุศรากุล และคณะ. (2546). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้งในกลุ่มสตรีที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์. *วารสารวิชาการการแพทย์ เขต 8, 11(3)*, 163-172.
- กมลชนก คชฤทธิ์, นุชนาฏ ชิตตะคุ, พิมพ์ภิกา ยะคาป้อ, วลดาวลัย จิตขาว, ศุภรณันท์ ยุทธโกวิท, และกิงดาว มะโนวรรณ. (2553). *แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ กรณีศึกษา โครงการคุมแม่วัยใสห่วงใยอนาคตศูนย์ฝึกออาชีพสตรี จังหวัดเชียงราย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กิงมณี กองเงิน. (2543). *การศึกษาแนวโน้มของการทำแท้งโดยผิดกฎหมายในระยะเวลา 4 ปี (2539 -2542) ปัจจัยชักนำและทัศนคติต่อการทำแท้งของสตรีที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กิงดาว มะโนวรรณ. (2553). *แนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์: กรณีศึกษาโครงการ คุมแม่วัยใสห่วงใยอนาคตศูนย์ฝึกออาชีพสตรีจังหวัดเชียงราย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กิริติ ลีละพงศ์วัฒนา. (2559). *การใช้ยายุติการตั้งครรภ์ (Medical Abortion Pill)*. สืบค้น 23 ธันวาคม, จาก <http://haamor.com/th>
- เกษตรชัย และหิม และประไพ สุวรรณสุนทร. (2558). ผลกระทบทางสังคมจากการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของหญิงวัยรุ่นในอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 55(1)*, 130-152.
- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2560). *สถิติทำแท้ง 29% เป็นนักเรียน นักศึกษา*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/content/868386>
- ธนพันธ์ ชูบุญ. (2549). *การสิ้นสุดการตั้งครรภ์ :Terminal of pregnancy*. (อ้างอิงใน อุ๋นใจ กอนันต์กุล, บรรณาธิการ, 2549) การตั้งครรภ์ความเสี่ยงสูง: High risk pregnancy. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2539). การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และการยุติการตั้งครรภ์:ประเด็นท้าทาย นโยบายการให้บริการของรัฐ. *วารสารการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 4(1)*, 45-54.
- นิตานาด สรรคพงษ์ และพนมพร พุ่มจันทร์. (2560). การตัดสินใจเก็บครรภ์และการดำเนินชีวิตของสตรีที่เก็บครรภ์ไม่พึงประสงค์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 43(1)*, 161-192.
- ปราณี โพธิ์สุพรรณ. (2551). *กรณีศึกษา : การพยาบาลครอบครัวที่มีสมาชิกทำแท้งผิดกฎหมาย*. [รายงานการศึกษาระดับปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น. (2559). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 133, ตอนที่ 30. สืบค้น 3 ธันวาคม 2565, จาก <https://new.camri.go.th/infographic/31>
- พีระยุทธ สาณกุล. (2563). *กรมอนามัยร่วมกับไบเออร์ไทย รณรงค์สังคมไทยหยุดท้องไม่พร้อม สนับสนุนการตั้งครรภ์อย่างมีคุณภาพในวันคุมกำเนิดโลก*. สืบค้น 2 ธันวาคม 2565, จาก https://www.bayer.com/th/th/thailand-bayer-thai-join-the-campaign-to-prevent-unintended-pregnancies?fbclid=IwAR2ZAD0ieaLombDAY-GqSfXwyPsKBrRHcMNHq2 CHwQLso8y-FA_ZZlo1kw
- ระวีวรรณ พิไลเกียรติ, และอุทุมพร แผลมหลวง. (2563). ประสบการณ์ด้านจิตวิญญาณของหญิงตั้งครรภ์ความเสี่ยงสูง. *วารสารสภาการพยาบาล*, 35(3), 121-138.
- วรพจน์ บุษราคัมวดี. (2551). *องค์การและการจัดการ*. มหาวิทยาลัยวลัยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วior โสมินทุ. (2559). การยุติการตั้งครรภ์: มุมมองของบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร*, 7(1), 248-257.
- ศศินันท์ พันธุ์สุวรรณ, พัชรินทร์ สังวาล, อิชยา มอญแสง, และพัชรินทร์ ไชยบาล. (2556). ประสบการณ์หลังตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ไม่ได้แต่งงานในภาคเหนือตอนบน. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 33(3), 17-35.
- ศิริพร จิรวัดน์กุล. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. บริษัทวิทยพัฒนา.
- ศุกัญญา อ่อนจูง. (2552). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยของหญิงตั้งครรภ์ : กรณีศึกษาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ตำบลหนองโสน อำเภอสว่างงาม จังหวัดพิจิตร*. [วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร์บัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุชาดา รัชชกุล. (2541). *การตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนาและการตัดสินใจทำแท้ง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สมพิศ ไยสุน, และปรียารัตน์ รัตนวิบูลย์. (2554). *รายงานการวิจัยรูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย.
- สมสุข โสภานิตย์, สุภาพร สมบัติ, และอารีรัตน์ จันท์ลาภ. (2562). *รายงานเฝ้าระวังการแท้งประเทศไทย พ.ศ.2562*. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. จาก https://rh.anamai.moph.go.th/web-upload/migrated/files/rh/n330_d1a80b22d8a4daa876f459095915af6d_Ebook_Abortion_62.pdf

- สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. (2561). *รายงานสถิติจังหวัดสงขลา*. สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). *คู่มือแนวทางปฏิบัติการดูแลหญิง*. กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *คู่มือการจัดกิจกรรมเรื่องเพศคุยได้ในครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *รายงานประจำปี 2561*.
สำนักอนามัย การเจริญพันธุ์. สืบค้น 8 มกราคม 2562, จาก http://rh.anamai.moph.go.th/ewt_dl_link.php?nid=263
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *สถานการณ์การตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น*. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2563, จาก http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/situation/FactSheet@62.pdf
- โสเพ็ญ ชูवल, จิตใส ลาวัลย์ตระกูล, ศรีพจนารม วัฒนา, ศิริรัตน์ โกศลวัฒน์, จิตติ ลาวัลย์ตระกูล, อวยพร สมใจ, อรมิข แสงจันทร์, และจิตราพันธ์ ลมพร. (2554). *รายงานผลการวิจัยการศึกษาสถานการณ์แห่งในภาคใต้ของประเทศไทย*. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2559). *รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.unicef.org/thailand/media/1106/file/รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย.pdf>
- อาภรณ์ ตีนาน. (2551). *แนวคิด และวิธีการส่งเสริมสุขภาพวัยรุ่น*. ไฮเดนกรุ๊ป.
- Athey, J., & Spielvogel, A. (2000). Risk factors and interventions for psychological sequelae in women after miscarriage. *Primary Care Update for Obstetrics Gynecology*, 7(2), 64-69.
- Cohen, MZ, Kahn, DL, & Steeves, RH. (2000). *Hermeneutic phenomenological research: a practice guide for nurse researchers*. Sage.
- Dallas, C. M. (2009). Interactions between adolescent fathers and health care professionals during pregnancy, labor, and early postpartum. *Journal of obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 38(3), 290-299.
- Feldman-Winter, L., & Shaikh, U. (2007). Optimizing breastfeeding promotion and support in adolescent mothers. *Journal of Human Lactation*, 23(4), 362-367.

- Grassley, J. S. (2010). *Adolescent mothers' breastfeeding social support needs*. Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing, 39(6), 713-722.
- Green, C. J., & Wilkinson, J. M. (2012). *Maternal newborn nursing care plan* (2 nd ed). Mosby.
- Herrman, Judith. (2006). The Voices of Teen Mothers. (The Experience of Report Pregnancy, MCN). *The American Journal of Maternal / Child Nursing*, 31(4), 243-249.
- Koetsawang, Suporn. (1993). *Illegally induced Abor- tion In Thailand*. [Paper presented] IPPF SEAO Regional Programme Advisory Panel Meeting on Abortion. 29-30 October 1993, Bali, Indonesia.
- Pinotti & Faundes. (1989). *Unwanted pregnancy: challenges for health policy*. Retrieved May 11, 2021. from <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com>.
- Prasitlumkum, M. (2009). Risk of low birth weight and adverse pregnancy outcomes in adolescent pregnancies at chainat hospital. *Thai Journal of Obstetrics and Gynecology*, 17(2), 93-97.
- UNICEF Thailand. (2015). *Situation Analysis of Adolescent Pregnancy in Thailand*. Retrieved May 20, 2017, from [https://www.unicef.org/thailand/media/1126/file/Situation Analysis of Adolescent Pregnancy in Thailand.pdf](https://www.unicef.org/thailand/media/1126/file/Situation%20Analysis%20of%20Adolescent%20Pregnancy%20in%20Thailand.pdf)
- WHO. (2018). *Adolescent pregnancy*. Retrieved May 20, 2017, from <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>

**เศรษฐกิจการเมืองของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในประเทศไทย: การวิเคราะห์โดยใช้
ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ**

**POLITICAL ECONOMY OF STATE WELFARE CARD POLICY IN THAILAND:
PUBLIC CHOICE THEORY ANALYSIS**

วรวิทย์ จำลองนาค*

Worrawoot Jumlongnark*

*สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Department of Political Science, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

*Corresponding Author, E-mail: worrawoot.j@msu.ac.th

Received: Mar 6, 2023

Revised: Feb 13, 2024

Accepted: May 1, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้ต้องการนำเสนอการวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยใช้ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้ ได้แก่ ประการแรก เพื่อศึกษาแนวคิดรัฐสวัสดิการ ประการที่สอง เพื่อศึกษาพัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมือง ประการที่สาม เพื่อนำเสนอหลักการของแนวคิดทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ ประการที่สุดท้าย การนำทฤษฎีทางเลือกสาธารณะมาวิเคราะห์โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เอกสาร ผลการศึกษามีดังนี้ ได้แก่ 1. แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองมีการศึกษามาอย่างยาวนานและสามารถนำมาใช้วิเคราะห์การกำหนดนโยบายของรัฐได้ 2. แนวคิดทฤษฎีทางเลือกสาธารณะได้นำหลักการทางด้านเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์การเมืองและการเลือกตั้ง 3. การนำทฤษฎีทางเลือกสาธารณะมาวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทำให้เห็นภาพของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นของระบบการเมืองไทยที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประโยชน์ของบทความ

ชิ้นนี้ในวงวิชาการ คือ ช่วยขยายขอบเขตความรู้เกี่ยวกับการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองและการนำไปใช้วิเคราะห์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เสนอมุมมองที่มีคุณค่าของพลวัตของโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

คำสำคัญ: เศรษฐกิจการเมือง นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล กฎของเสียงส่วนใหญ่

Abstract

This article aims to provide an analysis of government welfare card policy using public choice theory. The study's objectives are as follows: firstly, to examine the concept of the welfare state; secondly, to explore the evolution of political economy; thirdly, to elucidate the principles of public choice theory; and finally, to apply public choice theory in analyzing the state welfare card project, employing document analysis as the study method. The findings of the study are as follows: 1. The concept of political economy has been extensively studied and can serve as a tool for analyzing government policymaking. 2. Public choice theory, by incorporating economic principles into political analysis, offers insights into politics and electoral processes. 3. The application of public choice theory in analyzing the state welfare card policy provides insight into the benefits within the Thai political system, emphasizing the necessity for exchanges between political parties and voters. The significance of this article in the academic realm lies in its contribution to expanding the knowledge base regarding the study of political economy and its application in various analytical contexts. It offers a valuable perspective on the dynamics of the state welfare card project.

Keywords: political economy, state welfare card policy, public choice theory, individual interests, majority rules

บทนำ

นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญซึ่งมีส่วนช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนสำหรับประชาชนที่มีฐานะยากจน ให้ลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โครงการนี้เปิดตัวในปี 2560 และกระทรวงการคลังได้ดำเนินมาตรการบรรเทาความยากจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดส่งและช่วยเหลือด้านสวัสดิการสังคมโดยเปิดให้ลงทะเบียนผู้มีสิทธิตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน ถึง 15 พฤษภาคม 2560 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมภายใต้โครงการ e-payment ของรัฐบาล รูปแบบเริ่มต้นของโครงการ คือ การออกบัตรที่กระตุ้นให้คนใช้บัตรเพื่อซื้อของใช้ที่จำเป็น ราคาถูกกว่าท้องตลาด 15-20% จำหน่ายผ่านร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ คลังร้านค้าชุมชนซึ่งส่งเสริมโดยฝ่ายพัฒนาธุรกิจ ร้านขายของชำจะกำหนดวงเงินใช้จ่ายผ่านบัตรต่อเดือน โครงการเริ่มในเดือนตุลาคม 2560 (ไทยคู่ฟ้า, 2561)

หลังจากนั้นคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2560 เห็นชอบในหลักการแนวทางการจัดสวัสดิการแห่งรัฐช่วยเหลือประชาชนผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้แก่ สินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นจากร้านธงฟ้าประชารัฐ ราคาซื้อก๊าซหุงต้ม ค่าโดยสารรถบริษัทขนส่งจำกัด (บขส) และค่าโดยสารรถไฟ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2561) สำหรับเหตุผลของโครงการตามที่รัฐบาลให้ไว้ได้แก่ กระทรวงการคลังสามารถเก็บรักษาฐานข้อมูลเชิงลึกทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic) ข้อมูลผู้มีรายได้น้อยสามารถช่วยในการออกแบบนโยบายหรือมาตรการแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้สิทธิประโยชน์และความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยสามารถช่วยเหลือได้ 2 ทางผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ คือ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและลดค่าเดินทาง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2561)

มีงานศึกษาที่มีขอบข่ายในการวิเคราะห์โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสามกลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มที่ประเมินผลโครงการฯ เช่น งานของ จารุวิทย์ ศิริพร ธรณปัญญา (2565) ได้ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในเขตจังหวัดมหาสารคาม งานศึกษาของ จักรพงษ์ ฟองชัย และคณะฯ (2564) ศึกษาศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อนโยบายสาธารณะบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี และงานศึกษาของ สุวรรณีย์ แยมพราย และปรัชญานันท์ นักพ่อน (2562) ได้ศึกษาการประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขตลาดกระบัง ผลการศึกษาทั้งสามงานดังกล่าวมองว่าประชาชนมีความพึงพอใจกับนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แต่จุดอ่อนของงานทั้งสามกลุ่มก็คือ ไม่ได้อธิบายขยายความเพิ่มเติมว่าจุดอ่อนของโครงการนี้มีอะไรบ้างและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศอย่างไร

กลุ่มต่อมาเป็นการศึกษาที่เน้นการปรับปรุงโครงการฯ ให้ดีขึ้น เช่น งานศึกษาของ เดชศักดิ์ดา ไสยะอาด และคณะฯ (2565) เป็นการศึกษาการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม งานศึกษาของ อภิชา พรเจริญกิจกุล (2564) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม การศึกษาของกลุ่มนี้ได้ขยายภาพความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการนี้ได้ดีมากขึ้นและได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่มีจุดอ่อนที่สำคัญคือ ไม่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงการนี้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ และไม่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากโครงการนี้ด้วย กลุ่มสุดท้ายเป็นการศึกษาที่สนับสนุนนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เช่น งานศึกษาของ บุรฉัตร จันทร์แดง และคณะฯ (2562) ได้ศึกษานโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับ มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ งานศึกษาของ ภาสกรณ วัฒนพฤกษ์ และคณะฯ (2565) ได้ศึกษาการรับรู้และการคาดหวังของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อการดำเนินนโยบายร้านสวัสดิการแห่งรัฐ งานศึกษาของ สุวรา นาคยศ และคณะฯ (2565) ได้ศึกษา พัฒนาตัวแบบความยั่งยืนของโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในสังคมไทย งานศึกษาของ พัชรกัญญ์ เจริญชุตินันท์ และสมเดช มุงเมือง (2562) ได้ศึกษาการดำเนินนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และงานศึกษาของ นันทพันธ์ คตคง และคณะฯ (2564) ได้ศึกษาการดำเนินนโยบายสาธารณะสำหรับผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จุดเด่นของงานศึกษาในกลุ่มนี้ก็คือ การชี้ให้เห็นประโยชน์ของโครงการนี้ โดยเฉพาะการช่วยเหลือคนที่มีรายได้น้อย แต่จุดอ่อนของการศึกษาในแนวทางนี้ก็คือ ขาดการวิเคราะห์ในมิติทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้นโยบายนี้เพื่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองบางพรรค และต้องใช้งบประมาณกับโครงการนี้จำนวนมาก

นอกจากงานศึกษาโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของวงการวิชาการไทยแล้ว วงการศึกษาในต่างประเทศ ก็มีการศึกษาในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน เช่น งานศึกษาของ Kurnianingsih and et al. (2020) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินการตามนโยบายการคุ้มครองทางสังคมในอินโดนีเซีย (การศึกษาบัตร Prakerja) ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการดำเนินการของนโยบายบัตร Prakerja มีปัญหาและยากต่อการดำเนินการอย่างถูกต้อง ทำให้วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของนโยบายคุ้มครองทางสังคมไม่ได้แสดงให้เห็นผลกระทบต่อสวัสดิการของชุมชนในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด -19 เมื่อเทียบกับโครงการนโยบายคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ ตามเป้าหมาย และงานศึกษาของ Mendes (2023) ได้ศึกษา

การจัดสวัสดิการเพื่อลดความยากจนในประเทศออสเตรเลีย โดยงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงการทำงานของรัฐบาลในการดูแลสวัสดิการให้กับประชาชนที่ยากจน โดยอิงจากความเชื่อมโยงกับค่าแรงขั้นต่ำ และผสมผสานต้นทุนที่อยู่อาศัย จากผลการศึกษาของงานวิชาการต่างประเทศข้างต้น พบว่าในต่างประเทศนั้นก็มีกระบวนการศึกษาเพื่อจัดโครงการสวัสดิการเหมือนในประเทศไทย แต่ในกรณีของอินโดนีเซียนั้นมีการประเมินว่าไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก ส่วนกรณีของออสเตรเลียนั้น มีความพยายามหาหนทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาโครงการนี้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น

ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็มีการตั้งข้อสังเกตว่านโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 (BBC NEWS ไทย, 2566) ขณะที่อีกมุมมองหนึ่งมองว่านโยบายดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับนโยบายประชานิยมหวังเพื่อคะแนนเสียงของพรรคการเมืองของรัฐบาลเท่านั้น (อรุณสิทธิ์ พานแก้ว, 2566) ซึ่งการวิเคราะห์ในทางวิชาการจะต้องพิจารณาในประเด็นว่า ประชาชนกลุ่มเป้าหมายคือ ใคร คนที่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงคือใคร ทุนผูกขาดหรือไม่ เป็นการแก้ปัญหาระยะสั้น หรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่มีการศึกษาโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่า ยังมีช่องว่างของการศึกษาในหลายประเด็น เช่น ยังไม่มีงานศึกษาที่วิเคราะห์โครงการนี้ในประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเมืองที่เกิดจากนโยบายนี้ และการสร้างแรงจูงใจของประชาชนในการเลือกพรรคการเมืองที่หาเสียงด้วยนโยบายนี้ ในบทความวิชาการนี้จะมีการวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในแบบที่แตกต่างไปจากการนำเสนอไปข้างต้น กล่าวคือ จะใช้แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองในการวิเคราะห์นโยบายดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นถึงกลุ่มคนที่ได้ประโยชน์ และกลุ่มคนที่เสียประโยชน์จากนโยบายนี้ และการก่อกวนสาธารณะเพื่อใช้นโยบายนี้เพื่อจะทำให้เห็นภาพของการเมืองไทยในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น บทความนี้จะนำเสนอหัวข้อออกเป็นสี่ส่วนดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง จะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ ส่วนที่สอง การอธิบายที่มาและลักษณะของแนวคิดเศรษฐกิจการเมือง ส่วนที่สามจะนำเสนอแนวคิดการตัดสินใจเลือกของสาธารณะ และส่วนที่สุดท้าย จะนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองในด้านการตัดสินใจเลือกของสาธารณะมาวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ (Welfare State)

รัฐสวัสดิการ (Welfare State) คือ แนวคิดการปกครองที่ รัฐ หรือเครือข่ายองค์กรทางสังคม ได้ส่งเสริมให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน โดยอาศัยหลักความเสมอภาคในด้านโอกาส การกระจายรายได้ และการช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถจัดหาปัจจัยในการดำรงชีวิต

ขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีของตนเองได้ (Barr, 2020). รูปแบบของรัฐสวัสดิการแตกต่างกันไปตามประเทศและภูมิภาค แต่โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ (Esping-Andersen, 1990)

1. เสรีนิยม (Liberal) เป็นการใช้กลไกตลาดในการจัดสรรสวัสดิการ โดยเอกชนจะเป็นองค์กรสำคัญในการดำเนินการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งรัฐจะทำหน้าที่สนับสนุนเพียงสวัสดิการขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนเท่านั้น จึงทำให้สิทธิและการกระจายอำนาจไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากจะมีการคัดกรองและแบ่งแยกผู้ที่จะได้รับสิทธิตามกำลังในการเข้าถึงความช่วยเหลือของแต่ละคน

2. อนุรักษ์นิยม (Conservative) เป็นการใช้ปัจจัยด้านอาชีพของประชาชนในการจัดสรรสวัสดิการ โดยสวัสดิการจะถูกจัดสรรผ่านกองทุนสนับสนุนในวิชาชีพของแต่ละคน จึงทำให้แต่ละคนจะได้รับการจัดสรรสวัสดิการที่แตกต่างกันออกไป

3. สังคมประชาธิปไตย (Social Democratic) เป็นการใช้หลักการกระจายความมั่งคั่งให้เป็นไปตามหลักความเป็นธรรม เพื่อให้ทุกคนได้รับสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน โดยรัฐจะเป็นผู้จัดหาสวัสดิการให้แก่ประชาชนโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข หรือบำนาญ เป็นต้น

ประเทศที่มีการใช้รัฐสวัสดิการแบบเสรีนิยม ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และออสเตรเลีย เป็นต้น

ประเทศที่มีการใช้รัฐสวัสดิการแบบอนุรักษ์นิยม ได้แก่ อิตาลี และฝรั่งเศส เป็นต้น

และประเทศที่มีการใช้รัฐสวัสดิการแบบสังคมประชาธิปไตย ได้แก่ ประเทศนอร์ดิก เช่น ไชล์แลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์กและฟินแลนด์ เป็นต้น (Esping-Andersen, 1990)

ในประเทศไทย นโยบายรัฐสวัสดิการได้รับการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา โดยมีหลักการและวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น เพื่อลดความยากจน ป้องกันความเสี่ยงทางสังคม ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และเสริมสร้างความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนและประเทศชาติ (ไทยคู่ฟ้า, 2561) อย่างไรก็ตาม นโยบายรัฐสวัสดิการในประเทศไทยยังต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายหลายประการ เช่น การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ การขาดความเชื่อมโยงและความสอดคล้องของนโยบายและการปฏิบัติ การขาดข้อมูลและการวิจัยที่เป็นฐานที่ดี การขาดการติดตามและประเมินผล และการขาดการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย

โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในประเทศไทย เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยกระทรวงการคลัง เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและผู้ประสบความยากลำบากในสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจ โดยให้ผู้มีสิทธิ์

ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งสามารถใช้เป็นเงินสดหรือเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อชำระค่าสินค้าและบริการที่เข้าร่วมโครงการ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภค และเพิ่มกระแสเงินให้กับผู้ประกอบการขนาดเล็กและกลุ่มชุมชน อีกทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความมั่นคงของผู้มีรายได้น้อย (ไทยคู่ฟ้า, 2561) เป็นที่น่าสนใจว่านโยบายสวัสดิการแห่งรัฐ เมื่อพิจารณาในมิติเศรษฐกิจการเมืองจะเป็นอย่างไร และจะมีผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองของไทยอย่างไรบ้าง

แนวคิดเศรษฐกิจการเมือง

แนวคิดเศรษฐกิจการเมือง คือ การใช้วิธีการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองและสถาบัน ดังนั้นวิธีการศึกษาจึงไม่ใช่ใช้กรอบแนวคิดเดียว แต่มีลักษณะเป็นสหวิทยา (Interdisciplinary) และเนื่องจากประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองและสถาบันเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาการเมือง ดังนั้น การเมือง (Politics) จึงกลายมาเป็นหัวข้อสำคัญของแนวการศึกษาเศรษฐกิจการเมือง ทั้งหมดนี้ถูกผูกเข้าด้วยกันโดยชุดของวิธีการซึ่งโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับแนวการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์และปัจจุบันก็ใช้แนวทางด้านรัฐศาสตร์ด้วย หน่วยการวิเคราะห์มักจะเป็นปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลมีแรงจูงใจที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะความต้องการได้รับประโยชน์สูงสุดของตนเอง (Weingast & Wittman, 2008)

การวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองในช่วงต้น ได้รับอิทธิพลจากการวางแนวทางที่เน้นปัจเจกนิยมของนักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษที่ชื่อว่า Thomas Hobbes (1588–1679) และ John Locke (1632–1704) และแนวคิดแบบ Realpolitik (การเมืองบนพื้นฐานของการปฏิบัติมากกว่าอุดมคติ) ของนักทฤษฎีการเมืองชาวอิตาลี Niccolò Machiavelli (1469–1527) ซึ่งต่อมาก็กลายมาเป็นแนวคิดที่เรียกว่า Machiavellianism การใช้ทางการเมือง การบริหารรัฐแบบเผด็จการ การเมืองโดยเพิกเฉยจริยธรรมทั้งหมดและวิธีการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์แบบอุปนัยที่คิดค้นโดยนักปรัชญาชาวอังกฤษที่ชื่อ Francis Bacon (1561–1626) (Veseth & Balaam, 2023) นอกจากนี้มีนักคิดทางการเมืองที่สำคัญอย่าง เช่น Rousseau ต้นศตวรรษที่ 18 ที่กล่าวถึงสัญญาประชาคม (Social Contract) และนักปรัชญา นักทฤษฎีสำคัญอีกคนหนึ่งคือ Antonio Gramsci ที่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ รัฐ สังคมและอำนาจนำ รัฐที่ปราศจากประชาสังคม คือรัฐที่มีแต่เปลือกนอก (ธีรพัฒน์ อังศุवाल, 2559) เป็นต้น

การศึกษาเศรษฐกิจการเมือง มีการแบ่งการศึกษาเป็นแขนงย่อยออกไปมากมาย ในบทความนี้ได้เลือกใช้แนวการวิเคราะห์แบบทางเลือกสาธารณะ (Public Choice Theory) มาวิเคราะห์นโยบาย

บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยแนวคิดนี้มาจากนักวิชาการชื่อ James M. Buchanan and Gordon Tullock (1962)

ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public Choice theory)

ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะเป็นสาขาหนึ่งของสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากการศึกษาการจัดเก็บภาษีและการใช้จ่ายสาธารณะ เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ห้าสิบและได้รับความสนใจจากสาธารณชนอย่างกว้างขวางในปี 1986 เมื่อ James Buchanan หนึ่งในสองนักคิดชั้นนำในขณะนั้น (อีกคน คือเพื่อนร่วมงานของเขา Gordon Tullock) ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ Buchanan ได้ก่อตั้งศูนย์การศึกษาทางเลือกสาธารณะที่มหาวิทยาลัย George Mason และยังคงเป็นสถานที่ที่รู้จักกันดีที่สุดของการวิจัยทางเลือกสาธารณะ อีกทั้งยังมีมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่ได้ศึกษาในแนวทางนี้ ได้แก่ Florida State University, Washington University (St. Louis), Montana State University, California Institute of Technology และ University of Rochester (Shaw, 2023)

ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะใช้หลักการเดียวกับที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้ในการวิเคราะห์การกระทำของผู้คนในระบบตลาดและนำไปใช้วิเคราะห์การกระทำของผู้คนในการตัดสินใจร่วมกันในทางการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมในตลาดเอกชนสันนิษฐานว่า ผู้คนมีแรงจูงใจจากการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะใช้การกระทำบางอย่างของพวกเขาเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ของผู้อื่น แต่แรงจูงใจที่โดดเด่นในการกระทำของผู้คนในตลาดไม่ว่าจะเป็น นายจ้าง พนักงานหรือผู้บริโภค เป็นผลประโยชน์สำหรับตัวเขาเอง นักเศรษฐศาสตร์ทางเลือกสาธารณะตั้งสมมติฐานเดียวกันว่า แม้ว่าคนที่ทำหน้าที่ในทางการเมืองจะมีความเห็นใจต่อผลประโยชน์ของผู้อื่น แต่แรงจูงใจหลักของพวกเขาไม่ว่าจะเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นักการเมือง ล็อบบี้ยิสต์หรือข้าราชการ คือผลประโยชน์ของตนเอง (Shaw, 2023)

นักเศรษฐศาสตร์ทางเลือกสาธารณะยังตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภานิติบัญญัติด้วยว่า แม้ว่าสมาชิกสภานิติบัญญัติจะต้องมีบทบาทในการดูแล "ผลประโยชน์สาธารณะ" แต่การตัดสินใจลงมติในกฎหมายของพวกเขาเป็นวิธีการใช้ทรัพยากรของผู้อื่นไม่ใช่ของตนเอง นอกจากนี้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้มาจากผู้เสียภาษีและเป็นผู้ที่เสียผลประโยชน์จากกฎหมายไม่ว่าพวกเขาจะต้องการหรือไม่ต้องการก็ตาม ดังนั้นแรงจูงใจในการบริหารจัดการที่ดีเพื่อประโยชน์สาธารณะจึงอ่อนแอ ในทางตรงกันข้ามกับกลุ่มผลประโยชน์ (กลุ่มนายทุนนักธุรกิจ) กลุ่มเหล่านี้ถูกจัดตั้งเป็นองค์กรที่ชัดเจนและถูกรับรองโดยกฎหมาย พวกเขาให้เงินรณรงค์เลือกตั้งกับนักการเมือง ในทางกลับกันพวกเขา

ได้รับความสนใจของนักการเมืองมากกว่าและมักจะได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองมากกว่าประชาชนทั่วไป (Shaw, 2023)

นอกเหนือจากการวิเคราะห์การตัดสินใจของประชาชนเกิดขึ้นได้อย่างไร ในปัจจุบันทฤษฎีทางเลือกสาธารณะจะวิเคราะห์กฎที่เป็นแนวทางในกระบวนการตัดสินใจโดยรวม นั่นคือ กติกาตามรัฐธรรมนูญที่สร้างขึ้นก่อนที่กิจกรรมทางการเมืองจะดำเนินไป การพิจารณาเหล่านี้เป็นหัวใจของแคลคูลัสแห่งความยินยอม (Calculus of Consent) โดย James Buchanan และ Gordon Tullock เสนอว่าการตัดสินใจร่วมกันที่ยุติธรรมอย่างแท้จริงนั่นคือ การตัดสินใจเพื่อประโยชน์สาธารณะ จะเป็นการตัดสินใจที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนจะสนับสนุนอย่างเป็นเอกฉันท์ ในขณะที่ความเป็นเอกภาพส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ หนังสือเล่มนี้ท้าทายสมมติฐานที่แพร่หลายในขณะนั้นว่าการตัดสินใจส่วนใหญ่ในยุติธรรมโดยเนื้อแท้ แนวทางที่สะท้อนให้เห็นใน The Calculus of Consent (1962) ได้นำไปสู่สาขาย่อยของทางเลือกสาธารณะเพิ่มเติมได้แก่ "เศรษฐศาสตร์รัฐธรรมนูญ" ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การพิจารณากฎที่กำหนดการตัดสินใจของรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติ และจำกัดขอบเขตอำนาจของรัฐบาล (Shaw, 2023) โดยแนวคิดสำคัญของเศรษฐศาสตร์รัฐธรรมนูญ ก็คือ เน้นที่บทบาทของรัฐธรรมนูญในการกำหนดและจำกัดกรอบของการปกครอง การแบ่งและคานอำนาจระหว่างสถาบันทางการเมือง การกำหนดสิทธิและเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน และการกำหนดแนวนโยบาย (พื้นฐาน) แห่งรัฐในการจัดการปัญหาทางเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตามกรอบแนวคิดการเลือกสาธารณะ

ทฤษฎีการเลือกสาธารณะ สามารถใช้ในการวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยสรุปได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้ (Buchanan & Tullock, 1962)

ตารางที่ 1 สรุปหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเลือกสาธารณะ (Public Choice theory)

ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public Choice Theory)	ประเด็นสำคัญของทฤษฎี	การวิเคราะห์นโยบายบัตร สวัสดิการแห่งรัฐ
การใช้ปัจเจกบุคคลเป็น หน่วยในการวิเคราะห์การ ตัดสินใจทั่วไป (A decision-making individual)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการใช้โอกาสในการเพิ่มประโยชน์ของตนเอง - บุคคลในฐานะปัจเจกบุคคลมีตัวเลือกในการสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนนโยบาย โดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับจากนโยบายดังกล่าว 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้นำเสนอโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อเพิ่มคะแนนเสียงให้พรรคของตน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิ์ในการตัดสินใจเลือกใช้สิทธิ์เลือกตั้งเพื่อเพิ่มประโยชน์ของตนเอง
การใช้แนวคิดตลาด (market)	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้นโยบายการเมืองเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับเสียง โดยการเลือกตั้งมีลักษณะเป็นตลาดในระบบการเมืองโดยมีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดการเมือง - นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ใช้แนวคิดตลาดในการตัดสินใจของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนอโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในการเลือกตั้ง ปี 2566 เป็นการใช้นโยบายแนวคิดตลาดในระบบการเมืองโดยการเสนอนโยบายเพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับเสียงในการเลือกตั้งและผู้ลงคะแนนเสียงก็จะเลือกนโยบายที่เกิดประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด

ตารางที่ 1 สรุปหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเลือกสาธารณะ (Public Choice theory) (ต่อ).

ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public Choice Theory)	ประเด็นสำคัญของทฤษฎี	การวิเคราะห์นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เล่นในตลาดการเมือง - ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะพิจารณาเลือกใช้สิทธิ์ของตนเพื่อเพิ่มประโยชน์ส่วนตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลที่มีสิทธิได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แต่ไม่เกิดประโยชน์กับคนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการด้วย และเมื่อรัฐบาลต้องกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในโครงการนี้ ภาระหนี้สาธารณะที่เกิดจากโครงการนี้ คนที่ไม่ได้ร่วมโครงการต้องร่วมรับผิดชอบหนี้ด้วย
กฎของเสียงส่วนใหญ่ (Majority rule)	<ul style="list-style-type: none"> - การตัดสินใจตามกฎของเสียงส่วนใหญ่ในการเลือกตั้ง - ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของบุคคลในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผลประโยชน์ส่วนบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลการเลือกตั้งในปี 2566 แสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจตามกฎของเสียงส่วนใหญ่โดยการเลือกตั้งพรรคที่มีนโยบายตรงกับความต้องการและผลประโยชน์ของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ ก็คือ คนที่ไม่ได้รับสิทธิบัตรสวัสดิการของรัฐมีมากกว่าคนที่ได้รับสิทธิ ผลก็คือ รัฐบาลแพ้การเลือกตั้ง

นโยบายดังกล่าวมีข้อควรพิจารณาตามหลักการของกรอบแนวคิดทางเลือกสาธารณะดังต่อไปนี้

1. ประชาชนในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับการตัดสินใจในฐานะปัจเจกบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 เป็นวันที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีกำหนดครบวาระในการดำรงตำแหน่งครบสี่ปีตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เป็นที่แน่นอนแล้วว่าพรรคที่แกนนำจัดตั้งรัฐบาล คือ พรรคพลังประชารัฐนำโดยพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค ได้ชูนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในการหาเสียง และในวันที่ 5 กันยายน 2565 ถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2565 รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังก็ได้เปิดให้มีการลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในรอบใหม่ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ในการสมัครเข้าร่วมโครงการ และการให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมกับประชาชนที่เข้าร่วม (เว็บไซต์รัฐบาลไทย, 2566) แต่ประเด็นที่สำคัญก็คือ จำนวนประชาชนที่ผ่านเกณฑ์เข้าร่วมโครงการมีจำนวน 14.95 ล้านคน (PPTV Online, 2566) ในขณะที่ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวนทั้งหมดกว่า 52 ล้านคน (กองบรรณาธิการ TCUI, 2566) ซึ่งเท่ากับว่าสัดส่วนของคนที่เข้าร่วมโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีประมาณร้อยละ 27 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งเป็นคะแนนเสียงที่พร้อมลงคะแนนให้กับพรรคที่เป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายและสานต่อนโยบายดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากแนวคิดการตัดสินใจเลือกของส่วนรวมแล้วจะเห็นว่าความเป็นไปได้มากกว่าผู้ที่ร่วมโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะลงคะแนนให้พรรคพลังประชารัฐ เมื่อตนเองพิจารณาแล้วตนเองได้ประโยชน์จากนโยบายนี้ แต่ขณะเดียวกันผู้ที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งกว่า 37 ล้านคนหรือร้อยละ 71 ก็ย่อมจะพิจารณาเช่นเดียวกันว่าจะสนับสนุนพรรคการเมืองที่เสนอนโยบายนี้หรือไม่ เมื่อตนเองไม่ได้ประโยชน์จากโครงการนี้ และยังคงเสียภาษีให้กับโครงการนี้อีก แต่การพิจารณาประเด็นในเชิงนโยบายอย่างเดียวอาจจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การเลือกตั้งได้ทั้งหมด จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น การชูผู้นำของพรรคพลังประชารัฐ ซึ่งก็คือพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ซึ่งมีอายุมากแล้ว อาจจะไม่สามารถเข้าถึงการยอมรับและได้รับคะแนนเสียงจากคนรุ่นใหม่ หรือการแยกไปตั้งพรรคการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งก็คือพรรคไทยรักษาชาติ ซึ่งก็เป็นแย่งคะแนนเสียงกันเองของฝั่งรัฐบาลเดิม เป็นต้น

2. การใช้แนวคิดตลาดในระบบการเมือง

ตลาดในระบบการเมืองประกอบด้วยผู้ซื้อและผู้ขายในระบบการเมือง ผู้ซื้อก็ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ในขณะที่ผู้ขาย ก็คือ บรรดานักการเมืองและพรรคการเมือง ในการออกนโยบายเพื่อให้โดนใจผู้ซื้อ นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือว่าเป็นหนึ่งในนโยบายของพรรคพลังประชารัฐในฐานะแกนนำรัฐบาลใช้เป็นหนึ่งนโยบายในการหาเสียงมาโดยตลอด และผลจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายของรัฐในปี 2565 พบว่าโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้รับความนิยมเป็นอันดับที่ 2 ร้อยละ 69.9 ในขณะที่นโยบายที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ โครงการคนละครึ่ง ร้อยละ 75.8 (ประชาไท, 2566) ในขณะที่ก่อนหน้านี้มีการจัดทำโพลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในปี พ.ศ.2563 สวนดุสิตโพล ได้เปิดเผยผลการสำรวจพบว่า ประชาชนร้อยละ 59.46 ชื่นชอบบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (กรุงเทพมหานคร, 2563) ดังนั้นนโยบายดังกล่าวจึงเป็นที่ขงชิงการหาเสียงของสองพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่ ได้แก่ พรรคพลังประชารัฐ นำโดยพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ และพรรครวมใจสร้างชาติ ซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นแกนนำ (แนวหน้าออนไลน์, 2566) โดยทั้งสองพรรคดังกล่าวต่างก็มุ่งหวังว่านโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะสามารถได้คะแนนเสียงจากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนี้ได้

3. ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

แนวคิดการเลือกของส่วนรวม ให้ความสนใจกับผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เล่นในตลาดการเมือง ทั้งนักการเมือง และประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทางด้านฝั่งนักการเมืองนั้น ก็พยายามออกนโยบายที่จะซื้อใจประชาชนให้หันมาเลือกตนเองและพรรคการเมืองของตนเองเพื่อกลับมาเป็นรัฐบาล แต่เป็นที่น่าสนใจว่านโยบาย เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ดำเนินการโดยใช้งบประมาณแผ่นดินของรัฐ ซึ่งเกิดมาจากเงินภาษีของคนทั้งประเทศ ดำเนินการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งเพื่อดำเนินนโยบายดังกล่าวแทบจะไม่ต้องลงทุนใช้เงินของตนเองเลย ในขณะที่ประชาชนที่เป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเองเพื่อบริหารประเทศ ต่างก็มุ่งคาดหวังว่าเมื่อพรรคการเมืองดังกล่าวได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ก็จะดำเนินนโยบายและโครงการบัตรสวัสดิการต่อเนื่องซึ่งจะส่งผลทำให้ตนเองได้รับประโยชน์ด้วยเช่นกัน งบประมาณที่รัฐบาลใช้สำหรับโครงการนี้มีมูลค่าใช้งบประมาณเฉลี่ยปีละราว 50,000 ล้านบาท ต่อปี (BBC NEWS ไทย, 2566) โดยจำแนกออกเป็น ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงงบประมาณที่ใช้ในโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตั้งแต่ปี 2561-2565

ปี พ.ศ.	ปีงบประมาณ	จำนวนเงิน	จำนวนผู้ได้รับประโยชน์
2561	งบประมาณ 61	43,614.5 ล้านบาท	14.2 ล้านคน
2562	งบประมาณ 62	93,155.4 ล้านบาท	14.6 ล้านคน
2563	งบประมาณ 63	47,843.5 ล้านบาท	13.9 ล้านคน
2564	งบประมาณ 64	48,216 ล้านบาท	13.5 ล้านคน
2565	งบประมาณ 65	34,986.4 ล้านบาท	13.2 ล้านคน

แหล่งที่มาข้อมูล: บีบีซีไทยรวบรวมจาก ร่างพ.ร.บ.งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564, สำนักข่าวอิศรา, รายงานประจำปีกองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565, มติ ครม. 21 ก.ย. 64/ 26 ก.ค. 2565/ 27 ธ.ค. 2565

ในขณะที่ผู้เสียภาษีไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้เลย ขณะที่ภาระผูกพันในการใช้งบประมาณยังมีต่อไปตราบไต่ที่รัฐบาลต้องการที่อยู่ในอำนาจต่อ ในขณะที่กลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากนโยบายนี้ก็คือ กลุ่มนายทุนธุรกิจ ที่ประกอบสินค้า เพราะโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐส่วนหนึ่งคือ การให้เงินเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค (BBC NEWS ไทย, 2566) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจที่ได้ขายสินค้าของตนเองได้ โดยใช้เงินจากภาษีของประชาชน

4. กฎของเสียงส่วนใหญ่ (Majority rule)

ประชาชนที่เป็นปัจเจกชนที่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มี 1 เสียง 1 สิทธิเหมือนกับผู้ลงคะแนนเสียงที่มีสิทธิเลือกตั้งคนอื่น ๆ แต่การลงคะแนนเสียงของแต่ละคน ย่อมไม่อาจรู้ได้ว่าในท้ายที่สุดเมื่อกระบวนการเลือกตั้งเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วพรรคการเมืองใดจะชนะเลือกตั้งหรือเป็นรัฐบาลซึ่งในกระบวนการประชาธิปไตย พรรคที่ครองเสียงข้างมากในรัฐสภาจะเป็นพรรคที่จัดตั้งรัฐบาล ตามหลักการเสียงข้างมาก (Majority Rule) ดังนั้นประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งก็ต้องซึ้งใจว่าตนเองจะเลือกพรรคการเมืองที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับตนเองให้มากที่สุด สำหรับคนที่เข้าร่วมบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเป็นผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งด้วย ก็จะต้องพิจารณาเลือกพรรคการเมืองที่ชูนโยบายสวัสดิการแห่งรัฐ เพราะว่าตนเองได้รับประโยชน์จากนโยบายดังกล่าว แต่ในขณะที่คนที่ไม่ได้ผลประโยชน์จากโครงการนี้ ก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการนี้ได้ ถ้าคะแนนเสียงส่วนใหญ่ (Majority Vote) เลือกพรรคเดิมเข้ามาบริหารประเทศ แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนของคนที่ได้ประโยชน์จากนโยบายนี้ กับคนที่ไม่ได้ประโยชน์จากนโยบายนี้ ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

ก็เป็นการชี้ชัดมาแล้วว่าพรรคก้าวไกล ซึ่งเป็นพรรคชั่วคราวร่วมกับพรรครัฐบาลที่เสนอนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น ส่วนหนึ่งก็อาจจะวิเคราะห์ได้ว่านโยบายนี้อาจจะไม่ใช่ที่พอใจของคนส่วนใหญ่ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง

ถึงแม้ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะจะสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 ได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ดังกล่าวที่อยู่พื้นฐานของแนวคิดสัญญาประชาคม (Social Contract) ก็ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เนื่องจากยังขาดการนำปัจจัยใหม่ ๆ เข้ามาวิเคราะห์ด้วย ในปัจจุบันมีแนวคิดอื่นที่วิเคราะห์อื่นที่อธิบายมากกว่า เช่น แนวคิดสหวิทยาการ ซึ่งได้ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์การเมืองเป็นแนวทางปฏิบัติในยุคสมัยของชาวเน็ต (Netizen Politics) กรอบทฤษฎีที่กำหนดและส่งเสริมนโยบายสาธารณะในประเทศไทย การมีส่วนร่วมทางการเมือง เวทีพรรคการเมือง เป็นต้น

สรุป

นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเข้าถึงประชาชนกว่า 11 ล้านคน และเป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ประชาชนเข้ามาลงทะเบียนเพื่อแจ้งข้อมูลส่วนบุคคล โดยมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ดูแลข้อมูลเหล่านี้ ฐานข้อมูลดังกล่าวอาจจะเป็นข้อมูลสำหรับพรรคการเมืองที่อยู่ในรัฐบาลในปัจจุบันในการวางแผนเพื่อเอาชัยชนะในการเลือกตั้ง ถ้ามองในมุมมองการตัดสินใจเลือกสาธารณะจะมองว่าคนที่เข้าร่วมโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือว่าเป็นปัจเจกบุคคลที่มีผลประโยชน์ส่วนตัวเกี่ยวเนื่องกับนโยบายรัฐ และมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งในกลางปี พ.ศ. 2566 ส่วนนักการเมืองและพรรคการเมืองเองก็ได้รับประโยชน์จากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยใช้ภาษีของคนทั้งประเทศ โดยนักการเมืองและพรรคการเมืองแทบจะไม่ต้องมีต้นทุนในการหาเสียงเลยแม้แต่น้อย แต่มีความคาดหวังว่าจะชนะการเลือกตั้งจากการมีนโยบายนี้ แต่ผลการเลือกตั้งกลับได้ผลลัพธ์ตรงกันข้าม เพราะต้องไม่ลืมว่าคนที่ไม่ได้รับประโยชน์จากนโยบายนี้มีจำนวนมากกว่า จึงสะท้อนให้เห็นจากคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เทให้กับพรรคที่อยู่ชั่วคราวร่วมกับรัฐบาลอย่างถล่มทลาย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ การศึกษายังไม่ได้อธิบายครอบคลุมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยเฉพาะในโลกสมัยใหม่ เช่น การรณรงค์หาเสียงโดยใช้ TikTok และ Twitter (X) ของพรรคก้าวไกล และรวมไปถึงปัจจัยทางด้านจิตวิทยาการเมืองแบบอื่น ๆ เช่น การที่ประชาชนอาจมีความเบื่อหน่ายการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ดำรงตำแหน่งยาวนานเกินไป ดังนั้น ข้อเสนอของผู้เขียนในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นนี้ต่อไปในอนาคตคือ

อาจจำเป็นต้องหากรอบแนวคิดใหม่ ๆ ในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ และนำไปจจัยทางการเมืองใหม่ ๆ เข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย จะทำให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2563). 'สวนดุสิตโพล' เผยปชช. 59.46% ชื่นชอบ 'บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ'.

<https://www.bangkokbiznews.com/politics/892077>.

กองบรรณาธิการ TCIJ. (2566). *Rocket Media Lab: เปิดข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2566*.

<https://www.tcijthai.com/news/2023/2/scoop/12826>.

จักรพงษ์ ฟองชัย, พรสวรรค์ สุตะคาน, ไพรัช พื้นชมภู, พระสุริยา หงส์ชุมแพ, และพระวุฒิพงษ์ แก้วแกมดา (2564). ความพึงพอใจของประชาชนต่อนโยบายสาธารณสุขบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม*, 8(1), 75-86.

จารุวิทย์ ศิริพรรณปัญญา (2565). ความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขต จังหวัด มหาสารคาม. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 287-298.

เดชศักดิ์ดา ไสสะอาด, สยามพร พันธไชย, สุกานดา จันทวารีย์, และวัชรี ดิชดำ (2565). การบูรณาการหลักสังคหวัดอุธรรม เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษา ตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(2), 241-252.

ไทยคู่ฟ้า. (2561). *มาตรการสวัสดิการแห่งรัฐ นวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน*.

<https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000438.PDF>

ธีรพัฒน์ อังศุवाल (2559). ประชาสังคมของกริมซีโดยสังเขป. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์*, 46(2), 33-50.

นันทพันธ์ คตคง, นริศรา บำยฤทธิ์, จุฑาธิป ประดิพัทธ์นฤมล, และภาสกร ดอกจันทร์ (2564). นโยบายสาธารณสุขสำหรับผู้มีราย ได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(6), 309-329.

แนวหน้าออนไลน์. (2566). 'พีระพันธ์' ลั่น 'บักตู' เป็นคนคิด 'บัตรคนจน' ยันใจกว้าง พรรคร่วมรัฐบาล หยิบไปใช้ได้. <https://www.naewna.com/politic/705322>.

บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ (2562). นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับมาตรการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 13(31), 1-13.

ประชาไท. (2566). 'ผลโพล สنج.สถิติแห่งชาติ' เผย ประชา.ถูกใจ 'คนละครึ่ง-บัตรสวัสดิการฯ-ลดค่าไฟ' กว่า 90% จี้อรัฐ 'คุมของแพง' เป็นของขวัญปีใหม่. <https://prachatai.com/journal/2022/12/101839>.

พัชรกัญญ์ เธิียรชุตินันท์ และสมเดช มุงเมือง (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 6(2), 333-347.

ภาสกรณ วัฒนพฤกษ์, ดวงรัตน์ เหลืองอ่อน, รัตนชัย เพ็ชรสมบัติ, ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, และกนกพานทอง. (2565). การรับรู้และการคาดหวังของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อการดำเนินนโยบายร้านสวัสดิการแห่ง รัฐ. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(2), 114-124.

เว็บไซต์รัฐบาลไทย. (2566). เปิดลงทะเบียนรอบใหม่ "บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ" เริ่ม 5 ก.ย.- 19 ตุลาคม รัฐบาลเดินหน้าช่วยผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางต่อเนื่อง. <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/118399>.

สุวรรณี แยมพราย และปรีชญานันท์ นักพ่อน (2562). การประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขต ลาดกระบัง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(1), 136-145.

สุรนา นาคยศ, โกนิฐ์ ศรีทอง, พระสุธีรัตนบัณฑิต, พิธิพิบูลย์ กาญจนพิพิธ, ทศนีย์ มงคลรัตน์, และ พระวชิรวิษณุ ฐิตวโส (2565). พัฒนาตัวแบบความยั่งยืนของโครงการบัตร สวัสดิการแห่งรัฐในสังคมไทย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(5), 359-374.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานตามมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20180319110317_1_file.pdf.

อภิชา พรเจริญกิจกุล. (2564). คุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณี ศึกษาอำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(2), 120-131.

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2566). *บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ*. <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ>

Barr, N. (2020). *Economics of the welfare state*. Oxford University Press, USA.

BBC NEWS ไทย. (2566). *บัตรประชาชนรัฐ : 5 ปี “บัตรคนจน” ในวันที่ พปชร. หาดเสียงเพิ่มเงินเป็น 700 บาท*. <https://www.bbc.com/thai/articles/cw8gxg7qn46o>.

Buchanan, J. M., & Tullock, G. (1962). *The calculus of consent (Vol. 3)*. University of Michigan Press.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.

Kurnianingsih, F., Mahadiansar, M., & Setiawan, R. (2020). Implementation processes of social protection policy in indonesia (Study of Prakerja Card Program). *Journal of Governance and Public Policy (JGPP)*, 7(3), 247-259.

Mendes, P. (2023). From the Henderson Poverty Inquiry to the Cashless Debit Card: Alternatives to the Reframing of Poverty as Welfare Dependency in Australia. *The International Journal of Community and Social Development*, 5(1), 119-126.

PPTV Online. (2566). *เช็กสถิติ "บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 2565" รีบยืนยันตัวตน มิเช่นนั้นสิทธิจะลดลง*. <https://www.pptvhd36.com/news/เศรษฐกิจ/191492>.

Shaw, J. S. (2023). *Public Choice Theory, by Jane S. Shaw: The Concise Encyclopedia of Economics | Library of Economics and Liberty*. <https://www.econlib.org/library/Enc1/PublicChoiceTheory.html>.

Veseth, M. A., & Balaam, D. N. (2023). *Political Economy*. <https://www.britannica.com/topic/political-economy>.

Weingast, B. R., & Wittman, D. (2008). *The Oxford handbook of political economy*: Oxford University Press.

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ตั้งอุตสาหกรรม: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอุตสาหกรรม
ยานยนต์ในประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซีย

INDUSTRIAL LOCATION FACTORS ANALYSIS: A COMPARISON OF THE
AUTOMOTIVE INDUSTRY IN THAILAND AND INDONESIA

จรัสศักดิ์ รักการ*

Jirasak Rakkarn*

*Institute of China and Asia-Pacific Studies, National Sun Yat-sen University, Taiwan

*Corresponding Author, E-mail: sharky9090@gmail.com

Received: Nov 11, 2023

Revised: Feb 7, 2024

Accepted: May 5, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการเป็นที่ตั้งฐานการผลิตรถยนต์ของประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซียโดยใช้ปัจจัยที่ตั้งทางอุตสาหกรรมเพื่อทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีศักยภาพสูงกว่าประเทศอินโดนีเซียในด้านปัจจัยระดับประเทศ (Country-Level Factors) เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตยนต์ ได้แก่ สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี นโยบายการสนับสนุนจากภาครัฐ การสนับสนุนจากภาคการเงิน และการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ช่วยสนับสนุนการลงทุน ในทางกลับกัน ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศและปัญหาทางการเมืองนับเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการลงทุนและศักยภาพในการเป็นฐานการผลิตรถยนต์ของประเทศไทย ประเทศอินโดนีเซียมีศักยภาพสูงในด้านปัจจัยระดับอุตสาหกรรม (Industry-Level Factors) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุน เช่น การมีตลาดภายในประเทศที่ใหญ่ การขยายตัวของเศรษฐกิจที่ส่งผลให้ชนชั้นกลางมีรายได้เพิ่มขึ้น อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรม การแข่งขันในอุตสาหกรรมค่อนข้างต่ำ รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านแรงงานที่ค่อนข้างถูก อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนผู้ผลิตชิ้นส่วนสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตยนต์ซึ่งเป็นหนึ่ง

ในกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม และการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการขนส่งก็ถือเป็นความท้าทายในการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเพิ่มศักยภาพในการเป็นฐานการผลิตรถยนต์ของอินโดนีเซียเมื่อต้องแข่งขันกับประเทศไทย

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ตั้งทางอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมยานยนต์ การผลิตรถยนต์

Abstract

This study utilizes industrial location factors to conduct a comparative analysis of the automotive industry, specifically focusing on the car manufacturing sector, in Thailand and Indonesia, two prominent car production hubs in Southeast Asia. The factors are categorized into country-level and industry-level factors to determine the superior potential between the two countries. The findings indicate that Thailand demonstrates higher potential than Indonesia in terms of country-level factors, suggesting a more favorable investment environment for car manufacturers. Thailand benefits from generous tax incentives, strong government and financial sector support, and well-developed infrastructure, all of which create a conducive environment for automotive industry investment. However, Thailand faces challenges in economic conditions and government stability compared to Indonesia. Indonesia performs well in terms of industry-level factors, attributed to factors such as substantial domestic demand, growing middle-class income, expanding industrial capacity and production, a relatively low number of competitors, and a plentiful and cost-effective workforce. Nevertheless, Indonesia's automotive industry faces a significant challenge due to a shortage of suppliers.

Keywords: industrial location factors, automotive industry, car manufacturing

Introduction

Making a decision on location for the production facility is an increasingly important key consideration for both national and international firms. The optimal location not only offers a competitive advantage but also contributes to the success of an enterprise (MacCarthy & Atthirawong, 2016, p.794). A wide range of factors may potentially influence firms in deciding to build their production facilities overseas. When looking at international location facilities from a broad perspective, there are two main parties involved (Kalantari, 2013, p.3). First, manufacturing firms are trying to find the optimal alternative to locate their facilities. Second, host countries' governments are trying to improve investment packages to attract more foreign investors. Therefore, a set of industrial location factors that are generally used by top organizational decision-makers for facility locations can be beneficial for both of these entries.

Recently, the automotive industry has become a multi-location industry with the pace of this transformation from largely domestic manufacturing to international manufacturing for increasingly global markets. Today's economic crisis, which affected sales and profits, seemed to speed up this transformation as manufacturers found a way to increase their sales revenues and to reduce the operation costs. Canup (2007) stated that automotive assemblers have an advantage which is the ability to have multiple production facilities. This advantage allows them to specialize production plants for specific vehicles or platforms and to locate their plants where they can derive the greatest benefits.

In ASEAN, the automotive market is a dominant industry for both original equipment manufacturers (OEMs) and auto parts suppliers, serving as a major assembly hub. This is driven by the rapidly growing consumer market and comparatively low labor costs. In 2021, ASEAN ranked as the world's seventh-largest automotive producer, with a total production of 3.53 million units (Tham Siew Yean, 2022). Thailand and Indonesia,

played a significant role, contributing around two-thirds of this production. Thailand led in 2021 with approximately 1.68 million units (Thailand Automotive Institute, 2023) followed by Indonesia with 1.12 million units (GAIKINDO, 2023). The production gap between these two hubs is expected to decrease in the coming years. Indonesia aims to become the largest automotive production hub in ASEAN, and it has demonstrated this ambition through trends in vehicle production, policies, infrastructure improvements, and capacity expansion, surpassing Thailand since 2013.

The governments of Thailand and Indonesia need to transform their countries into world-class production hubs for the automotive industry and establish themselves as key players in the ASEAN region. Each country offers significant potential to the industry as well as to attract foreign car manufacturers to invest in the countries. Nonetheless, according to the Industrial location theory, several factors may influence manufacturing firms when planning to build new facilities and deciding to locate their production facilities across national boundaries.

Research objectives

This study aims to address the following research questions:

1. Within the context of location factors specific to the automotive industry, which of the two countries will demonstrate superior potential?
2. With a focus on car manufacturing, which country provides the optimal location for establishing production facilities?

Literature Review

Schmener (1982) studied the key factors affecting manufacturing location decisions, finding a wide range of factors influencing the final decision on location selection. The impact of these factors on location decisions varies depending on the industry in which manufacturing occurs. Location factors should be considered not only

based on industry type but also on the type of new plant and the life cycle of final products. The study of Shigeru and Tadayuki (1995) pointed out that when Japanese manufacturing firms plan to set up new plants overseas, the decision-making on location occurs in two stages, The first stage involves selecting countries, while the second stage involves selecting the specific location within the chosen country. Key consideration at each stage include labor, market, transportation, financial incentives, living conditions, host country incentives, environment, and land availability.

Others who studied industrial location factors include MacCarthy and Atthirawong (2003), and Masood (2007) listed ten important factors in the questionnaires for the study of location analysis and site selection decisions of firms in industrial parks in Dubai. Badri's ten factors included taxes, government, proximity to the raw materials, water system, industrial site, environmental and climate, basic facilities, labor, labor cost, and financial service. The questionnaires were sent to the firm's executives. The results of this study, showed that executives were concerned about the availability of waterways, airways, and pipeline facilities, and climate. Roland and Dierdonck (2002) studied the potential drivers for establishing a plant overseas. They listed seven important location factors that define the location advantage and bring opportunities to manufacturer when setting up plant abroad. The location factors for this study were familiar to Badri's factors but Vereecke and Dierdonck emphasized proximity to the market and competition. MacCarthy and Atthirawong (2003) investigated the importance of major factors and identified the sub-factors that may potentially influence overseas location decisions. The list of major factors and sub-factors is shown in the table below.

Table 1: Major criteria and sub-factors affecting international location decisions.

Factors	sub-factors
Costs	Fixed costs, transportation costs, labor costs, land costs, construction costs, R&D costs, etc.
Labor Characteristics	Quality of labor force, availability of labor force, unemployment rate, labor union, attitude towards work, labor turnover, etc.
Infrastructure	Existence of modes of transportation and quality of utilities.
Proximity to suppliers	Quality of suppliers; competition for suppliers, speed and responsiveness of suppliers, etc.
Proximity to markets/customers	Size of the market, responsiveness, and delivery time to the market.
Proximity to the parent company's facility	close to the parent company
Proximity to competition	Location of competitors
Quality of life	Quality of environment, community attitudes towards industry; climate, schools, churches, hospitals, recreational opportunities; education system; crime rate, and standard of living.
Legal and regulatory framework	Compensation laws; insurance laws; environmental regulations; industrial relations laws; legal systems; requirements for setting up local corporations; etc.
Social and cultural factors	Culture, language, norms
Government and political factors	Government stability, government attitude to inward investment.

Table 1: Major criteria and sub-factors affecting international location decisions. (Cont.)

Factors	sub-factors
Characteristic of the specific location	Availability of space for future expansion, physical conditions, and attitude of locals to a location.
Economics factors	Tax structure; financial incentives; custom duties; tariffs; inflation; strength of currency against US dollar; interest rates/exchange controls and GDP/GNP growth, income per capita.

Source: MacCarthy and Atthirawong (2003)

Sinha (2018) studied facility location decisions in the automotive industry, highlighting that specific location factors can be divided into two groups. First, the dominant factors, derived from competitive priorities, these factors include; favorable labor climate, proximity to customers, proximity to suppliers and markets, and utilities and tax costs. Second, the general location factors include infrastructure availability, labor and wages, capital, government policies, climate conditions, and supporting industry. Decision on the location of a firm in the automotive industry is a long-term investment, therefore, decision-makers must select a site that will perform well not only in the current situation but also in the long term. The study conducted by Levente et al (2019) listed factors similar to those identified by Sinha for firms in the automotive industry when deciding on new locations. Levente et al explored regional-level location factors for car manufacturing companies, reviewing the literature on location decisions in general, particularly in the automotive industry. The results of their analysis show that the most influential location factor for car manufacturing are related to infrastructural development, government policies, and other competitiveness factors, such as the innovation capabilities of the host country, labor market efficiency, and availability of suppliers. The primary objective for car manufacturers in establishing facilities in new

locations is to enhance profitability by increasing sales volumes and reducing production costs. Since every location has unique potential, evaluating each location's characteristics will help decision-makers make the optimal option for the business. Based on the insight from these literature reviews, it can be seen that despite the passage of time, traditional factors such as government policies, infrastructure, suppliers, labor, and markets continue to play important roles in the decision-making process for businesses when selecting a location for their operations.

Research Methodology

To obtain the most precise information about the automotive industry, particularly in the car manufacturing sector in Thailand and Indonesia, this study is divided into four stages. Each stage applied different methods and referred to different studies. *The first stage*, reviewed important industrial location factors from various studies and identified ten crucial industrial location factors. In addition to these ten factors, there is one important factor that should be considered; the government policy regarding the automotive industry. Since this factor is a quantitative factor, and there is no index available for comparison, therefore, it was described in the results section without being compared.

Table 2: Lists of industrial location factors in the automotive industry from various studies.

MacCarthy and Atthirawong (2003)	Masood A. Badri (2008)	Aman R. Sinha (2018)	Levente et al. (2019)
1. Labor	1. Labor	1. Labor	1. Labor
2. Market	2. Market	2. Market	2. Market
3. Infrastructure	3. Transportation	3. Infrastructure	3. Infrastructure

Table 2: Lists of industrial location factors in the automotive industry from various studies. (Cont.)

MacCarthy and Atthirawong (2003)	Masood A. Badri (2008)	Aman R. Sinha (2018)	Levente et al. (2019)
4. Economic environment	4. Economic factors	4. Government policy	4. Quality of institutions
5. Quality of life	5. Community	5. Tax	5. Tax and incentive
6. Government and political	6. Government attitude	6. Capital	6. Macroeconomic stability
7. Legal and regulation	7. Political	7. Supporting industry	7. Suppliers
8. Characteristic of location	8. Competition	8. Climate conditions	8. Technology and innovation
9. Suppliers	9. Suppliers	9. Suppliers	9. Competition
10. Social and culture	10. Tax and incentive	10. Utilities costs	10 Supporting industries
11. Competition	11. Competition		11. Distance to parent company
12. Operation cost	12. Climate		
13. Proximity to parent company's facilities	13. Utilities		

Source: MacCarthy and Atthirawong (2003), Masood A. Badri (2008), Aman R. Sinha (2018), Levente et al. (2019)

Table 3: Compilation of 10 key factors influencing industrial location in this research.

Industrial location factors	Factors
Country level	1. Political Environment 2. Economic environment 3. Financial 4. Tax and incentive 5. Infrastructure 6. Labor
Industry level	1. Industrial production capacity 2. Markets 3. Competition 4. Supply chain

Source: MacCarthy and Atthirawong (2003), Masood A. Badri (2008), Aman R. Sinha (2018), Levente et al. (2019)

The second and third stages grouped the ten key factors into two categories: country-level factors and industry-level factors. Country-level factors or macro-level factors refer to the broad, overarching conditions and characteristics of a country. Industry-level factors or micro-level factors referred to the specific characteristics and conditions within the automotive industry, particularly in the car manufacturing sector. Then specified sub-factors for each of the main factors. *The last stage* collected the data for each factor from reliable sources and compared each factor between the two countries.

Table 4: Comparison factors between Thailand and Indonesia in the automotive industry.

Levels	Factors	Index/data
Country-level	1. Political Environment	- Political stability index - Corruption index Government effective index

Table 4: Comparison factors between Thailand and Indonesia in the automotive industry. (Cont.)

Levels	Factors	Index/data
Country-level	2. Economic environment	<ul style="list-style-type: none"> - Economic growth rate - Inflation rate - Trade agreements - Ease of doing business
	3. Financial	<ul style="list-style-type: none"> - Real interest rate - Bank credit to the private sector
	4. Tax and incentive	<ul style="list-style-type: none"> - Corporate tax - Import/Export duty
	5. Infrastructure	<ul style="list-style-type: none"> - Hard infrastructure - Country's location - Logistic Performance Index
	6. Labor	<ul style="list-style-type: none"> - Labor force - Wage rate
Industry-level	1. Industrial capacity	<ul style="list-style-type: none"> - Car production capacity and quantity
	2. Markets	<ul style="list-style-type: none"> - Domestic sales - Export
	3. Competition	<ul style="list-style-type: none"> - Number of manufacturers
	4. Supply chain	<ul style="list-style-type: none"> - Availability of suppliers

Source: Rakkarn Jirasak (2023)

Research Findings

Government Scheme, Government scheme refers to the government plan and vision related to the automotive industry of each country.

- Thailand

The Thai government plans to become a Southeast Asian production hub for electric vehicles (EVs) and aims to have electric vehicles (EVs) account for 30% of its automotive production by 2030. To achieve this plan, the Thai government has passed several EVs-related regulations to stimulate EVs production and market growth and has launched the national EVs strategic roadmap.

The national EVs strategic roadmap was made up of three-phase action plans. Under phase 1 (2021-2022), the government promoted electric motorcycles and developed infrastructure for the EVs nationwide. From 2023 to 2025 the phase is planned to start, expected to produce 225,000 units of electric cars, 360,000 units of electric motorcycles, and 18,000 units of electric trucks/buses. In the last phase which will run from 2026 to 2030, the government plans to adopt a “30@30” policy to achieve a 30% vehicle ratio of EVs to its total automotive production. In this phase, the government expects to produce 720,000 of EV cars and pick-ups and 675,000 EV motorcycles.

- Indonesia

The Indonesian government is aiming to transform Indonesia into a global production base for car manufacturing and wants to see all the world's major car manufacturers set up their factories in the country as it aims to overcome Thailand as the biggest car production base in the Southeast Asia region. In the long term, the government aims to shift Indonesia into an independent car manufacturing country that delivers completely built units (CBU) of which all components are produced domestically.

In 2013, the Low-Cost Green Car project (so-called LCGC) was introduced to the automotive market¹. With this project, the government granted tax incentives to those automotive manufacturers that meet the requirements of fuel efficiency targets. This project was one of the government's strategies aimed at curbing costly fuel imports amid rising domestic fuel consumption. The introduction of LCGC was intended to encourage local car buyers to afford their first car and to encourage car makers to use eco-friendly machines as Indonesia has pledged itself to be a net-zero country by 2060².

4.1 Country-level factors

4.1.1 Political environment

The political Environment refers to the actions taken by the host country's government, which potentially affect the daily business activities. This factor included three indexes, political stability, control of corruption, and government effectiveness.

Table 5, table 6, and table 7 show the political stability, control of corruption, and government effectiveness indicators in percentile rank (0-100). It indicates the rank of the country among all countries in the world; 100 corresponds to a high rank (low corruption).

¹ Kemenperin.go.id, "menatap kebijakan mobil murah," accessed from <http://kemenperin.go.id/artikel/7185/Menatap-Kebijakan-Mobil-Murah>, retrieved on 20 November 2022

² PwC Indonesia, "Current industry expectation and anticipated challenges for future development" accessed from <https://www.pwc.com/id/en/media-centre/press-release/2022.html>, retrieved on 20 November 2022

- Political stability

Table 5: Political stability indicator in percentile rank of Thailand and Indonesia

Year/Country	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Thailand	14.8	14.3	19.0	19.3	27.8	25.9	25.5	29.2
Indonesia	24.3	32.4	28.1	26.4	26.9	28.3	27.4	31.6

Source: The World Bank (2023)

- Control of corruption

Table 6: Control of corruption indicator in percentile rank of Thailand and Indonesia

Year/Country	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Thailand	35.2	39.0	41.4	39.0	35.7	35.2	34.8	35.8
Indonesia	36.7	38.1	45.2	44.3	35.2	36.7	36.7	37.7

Source: The World Bank (2023)

- Government effectiveness

Table 7: Government effectiveness of Thailand and Indonesia

Year/Country	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Thailand	63.3	64.3	64.8	61.9	63.3	61.0	59.0	58.0
Indonesia	42.9	50.0	53.3	59.0	59.5	63.8	64.8	66.0

Source: The World Bank (2023)

When considering the last five years (2018-2022) Indonesia was ranked higher than Thailand for all 3 indexes; political stability, control of corruption, and government effectiveness. This indicated that the political environment or the quality of institutions of Indonesia seems to be more stable and has higher quality than those of Thailand.

4.1.2 Economic environment

The economic environment refers to the external factors of the industry that will influence the operation of firms and either directly or indirectly affect the entire economy of the country. In this study, four economic factors will be studied: economic growth rate, inflation rate, number of FTAs, and ease of doing business.

Table 8: Economic environment factors of Thailand and Indonesia in 2022

Index/Country	Economic growth rate	Inflation rate	FTAs (Agreements)	Ease of doing business (World ranking)
Thailand	2.3%	0.93%	39	21
Indonesia	4.4%	4.15%	45	73

Source: ASEAN Statistical Yearbook (2023), Asian Development Bank (2023)

In 2022, Indonesia outpaced Thailand in economic growth, recording a rate of 4.4%, and has 41 Free Trade Agreements with trade partners worldwide. However, it also faced a high inflation rate of 4.15%, which could impede investment and weaken purchasing power. Thailand has made significant progress in simplifying business establishment processes and introducing an efficient online registration system that reduces time, costs, and paperwork. While Indonesia has taken steps to streamline its business registration, it still contends with a more bureaucratic system compared to some other regions.

4.1.3 Financial

The real interest rate and bank credit to the private sector are considered as financial factors for this study. Bank credit to the private sector involves financial

resources provided to the private sector by depository corporations, excluding central banks.

Indonesia is contending not only with a high inflation rate but also with elevated interest rates. Between 2012 and 2021, the average interest rate in Indonesia was 4.59%, while in Thailand, it stood at 2.81%. A higher real interest rate can have diverse economic consequences, including increased borrowing costs, a preference among consumers to save to accrue interest payments rather than spend, and a likelihood of reduced consumption and investment in the economy.

Table 9: Real interest and bank credit to the private sector in the percentage of GDP of Thailand and Indonesia in 2022

Index/Country	Real interest rate	Bank credit to private sector (% of GDP)
Thailand	2.81	112
Indonesia	4.59	31.9

Source: The World Bank (2023)

4.1.4 Tax and Incentive

Tax incentive refers to deductions, exemptions, or exclusions from money owed in taxes to the government. Tax incentives are offered by the government to help individuals or businesses do certain activities. To develop the country's competitiveness both Thai and Indonesian governments offer some tax and non-tax incentives to encourage foreign investment in the automotive industry especially for R&D as both countries aim to turn their car manufacturing sector from internal combustion engine (ICE) to electric vehicle (EV), targeting on Chinses and Japanese carmakers.

To attract more foreign investors, Thailand offers 8 years corporate tax exemption for R&D activities and auto parts producing within automotive industry while Indonesia offers 300% of the total costs for R&D activity as a corporate tax exemption

and offers 6 years tax exemption in auto parts manufacturing activities. Some other general incentives available to foreign investors are as follows;

Table 10: Tax and non-tax incentives offered by the Thai government in 2022

Tax incentives – eligible activities	Incentives	
	Corporate Income Tax exemption	Exemption of import duty
1. Research and development in the automotive industry	8 years	Yes
2. Manufacture of General Automotive	No	Yes
3. Assembling of Engines	3 years	Yes
4. Manufacture of Automotive Parts	8 years	Yes
5. Manufacture of Automotive Engines	5 Years	Yes

Source: Board of Investment of Thailand (2023)

Table 11: Tax and non-tax incentives offered by the Indonesian government in 2022

Tax incentives – eligible activities	Incentives	
	Corporate Income Tax exemption	Exemption of import duty
1. Research and development in the automotive industry	300% of the total costs for research activities	Yes
2. Manufacture of General Automotive	30% of investment value (reduction for 6 years, 5% each year)	Yes
3. Assembling of Engines		Yes
4. Manufacture of Automotive Parts		Yes
5. Manufacture of Automotive Engines		Yes

Source: Investment Coordinating Board of Indonesia (2019)

Thailand and Indonesia tried to attract foreign investment in the automotive sector and should be noted that their incentive programs could develop over time to compete on the global stage.

4.1.5 Infrastructure

■ **Thailand**

Since mid-2014, as Thailand's political environment stabilized, the government swiftly focused on reinvigorating economic growth. To address stalled infrastructure projects, they prioritized increasing public investment in infrastructure. In July 2014, they approved the Infrastructure Development Plan 2015-2022 with a budget of US\$75 billion (THB 2.4 trillion), allocating over 70% to transform Thailand's transportation system. This includes expanding the railway network to reduce reliance on road transportation, a key part of enhancing transport efficiency.

■ **Indonesia**

Indonesia's government, under President Joko Widodo's leadership, is accelerating its infrastructure development program, a key feature of his administration, despite budget constraints. The aim is to build ports, roads, railways, and more to drive economic growth. Projects include the Trans Java toll network, a high-speed Jakarta-Bandung railway, and a 720-kilometer Jakarta-Surabaya railway, with Japanese investors involved in the latter.

Table 12: A comparison of hard infrastructure quality between Thailand and Indonesia

Index	Ranking in the world	
	Thailand	Indonesia
Transportation (in 2019)	56	59
1. Road quality	56	59
Transportation (in 2019)	56	59
2. Railroad infrastructure quality	75	18
3. Port infrastructure quality	73	64
4. Air transport quality	53	57
Energy (in 2021)		
1. Electricity production capacity	26	19
Communication (in 2016)		
1. Internet bandwidth and mobile network	48	112
Logistic Performance Index (in 2023)	34	61
Innovation, Research, and Development of Technology	43	74

Source: The World Bank (2023), The Global Economy Data Report (2023)

When evaluating the geographical positioning of each country, Thailand possesses a distinctive advantage due to its mainland location situated at the heart of the ASEAN region. This strategic placement grants it convenient access to all major ports within the region. Conversely, Indonesia, being an island nation without land borders with neighboring countries, may face transportation and logistical cost challenges. Indonesia's logistic development has faced challenges due to its geographical diversity and decentralized governance structure. This has led to disparities in infrastructure quality between different regions.

4.1.6 Labor

One crucial aspect a company considers when establishing a new facility abroad is its workforce. In this study, the labor force, skilled labor availability, and wage rates will be examined.

Table 13: Labor force and wage rate of Thailand and Indonesia in 2022

Index	Thailand	Indonesia
Labor force	40,237,746	137,260,837
Number of workforces in the automotive industry ³	890,000	505,000
Average education level of labor in the automotive industry	Vocational	Vocational
Minimum wage rate in the automotive industry (US\$)	417.19/month	367.10/month

Source: The World Bank (2023), Investment Coordinating Board of Indonesia, Board of Investment of Thailand (2023)

Thailand is experiencing a diminishment of its competitive advantages within the realm of manufacturing sectors, primarily attributable to an escalation in wage rates, the minimum wage in the automotive industry in Thailand in 2022 was US\$ 417.19 per month. Conversely, Indonesia has emerged as an increasingly attractive destination for labor-intensive manufacturing enterprises, owing to its substantial labor force and cost-effective labor resources, the minimum wage rate in the automotive industry in Indonesia in 2022 was US\$ 367.10 per month. Labor costs constitute a significant proportion of the manufacturing industry. Lower wages enable the producers to produce products at a lower cost, enhancing their competitiveness in the market by offering more competitively priced products. This could potentially position Indonesia as a more cost-

³ Employment in car manufacturing industry and Tier 1,2 and 3 Auto parts industry

competitive location compared to Thailand in the automotive industry, especially in the car manufacturing sector.

4.2 Industry-level factor

4.2.1 Industrial capacity

In 2022, Indonesia, the second-largest car production center in Southeast Asia and 17th in global with the total production capacity of 2.35 million units per year, has traditionally been overshadowed by Thailand which ranked 11th in the world with its production capacity of 4.1 million units per year (BOI, 2022). Nevertheless, with its current robust growth, Indonesia is poised to expand its production capacity significantly, potentially surpassing Thailand to become the largest automotive production hub in Southeast Asia shortly.

Table 14: Number of car assemblers and total production capacity, as of 2022

Country/Categories	Thailand	Indonesia
Car assembles	30 plants (21 firms)	22 plants (22 firms)
Total production capacity	4.1 million units/years	2.35 million units/year
No. of Car production	1.88 million units	1.47 million units
The manufacturing capability of the leading assembly	Toyota Motor Thailand (760,000 units/year)	Toyota Motor Indonesia (661,000 units/years)
Product champion	Commercial cars (1-ton- pick-up)	Passenger cars (SUV, MPV)

Source: GAIKINDO (2023), The Federation of Thai Industry (2023)

In 2019, before the onset of the COVID-19 pandemic, Indonesia had a production capacity of roughly 1.3 million units, while Thailand's capacity was at 2.0

million units. In 2022, following the COVID-19 pandemic, Indonesia produced a total of 1.47 million cars, placing it 12th in global car production rankings. In comparison, Thailand produced 1.88 million cars, securing the 11th spot worldwide. Looking at both the rankings and total car production figures, as shown in figure 1, it becomes evident that the production capacity gap between Thailand and Indonesia has significantly narrowed.

In 2022, the distribution of car production in Indonesia and Thailand was 86.2% for passenger cars (e.g., SUV, MPV) and 17.4% for commercial cars in Indonesia, while Thailand had 31.5% for passenger cars and 68.5% for commercial cars (e.g., 1-ton pickup).

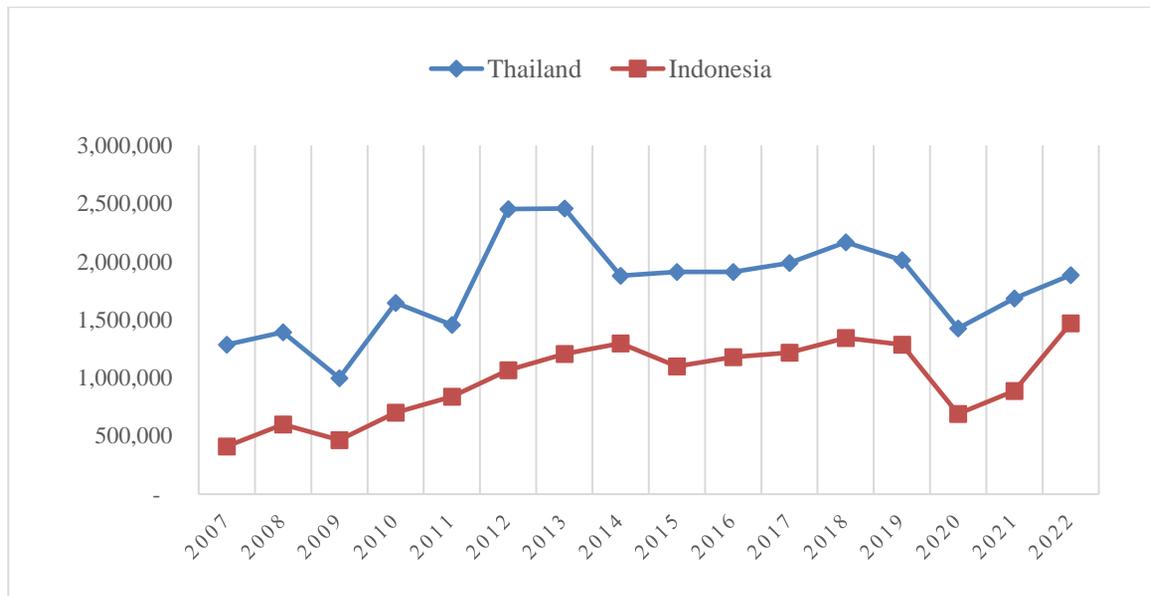

Figure 1: Total car production in Thailand and Indonesia

Source: GAIKINDO (2023), Thailand Automotive Institute (2023)

4.2.2 Market

This factor considered both domestic sales and export volumes. Thailand and Indonesia exhibited distinct market structures in their automotive industries, with

Thailand primarily focused on international markets and Indonesia catering to the domestic market, as evident in Tables 15 and 16. In 2022, Thailand produced a total of 1,883,515 units of cars. Out of this output, 1,000,256 units, accounting for 55% of the total, were exported, while 849,388 units, or 45% of the total, were sold domestically. In contrast, Indonesia's total car production for the same year amounted to 1,470,146 units. Out of this production, 1,048,040 units, constituting 71% of the total, were intended for the domestic market, and 473,602 units, equivalent to 29% of the total, were exported.

Table 15: Car production, sales, and export, (in 1,000 units)

Year	Thailand			Indonesia		
	Total production	Domestic sales	Export	Total production	Domestic sales	Export
2015	1,913	799.63	1,205	1,099	1,013	208
2016	1,944	850.66	1,189	1,178	1,063	194
2017	1,989	871.65	1,140	1,218	1,077	231
2018	2,168	1,041.71	1,141	1,344	1,151	265
2019	2,014	1,007.55	1,054	1,287	1,030	332
2020	1,427	792.15	736	690	532	232
2021	1,686	754.25	959	890	887	295
2022	1,883	849.39	1,000	1,470	1,048	473

Source: GAIKINDO (2023), Thailand Automotive Institute (2023)

Table 16: Car production and the proportion of sales and export volumes in 2022.

	Thailand	Indonesia
Car production	1,883,515 units	1,470,146 units
Product Champion	1-ton-pick-up	SUV, MPV
Domestic sales	849,388 (45%)	1,048,040 (more than 71%)
Car export	1,000,256 (55%)	473,602 (29%)
Major Export destinations	ASEAN, Australia Middle East, and Japan	ASEAN, Japan, Middle East, and South America
Top production by brand	Toyota	Toyota
Top export by brand	Toyota	Daihatsu

Source: GAIKINDO (2023), Thailand Automotive Institute (2023)

4.2.3 Competition

Thailand's automotive sector contributed approximately 6.4% to GDP in 2019 and employed over 550,000 people. The country hosts most major global car brands, with Japanese automakers leading the market, followed by Chinese companies. In 2022, there were 21 car manufacturers with 30 plants operating in Thailand. Toyota Motor Thailand is the largest manufacturer, with a production capacity of 760,000 units per year, followed by Mitsubishi Motors Thailand with a capacity of 420,000 units per year. In terms of domestic sales, Toyota leads with a 34% market share, followed by Isuzu at 25%.

Indonesia's automotive industry is primarily controlled by large conglomerates involved in producing CBUs, CKDs, and components/parts. Japanese companies, with their long-standing presence in Indonesia, hold approximately 90% of the market for domestic passenger cars and commercial vehicle sales. In 2021, 22 car

assemblers operated in the country, with PT ASTRA International, a major Indonesian conglomerate, leading the market. PT ASTRA has exclusive production and distribution rights for various brands, while Indomobil Group is involved with Suzuki and Nissan. For domestic sales, Toyota is the market leader with a 31.6% share, followed by Daihatsu at 19.3% and Honda at 12.5%.

Table 17: Share of domestic sales in 2022.

Thailand			Indonesia		
<i>Brands</i>	<i>Market share (%)</i>	<i>Domestic sales (units)</i>	<i>Brands</i>	<i>Market share (%)</i>	<i>Domestic sales (units)</i>
Toyota	34.0	288,809	Toyota	31.6	331,410
Isuzu	25.0	212,491	Daihatsu	19.3	202,665
Honda	9.8	82,842	Honda	12.5	131,280
Mitsubishi	5.9	50,385	Mitsubishi	9.5	99,051
Ford	5.1	43,628	Suzuki	8.6	90,408

Source: GAIKINDO (2023), Thailand Automotive Institute (2023)

4.2.4 Supply chain

A supply chain encompasses the entire system of producing and delivering a product or service, starting from the initial stage of sourcing raw materials to the final delivery of the product or service to end-users. For this study, a supply chain essentially represents a sequence of connections between automotive manufacturers and suppliers in each tier.

Suppliers are a critical factor for every business, and in the automotive industry, suppliers are categorized within their supply chain as Tier 1, Tier 2, and Tier 3. Figure 2 illustrates the general structure of the automotive industry.

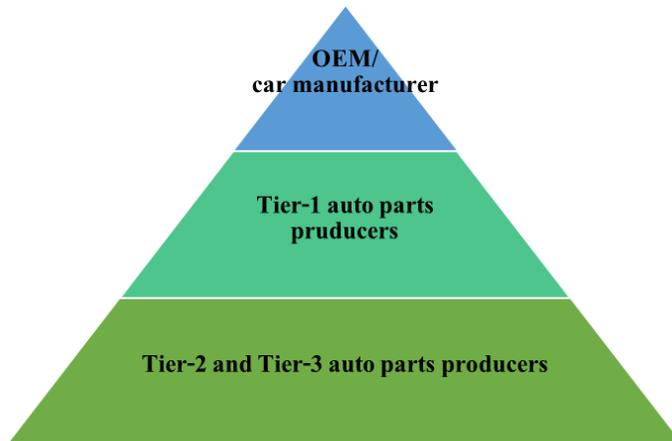

Figure 2: structure of the automotive industry.

Source: ASEAN UP (2022)

In the automotive industry, there are three tiers of suppliers. Tier 1 suppliers provide parts directly to car manufacturers. Tier 2 suppliers provide components to Tier 1 suppliers, and Tier 3 suppliers supply raw materials and smaller parts to Tier 2 suppliers. Effective interactions between these tiers are vital for a smooth supply chain, as issues at one tier can impact the other tiers, potentially affecting automotive production.

In Thailand, the automotive parts and components sector is vital to the success of the automotive industry. The Thailand Automotive Institute reported that in 2021, around 2,200 automotive suppliers operated in the country. Tier 1 suppliers, primarily producing high-tech automotive parts, are mostly non-local, with Japanese firms like DENSO, TOYOTA BOSHOKU, YAZAKI, and AISIN leading the way. Notably, non-Japanese Tier 1 suppliers from Europe, the US, and China, such as Robert Bosch, Magna International, Continental, and Johnson, have recently established operations in Thailand. There are a total of 720 Tier-1 suppliers, with the top 100 global OEMs' suppliers also present. Tier 2 and Tier 3 suppliers exceed 1,500 firms, with most being

local companies. Thailand boasts a robust supply chain network, supporting upper-tier automotive production.

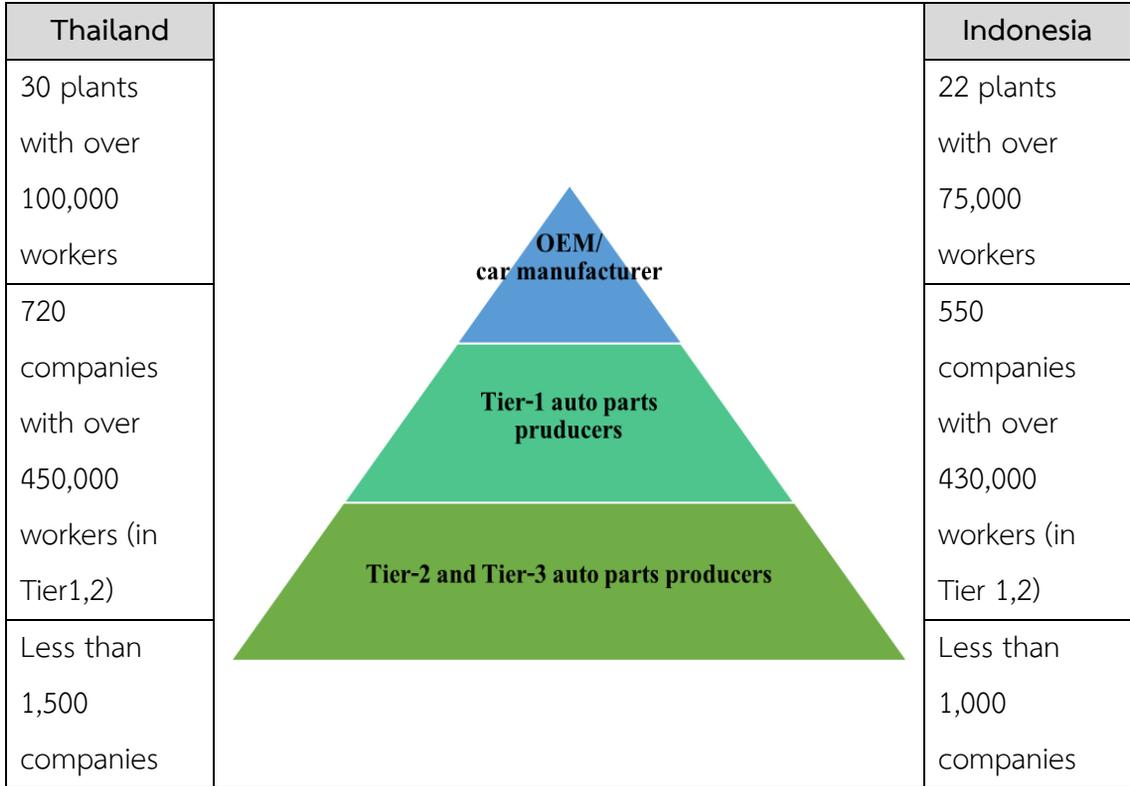

Figure 3: Structure of Thailand and Indonesia’s automotive industry.

Source: Siwage and Agus (2021), Thailand Automotive Association (2023), Krungsri Research (2021)

In Indonesia, the growth of the middle-class population has driven rapid expansion in the automotive industry, supported by stable economic growth and government policies, especially during the commodity boom period (2006–15). In 2021, there were approximately 550 Tier-1 automotive suppliers, with most being local companies like PT AT Indonesia, PT Astra Daihatsu Motors, PT Toyota MFG, and PT Dharma Polimental. Tier 2 and Tier 3 suppliers exceeded 1,000 companies, with the

majority also being local firms such as PT Gajah Tunggal TBK, PT Multistrada Arah Sarana TBK, ASTRA Otoparts, and PT Indo Kordsa.

The automotive industry in Thailand and Indonesia is growing stronger, driven by the rapid growth of middle-class income and government policies supporting the automotive industry. However, the structure of automotive suppliers differs between the two countries. In Thailand, the majority of Tier 1 suppliers are foreign companies, while in Indonesia, the majority are local firms.

Table 18: Location of car manufacturers and auto parts firms.

Countries	Locations
Thailand	1. Bangkok 2. Ayudhaya 3. Chonburi 4. Pathumthani 5. Samutprakarn 6. Prachinburi 7. Chachoengsao 8. Rayong
Indonesia	1. West Java (Center of the automotive industry) 2. Jakarta 3. Banten 4. East Java 5. Central Java

Source: Thailand automotive institute (2023), Indonesian Investment Center (2022)

The favorable locations for the car and car components manufacturing firms in Thailand and Indonesia, both countries exhibit similar characteristics by concentrating their manufacturing activities in the same area, often close to major shipping ports. In Thailand, the focal point is predominantly in the central and eastern regions, strategically situated near the significant Laem Chabang Port. Similarly, in Indonesia, the concentration is observed in the Java Island area, strategically located near Jakarta's Tanjung Priok Port, the largest port in the country.

Conclusion

This study has conducted an extensive analysis of the automotive industrial environments, particularly in the car manufacturing sector in both Thailand and Indonesia. It consists of ten industrial location factors and one additional supporting

factor that is deemed important for the automotive industry. This study aims to analyze and compare the potential of both countries.

The study has found that Thailand has a higher potential than Indonesia in terms of country-level factors. This indicates that, in general, Thailand provides a better environment for automotive manufacturers and automotive-related firms to invest in due to generous tax incentives, a strong government scheme, robust support from the financial sector, and high-quality hard infrastructure. On the other hand, Thailand performs less well in industry-level conditions as well as the political environment compared to Indonesia. This is mainly because Indonesia has a large domestic demand, a rising middle-class income, an increase in industrial capacity and production, and fewer competitors in the current Indonesian market and importantly, Indonesia has an abundant and cost-effective workforce.

Table 19: Advantages and disadvantages of the automotive industry in Thailand and Indonesia.

Countries	Advantages	Disadvantage
Thailand	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Infrastructure</i>; Thailand has consistently improved its physical infrastructure, especially for logistic infrastructure. - <i>Tax and incentive</i>; offers generous tax incentives to foreign car manufacturers. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Market</i>; insufficient domestic demand compares to that of Indonesia. It focuses on exports that might be affected by the world economic crisis, war, or pandemic. - <i>Competition</i>: high competition within the industry due to a large number of manufacturers.

Table 19: Advantages and disadvantages of the automotive industry in Thailand and Indonesia. (Cont.)

Countries	Advantages	Disadvantage
Thailand	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Economic environment</i>; low inflation rate, has significant progress in simplifying business establishment processes. - <i>Financial</i>; low real interest rate, well-developed financial system - <i>Government policy</i>; strong support from the government to encourage FDI and the development of the industry. - <i>Suppliers</i>; more than 60% of the world's largest auto part suppliers have their production hub in Thailand. - <i>Industrial capacity</i>; has high production capacity and became the largest car manufacturer in Southeast Asia. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Political environment</i>; political unrest and higher corruption rate. Political unrest can have significant and negative effects on FDI in a country. - <i>Labor</i>; high wage rate, insufficient labor force. - <i>Economic environment</i>; low economic growth rate which might affect to the purchasing power. Has fewer FTAs than Indonesia, and Thailand may have restricted access to the markets of countries with which it does not have FTAs. This potentially limited opportunities for exports and economic growth.
Indonesia	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Marker</i>; huge domestic demand, a rise in middle-class income. - <i>Labor</i>; has a large labor force, and low labor cost. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Infrastructure</i>; at the moment the status of physical infrastructure development in logistics is less developed than that of Thailand.

Table 19: Advantages and disadvantages of the automotive industry in Thailand and Indonesia. (Cont.)

Countries	Advantages	Disadvantage
Indonesia	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Production capacity</i>; has an increase in production capacity - <i>Political environment</i>; has a stable and efficient government - <i>Economic environment</i>; a high GDP growth rate leads to a rise in GDP per capita. Has 48 FTAs which are beneficial to exports. - <i>Tax and incentive</i>; offers generous tax incentives to attract FDI in the automotive industry, particularly in the car manufacturing sector. - <i>Infrastructure</i>; the government has planned to develop its physical infrastructure, especially for logistics. - <i>Competition</i>; there are relatively few manufacturers in the car manufacturing sector. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Economic environment</i>; a high inflation rate which might affect to the purchasing power. Has a low Ease of Doing Business score which means that foreign investors may face more obstacles and challenges when setting up business in the country. - <i>Supplier</i>; relatively fewer suppliers than those of Thailand and the majority of the suppliers are local firms. - <i>Industrial capacity</i>; the production capacity is still lower than the production capacity of Thailand. - <i>Labor</i>; while boasting a substantial labor market, Indonesia faces a shortage of skilled workers in the automotive industry.

Source: Rakkarn Jirasak (2023)

Thailand and Indonesia are both involved in the ASEAN, which aims to increase trade flow among its members, it is important to note that in recent years, Indonesia has lagged behind Thailand in terms of providing greater infrastructure for the automotive industry and more attractive tax incentives. In the automotive industry, the relationship between these two countries is often described as competitive, but it should instead be characterized as a partnership.

In terms of production and market, Thailand primarily focuses on the production of commercial vehicles, with 55% of the total production is exported. At the same time, Indonesia places a stronger emphasis on passenger cars, with 72% of the total production went to domestic sales. By 2022, Indonesia had become one of Thailand's closest trade partners in this industry. Thailand excels in supply chain aspects, such as suppliers and supporting industries. In contrast, Indonesia has a competitive edge in production due to its abundant and cost-effective workforce and significant domestic demand. In the long term, the creation of the ASEAN Economic Community (AEC) will further enhance the transfer of goods and services between ASEAN partners, potentially transforming the ASEAN region into one of the highest-growth markets for both automotive production and consumption in Asia.

To become world-class car manufacturing country, both Thailand and Indonesia need to expedite enhancements in their economic and infrastructure frameworks. In Thailand, a crucial step involves increasing the workforce within the industrial sector. Achieving government stability is paramount for increasing foreign investments. Simultaneously, fostering economic growth is necessary, resulting in increased income levels and purchasing power. In Indonesia, in addition to improving infrastructure and updating investment regulations and processes, there must be a concerted effort to improve the skill sets of labor in the automotive industry. Creating incentives for global suppliers to establish facilities within the country is equally vital, as these suppliers play a pivotal role in advancing the automotive industry and attracting global car

manufacturers. Importantly, there is a noticeable shift in the car production trend, transitioning from internal combustion engines (ICE) to electric vehicles (EVs). Therefore, in addition to improving and developing various factors, the imperative for Thailand and Indonesia lies in the advancement of technology, fostering innovation, and investing in human resources. This strategic focus is vital to not only keep pace with the evolving industry landscape but also to enhance competitiveness and position both countries as world-leading car manufacturing hubs.

References

ASEAN Secretariat. (2023). *ASEAN Statistical Yearbook 2023*.

<https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2023/12/ASYB-2023-v1.pdf>

Asean Up. (2022). Thailand automotive industry overview [Market analysis].

<http://aseanup.com/thailand-automotive-industry-overview/>

Asian Development Bank. (2023). *FTA by economy*. <https://aric.adb.org/fta-country>

BOI. (2015). *Thailand: Global Green Automotive Production Hub*.

<https://www.slideshare.net/boinyc/thailand-global-green-automotive-production-base>

Board of Investment of Thailand. (2022). *Thailand Automotive Industry Situation from ICE to Next generation Vehicle*.

https://www.boi.go.th/upload/content/20230706%20EN%20TAI_.pdf

Board of Investment of Thailand. (2023). *Electric vehicle industry*.

https://www.boi.go.th/upload/content/Smart_EV.pdf

Entrepreneur. (2022). *How to Find a Manufacturer or Supplier*.

<https://www.entrepreneur.com/article/66028>

- GAIKINDO. (2015). *Indonesia's automotive industry: Incentive for the automotive industry*. <http://www.gaikindo.or.id/en/gaikindo-ingin-agar-presiden-terbitkan-insentif-bagi-industri-otomotif/>
- Gaikindo. (2023). *Indonesian automotive data*. <https://www.gaikindo.or.id/indonesian-automobile-industry-data/>
- Global Economy. (2021). *Political stability report*. <http://www.theglobaleconomy.com>
- Hurley, P.H. (1959). The Automotive Industry: A Study in Industrial Location. *Land Economics. Journal of Planning, Housing, and Public Utilities*. 35(1). 1-14.
- Indonesia Investment Center. (2022). *Automotive Manufacturing of Indonesia*. <http://www.indonesiainvestments.com/business/industries-sectors/automotive-industry/item6047>
- Investment Coordinating Board of Indonesia. (2019). *Government policy on future automotive technology*. https://www.gaikindo.or.id/wp-content/uploads/2019/07/01.-Dirjen-Illmate_-Sesi-Siang-GOVERNMENT-POLICY-ON-FUTURE-AUTOMOTIVE-TECHNOLOGY-GIIAS-Conference-240719.pdf
- Ipsos. (2019). *Opportunities & Challenges in Indonesia's Automotive Industry*. <https://www.ipsos.com/en/opportunities-and-challenges-indonesias-automotive-industry>
- Julius, S., & Nunnenkamp, P. (2002). *Globalization of the automotive industry traditional location under pressure?* [Kiel Working Paper No. 1093]. Kiel Institute of World Economics.
- Kalantari, Amir Hossein. (2013). *Facility Location Selection for Global Manufacturing*. [Master of Science in Engineering]. The University of Wisconsin-Milwaukee.
- Kemenperin. (2013). *menatap kebijakan mobil murah*. <http://kemenperin.go.id/artikel/7185/Menatap-Kebijakan-Mobil-Murah>
- KPMG. (2014). *Indonesia's Automotive Industry*. <https://www.kpmg.com>

Krungsri Research. (2021). *Industry Outlook 2019-2021: Auto Parts Industry*.

<https://www.krungsri.com/en/research/industry/industry-outlook/hi-tech-industries/auto-parts/io/auto-parts-19>

Levente, S., Csiki, Otto., & Horvath, R. (2019). A Study of Regional-Level Location

Factors of Car Manufacturing Companies in the EU. *Acta Oeconomica*. 69. 13-39.

Lloy, R. (1945). Two Approaches to Industrial Location Analysis. *The Journal of Land & Public Utility Economics*. 21(1). 23-33.

MacCarthy, B., & Arttjirawong, W. (2003). Factors affecting location decisions in international operations – a Delphi study. *International Journal of Operations & Production Management*. 23(1). 794-818.

MacCormack, A.D., Lawrence J.N., & Donal, R. (1994). The new dynamics of global manufacturing site location. Sloan Management. *MIT Sloan Management Review*. 35(4). 69-80.

Malcolm, K. (1921). The Annals of the American Academy of Political and Social Science. *The Revival of American Business*. 97. 83-92.

Mark, W. (2013). *Special report on Site location factors for automotive suppliers in the US*. <http://businessfacilities.com/2013/07/special-report-site-location-factors-for-automotive-suppliers>

Masood, B. (2007). Dimensions of Industrial Location Factors: Review and Exploration. *Journal of Business and Public Affairs*. 1(2). 1-27.

Masood, B. (1995). Decision support models for the location of firms in industrial sites. *International Journal of Operations & Production Management*. 15. 50-62.

Nikkei Asian Review. (2016). *Thailand targets competitive infrastructure with \$50bn plan*. <http://asia.nikkei.com/Politics-Economy/Policy-Politics/Thailand-targets-competitive-infrastructure-with-50bn-plan>

- Otto, C., Reka, H., & Levente, S., (2019). A Study of Regional-level Location Factors of Car Manufacturing companies in the EU. *Acta Oeconomica*. 69(S2). 13-39.
- PwC Indonesia. (2022). *Current industry expectation and anticipated challenges for future development*. <https://www.pwc.com/id/en/media-centre/press-release/2022.html>
- Raj, S., & Aman. (2018). Facility location decisions in the automobile industry. *International Research Journal of Engineering and Technology*. 5(5). 730-735.
- Roland, A. V., & Dierdonck, Van. (2002). The strategic role of the plant: testing Ferdows's model. *International Journal of Operations & Production Management*. 22. 492-514.
- Schmenne, Roger W. r. (1994). Service Firm Location Decisions: Some Midwestern Evidence. *International Journal of Service Industry Management*. 5(3). 35-56.
- Shigeru, Y., & Tadayuki, M. (1995). Design of a decision support system for oversea location in the EC. *International Journal of Production Economics*. 41. 411-418.
- Siwage, N., & Agus, H. (2021). Indonesia's Automotive Industry Recent Trends and Challenges. *Journal of Southeast Asian Economies*. 38(2). 166-186.
- Svitlana, Checher. (2008). *Pre-study of the important factors for the factory Start-Up abroad* [Master of Production and Logistics Management Thesis]. Institution for Innovation, Design and Production Development, Malardalen University.
- Techakanont, Kriengkrai. (2011). *Thailand Automotive Parts Industry" in Intermediate Goods Trade in East Asia: Economic Deepening Through FTAs/EPAs*. [BRC Research Report No.5]. Bangkok Research Center-IDE-JTRO.
- Thailand Automotive Institute. (2012). *Master Plan for Automotive Industry 2012-2016*. https://www.thaiauto.or.th/2012/backoffice/file_upload/research/11125561430391.pdf

Thai Automotive Institute. (2023). *Thailand auto manufacturer information*.

<https://data.thaiauto.or.th/auto/auto-manufacturer/auto-value-chain/auto-manufacturer-19.html>

Thai Automotive Institute. (2023). *Automotive data*. <https://data.thaiauto.or.th/>

Tham, S, Y. (2022). Mapping the Surge in EV Production in Southeast Asia. In *ISEAS*

Perspective 2022. https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2022/10/ISEAS_Perspective_2022_112.pdf

The Federation of Thai Industry. (2023). *Thai automotive statistics 2023*.

https://fti.or.th/automotivestatistics_th/

The World Bank. (2023). *World Governance Indicators*. <http://lpi.worldbank.org/>

World Economic Forum. (2023). *Human Capital Index*.

<https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0038030/Human-Capital-Index>

การส่งเสริมกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน
ที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง

SUPPORTING INTERACTIONAL PRAGMATICS STRATEGIES IN ENGLISH
AS A LINGUA FRANCA CLASSROOM INTERACTION

พิกุล กุลสว่าง¹ แอริค เอ แอมเบเล²

Pikul Kulsawang¹ Eric A. Ambele²

¹สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Department of English, Ubon Ratchathani Rajabhat University

²สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²Department of English, Mahasarakham University

Corresponding Author, E-mail: Pikul.msu@gmail.com

Received: Dec 21, 2023

Revised: Mar 14, 2024

Accepted: May 1, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

ภาษาอังกฤษในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อภาษาศาสตร์ประยุกต์ในมุมมองที่น่าสนใจและท้าทายต่อการพัฒนาทักษะทางการปฏิบัติของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง โดยเฉพาะในห้องเรียนที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองจึงมีเชื่อมโยงข้องกับการเข้าใจภาษาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องข้องกับการใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างผู้พูดอีกด้วย ดังนั้นการเข้าใจถึงความเหมาะสมต่อการใช้กลยุทธ์โดยตระหนักถึงเวลาและวิธีการที่เหมาะสมของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสนทนาในห้องเรียน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพหมายถึงความเข้าใจในการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในขณะสนทนา โดยเล็งเห็นความสำคัญของกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์เพื่อช่วยให้ผู้สนทนาบรรลุและเข้าใจความหมายที่แท้จริงขณะสนทนายาร่วมกัน

บทความวิชาการนี้ได้ทำการศึกษาความแตกต่างทางกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อนำมาปรับใช้ในกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ไม่ได้เพียงแค่ช่วยแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสารในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตระหนักถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้ใช้ภาษาที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นควรสนับสนุนให้นำกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ไปใช้ในชั้นเรียนที่มีการปฏิสัมพันธ์โดยใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางเพื่อช่วยให้บรรลุและเข้าใจความหมายที่แท้จริงขณะสนทนาร่วมกัน

คำสำคัญ: การส่งเสริม กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ การปฏิสัมพันธ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง

Abstract

The rise of English as a global language and its impact on applied linguistics has introduced intriguing and challenging perspectives on developing the practical skills of second language learners, especially in classrooms with diverse linguistic and cultural backgrounds. Proficiency in using English as a second language involves understanding the language itself and employing effective strategies to facilitate communication between speakers. Therefore, it is crucial to comprehend the appropriateness of these strategies and when and how learners should use them with different individuals. One aspect of communication involves strategic behavior, which becomes necessary when breakdowns in communication lead to misunderstandings or lack of understanding. Addressing such communication issues highlights the interconnectedness of various interactional pragmatic strategies (IPs) that assist participants in achieving mutual comprehension. This academic paper explores the different IPs to reshape the teaching and learning processes in classrooms where English is taught as a foreign language. Through a detailed analysis of IPs, it has been revealed that certain strategies not only help overcome communication obstacles within classroom interactions but also provide insights into the cultural nuances of English usage and its users. Based on these observations, specific IPs that should be promoted as essential strategies in English as a lingua franca classroom are discussed.

Keywords: Interactional Pragmatic Strategies, English as a lingua franca, EFL classrooms

Introduction

English has become a global language, taking on various forms and functions in diverse contexts. As English is used for worldwide communication, speakers from different linguistic and cultural backgrounds have increasingly adopted it as a lingua franca, facilitating global interactions (Kecskes, 2014; Lloret, 2019). Consequently, the number of non-native English speakers has been growing, using English as an international and lingua franca (Ambele & Boonsuk, 2020). However, this phenomenon has raised concerns about how English can be effectively used in English as a Foreign Language (EFL) classrooms to achieve mutual understanding. Based on this phenomenon, teachers and students have a more profound comprehension and professional development of Interactional Pragmatic Strategies by contributing to the professional development of both teachers and students. It delves into the exploration of IPSs among interactants to support mutual understanding. Therefore, this study is poised to yield practical outcomes that will enhance the comprehension of IPSs in managing communication breakdowns and improving classroom interaction. Thus, given the increasing importance of English as a global communication, educators and academics are exploring ways to guarantee effective teaching methods in English as a Foreign Language classes. The intention is to promote mutual comprehension among individuals from diverse linguistic backgrounds. The global use of English as a lingua franca prompts inquiries into how it is applied and taught in specific educational contexts (Inkaew, 2018).

Pragmatic strategies are crucial in addressing communication breakdowns and should be promoted as essential in EFL classrooms. These strategies need to be reconsidered from a methodological perspective that acknowledges the learning and teaching of a modern global language. Therefore, pragmatic strategies in English as a lingua franca (ELF) should be seen as a field of inquiry that requires empirical analysis from both linguistic and sociolinguistic perspectives (Stilwell Peccei, 1999; Yule, 1996).

The present academic paper highlights the pragmatic strategies and practices employed by speakers from diverse linguistic backgrounds to facilitate mutual comprehension. It emphasizes the importance of adopting a multicultural approach and rethinking the learning and teaching of a global language from different methodological perspectives. Communication is increasingly intercultural, involving individuals with different native languages communicating in a common language while representing various cultures (Kecskes, 2014). Therefore, studying pragmatic strategies in ELF becomes crucial for resolving communicative breakdowns.

However, integrating pragmatics into EFL classrooms poses challenges. Limited social contexts within the classroom restrict opportunities for pragmatic practice. Classroom discourse, being institutionalized, creates power imbalances between teachers and students, resulting in limited interactive situations for students (Lloret, 2019). Students' and teachers' predefined rights and obligations dictate interactions. Consequently, specific speech acts and discourse practices rarely occur in language classrooms, such as rejecting requests from the teacher, offering, or insulting. Even when these speech acts do occur, the social factors of familiarity and power dynamics remain fixed. Therefore, it is vital to introduce a variety of authentic contexts, situations, and power dynamics into the classroom to allow students to practice different interactive situations with various interlocutors and for different purposes.

The challenges posed by globalization have reshaped the approach to learning L2 pragmatics. There are various perspectives on how pragmatic competence in a second language develops. One strategy to enhance communication and address breakdowns is using interactional pragmatic strategies (IPS). IPSs are strategies employed to overcome conversation breakdowns and serve as linguistic resources teachers and students can utilize (Cutting & Fordyce, 2021). Understanding the suitability of these strategies and when and how learners should use them in the L2 context (Pitzl, 2015). Therefore, speaking English effectively involves knowing the language and employing strategies that facilitate communication (Chiang, 2009). Strategic behavior becomes essential when

communication breakdowns occur due to misunderstanding or lack of understanding (Mauranen, 2012; Cogo, 2012). Awareness of deliberately employing these strategies can positively influence the language classroom, which mirrors the characteristics of a globalized society where English is the primary communication medium (Chiang, 2009). Consequently, studying interactional pragmatic strategies becomes key to understanding language classroom interaction, and it plays an integral role in the professional development of second language learners (Walsh, 2011).

Pragmatic Strategies in ELF Discourse

The section discusses pragmatic strategies employed in English as a Lingua Franca (ELF) communication to achieve comprehension and signal non-understanding. Cogo and Dewey (2012) highlighted that negotiation can occur with or without explicit indications of trouble, depending on the source of trouble (Post-Trouble Source or Pre-Realizations). In the case of a post-trouble source, Bremer (1996) noted that a mismatch needs to be match locators to reach a mutual understanding. Thus, being aware of this mismatch becomes crucial, and initiating a negotiation strategy can help resolve the issue of non-understanding. Varonis and Gass (1985) proposed a widely used negotiation model, consisting of four components: trigger, indicator, response, and optional reaction, to understand non-understanding. The trigger refers to the utterance that creates the problem, while the indicator is the signal that indicates there is a problem. The following example illustrates the trigger occurring in the first turn and the indicator in the second turn:

A: What is your name?

B: My name?

A: Yeah (Varonis & Gass, 1985)

Furthermore, Schegloff, et al. (1977) claimed that in many cases, non-understanding is immediately addressed following the trouble-source turn, referred

to as repair initiation in the next turn. The following conversation exemplifies this sequence:

Frieda: This is nice, did you make this?

Kathy: No, Samu made that

Frieda: Who?

Kathy: Samu (Schegloff, et al., 1977)

In the above example, the indicator of repair, "Who?" is positioned immediately after the source of trouble, which is the utterance "No, Samu made that". Schegloff, et al. (1977) provided this as a typical example to explain the initiation of a repair sequence.

Wong (2000) and Schegloff (2000) further explored the repair issue in subsequent turns. In the following example, Wong (2000) demonstrated how Beth (a native speaker) and Lin (a non-native speaker) discuss a friend's long journey from California to Montreal with a baby:

Beth: So, they were gonna go all the way to Montreal in nine days

Lin: Oh

Lin: Nine days?

Beth: Yeah

Lin: Jeesus (Wong, 2000)

According to the conversation above, the repair initiation occurs when Lin, a non-native speaker, repeats a part of the second turn, "nine days?" The trouble-source turn becomes problematic when the speakers compare it with prior knowledge that the nine days will be spent in a car with a baby. Varonis and Gass (1985) provided a list of four verbal indicators, including echo, explicit statement of non-understanding, no verbal response, and inappropriate response, as illustrated below:

1. Echo

Rising intonation

A: What is your name?

B: My name?

A: Yeah

2. Explicit statement of non-understanding

A: Are you a student in your country?

B: In my class?

A: In your country?

B: Oh, I don't understand

A: OK, OK so what did you do in your country?

3. No verbal response

A: What is your purpose for studying English in Ann Arbor?

B: Silence

A: What is your purpose for studying English?

4. Inappropriate response

A: Are you a student in your country?

B: In my class?

A: In your country (Varonis & Gass, 1985)

Varonis and Gass (1985), Schegloff, et al. (1977), and Wong (2000) emphasized that these indicators are the elements that help identify non-understanding and comprehend the four verbal indicators.

IPSs in ELF Discourse

This section focuses on interactional pragmatic strategies (IPSs), which encompass the strategies employed to address communication breakdowns, as these strategies are crucial within the language classroom, serving as potential linguistic resources for

teachers and students to utilize in language use (Hedge, 2000). These strategies for effective communication in English as a Lingua Franca (ELF), with an emphasis on how researchers have examined speech acts in an interaction-sensitive manner by attending to perlocution explicitly in the sequence. The section also encompasses previous studies on Interactional Pragmatic Strategies (IPSs) in ELF pragmatics research, both in EFL classrooms and general contexts.

One study by House (2003) examined the interactions of international students at the University of Hamburg. The analysis revealed a lack of discourse markers such as "well" or "I think" when students initiated or completed a new turn. A distinct aspect of turn-taking was observed, wherein a student would repeat the previous student's comment while indicating acceptance and understanding. Another common feature was the frequent use of conjunctions like "and" and "but" when starting a turn.

Meierkord & Christiane (2000) analyzed conversations among overseas students in Great Britain. The results showed that pauses often occurred to facilitate the transition to the next exchange, especially at the end of a conversation. Participants tended to prefer discussing safe topics like meals and life in hostels rather than more complex issues. They also avoided dwelling on a topic for too long and employed politeness strategies such as standard formulae in openings and closings, backchannels, simultaneous talk, and sentence completions.

These studies highlighted the importance of interactional negotiation and cooperation for successful ELF communication, supporting the notion that ELF communication is cooperative and mutually supportive. Backchannels, such as verbal and non-verbal signals like "mhm," "yeah," "uh huh," and "right," were identified by Cogo (2012) as prompts for further discussion or clarification on specific subjects.

Bjorkman (2011) explored simultaneous speech, where speakers and listeners converse simultaneously to clarify something before it leads to misunderstanding. Utterance completion, where a second speaker continues the previous speaker's

utterance, was another strategy for supporting conversation. These collaborative productions demonstrated active involvement and a desire to keep the conversation going, emphasizing the degree of cooperation among participants in facilitating mutual comprehension.

Additionally, Cogo (2012) noted that the lack of shared knowledge in ELF communication due to participants needing to rely on an established set of mother tongue norms could lead to misunderstandings and a block in the intelligibility process. The non-naiveness of participants facilitated the co-construction of meaning in the pursuit of mutual intelligibility.

Furthermore, the reviewed studies by Taguchi and Ishihara (2018) revealed a trend related to various facets of pragmatic approaches in ELF communication. Maiz-Arevalo (2017) focused on phatic expressions in online discussions among graduate students of different nationalities, while Metsa-Ketela (2016) analyzed the use of general extenders (vague expressions like "stuff like that") to indicate uncertainty, save face, and organize discourse. These pragmatic strategies, including discourse markers, phatic expressions, and general extenders, enable ELF speakers to communicate and manage interactions effectively.

Moreover, communicative effectiveness has been explored in problem-solving strategies besides discourse markers. Studies have investigated how ELF speakers employ IPSs to negotiate meaning, support comprehension, and establish common ground. The focus in ELF pragmatics goes beyond traditional interlanguage pragmatics research, emphasizing interactional competence and how speakers construct mutual understanding while dealing with miscommunication and non-understanding.

Various studies have identified strategies for communication difficulties in ELF interactions (Sato, et al., 2019). Self-repair, as a common strategy for improving clarity, involves using self-corrections to address linguistic errors, particularly when the errors impede understanding. Björkman (2011) developed a taxonomy of self- and other-initiated repair strategies based on ELF data and analyzed code-switching as a

compensatory strategy in Facebook postings. Repair has been observed as a co-constructed interactional achievement involving stages such as trigger (cause of non-understanding), indicator (listener's indication of non-understanding), response (speaker's attempt at repair), and reaction (confirmation of problem resolution).

Furthermore, collaborative repair has been demonstrated in studies by Watterson (2008) and Hynninen (2011), where repair is constructed through turn-taking and sometimes involves third-person intervention. Raisanen (2012) addressed the multimodal dimensions of repair work, showing how semiotic resources like gestures, gaze, body postures, and artifacts contribute to shared understanding in ELF interactions. These findings underscore the cooperative and meaning-driven nature of ELF interactions, where mutual understanding is co-constructed and monitored turn by turn through communication strategies to increase explicitness and resolve problems.

Additionally, studies by Zhu (2017) and Zhu & Boxer (2021) explored concurrent speech, floor-taking, turn-taking, and disagreement as communication strategies. These strategies, often called interactional pragmatic strategies by ELF scholars, contribute to effective communication in ELF contexts.

Thus, pragmatics has guided the direction of ELF research by addressing the mutual cooperativeness that characterizes ELF interactions. Studies in ELF pragmatics have focused on understanding how non-native speakers of English communicate with each other. These studies inform ELF pragmatics research by expanding its focus beyond politeness notions predominantly studied in L2 pragmatics (Taguchi & Ishihara, 2018). ELF pragmatics should further investigate how speakers employ discourse tactics, conversation moves, and communication strategies to support smooth interaction and joint meaning-making. The example in Figure 1 illustrates some isolation and corroborative strategies from previous works, highlighting the core role of pragmatics in ELF research.

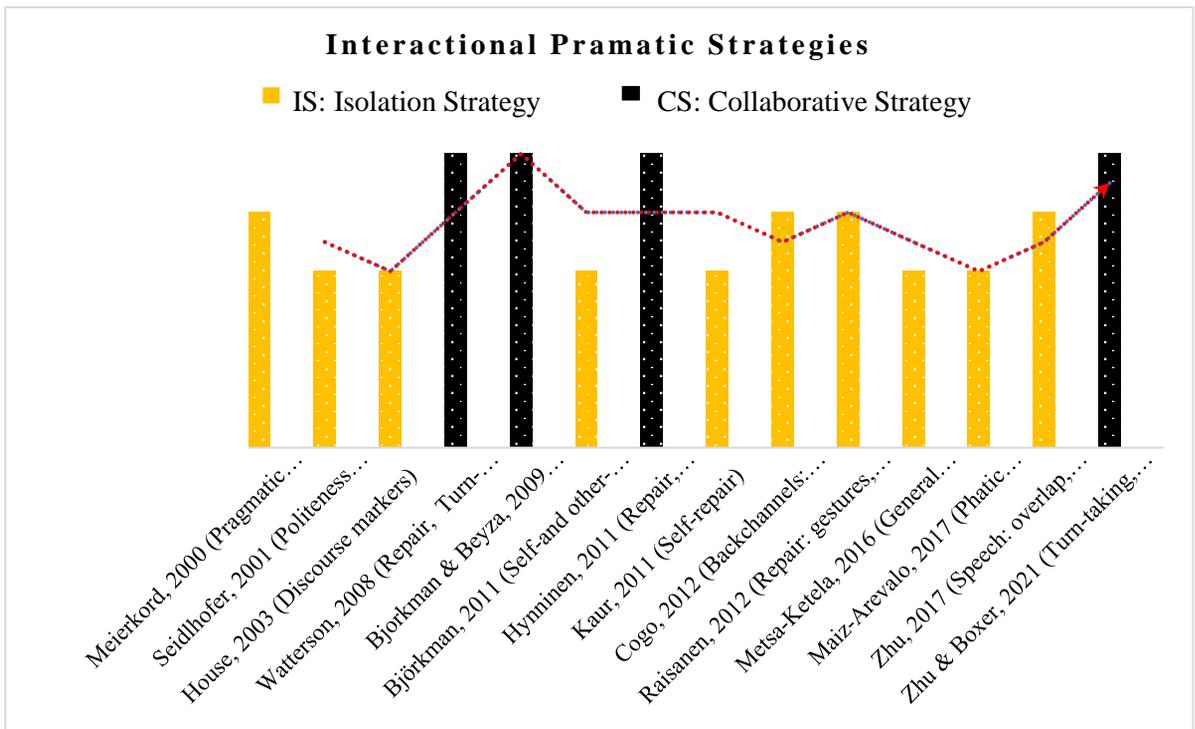

Figure 1. Trends in Interactional Pragmatic Strategies (Taguchi & Ishihara, 2018)

Figure 1 demonstrates that many studies have examined the use of different strategies. However, nowadays, scholars tend to focus on the collaborative strategy, which means more than one strategy. The trend from this review points out that the gaps, novel insights, and unresolved issues identified provided a roadmap for researchers to propel the field forward. This comprehensive review contributed a snapshot of current knowledge, charted a course for future investigations, identified gaps, and leveraged the strengths of systematic approaches.

Regarding the apology strategy in Thailand, Chiravate (2019) studied Thai English as a Foreign Language (EFL) learners' perception of offense context and apology strategies compared to native English speakers. The study unveiled variations in the perception of offensive environments based on cultural background. Nevertheless, the study revealed that Thai English as a Foreign Language (EFL) learners who had significant exposure to the language they were learning exhibited more similarities in their utilization

of apology tactics than native speakers. Khanapornvorakarn and Gadavanij (2022) investigated the utilization of the term "sorry" by Thai flight attendants who are non-native English speakers when declining requests during in-flight services. The study examined the semantic patterns, approaches, and practical application of the word "sorry" in these instances of refusal while also considering the impact of contextual elements and situational circumstances.

Kanchina and Deepadung (2019) conducted a study to examine the request modifications employed by Chinese learners of Thai in comparison to native Thai speakers based on the request strategy. The study classified and characterized the types of external and internal modifications exhibited by the participants. It was discovered that both common and unique modification types were observed in both groups. Khamkhien (2022) examined how Thai students conveyed refusals in various communication situations, considering the social standing of the person they were interacting with. Examining the responses uncovered variations in linguistic expression, with the frequent use of indirectness and a mixture of direct and indirect approaches. Pan (2022) used a corpus to analyze the politeness tactics of intermediate-level EFL learners whose first language is Thai in English conversation. The results indicated a tendency to choose the negative politeness super-strategy, with a restricted variety and predictable patterns in politeness techniques.

In addition, Boonsuk and Ambele (2019) examined apology and request strategies. The study examined the various rejection methods used by Thai university students studying English as a Foreign Language (EFL). The study identified explicit and implicit refusal strategies, noted the lack of further elements in refusals, and discovered two novel sub-strategies. Zhang, et al. (2019) examined the progression of pragmatic proficiency in Thai university students studying business as a major in their English as a Foreign Language (EFL) program. The study demonstrated a notable enhancement in the ability to use language effectively in real-life situations among students in their third year

of study. This development was attributed to explicit instruction, the use of textbooks, multimedia input, and the student's level of language proficiency.

These previous studies offered valuable insights into the strategies used in different circumstances within English as a Foreign Language (EFL). They highlighted the impact of cultural background, immersion in the target language, individual characteristics, and instructional factors on learners' ability to use language appropriately in social situations. The results have consequences for language and cross-cultural communication instruction, indicating the significance of successful teaching interventions and practical guidance to improve learners' practical skills in various language learning settings.

In addition, the results of these studies highlighted that language instructors can gain from this research by integrating its findings into their pedagogical practices. Instructors can enhance their students' pragmatic competence by crafting lessons considering cultural considerations, individual characteristics, and language exposure. For effective cross-cultural communication, it is crucial to understand how different cultures handle requests and apologies. The results of this study raise people's consciousness about cultural differences, which in turn allows those engaging in international communication to modify their approaches to communication to be more effective and courteous.

Characteristics of IPS in ELF Discourse

This section provides an overview of Interactional Pragmatic Strategies (IPSs) used in English as a Lingua Franca (ELF) communication to address non-understanding and achieve mutual understanding to resolve communication breakdowns. Nine key concepts exist for Interactional Pragmatic Strategies (IPSs), namely repetition strategy, rephrasing strategy, repair strategy, let it pass, code-switching strategy, politeness strategies, adjacency pairs, overall organization of conversation, and negotiation. The following will provide explanations for the strategies (Srikrai, 2020).

The repetition strategy involves repeating an utterance multiple times during a conversation to ensure clarity. Over-accommodation, on the other hand, refers to an excessive concern for clarity or amplitude when constantly repeating utterances (Cogo, 2009).

A rephrasing strategy, or paraphrasing, is an alternative way for speakers to express or restructure preceding or proceeding ideas to enhance clarity and comprehensibility (Kaur, 2010).

The repair strategy has been studied in various ways within English Language Teaching (ELT). The repair sequence model analyzes different types of repairs, such as self-initiated self-repair, self-initiated other-repair, other-initiated self-repair, and other-initiated other-repair. This strategy helps understand corrective features in classroom settings (Schegloff, et al., 1977).

Let it pass is employed when misunderstanding is essential or not in communication, and ignoring it when it is not considered significant for the immediate purposes of the communication (Firth & Wagner, 1997).

The code-switching strategy involves the alternation of language choices in conversation. It has been studied under various terms, such as crossing, translanguaging, and language shifting. These terms reflect different approaches to studying the phenomenon. Translanguaging refers to the dynamic and functional use of two languages in bilingual contexts. In contrast, language shifting describes bilingual behaviors adopted in specific contexts where one language is not exclusively spoken. (Poplack, 1980)

Politeness strategies are employed to establish and maintain social relationships, acknowledge and respect others' self-image and feelings, and avoid face-threatening acts. Brown and Levinson's politeness theory emphasizes the universal characteristic of respecting each other's expectations regarding self-image (Coppock, 2005).

Adjacency pairs are paired utterances such as question-answer, greeting-greeting, offer-acceptance, and apology-minimization. They play a role in local management and conversation turn-taking, determining the following speaker (Muhammad, 2018).

The overall organization of conversation involves different levels of organization, from local (turn-taking and adjacency pairs) to overall organization that organizes the entire exchange within a specific conversation type (Doehler & Pochon-Berger, 2015).

Negotiation can occur explicitly when trouble is indicated or implicitly without explicit signals. It involves seeking a better understanding of the speaker's intended meaning and the listener's understanding to address a mismatch and resolve non-understanding. The negotiation model proposed by Varonis and Gass identifies four parts: trigger, indicator, response, and optional reaction (Varonis & Gass, 1985).

Therefore, understanding IPSs contributes to a more holistic view of their characteristics and enhances existing knowledge. The choice of IPSs depends on the social distance and power relation between speakers. Greater social distance often leads to more indirectness, while less social distance reduces negative politeness and indirectness. Social distance is influenced by familiarity, status, role, age, gender, education, class, occupation, and ethnicity.

Pedagogical Reflections of IPSs in the Classroom

The data collected from observing Interactional Pragmatic Strategies (IPSs) in English as a Lingua Franca (ELF) communication during natural interactions can have valuable implications for pedagogical reflections and practices. These strategies can be applied and taught in language classrooms, contributing to developing new teaching approaches and course syllabi. These approaches focus on learners' competence in using IPSs in academic contexts or in dealing with topics relevant to multicultural environments and diverse communication goals.

Practically speaking, classroom practices can enhance repair strategies and resolve communication breakdowns to achieve mutual understanding. This can involve techniques such as asking for clarification, repetition, rephrasing, and allowing pauses. Various conversational and negotiation strategies can be introduced and practiced in the classroom, including managing turn-taking, backchanneling, and initiating topics. Learners

can be provided with real examples of data and asked to identify discourse strategies that aid in constructing meaning or hinder intelligibility. Strategies to overcome communication problems can be suggested to make learners aware of the dynamics of bilingual and multilingual interactions in English. Additionally, the data from IPSs can help convey the idea of the hybridity and flexibility of the English language in contemporary multilingual societies, as well as the importance of negotiating multiple identities and becoming familiar with different voices.

However, the relationship between IPSs, ELF, and English Language Teaching (ELT) is more complex than it appears. Incorporating empirical work on ELF in language pedagogy requires teachers, teacher training institutions, employing institutions, textbook producers, and curriculum and assessment development bodies should critically examine and revise their theoretical and methodological frameworks in response to the globalization of English.

The Implications of the Academic Research

IPSs effectively communicate in many contexts using English as a lingua franca; it is essential to have a detailed understanding of pragmatic strategies. IPSs, which embody the learner's dynamic and situation-specific communication strategies, challenge conventional teaching approaches that may have been developed with a more inflexible, native-speaker-centered perspective. Given the ever-changing nature of English as a worldwide language, educators and researchers may have to modify and create new teaching methods to effectively include and tackle the various practical strategies used by non-native English speakers in different linguistic and cultural settings within English as a Foreign Language (EFL) classrooms. This transition signifies the changing nature of English language instruction in response to the evolving global communication requirements. It also highlights recent trends in research on teaching pragmatics in the ELF context, the features of IPSs, and proposes interconnected pedagogical principles. Although this observation has limitations, a general trend in studies explicitly using "IPSs"

as a key term suggests that IPSs are effective strategies for resolving communication breakdowns.

Moving forward, future studies on IPSs and ELF should consider the findings of the reviewed studies to bridge the gap and uncover the complexities of IPSs and ELF negotiations. This can serve as a foundation for research-based ELF pedagogy. Future research should expand research-based ELF pedagogy to the database of ELF pragmatics features beyond the ones examined in the reviewed studies (speech acts in interaction, communication strategies, and rapport-building tactics). More studies are needed to examine linguistic forms in ELF interactions for negotiating interpersonal meaning. Researchers can focus on frequently occurring forms using linguistic corpora to analyze how global English speakers naturally use conversational patterns to describe language use within communication practices. By studying these forms of interaction, researchers can reveal characteristics of ELF interactions, such as flexibility and adaptability, through a pragmatic lens. This study has the potential to substantially impact the field of English as a Foreign Language instruction in multiple ways. Firstly, identifying frequently recurring forms involves researchers concentrating on commonly used language patterns and expressions in worldwide English contexts. In an English as a Foreign Language classroom, this identification assists educators in comprehending the linguistic components that are crucial for successful communication in authentic contexts.

Furthermore, examining conversational patterns, the study of how people communicate offers valuable insights into the subtle variations in language usage across various situations and interactions. EFL instructors can incorporate interactional pragmatic strategies into their teaching methods, guaranteeing that students not only grasp grammatical patterns but also develop the competence to traverse various conversational contexts. Furthermore, comprehending the attributes of ELF interactions, which focuses on analyzing English as a Lingua Franca (ELF) interactions, enables researchers to reveal qualities such as flexibility and adaptability. Within the EFL classroom, this comprehension can guide instructional approaches that prioritize

flexibility, equipping students to effectively interact in the classroom with others from diverse linguistic origins. Furthermore, the research emphasizes the need to analyze these forms pragmatically, examining how language is used in specific contexts. In English as a Foreign Language teaching, adopting a pragmatics perspective involves placing equal importance on grammatical correctness and the suitable and contextually appropriate application of language. Finally, incorporating research discoveries into teaching methods signifies that the findings from such research can be integrated into the design of the English as a Foreign Language curriculum, the development of teaching materials, and the implementation of teaching techniques. Teachers can customize pragmatics with their methods to align with the actualities of worldwide English usage, guaranteeing that students are adequately equipped for varied communication situations.

Overall, the research approach outlined contributes to English as a Foreign Language teaching by offering valuable insights into the pragmatics of the practical and contextual aspects of language use in global English interactions. Acquiring this knowledge can improve the efficiency of language instruction, aligning it better with the practical communication requirements of the real world and promoting the development of a more flexible and proficient generation of English language learners.

Conclusion

In conclusion, this study illustrates how IPSs have challenged traditional approaches to teaching pragmatic strategies in the context of English as a Foreign Language. This academic paper explores Interactional Pragmatic Strategies (IPSs) in the context of English as a Lingua Franca (ELF) communication, specifically in English as a Foreign Language (EFL) courses. The emergence of English as a worldwide language has presented obstacles and potential for language learners and educators. This study highlights the importance of IPSs in managing communication breakdowns, promoting mutual comprehension, and dealing with challenges from different linguistic and cultural backgrounds. The investigation of pragmatic techniques, including negotiation, repair,

code-switching, and politeness strategies, provides insight into the complex nature of communication in environments where English is used as a lingua franca. Moreover, this study highlights the necessity of adopting a multicultural approach and reconsidering teaching approaches to include genuine contexts, multiple power dynamics, and distinct interactional scenarios in language courses. An analysis of IPSs in various cultural and linguistic settings, including Thailand, China, and Great Britain, provides a detailed comprehension of how language learners utilize and interpret these strategies. This study also proposes practical uses of IPSs in language courses, focusing on pedagogical considerations. Strategies for enhancing repair, negotiation, and overall communication competence are proposed, focusing on real-world examples and active student engagement. The information obtained by studying IPSs in real-life interactions is a great asset for creating innovative teaching methods and adjusting curricula to cater to the changing requirements of language learners in diverse settings. This paper contributes to the current discussion on IPSs by thoroughly examining their features, patterns, and uses in ELF communication. Given the increasing global importance of English, it is crucial to understand and effectively teach pragmatic strategies deeply. This is necessary to promote meaningful intercultural communication and mutual understanding in the diverse field of English language education.

References

- Björkman, B. (2011). Pragmatic strategies in English as an academic lingua franca: Ways of achieving communicative effectiveness? *Journal of Pragmatics*, 25(4), 950–964.
- Boonsuk, Y., & Ambele, E. (2019). Refusal as a Social Speech Act among Thai EFL University Students. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 10(2), 213-224. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no2.17>
- Bremer, P. (1996). *Discourse in Intercultural Encounters*. Routledge.
- Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Some Universals in Language Usage Politeness*. Cambridge University Press.

- Chiang, S. Y. (2009). Dealing with communication problems in the instructional interactions between international teaching assistants and American college students. *Language and Education*, 461–478.
- Chiravate, B. (2019). An Interlanguage Study of Thai EFL Learners' Apology. *English Language Teaching*, 12(5), 116-129.
- Cogo, A. (2009). Accommodating difference in ELF conversation In Mauranen, A., & Ranta, E. (Eds.), *English as a lingua franca: studies and findings*. Cambridge Scholars Press. pp. 254-273.
- Cogo, A. (2012). *Intercultural pragmatics: Routledge handbook of pragmatics*. Routledge.
- Cogo, A. & Dewey, M. (2012). Analysing English as a Lingua Franca: a corpus-driven investigation. *London: Continuum*. 3(2), 181–209.
- Coppock, L. (2005). Politeness strategies in conversation closings. *Unpublished manuscript: Stanford University*.
- Cutting, J. & Fordyce, K. (2021). *Pragmatics*. Routledge.
- Doehler, S. P., & Pochon-Berger, E. (2015). The development of L2 interactional competence: Evidence from turn-taking organization, sequence organization, repair organization, and preference organization. *Usage-based perspectives on second language learning*, 30, 233.
- Firth, A., & Wagner, J. (1997). On discourse, communication, and (some) fundamental concepts in SLA research. *The Modern Language Journal*, 81, 237–259.
- Hedge, T. (2000). *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford University Press.
- House, J. (2003). *The pragmatics of English as a lingua franca*. In A. Trosborg (Ed.), *Pragmatics across languages and cultures*. Berlin, Mouton de Gruyter. pp.363–390.
- Hynninen, N. (2011). The practice of 'mediation' in English as a lingua franca interaction. *Journal of Pragmatics*, 4(3), 965–977.

- Inkaew, M. (2018). An Exploration of English as a Lingua Franca Communication: A Case Study of How English is Used as a Lingua Franca among Non-native Speakers for Mutual Understanding in an International Golf Tournament Operation in Thailand. *REFLECTIONS*, 25(2), 42–58.
- Kanchina, Y., & Deepadung, S. (2019). Request Modifications Used by Chinese Learners and Native Speakers of Thai. *Journal of the Southeast EFL Linguistics Society, JSEALS*, 12(1), 83–112.
- Kaur, J. (2010). Achieving mutual understanding in world Englishes. *World Englishes*, 29(2), 192–208.
- Kecskes, I. (2014). *Intercultural pragmatics and Practice*. Oxford University Press.
- Khamkhien, A. (2022). Speech acts or speech act sets of refusals: Some evidence from Thai L2 learners. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 16(1), 97–121.
- Khanapornvorakarn, S., & Gadavanij, S. (2022). Intercultural Pragmatic Analysis of “Sorry” in Inflight Service Refusals by Flight Attendants: A Case Study of a Thai Airline. *PASAA*, 63(9), 148-177.
- Li Wei, A. (2002). “What do you want me to say?” On the Conversation Analysis approach to bilingual interaction. *Language in Society*, 3(1), 159–180.
- Lloret, M. (2019). *Task-based language teaching and L2 pragmatics*. In *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Pragmatics*. Routledge.
- Maiz-Arevalo, C. (2017). “Small talk is not cheap”: Phatic computer-mediated communication in intercultural classes. *Computer Assisted Language Learning*, 3(10), 432–446.
- Mauranen, A. (2012). *Exploring ELF. Non-native speakers shape academic English*. Cambridge University Press.

- Meierkord, P., & Christiane, L. (2000). *Interpreting successful lingua franca interaction: An analysis of nonnative-non-native small talk conversations in English*. Cambridge University Press.
- Metsa-Ketela, M. (2016). Pragmatic vagueness: Exploring general extenders in English as a lingua franca. *Intercultural Pragmatics*, 13(5), 325–351.
- Muhammad, R. (2018). Discourse analysis: Analysing adjacency pairs of teacher and students. *IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature*, 5(2).
- Taguchi, N., & Ishihara, N. (2018). The pragmatics of English as a lingua franca: Research and pedagogy in the era of globalization. *Annual Review of Applied Linguistics*, 38, 80-101.
- Pan, Z. (2022). A Corpus-Based Study on Politeness Used by L1 Thai EFL Learners. *International Journal of Linguistics*. 14(6), 28–47.
- Pitzl, ML. (2015). Understanding and misunderstanding in the Common European Framework of Reference: What we can learn from research on BELF and Intercultural Communication. *Journal of English as a Lingua Franca*, 4(1), 91–124.
- Poplack, S. (1980). Sometimes I will start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18(7/8), 581–618.
- Raisanen, T. (2012). Processes and practices of enregisterment of business English, participation and power in a multilingual workplace. *Sociolinguistic Studies*, 6(2).
- Sato, T., Yujobo, Y. J., Okada, T., & Ogane, E. (2019). Communication strategies employed by low-proficiency users: Possibilities for ELF-informed pedagogy. *Journal of English as a Lingua Franca*, 8(1), 9-35.
- Schegloff, E. (2000). When ‘others’ initiate repair. *Applied Linguistics*, 21(2), 205–243.
- Schegloff, E. A., Jefferson, G., & Sacks, H. (1977). The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language*, 53(2), 361–382.

- Sharifian, F. (2010). *English as an International Language: An Overview*. In: Sharifian, F. (ed.), *English as an International Language: Perspectives and Pedagogical Issues*. Multilingual Matters.
- Srikrai, S. P. (2020). *Pragmatic Strategies in English as a Lingua Franca Interactions in International Relations Services in a Thai University Context* [Doctoral thesis, Suranaree University of Technology]. Suranaree University of Technology.
- Stilwell Peccei, J. (1999). *Pragmatics*. Routledge.
- Taguchi, N., & Ishihara, K. (2018). *Interlanguage pragmatics*. In Barron, A. & Grundy, G.
- Taguchi, N., & Ishihara, N. (2018). The pragmatics of English as a lingua franca: Research and pedagogy in the era of globalization. *Annual Review of Applied Linguistics*, 38, 80-101.
- Varonis, E., & Gass, S. (1985). Non-native conversations: a model for negotiations of meaning. *Applied Linguistics*, 6 (1), 71-90.
- Walsh, S. (2011). *Exploring Classroom Discourse Language in Action*. Routledge.
- Watterson, M. (2008). Repair of non-understanding in English in international communication. *World Englishes*, 27(3), 378–406.
- Wong, J. (2000). Delayed next turn repair initiation in native/non-native speaker English conversation. *Applied Linguistics*, 21(2), 244–267.
- Yueguo (Eds.), *The Routledge Handbook of pragmatics*. Routledge. pp.153–167.
- Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford University.
- Zhang, Y., Wang, F., Wannaruk, A., & Suranaree, J. Pragmatic Competence in Business Context: A Case Study of Thai EFL University Students. *Soc. Sci.* 13 (2),1-24.
<https://doi.org/10.55766/RQSP1038>
- Zhu, W. (2017). *Perceptions of extended concurrent speech in Mandarin*. (n.p)
- Zhu, W., & Boxer, D. (2021). Turn-Taking and Disagreement: A Comparison of American English and Mandarin Chinese. *Contrastive Pragmatic*. pp. 227–257.

ภววิทยาทางเพศ: ปฏิบัติการของสัปเหร่อกะเทยและคำสอนในพุทธเถรวาท
GENDER ONTOLOGY: SOCIAL PRAXIS OF KATHOEY UNDERTAKER AND
THERAVADA BUDDHIST DOCTRINE

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ*
Narupon Duangwiset*

*ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
*Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)

*Corresponding Author, E-mail: narupon.d@sac.or.th

Received: Oct 19, 2023

Revised: Mar 4, 2024

Accepted: May 27, 2024

Available: Jun 24, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการวิพากษ์วิธีคิดเรื่องเพศที่อยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผลิตสร้างให้เกิดการจัดวางความจริงทางเพศโดยให้เพศชายมีฐานะที่สูงกว่าเพศอื่น ทำให้คุณค่าของมนุษย์ถูกชี้วัดด้วยความขาดตกบกพร่องในความเป็นชาย ผู้เขียนนำชีวิตของแบงค์ หรือกะเทยสัปเหร่อมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนย้อนคิดและตั้งคำถามว่าคุณค่าทางเพศของกะเทยในสังคมไทยปัจจุบันสามารถใช้คำสอนของพุทธศาสนาวิเคราะห์ได้หรือไม่ โดยนำแนวคิดของ Malabou (2011) เรื่อง “สภาวะเปลี่ยนสภาพ” (plasticity) และ “กระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้” (transsubjectivation) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทำให้พบว่าภววิทยาทางเพศในพุทธเถรวาทไม่เอื้อให้เกิดการสายเส้นแบ่งของชายและหญิง ในขณะที่การแสดงตัวตนทางเพศของแบงค์ในพื้นที่ของการทำงานสัปเหร่อสามารถนำความเป็นหญิงและชายมาสร้างสรรค์เพื่อทำให้เกิดตัวตนใหม่ที่มีคุณค่าและสังคมยอมรับ

คำสำคัญ: กะเทย ภววิทยา พุทธเถรวาท สัปเหร่อ เพศภาวะ

Abstract

This article aims to critique the way of thinking about sex and gender in the doctrine of Theravada Buddhism, which stabilises discourses of gender truths by giving males a higher status than other genders. This causes human dignity to be measured by the deficiency of masculinity. The author uses the life of Bank, a kathoey undertaker, as a case study to reflect on and question whether the sexual esteem of kathoeyes in Thai society can be examined by Buddhist doctrine. The concepts of Malabou (2011) on "plasticity" and "transsubjectivation" are used as a framework for analysis. It is found that the ontology of sexual/gender in Theravada Buddhism does not contribute to the dissolution of male and female boundaries. On the contrary, Bank's gender representation and practices in the space of an undertaker's work can blend femininity and masculinity to create a new identity that is valuable and accepted by society.

Keywords: kathoey, ontology, theravada buddhism, undertaker, gender

บทนำ

“แบงค์” หรือปฏิธา บำรุงสุข กะเทยทำหน้าที่สัปเหร่อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนได้ฉายาว่าเป็น “เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ” เนื่องจากเธอมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและพิธีกรรมเผาศพอย่างละเอียด และสามารถสอนคนรุ่นใหม่ให้ทำหน้าที่สัปเหร่อได้อย่างถูกต้อง จุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้เขียนสนใจชีวิตของแบงค์ก็คือเมื่อได้ดูรายการชีวิตจริงยิ่งกว่าละครที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2566 หลังจากนั้นผู้เขียนเข้าไปค้นข้อมูลประวัติของแบงค์ในกูเกิ้ล และพบว่าเธอมีช่องต็อกต็อกของตัวเองชื่อ @patithanbamrungsuk เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ มีผู้ติดตามจำนวนสองแสนกว่าคน มีผู้กดไลก์สามล้านกว่าคน ทำให้ผู้เขียนอยากศึกษาและทำความเข้าใจว่าทำไมกะเทยสัปเหร่อคนนี้จึงได้รับความสนใจจากคนไทยจำนวนมาก หลังจากที่ดูรายการชีวิตจริงยิ่งกว่าละคร สิ่งแรกที่ผุดขึ้นในความคิดของผู้เขียนก็คือ แบงค์เป็นกะเทยที่ภาคภูมิใจในงานของตัวเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ต้องการสืบทอดอาชีพสัปเหร่อให้กับคนรุ่นต่อไป โดยเธอจะทำงานนี้ไปจนกระทั่งหมดลมหายใจ

ถึงแม้ว่าคนทั่วไปจะชอบแบงค์ในฐานะที่เธอเป็นกะเทยที่ทำงานสัปเหร่อ ต้องยุ่งเกี่ยวกับศพและความตาย ซึ่งเป็นงานที่คนทั่วไปคิดว่ากะเทยไม่น่าจะเข้ามายุ่งเกี่ยวเพราะขัดแย้งกับภาพลักษณ์การเป็นผู้รักสวยรักงามตามทัศนคติของสังคม แต่แบงค์คือผู้ที่ทำลายความคิดเหล่านั้น ทำให้คนสนใจและอยากรู้ว่าเธอทำงานสัปเหร่อได้อย่างไร ถึงแม้แบงค์จะใกล้ชิดกับศพ เธอก็ยังไม่ละทิ้งความสวยความงามตามบรรทัดฐานของกะเทยซึ่งทำให้รูปร่างหน้าตาคล้ายผู้หญิง ทุกครั้งที่มีการจัดงานฌาปนกิจ แบงค์จะแต่งตัวในชุดไทยที่สวยงามแบบสตรีเพศเพื่อให้เกียรติกับผู้ตายและญาติพี่น้องของผู้ตาย แบงค์จึงสามารถรักษาอัตลักษณ์ความงามของกะเทยได้พร้อมกับทำหน้าที่สัปเหร่อได้อย่างสมบูรณ์

บทความนี้ต้องการ ผู้เขียนอาศัยแนวคิดของ นำแนวคิดของ Malabou (2011) เรื่อง “สภาวะเปลี่ยนสภาพ” (plasticity) และ “กระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้” (transsubjectivation) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจภววิทยาทางเพศที่ต่างกันระหว่างพุทธเถรวาทที่ใช้เพศชายเป็นบรรทัดฐาน ทำให้ความจริงทางเพศค่อนข้างแข็งตัวและมีลำดับขั้นกับสังคมอาชีพการงานของแบงค์ที่ใช้เพศภาวะที่ทับซ้อนเป็นพื้นที่แสดงจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ความแตกต่างของภววิทยาทางเพศทั้งสองแบบนี้ อาจทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าสถานะ บทบาท และคุณค่าของมนุษย์ในภววิทยาแบบไหน ที่ส่งเสริมให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและยอมรับความแตกต่าง

และภววิทยาแบบไหนที่ลัดทอนและเหยียดหยามศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ผู้เขียนคิดว่าแนวคิดของ Catherine Malabou จะช่วยทำให้การตอบคำถามนี้ชัดเจนขึ้น โดยใช้ประสบการณ์ของแองค์เป็นกระจกสะท้อนและตรวจสอบเส้นแบ่งเพศภาวะระหว่างชาย หญิง และเพศอื่นที่อยู่นอกบรรทัดฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสบการณ์ทางเพศของสัปเหร่อหรือกะเทยเปรียบเทียบกับคำสอนเรื่องเพศในพุทธศาสนาโดยอาศัยกรอบแนวคิด “สภาวะเปลี่ยนแปลง” (plasticity) และ “กระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้” (transsubjectivation) ของ Malabou มาเป็นแนวทางการวิเคราะห์และทำความเข้าใจภววิทยาทางเพศที่ต่างกัน

วิธีการศึกษา

ผู้เขียนสำรวจเก็บข้อมูลทางสื่อออนไลน์ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน 2566 โดยค้นข้อมูลจากช่องยูทูบ รายการทีวีออนไลน์ และเว็บไซต์ที่เสนอเรื่องชีวิตและบทสัมภาษณ์ของนายปฏิธาร์ บำรุงสุข รวมทั้งค้นคว้าจากช่อง ตี๊กต็อก “@patithanbamrungsuk เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ” เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานสัปเหร่อและการแสดงตัวตนของนายปฏิธาร์ นอกจากนี้ยังอ่านข้อคิดเห็นและความรู้สึกของคนทั่วไปที่เข้ามาดูยูทูบเกี่ยวกับชีวิตของปฏิธาร์ ผู้เขียนจะเปรียบเทียบคำสัมภาษณ์ของสื่อเพื่อประมวลความเหมือนและความแตกต่างในการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของนายปฏิธาร์ ข้อมูลที่ถูกพูดซ้ำ ๆ จะยืนยันในการแสดงตัวตนของปฏิธาร์ ส่วนข้อมูลรายละเอียดที่แตกต่างกันไปจะช่วยเสริมและปะติดปะต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของปฏิธาร์

กรอบแนวคิดในการศึกษา

สิ่งแรกที่ผู้เขียนคิดถึงคือการทำความเข้าใจว่าการศึกษาเพศภาวะที่ดำรงอยู่ทับซ้อนกับชนชั้น เชื้อชาติ สถานะทางสังคม บทบาทหน้าที่ ความเชื่อศาสนา ช่วงวัย ฐานะทางเศรษฐกิจ และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องมองเห็นความผันแปรและการไม่หยุดนิ่งของวิธีปฏิบัติที่มนุษย์มีต่อตัวเอง

ต่อคนอื่น และต่อสิ่งแวดล้อม จากข้อวิจารณ์แบบควีเรียศึกษาในทศวรรษ 1990 (Butler, 1990; Sedgwick, 1990) ที่ชี้ว่าความเป็นชาย ความเป็นหญิง และความเป็นเพศอื่น ๆ มิได้เกิดจากเงื่อนไขทางชีววิทยา แต่ถูกสร้างภายใต้คุณค่าและความหมายทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มาจนถึงข้อถกเถียงในช่วงทศวรรษ 2000 ที่พยายามศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างสังคมกับชีววิทยา วาทกรรมกับการปฏิบัติ เพื่อสะท้อนการเมืองของเพศภาวะและเพศวิถีที่มนุษย์นำมาต่อรองและสร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อการมีชีวิตในระบบทุนนิยมโลก วัฒนธรรมบริโภคและการแบ่งแยกกีดกันทางสังคม (Duggan, 2002; Green, 2002) ข้อโต้แย้งสำคัญคือการสร้างตัวตนทางเพศมิได้แยกความหมายทางภาษาออกจากสรีระและโลกทางวัตถุ (Limin & Dacela, 2017) ดังนั้น ความเข้าใจในการปฏิบัติทางเพศจึงต้องตรวจสอบพรมแดนที่เหลื่อมซ้อนกันของสิ่งต่างๆ รวมถึงการชี้ให้เห็นระบอบอำนาจที่สนับสนุนให้คนบางกลุ่มได้ประโยชน์ และกีดกันคนบางกลุ่มออกไปจากโอกาสและสิทธิที่พึงมี (Munoz, 2009)

สิ่งที่ทำให้คิดต่อไปคือเพศภาวะที่เป็นทั้งวาทกรรมและการปฏิบัติ มีการท้าทายต่อต้านและคัดง้างระบอบอำนาจอย่างไร บุคคลที่นิยามตนเองเป็นเพศที่อยู่นอกบรรทัดฐานจะแสดงท่าทีอย่างไรต่ออำนาจที่นำไปสู่การผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมและอคติ เช่น เกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศ คิดอย่างไรกับความเหลื่อมล้ำในกลุ่มของตัวเองซึ่งเป็นผลมาจากการเลือกปฏิบัติจากรูปร่างหน้าตา การศึกษา อายุ ชนชั้น เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ รสนิยม และความเชื่อทางศาสนา (Bradway & McCallum, 2019; Penny, 2014) ปัญหานี้กำลังแผ่ขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ผู้เขียนคิดว่าความทำความเข้าใจคนที่อยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ ต้องก้าวให้พ้นคู่ตรงข้ามระหว่างความปกติกับผิดปกติ การยอมจำนนกับการต่อต้าน การกดขี่และการถูกรวบงำ ไปสู่การสอบสวนการดำรงอยู่แบบไม่เสถียรของตัวตน ผู้เขียนคิดว่าผู้ที่มีสำนึกทางเพศต่างไปจาก “ความปกติ” กำลังใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ รอบตัวทั้งที่อยู่ในกฎหมายของอำนาจและสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเอง สภาวะดังกล่าวทำให้มีการรื้อ ทำลาย แก้ไข ต่อเติม และสร้างตัวตนภายใต้ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้เขียนคิดว่าตัวตนทางเพศมิใช่เครื่องพิสูจน์ว่าอะไรคือบรรทัดฐานหรือนอกบรรทัดฐาน หากแต่เป็นสภาวะของการสร้างที่ยังไม่สิ้นสุด ดังที่ Munoz (2009) ตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษาเพศคือการมองเห็นสภาวะที่ไม่แน่นอนของตัวตน

ผู้เขียนคิดว่าการดำรงอยู่ของเพศภาวะและเพศวิถี ไม่สามารถตัดขาดจากเงื่อนไขทางกายภาพของมนุษย์ได้ สรีระและสิ่งที่ธรรมชาติสร้างไว้ได้ถูกทำให้เป็นเครื่องยืนยัน “ความจริง” และการดำรงอยู่ของเพศภาวะของบุคคลซึ่งถูกเรียกว่าเป็นสำนึกทางเพศ (gender realism) หรือ สำรัดถนิยมทางเพศ (gender essentialism) (Butler, 2011) ขณะเดียวกันการสร้างความหมายและคำเรียกเพศด้วยภาษา

เพื่อให้บุคคลแสดงตัวตนตามความหมายนั้น ซึ่งเรียกว่า **นามนิยมทางเพศ** (gender nominalism) หรือ **สรรคันิยมทางเพศ** (gender constructivism) (Limin & Dacela, 2017) ก็ยังเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้จากประสบการณ์และความรู้สึกของบุคคล จากความไม่ลงรอยระหว่างวิถีคิดเรื่องเพศดังกล่าวนี้ นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับการดำรงอยู่เกี่ยวกับความจริงทางเพศที่บุคคลรับรู้และปฏิบัติจริงในสังคม ผู้เขียนจึงสนใจข้อถกเถียงเรื่องภววิทยาของเพศภาวะ (gender ontology) ที่มีมากกว่าหนึ่งแบบซึ่งล้วนปรากฏอยู่ในประสบการณ์ของมนุษย์ ข้อสังเกตของ Serano (2007) ชี้ว่าประสบการณ์ของคนข้ามเพศ และคนแปลงเพศมิใช่การเปลี่ยนสรีระให้เป็นตามความต้องการและความรู้สึกทางเพศที่ตนเองเลือก แต่คนกลุ่มนี้มีสำนึกและตระหนักถึงการมีตัวตนทางเพศที่ไม่เหมือนกับสรีระตามธรรมชาติ ฉะนั้น ความรู้สึกเป็นชายหรือหญิงที่อยู่บนร่างกายที่เป็นเพศธรรมชาติมิใช่การเลือกตามความพอใจ แต่เป็นจิตที่เกิดขึ้นของการรับรู้จากภายใน ส่วนร่างกายเป็นเพียงพื้นที่ที่ใช้แสดงออกของจิตนั้น คำอธิบายนี้ บ่งบอกให้รู้ว่าการดำรงอยู่ของเพศภาวะมีความซับซ้อนมากกว่าการตัดสินใจแบบแยกข้อตรงข้ามระหว่างธรรมชาติกำหนดกับสังคมสร้างขึ้น ในแง่นี้ผู้เขียนจึงพยายามข้ามพ้นไปจากการแยกคู่ตรงข้ามระหว่าง essentialism กับ constructivism

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่า “ความรู้สึกในตัวตน” ของคนข้ามเพศ กะเทย และคนแปลงเพศ มีเฉดที่ไม่เหมือนกัน ไม่สามารถเหมารวมว่าเป็นเรื่องเดียวกันได้ การตระหนักรู้ภายในใจของกะเทยแต่ละคนย่อมจะแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประสบการณ์ทางชนชั้น เชื้อชาติ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความเชื่อทางศาสนา ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Apter (2017) ที่ว่าปัจจุบัน มนุษย์กำลังเผชิญหน้ากับความแตกต่างของความจริงที่ไม่เหมือนกัน เช่นเดียวกับความเป็นเพศที่เป็นจริงได้หลายมิติ ทั้งเรื่องกายภาพ ความรู้สึก พฤติกรรมและการแสดงออก เพื่อที่จะทำความเข้าใจ “ความเป็นจริง” ของเพศภาวะ ผู้เขียนจะนำข้อถกเถียงจากจุดเปลี่ยนทางภววิทยาและข้อสังเกตเรื่องภววิทยาของเพศภาวะ (gender ontology) ของ Malabou (2011) มาเป็นแนวทาง ความคิดหลักของ Catherine Malabou คือเรื่อง “**สภาวะเปลี่ยนสภาพ**” (plasticity) เป็นความคิดที่อาศัยความรู้ของวิชาประสาทวิทยาเป็นกรอบในการทำความเข้าใจ โดยเสนอว่าคุณสมบัติของ สเต็มเซลล์ (stem cells) หรือเซลล์ต้นกำเนิดที่ไม่มีรูปร่างเฉพาะเจาะจงสามารถเปลี่ยนสภาพตัวเองไปเป็นเซลล์ของอวัยวะชนิดอื่น ๆ ที่มีรูปแบบแตกต่างหลากหลาย จากฐานคิดนี้ทำให้เกิดข้อสังเกตว่าชีวิตคือสิ่งที่แปรเปลี่ยนสภาพตัวเองได้

Malabou (2011) ตั้งคำถามว่าทำไมชีวิตจึงต้องยอมจำนนหรือเชื่อฟังกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด และสนับสนุนให้แสวงหาวิธีที่จะทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากข้อจำกัดต่าง ๆ จากความรู้เกี่ยวกับการทำงานของเซลล์สมอง ทำให้ Malabou (2011) เปรียบสมองเป็นตัวตนของมนุษย์ที่สามารถผันแปรตัวเองได้ตลอดเวลา สภาวะเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนกับการยืดหยุ่นและปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากการยืดหยุ่น (flexibility) เป็นเพียงการอิงอาศัยอยู่กับบางสิ่งบางอย่าง เสมือนตกอยู่ใต้การครอบงำ แต่สภาวะผันแปรคือการทำลายและเปลี่ยนสิ่งที่มีอยู่เดิมให้กลายเป็นสิ่งใหม่ รวมทั้งยังโต้แย้งการแบ่งแยกคู่ตรงข้าม หากเป็นพรหมแดนของเพศภาวะ คู่ตรงข้ามชายและหญิงจะกลายเป็นบรรทัดฐานของความจริงเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของเพศภาวะ ถือเป็นภววิทยาของเพศคู่ตรงข้าม (ontological binary gender) Malabou (2011) โต้แย้งว่าการยืนยันตัวตนบนภววิทยาของเพศภาวะเช่นนี้คือการผลิตซ้ำการแยกหญิงออกจากชาย หมายถึงความเป็นหญิงและชายจะต้องไม่ผสมรวมกัน ทั้งนี้ การแยกหญิงออกจากชาย ทำให้ผู้หญิงและผู้ชายกลายเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ซึ่งละเลยที่จะเห็นรายละเอียดที่ต่างกันของผู้หญิงและผู้ชาย ดังนั้น สิ่งที่ควรคิดใหม่คือการไม่ใช่เพศสรีระเป็นตัวกำหนดความแตกต่าง แต่ควรมองดูที่ประสบการณ์ของมนุษย์ที่ผันแปรอย่างต่อเนื่อง

แนวคิด “สภาวะเปลี่ยนแปลง” เสนอการมองความจริงหรือภววิทยาที่ต่างไปจากวิธีคิดการมีตัวตนแบบคู่ตรงข้าม ผู้เขียนเห็นประโยชน์จากข้อโต้แย้งของ Malabou เพื่อทำความเข้าใจว่าตัวตนทางเพศเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ สิ่งสำคัญที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดของ Malabou คือการมองหาการเปลี่ยนแปลงและอิสรภาพที่จะใช้ชีวิตซึ่งบ่งบอกถึงการไม่ยึดติดกับบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่ตายตัว คุณลักษณะดังกล่าวสะท้อนอย่างชัดเจนว่าเพศภาวะของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่ถาวร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในสภาวะเปลี่ยนแปลง ความเป็นเพศเป็นสิ่งที่จับต้องได้ยาก หากพิจารณาในเชิงสังคม ถ้ามนุษย์นำศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองมาใช้เพื่อเคารพความหลากหลายที่ปรากฏอยู่ในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเพศภาวะ อาจช่วยให้การอยู่ร่วมกันมีความเข้าใจกันมากขึ้น ผู้เขียนตระหนักว่าสิ่งที่ Malabou เสนอไว้เป็นการฉีกหนีไปจากการมองเพศภาวะที่เป็นผลของวาทกรรมและอำนาจของภาษาเพียงอย่างเดียว โดยเสนอให้มองเพศสภาพในฐานะเป็นศักยภาพที่มนุษย์สามารถสร้าง รื้อ แก่ไข ปรับเปลี่ยน และต่อเติมตัวตนที่ไม่หยุดนิ่ง ในแง่นี้ ความเป็นชายและหญิงหรือการมีเพศนอกบรรทัดฐานจึงมิใช่สารัตถะที่แยกขาดจากกัน หากมนุษย์เรียนรู้ที่จะนำเอาเพศภาวะที่หลากหลายมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมจะเป็นการเปิดพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ที่ข้ามพ้นไปจากข้อจำกัดและการแบ่งแยกกีดกันทางเพศ

ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Malabou ที่ว่าการทำความเข้าใจสภาวะเปลี่ยนแปลงสภาพ คือการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่าง “รูปแบบ” และ “ตัวตน” กล่าวคือ ความเป็นชาย ความเป็นหญิง และความเป็นคนข้ามเพศ ล้วนเป็นรูปแบบของการดำรงอยู่ทางสังคม คำถามคือ รูปแบบเหล่านี้จะดำเนินไปอย่างไรภายใต้อำนาจที่ชี้ทำให้เกิดกฎเกณฑ์และการควบคุมทางเพศ เพศภาวะดำรงอยู่ในฐานะของ “รูปแบบ” ที่กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ขีดเส้นล้อมกรอบเอาไว้อย่างแน่นหนา ในขณะที่ตัวมนุษย์ซึ่งเป็นปัจเจกจะปฏิบัติและแสดงรูปแบบของเพศภาวะที่ตนกระทำอยู่ในชีวิตประจำวันตามกฎที่เคร่งครัดเหล่านั้นหรือพยายามค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้ตนเองมีอิสระที่จะปรับแก้หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเพศภาวะให้เหมาะกับเงื่อนไขชีวิต ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจว่าชีวิตและตัวตนของมนุษย์คือศิลปะมนุษย์สามารถสร้างรูปแบบเพศภาวะได้อย่างอิสระซึ่งทำให้การมีตัวตนที่แข็งตัวเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปเป็น “ตัวตนที่แปรสภาพ” ดังที่ Malabou (2011) ใช้คำของ Hegel ว่า “trans-subjects” และเสนอคำอธิบายใหม่ว่า “transsubjectivation” ซึ่งหมายถึงกระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้ ลักษณะดังกล่าวนี้คือการโอบรับความแตกต่างหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ส่งผลให้ตัวตนเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ มีความยืดหยุ่นและไม่ยึดติดกับคุณสมบัติใดเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนคิดว่าประเด็นนี้มีคุณูปการต่อการทำความเข้าใจภววิทยาของเพศภาวะที่ต่างกันระหว่างการยึดติดอยู่กับเพศคู่ตรงข้ามกับการสลายความเป็นเพศภาวะ ทำให้การทบทวนพรมแดนความเป็นหญิง ชาย และเพศอื่น ๆ มองเห็นความไม่หยุดนิ่งและการผสมรวมของเพศหลายแบบที่สามารถเกิดขึ้นได้ในปฏิบัติการของมนุษย์

การศึกษาเกี่ยวกับสัปเหร่อ

นักวิชาการไทยศึกษาเรื่องราวของสัปเหร่อไม่มากนัก งานศึกษาที่พบ 6 เรื่องเน้นอธิบายบทบาทหน้าที่ของสัปเหร่อเป็นหลัก ได้แก่ การศึกษาของ ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร (2548) อธิบายการทำงานของสัปเหร่อในชุมชนมอญริมน้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความหมายของสัปเหร่อมาเป็น “เจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน” งานศึกษาของชาติชาย มานิตยกุล (2550) อธิบายขั้นตอน 14 ขั้นตอนในการทำงานของสัปเหร่อในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่การอาบน้ำศพไปจนถึงการเก็บอัฐิ งานของจันทราทิพย์ วงษ์กฤษ (2551) อธิบายขั้นตอนการทำงานของสัปเหร่อในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา งานของพระชาลย์ชัย ชยเมธี (2556) ศึกษาความคิด ความเชื่อ และบทบาทหน้าที่ของสัปเหร่อในตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยพบว่าในตระกูลของสัปเหร่อมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวบ้านรับรู้ว่าสัปเหร่อเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีศพ มีความคุ้นเคยและ

ใกล้ชิดกับวัดและพระสงฆ์ รู้ขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดงานศพ สามารถให้คำแนะนำแก่ญาติผู้ตายให้จัดเตรียมอุปกรณ์ในงานศพและการปฏิบัติต่าง ๆ ในการจัดพิธีศพ รวมทั้งยังมีความรู้ด้านคาถาอาคมและไสยศาสตร์เพื่อนำมาสวดในขั้นตอนของการทำศพ เช่น มัดตราสัง เปิดฝาโลง ปลอ่ยปาช้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความต่างของการทำหน้าที่ของสัปเหร่อใน 5 ชุมชน พระชาญชัย ชยเมธี สรุพบว่าหน้าที่ของสัปเหร่อที่เหมือนกันคือ การใช้น้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ การเผาศพ และการเก็บอัฐิ นอกจากนี้ ยังมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการทำงานของสัปเหร่อ พบว่าสัปเหร่อถูกมองว่าเป็นคนที่แต่งตัวไม่เหมาะสม แต่เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการจัดงานศพและสืบทอดพิธีกรรม ประชาชนยังคาดหวังว่าสัปเหร่อต้องเป็นผู้ยึดมั่นในศีลธรรม

การศึกษาของดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, เก็ดถวา บุญปรากฏ และณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ (2561) อธิบายการพัฒนาารูปแบบงานศพที่ทันสมัยและการแสดงอัตลักษณ์ของสัปเหร่อของวัดมัสยิมิฎฎา (ตอนกลาง) อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อธิบายขั้นตอนการทำศพ เช่นเดียวกับงานศึกษาก่อนหน้านั้น และตอกย้ำว่าการจัดงานศพสมัยใหม่มีความสะดวกมากขึ้น การเตรียมอุปกรณ์และสิ่งของต่าง ๆ ทางวัดจะเป็นผู้ดำเนินการให้กับญาติของผู้ตาย ค่าใช้จ่ายต่อการทำศพรายละ 3,000 บาท และจ่ายให้สัปเหร่อ 1,000 บาท การศึกษานี้ยังสัมภาษณ์สัปเหร่อชายอายุ 69 ปี พบว่าหน้าที่ของสัปเหร่อคือการทำบุญให้ผู้ตาย ต้องทำหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าผู้ตายจะร่ำรวยหรือยากจน สิ่งสำคัญคือคนที่ทำหน้าที่สัปเหร่อต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าอาวาสและกรรมการวัด ต้องเป็นคนที่ชุมชนไว้วางใจ ภาพพจน์ของสัปเหร่อในยุคสมัยที่พิธีศพมีความสะดวกรวดเร็วจะเปลี่ยนเป็น “นักจัดการศพ” ที่มีแบบแผนปฏิบัติตามขั้นตอน การศึกษาของพระมหานฤตล มหาปัญญา, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และอาภากร ปัญญโญ (2562) อธิบายในแนวทางเดียวกันว่าสัปเหร่อในตำบลบ่อแก้ว อำเภอมือง จังหวัดลำปาง มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ต้องรู้หน้าที่ในขั้นตอนต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีศพและเป็นผู้สืบทอดคติความเชื่อทางศาสนา

งานศึกษาทั้ง 6 เรื่อง อธิบายการทำงานของสัปเหร่อผู้ชายซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเน้นหน้าที่ของสัปเหร่อในฐานะเป็นผู้สืบสานความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งการปรับตัวตามยุคสมัยที่กลายเป็นผู้จัดการศพ หรือเจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน ซึ่งบ่งบอกให้เห็นความเป็นอาชีพที่ต้องมีความรู้ ความแม่นยำ ความเชี่ยวชาญและได้รับความไว้วางใจจากพระ กรรมการวัด ชุมชน และญาติของผู้ตาย โดยเฉพาะสัปเหร่อในเขตเมือง ต้องเป็นคนที่รู้จักวางแผนและทำงานเป็นระบบ สามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่ญาติผู้ตายในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างดี การศึกษาดังกล่าวนี้มองฐานะและบทบาท

หน้าที่ของสัปหระอภะเทยในองค์ประกอบของการจัดงานศพ ถ้าขาดสัปหระอ การทำศพก็จะเป็นไปไม่ได้ การอธิบายในแนวนี้ทำให้เข้าใจว่าหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความตาย จะมีสัปหระเป็นผู้ชี้แนะ เช่น การปลงศพ การพิจารณาความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร การเวียนว่ายตายเกิด (วัฏฏะ) และการไปเกิดในภพภูมิที่ดี ในขณะที่ความเชื่อเชิงไสยศาสตร์และคาถาอาคมจะค่อย ๆ ลดบทบาทลงไปอย่างไรก็ตาม มิติของเพศภาวะของสัปหระยังไม่ถูกนำมากล่าวถึง ทั้ง ๆ ที่ในสมัยพุทธกาล สตรียังทำหน้าที่เป็นสัปหระ (สุนทร สุทรัพย์ทวีผล, 2562) และปัจจุบันสัปหระผู้หญิงก็พบได้ในสังคมไทย

เมื่อภะเทยทำงานเป็นสัปหระได้เหมือนชายและหญิง ประเด็นที่ทำให้ฉุกคิดขึ้นมาคือ หน้าที่ของสัปหระไม่ได้เป็นของเพศใดเพศหนึ่ง หากสัปหระผู้นั้นทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามหลักปฏิบัติ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เพศภาวะของสัปหระผู้นั้นจึงมิใช่อุปสรรคหรือเป็นข้อจำกัดในการทำงาน ในที่นี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่างานของสัปหระในพุทธศาสนานิกายเถรวาทซึ่งมีฐานะเป็นผู้ทำพิธีศพ สามารถแสดงเพศภาวะอย่างไรก็ได้ สิ่งนี้อาจสะท้อนว่าพื้นที่ของพุทธเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับพิธีศพและความตายเป็นพื้นที่เปิดของเพศภาวะ ขณะเดียวกันพื้นที่และเวลาของความตาย ยังเกี่ยวข้องกับการติดอยู่ในกามภพ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่ยังคงมีชั้น 5 ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ มนุษย์ก็เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งในกามภพ (พระสิริปัญญาคุณ และคณะ, 2562) ประเด็นนี้ผู้เขียนจะอธิบายในลำดับต่อไป

สัปหระ พุทธศาสนา เพศภาวะ พื้นที่และเวลาของการเกิดและตาย

พระวินัยคัมภีร์มหาวรรค มีการกล่าวถึงสัปหระในเชิงไม่ตี โดยอ้างจากการที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุผู้จำพรรษาในกระท่อมผี เพราะจะทำให้ดูเหมือนพวกสัปหระที่เฝ้าศพ (พระชาฎชัยชยเมธี, 2556) ในอรรถกถาชาดกให้ความหมายของสัปหระว่าผู้มีหน้าที่เฝ้าศพให้ไหม้ พระยาอนุมาณราชธน (2512) สันนิษฐานว่า “สัปหระ” อาจมาจากคำว่า “สัปบุรุษ” แปลว่าคนดี ในภาษาเขมรจะออกเสียงว่าสัปหระ (สัป-ปะ-หระ) สัปหระ หรือผู้ทำหน้าที่เฝ้าศพมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล (สุนทรสุทรัพย์ทวีผล, 2562) ตัวอย่างเช่นสัปหระชื่อนางกาลิทำหน้าที่เฝ้าศพของพระจุลกาล ญาติของพระจุลกาลจะจ่ายเงินให้นางกาลิและนำศพมาไว้ที่ป่าช้า นางกาลิจะยกศพขึ้นเชิงตะกอนและจุดไฟเผา (ฉาปนกิจ) โดยจะมีการเฝ้าจนกว่าศพจะไหม้หมด ถ้ามีส่วนใดของศพที่ยังไม่ไหม้ นางกาลิจะใช้ตะขอเกี่ยวและใช้ขวานหันเป็นท่อน ๆ นำใส่เข้าไปในกองไฟ ในคำอธิบายอรรถกถา อรรถชาดก กล่าวว่าญาติของผู้ตายจะนุ่งขาวห่มขาว ประดับศพด้วยดอกไม้และของหอม ใช้ไม้พินมาเรียงกองไว้เป็นเชิงตะกอน

วางศพลงบนกองฟืนและจุดไฟเผา หน้าที่ของสัปเหร่อจึงเน้นที่การเตรียมฟืนเพื่อทำเป็นเชิงตะกอนและทำการเผาศพจนเหลือแต่เศษกระดูก ในสมัยพุทธกาล การจัดงานศพมีความเรียบง่าย ไม่มีพิธีกรรม ไม่มีการสวดพระอภิธรรม ไม่มีการถวายเงินและสิ่งของให้ภิกษุ ไม่มีการบังสุกุล ไม่มีการเก็บอัฐิ สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนเมื่อมีคนตายก็คือให้พิจารณาซากศพ และความไม่เที่ยงของสังขาร (พระนพดล สุทธิธมโม, 2560)

ในปัจจุบัน สังคมไทยมีการจัดงานศพต่างไปจากสมัยพุทธกาล แต่สิ่งที่สืบทอดมาจากพิธีศพของพระพุทธเจ้าคือการใช้พระสงฆ์เดินนำขบวนศพไปที่เมรุ ความแตกต่างทางชนชั้นและฐานะสังคมของบุคคล รวมทั้งลักษณะของการตาย เช่น ตายดีและตายร้าย ทำให้เกิดการจัดพิธีศพที่มีรายละเอียดแตกต่างกัน ในกรณีศพของบุคคลธรรมดา ขั้นตอนการทำศพจะเริ่มจากการอาบน้ำศพ การรดน้ำศพ นำเงินใส่ปากศพ การหมัดตราสัง การนำศพใส่โลงเวียน การจัดสถานที่ตั้งศพ การสวดพระอภิธรรม การเคลื่อนศพไปที่วัดหรือป่าช้า การแห่ศพรอบเมรุ (มีพระสงฆ์เดินนำขบวน) การนำศพขึ้นเชิงตะกอน การชักผ้าบังสุกุลโดยพระสงฆ์ การล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าว การเผาศพ การเก็บอัฐิใส่โกศ การบรรจุอัฐิ และการลอยอังคาร (นำกระดูกไปลอยในแม่น้ำ) (พระนพดล สุทธิธมโม, 2560) ขั้นตอนเหล่านี้จะมีสัปเหร่อเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการ

การทำงานของสัปเหร่อที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจะชวนให้คิดต่อไปว่าสิ่งต่าง ๆ ที่สัปเหร่อทำกับศพและญาติของคนตายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิภวัญญะ (เวียนว่ายตายเกิด) วิภวัญญะสัมพันธ์กับพื้นที่และเวลาของมนุษย์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และสัมพันธ์กับชั้น 5 (เบญจขันธ์) ได้แก่สิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีส่วนต่อการสร้างชีวิตและตัวตน ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ **รูปขันธ์** หมายถึงส่วนที่เป็นสรีระร่างกาย สัมผัสจับต้องได้ **เวทนาขันธ์** หมายถึงอารมณ์ความรู้สึก **สัญญาขันธ์** หมายถึงความจำ **สังขารขันธ์** หมายถึงการคิดปรุงแต่ง และ**วิญญาณขันธ์** หมายถึงจิตสัมผัสและการรู้แจ้ง ในเบญจขันธ์นี้ มีเพียงรูปขันธ์เท่านั้นที่เป็นรูปธรรมที่มองเห็นและจับต้องได้ ตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ชั้น 5 มุ่งสอนให้มนุษย์เข้าใจความไม่เที่ยงแท้ (อนิจจตา) การไม่ยึดมั่นถือมั่นในกายและจิตของตนเอง และตระหนักว่าจิตและวัตถุมีเกิดและดับตลอดเวลา (พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม และคณะ, 2562) ในแง่นี้ ความตายของมนุษย์ก็คือความไม่เที่ยงของชั้น 5 กล่าวคือ มนุษย์ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกายและจิตซึ่งเป็นสิ่งสมมติ ความตายจึงเป็นเรื่องปกติ คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นให้มนุษย์รู้จักฝึกมรณสติ คือการระลึกถึงความตายอยู่เสมอเพื่อใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท (พระสิริปัญญาคูณ และคณะ, 2562)

พุทธศาสนายังกล่าวว่าเมื่อตายไปแล้ว คนตายจะมีสถานที่ที่จะไปอยู่ 2 ลักษณะ คือ สุขคติภูมิ (ความสุข) และทุกข์คติภูมิ (ความทุกข์) คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเตือนให้มนุษย์ที่ยังมีชีวิตรู้จักการรักษา ศีล มีhiriและโอตตปปะหรือการละอายและเกรงกลัวต่อบาป เมื่อตายไปแล้วจะได้ไปสู่สุขคติภูมิ ในแง่นี้ เบญจขันธ์และวัฏฏะจึงเป็นพื้นที่และเวลาทางโลกที่มนุษย์ต้องเผชิญกับการเกิดและดับ กรรมหรือการกระทำของมนุษย์จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าเมื่อตายไปแล้วจะไปอยู่ในพื้นที่แบบไหนระหว่างพื้นที่ของความสุขและความทุกข์ การดำรงอยู่ (ภววิทยา) ของมนุษย์ในโลกจึงวางอยู่บนเบญจขันธ์และวัฏฏะ ในขณะที่การเปลี่ยนพื้นที่และเวลาของการมีชีวิตไปสู่ความตายจะถูกควบคุมด้วยกรรม ในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกอธิบายว่ามนุษย์เกิดมาด้วยกุศลกรรม บุคคลที่เกิดมาด้วยวิบากจิตและอำนาจกรรมชั่วจะทำให้เป็นบัณฑิต (คนไม่ปรากฏว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง) เช่น การจดจ้องในเพศของคนอื่น การคบชู้ภรรยาและสามีของคนอื่น เป็นต้น (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2559; พระมหานันทภรณ์ ปิยภาณี และคณะ, 2560) เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตถือว่าเป็นช่วงเวลาของ **จุดกาล** วิบากกรรมของผู้นั้นจะนำดวงจิตของมนุษย์ไปสู่ **ปฏิสนธิกาล** (การเกิด) หลังจากเกิดมีชีวิตแล้ว มนุษย์จะเข้าสู่ช่วงเวลาของ **ปวัตติกาล** ซึ่งเป็นเวลาที่มนุษย์เติบโตและทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งดีและชั่วจนกระทั่งตายจากไป ซึ่งจะวนเข้าสู่วัฏฏะของการเกิดใหม่อีกครั้ง

อาจกล่าวได้ว่าวัฏฏะและเบญจขันธ์จะหมุนเวียนไปตลอดเวลาตราบที่มนุษย์ยังคงมีวิบากกรรมและกิเลส พื้นที่และเวลาของการเกิดและตายจึงเชื่อมเข้าหากันเป็นวงกลม (ปฏิสนธิกาล-ปวัตติกาล-จุดกาล) วิบากกรรมที่สะสมในจิตจะนำไปสู่การปฏิสนธิในครรภ์ เมื่ออยู่ในครรภ์ มนุษย์จะถูกสร้างขึ้นจากกรรมรูป 3 อย่าง คือ กาย เพศและจิต การเกิดมาเป็นอย่างไรและมีเพศแบบไหนขึ้นอยู่กับวิบากกรรมและดวงจิตที่นำไปสู่การเกิด หลังจากที่ยายลง ดวงจิตก็จะไปเกิดทันที ในอินทกสูตรอธิบายว่าเจตนากรรมทั้งฝ่ายบุญและบาปส่งผลให้ดวงจิตไปเกิดในรูปร่างใหม่และเพศใหม่ ผู้ที่เกิดมา มีเพศทั้งชายและหญิง (อุภโตพยัญชนก) เกิดเป็นบัณฑิต ผู้ที่ขาดตกบกพร่องทางเพศหรือไม่ปรากฏเพศที่ชัดเจนเป็นผลมาจากอกุศลเจตนากรรม เช่น ชอบล่วงละเมิดทางเพศผู้อื่น ชอบคบชู้ มีกามราคะมากกว่าปกติ เป็นต้น (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2559; พระมหานันทภรณ์ ปิยภาณี และคณะ, 2560)

Zwilling (1992) และ Gyatso (2003) ตั้งข้อสังเกตว่าคำสอนของพุทธศาสนาใช้บรรทัดฐานแบบชายเป็นใหญ่ นำเอาสรีระของเพศชาย (ปुरुสภารูป) เป็นศูนย์กลางเพื่อตัดสินและให้คุณค่าในการแสดงพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศ บุคคลที่เกิดมาเป็นเพศชายแต่มีพฤติกรรมหลงไหลปรารถนาในเพศ

เดียวกัน และชอบแสดงกิริยาท่าทางเหมือนผู้หญิงจะถูกจัดให้เป็นคนอีกจำพวกหนึ่งที่ด้อยกว่าชายที่เป็นรักต่างเพศ พฤติกรรมข้ามเพศและการแสดงตัวตนของกะเทยที่ปรากฏอยู่ในสังคมจึงถูกมองเชิงลบ เนื่องจากกะเทยคือผู้ที่ขาดตกบกพร่องจากความเป็นชายซึ่งเป็นผลมาจากอภุศลกรรมและกิเลสทำให้ ในแง่นี้ หลักคำสอนของพุทธศาสนาได้จัดแบ่งผู้ชายเป็น 2 พวก คือ ชายแท้ กับชายไม่แท้ (บัณเฑาะก์) นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2559) วิเคราะห์ว่าบัณเฑาะก์คือชายชอบ สภาวะอันตราย และความไร้ระเบียบของ โครงสร้างทางเพศที่ประกอบด้วยผู้ชายและผู้หญิง ฉะนั้น ในคำสอนของพุทธศาสนา กะเทยคือบุคคลที่ เวียนว้ายตายเกิดและมีชีวิตอยู่ในปวัตติกาลด้วยอภุศลกรรมที่ทำไว้เมื่อชาติก่อน เมื่อเกิดใหม่จึงมีความ ขาดตกบกพร่องในความเป็นชาย และมีเบญจขันธ์ที่ไม่สมบูรณ์ต่อการเป็นชาย คำสอนดังกล่าวทำให้การ ดำรงอยู่ของกะเทยในกามภุมิ เต็มไปด้วยการติดอยู่กับรูป รส กลิ่น เสียง และผัสสะ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนต้องการทำความเข้าใจคำอธิบายของพุทธศาสนาเกี่ยวกับวิญญู การเกิด การตาย และการมีชีวิต รวมทั้งมุมมองที่มีต่อความไม่เท่าเทียมกันทางเพศอันเป็นผลมาจากอภุศลกรรม ที่มีมนุษย์ทำให้ เพื่อชี้ให้เห็นโลกทัศน์ที่จัดลำดับสูงต่ำของมนุษย์ โดยมีเพศชายอยู่สูงกว่าเพศหญิง และ อุภโตพยัญชนก อยู่ต่ำกว่าชายและหญิง สถานะที่ต่ำของคนที่เป็นทั้งชายและหญิง ซึ่งเป็นเบญจขันธ์ที่มีความคลุมเครือ เป็นสิ่งที่พุทธศาสนาพิจารณาว่าเป็นความขาดตกบกพร่อง ความคิดดังกล่าวเป็นฐานที่ทำให้ผู้เขียนคิดและถามต่อไปว่ากะเทยในสังคมปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลกและทางศาสนา มีความคิดและรู้สึกอย่างไรกับสถานะที่เป็นทั้งชายและหญิง และดำเนินชีวิตทางสังคมที่ต่างไปจาก คำอธิบายของพุทธศาสนาอย่างไร ชีวิตของแบงค์ (นายปฏิธาร์ บำรุงสุข) ซึ่งทำงานสัปเหร่อและเกี่ยวข้องกับการเผาศพและพิธีกรรมพุทธศาสนา การเป็นเพศที่อยู่ต่ำกว่าชายและหญิงมีผลต่อการทำงานและการ ใช้ชีวิตของแบงค์หรือไม่อย่างไร แบงค์จัดการกับความเป็นกะเทยของตนในการทำงานสัปเหร่อและ เรียนรู้คำสอนของพุทธศาสนาอย่างไร คำถามเหล่านี้คือการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นคำสอนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ระหว่างความเป็นอุภโตพยัญชนกในคำสอนกับการเป็นกะเทยในชีวิตจริง มีความสอดคล้องหรือ ย้อนแย้งกันอย่างไร ผู้เขียนจะชวนให้ติดตามและทำความเข้าใจในบทความนี้

ชีวิตและงานของแบงค์

จากข้อมูลสัมภาษณ์ของสำนักข่าวบีบีซีไทยเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565 ทางสถานีไทยพีบีเอส รายการ Come Home บ้านที่กลับมา วันที่ 5 ตุลาคม 2565 และรายการชีวิตจริงยิ่งกว่าละคร วันที่ 22 เมษายน 2566 ทำให้ทราบว่าแบงค์เกิดที่จังหวัดชลบุรี จนกระทั่งอายุ 2 ขวบ ย้ายมาอยู่กับยายใน

อำเภอดงพวนหิน จังหวัดพิจิตร ยายเลี้ยงเธอมาตั้งแต่เด็ก เมื่อยายเป็นอัมพาต เธอและญาติ ๆ ต้องดูแลยายอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งยายเสียชีวิต แบงค์ผูกพันกับยายเป็นอย่างมาก เธอจึงเรียกยายว่าแม่ ยายเป็นแรงบันดาลใจและสอนให้เธอใช้ชีวิต เมื่อมีงานวัด ยายจะไปเล่นไพ่ ไปช่วยทำอาหารให้กับคนมาทำบุญที่วัด แบงค์จะตามยายไปทำอาหารทุกครั้ง บ้านของเธออยู่ใกล้กับวัดดงพวนหินและวัดเทวปราสาททำให้มีโอกาสไปทำบุญที่วัดบ่อย ๆ ได้เห็นพิธีศพที่มีการประดับไฟกะพริบที่ดูเหมือนต้นคริสต์มาส ทำให้แบงค์ชอบงานศพ และเห็นการทำงานของสัปเหร่อมาตั้งแต่เด็ก เธอมีความชอบและมีโอกาสเข้าไปช่วยจัดศาลาเผาศพ จัดดอกไม้ จัดวางเก้าอี้ และกวาดพื้นบริเวณหน้าเมรุเผาศพ สัปเหร่อที่เห็นเธอมาช่วยจัดสถานที่ได้ให้เงินเธอมา 60 บาท¹ เมื่อทำงานแล้วได้เงิน ยิ่งทำให้แบงค์ชอบการทำงานสัปเหร่อมากขึ้น เวลาว่างแบงค์จะนำดินสอมาวาดรูปโลงศพเป็นประจำ บางครั้งก็เล่นเผาศพตามประสาเด็ก ๆ เช่น เมื่อเจอปลาตาย จะเก็บมาแช่เย็นแล้วนำไปใส่กล่องนมนำไปเผา รวมทั้งชอบชงหน้าไฟเพื่อจะได้ไปดูงานศพ²

แบงค์เล่าว่าเมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย เธอป่วยหนักต้องนอนโรงพยาบาล ยายต้องไปเฝ้าอาการของเธอและบอกกับเธอว่าไม่มีเงินซื้อข้าวกิน ตั้งแต่ตอนนั้นทำให้แบงค์ตัดสินใจเลิกเรียนและคิดจะหางานทำเพื่อหารายได้ ประกอบกับมีโอกาสเข้าไปช่วยงานสัปเหร่อและได้เงินค่าแรง ทำให้เธอตัดสินใจยึดอาชีพสัปเหร่อตั้งแต่ตอนนั้น แต่การไปช่วยงานสัปเหร่อ แบงค์ต้องทำแบบลับ ๆ เพราะไม่ต้องการให้ยายรู้ ถ้ายายรู้ ยายจะตี เพราะไม่อยากให้แบงค์ไปยุ่งเกี่ยวกับสัปเหร่อซึ่งสังคมดูถูกเหยียดหยาม เช่น สัปเหร่อเป็นชี้เมา เป็นคนหากินกับศพ บางคนยังคิดว่าสัปเหร่อสัมผัสกับศพตลอดเวลาทำให้เป็นคนสกปรก เกิดความรังเกียจเมื่อเห็นสัปเหร่อมาตักอาหารร่วมกับคนอื่น แต่สำหรับแบงค์มองว่าอาชีพสัปเหร่อมีคุณค่าในตัวเอง พระในวัดที่แบงค์ไปทำงานเป็นสัปเหร่อกล่าวว่าชาวบ้านยอมรับการทำงาน of แบงค์ เพราะเป็นคนที่ตั้งใจดี บริการดี ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ญาติผู้ตายและให้ความเคารพแก่ศพ แบงค์คิดว่าความรู้เกี่ยวกับการทำศพช่วยทำให้คนอื่นยอมรับและเชื่อฟังในคำสอนต่าง ๆ ที่เธอมีให้กับญาติคนตาย พระยังกล่าวว่าแบงค์คือผู้ที่ทำให้อาชีพสัปเหร่อได้รับการยอมรับจากวัยรุ่นมากขึ้น³

แบงค์กล่าวว่าเมื่อมีงานศพในชุมชน จะเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนมารวมตัวกันจำนวนมาก ถือเป็นโอกาสพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน ในงานศพจะมีการจัดดอกไม้สวยงาม ทำให้แบงค์ชื่นชอบและหลงใหล⁴

¹ สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/articles/cn0g4gpv5lgo> วันที่ 9 พฤษภาคม 2566

² สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=rVkt_CGFhaU&t=2s วันที่ 16 พฤษภาคม 2566

³ สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=LvcQLFDFaww> วันที่ 16 พฤษภาคม 2566

⁴ สืบค้นจาก <https://mgronline.com/live/detail/9660000008582> วันที่ 9 พฤษภาคม 2566

ตั้งแต่บัดนั้นทำให้เธอรู้สึกชอบงานสัปดาห์และจะเข้าไปช่วยเตรียมสถานที่เผาศพเป็นประจำ เมื่อทำบ่อย ๆ ทำให้สัปดาห์ถ่ายทอดทักษะและความรู้ต่าง ๆ จนทำให้แบงค์สามารถทำหน้าที่สัปดาห์ได้อย่างชำนาญ แบงค์ทำหน้าที่ผู้ช่วยสัปดาห์เมื่อปี พ.ศ.2546 โดยมีอายุเพียง 13 ปี และเริ่มทำศพด้วยตัวเองเมื่ออายุประมาณ 16 ปี โดยสืบทอดหน้าที่นี้ต่อจากสัปดาห์คนเดิมที่มีอายุมากและต้องการเกษียณ ความใส่ใจในงานสัปดาห์ของแบงค์ ทำให้เธอเดินทางไปดูงานศพในที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและนำมาปรับปรุงการทำงานของตัวเธอให้ดีกว่าเดิม การจะทำให้เจ้าภาพงานศพรู้สึกประทับใจ แบงค์เริ่มทำแบบตัวอย่างอุปกรณ์และเครื่องพิธีสำหรับงานศพให้เจ้าภาพเลือกตามแบบที่ตนเองพอใจ และเหมาะกับงบประมาณของแต่ละคน แบบต่าง ๆ ที่แบงค์เตรียมไว้จะมีอุปกรณ์ครบถ้วนโดยที่เจ้าภาพไม่ต้องไปหาจากที่อื่นไม่ว่าจะเป็นการผูกผ้าที่เมรุ จัดดอกไม้ ทำพิธีศพและการเก็บอัฐิ สิ่งนี้ทำให้แบงค์ได้รับความเชื่อถือจากเจ้าภาพและคนรอบข้าง จนเธอได้รับฉายาว่า “เจ้าแม่วัด” ซึ่งเป็นคำชื่นชมและการนับถือในความสามารถและความละเอียดรอบคอบของแบงค์ที่ต่างจากสัปดาห์คนอื่น ส่วนฉายา “เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ” เป็นชื่อที่เพื่อนสมัยเรียนมัธยมตั้งฉายาให้กับแบงค์ เธอกล่าวแบบอารมณ์ดีว่าถ้าเธอมีผิว ฉายาของเธอก็คือ “ราชินีแห่งวงการเผาศพ”⁵

เรื่องที่ทำให้แบงค์กลายเป็นที่กล่าวขานอย่างกว้างขวางก็คือการแต่งหน้า ทำผม และแต่งกายชุดไทยที่สวยงามในวันเผาศพ ซึ่งต่างไปจากสัปดาห์คนอื่นที่มักจะแต่งกายธรรมดา การแต่งชุดไทยของแบงค์ทำให้ภาพลักษณ์ของสัปดาห์เปลี่ยนจากความน่ากลัวไปสู่ความน่ามอง ความสวยงามและเป็นระเบียบในการทำงานและการแต่งกายของแบงค์ทำให้ญาติของผู้ตายรู้สึกสบายใจ แบงค์อธิบายว่าการแต่งกายที่สวยงามของเธอถือเป็นการให้เกียรติและมีศรัทธาในอาชีพของตัวเอง รวมถึงให้เกียรติผู้ตายและคนรอบข้าง เป็นการทำให้อาชีพสัปดาห์มีใช้สิ่งที่น่ารังเกียจ แบงค์จะให้สัมภาษณ์กับสื่อเสมอว่าเธอมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานสัปดาห์ ในความคิดของเธอ สัปดาห์เสมือนเป็นงานบริการสังคม ดังนั้นการทำให้ผู้รับบริการรู้สึกมีความสุขและพึงพอใจ เธอจำเป็นต้องปรับปรุงและยกระดับการบริการทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ เครื่องใช้ในพิธี ดอกไม้ ความสะอาด ขั้นตอนการเผาศพ รวมถึงการแต่งกายที่สวยงาม สิ่งเหล่านี้จะต้องเตรียมไว้อย่างครบถ้วนเพื่อให้ผู้รับบริการประทับใจ งานสัปดาห์จึงเป็นงาน Event ประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ อัตราค่าบริการในการจัดงานศพของแบงค์คือ 1,000 บาท โดยแบ่งจ่ายให้ลูกน้อง 2 คน ๆ ละ 300 บาท ถ้าเจ้าภาพพอใจ เธอก็จะได้รับเงินเพิ่มขึ้น

⁵ สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=LvcQLFDFaww> วันที่ 16 พฤษภาคม 2566

แบงค์เล่าว่าเมรุหลังแรกในอำเภอตะพานหินสร้างที่วัดตะพานหิน เมื่อเธอเป็นเด็ก เธอจะปั่นจักรยานมาดูเมรุแห่งนี้และฝันว่าถ้าได้เป็นสัปเหร่อที่วัดตะพานหินคงจะดีมาก นอกจากนั้น เธอยังใฝ่ฝันว่าอยากทุบมะพร้าวล้างหน้าศพ เมื่อเธอได้ทำงานสัปเหร่ออย่างเต็มตัว เธอคิดว่าเหมือนถูกหวยรางวัลที่ 1 และเมื่อมาทำงานที่วัดตะพานหินก็เหมือนเธอเรียนจบปริญญาเอก แบงค์กล่าวว่าอาชีพสัปเหร่อไม่ต้องเรียนสูง ตัวเธอเองเรียนจบแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สิ่งสำคัญของการทำงานอาชีพสัปเหร่อคือความใส่ใจต่อพิธีการเกี่ยวกับศพ รวมถึงชวนขวดยหาความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศพ ความรู้เหล่านี้ช่วยทำให้แบงค์สามารถอธิบายความหมายของการทำศพให้กับญาติและคนรอบข้างเข้าใจได้ แบงค์ยังมีโรงศพแบบต่าง ๆ ไว้จำหน่ายให้กับญาติของคนตาย ที่ห้องเก็บโลงศพจะหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบเรียบง่ายไปจนถึงโรงศพที่มีการแกะสลักลายวิจิตรสวยงาม แบงค์อธิบายว่าเธอเป็นคนชอบและหลงใหลในความสวยงามของโรงศพตั้งแต่ที่เธอตามยายไปที่วัด เมื่อเห็นโรงศพที่มีลวดลายงดงาม เธอรู้สึกปลื้มปริ่มและคลั่งไคล้ เธอจะใช้มือลูบคลำลวดลายของโรงศพเพื่อสัมผัสกับความประณีต บางครั้งเธอก็จะวาดรูปโรงศพที่มีลายตามจินตนาการ

ในการเตรียมงานศพ แบงค์จะอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ และแนะนำให้ญาติของผู้ตายปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างถูกต้อง ตั้งแต่การรดน้ำศพ การบรรจุศพ การตั้งโต๊ะหมู่บูชาด้านบนศีรษะของผู้ตาย การผูกสายสิญจน์ที่ศพ การสวดอภิธรรม การเดินขบวนแห่ศพวนซ้ายรอบเมรุ การเผาศพ และการเก็บอัฐิ ก่อนที่ญาติจะนำศพมาที่วัด แบงค์จะจัดเตรียมสถานที่และปูเสื่อที่ศาลาสวดศพ และสอบถามญาติผู้ตายไว้ต้องการให้เธอเตรียมอะไรบ้าง เช่น คนทำความสะอาด คนทำครัว คนจัดดอกไม้ที่ปักของญาติ เป็นต้น แบงค์สามารถติดต่อคนทำงานเหล่านี้ให้ได้ นอกจากนั้น แบงค์ยังใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับพิธีศพตามธรรมเนียมเงินเพื่อบริการให้กับญาติผู้ตายที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมเผาศพ แบงค์และผู้ช่วยจะมากวาดล้างทำความสะอาดเมรุและประดับผ้าที่เมรุให้สวยงาม หลังจากนั้น แบงค์จะไปแต่งหน้าทำผมให้สวยงามเหมือนผู้หญิง เธออธิบายว่าเจ้าที่ที่ดูแลเมรุขึ้นชอบกะเทย เพราะกะเทยน่ารักน่าเอ็นดู ร้านเสริมสวยเจ้าประจำของแบงค์จะรู้ว่าเธอชอบทรงผมแบบไหน เนื่องจากแบงค์ไว้ผมสั้น ทรงผมของเธอจึงดูเหมือนผู้หญิงที่ไว้ผมสั้น ช่างเสริมสวยประจำตัวของแบงค์อธิบายว่าคนในชุมชนย่านตลาดตะพานหินชอบแบงค์เพราะเป็นคนกตัญญูและสร้างความสุขให้กับทุกคน

ชื่อเสียงและความสามารถของแบงค์ ทำให้ผู้ป่วยที่ใกล้เสียชีวิตบางคนขอให้แบงค์เป็นผู้มาทำพิธีศพให้เขาโดยจะเขียนรายละเอียดและขั้นตอนการทำศพไว้ เมื่อเสียชีวิตลง ลูกหลานผู้ตายก็จะนำ

เอกสารเกี่ยวกับการทำศพของผู้ตายมาให้แบ่งค์เพื่อจัดเตรียมงานศพตามความต้องการของผู้ตาย ในขั้นตอนเก็บกระดูกผู้ตายหลังจากทำการเผาศพแล้ว แบ่งค์จะมีวิธีจัดเตรียมกระดูกที่แตกละเอียดเป็นพิเศษเล็กน้อย นำเศษกระดูกเหล่านั้นมาจัดเรียงเป็นรูปร่างคน ประกอบด้วยศีรษะ แขนขาและลำตัว โดยจะนำอ้อยมาวางแทนแขนและขา หวีของกล้วยน้ำว้ามาวางแทนมือกับเท้า ลูกมะพร้าวปอกเปลือกวางแทนศีรษะ ใช้น้ำตาลทรายแทนลำตัว วางพวงมาลัยที่กลางลำตัว จากนั้นจะพรมน้ำหอม ก่อนจะนำอัฐิบางส่วนใส่โกศให้ญาตินำกลับไป และนำเศษอัฐิที่เหลือใส่ผ้าขาว หรือใส่โถ (ลุ้ง) ไปลอยอังคาร

ความงามของกะเทยกับอาชีพสัปเหร่อ

แบ่งค์อธิบายว่าเธอเป็นคนรักสวยรักงาม เมื่อต้องไปจับร่างของศพ จับมือศพเพื่อมัดตราสัง เธอทำใจไม่ค่อยได้ รวมทั้งกลิ่นศพที่รุนแรงที่เกิดขึ้นในกรณีโง่งมเสีย ทำให้ความเย็นในโง่งมหายไป ส่งผลให้ศพบวมและมีกลิ่น แต่เธอต้องทำงานสัปเหร่อให้ครบถ้วนตามหน้าที่ อย่างไรก็ตาม แบ่งค์เชื่อว่าการแต่งตัวของเธอจะต้องคำนึงถึงความสวยงาม เธอจึงไปดูแบบเสื้อผ้าชุดไทยและให้ช่างตัดเสื้อทำตามแบบที่เธอเลือก ในระยะแรก แบ่งค์จะใส่สูททำงานเป็นสัปเหร่อ แต่ญาติคนตายทักว่าเป็นนักดนตรีในแถวที่มามงานศพ เธอจึงเปลี่ยนไปแต่งตัวชุดคอจีนเข้ารูป ต่อมาเธอคิดว่าอยากแสดงตัวตนทางเพศจึงเปลี่ยนมาแต่งตัวเป็นหญิงใส่ชุดไทยสวยงาม

แบ่งค์อธิบายว่าการเป็นสัปเหร่ออย่าแต่งตัวสกปรก (ชกมก) ถ้าสกปรกแล้วใครจะนับถือ แบ่งค์จึงแต่งตัวสวยงามทุกครั้งที่ทำงานสัปเหร่อ สมัยเป็นวัยรุ่น แบ่งค์จะใส่เสื้อโปโลสีดำ กางเกงนักศึกษาสีดำ เมื่อโตขึ้น เธอก็เปลี่ยนมาแต่งตัวเป็นผู้หญิงสวมผ้านุ่งสวยงาม สวมรองเท้าส้นสูง เธอจะแต่งตัวสวยงามทุกครั้งที่มีการออกเมรุหรือวันที่มีการฌาปนกิจ ญาติคนตายที่มาร่วมงานรู้สึกประทับใจกับการแต่งตัวที่สวยงามของแบ่งค์และช่วยทำให้เกิดความรู้สึกว่าสัปเหร่อมิใช่คนที่น่ากลัวเหมือนในอดีต แบ่งค์คิดว่าการเป็นกะเทยสัปเหร่อเป็นข้อดี เพราะไปที่ไหนก็มีคนรัก ฝึกรัก เจ้าอาวาสก็รัก รักในความหมายของแบ่งค์คือรักเป็นลูกเป็นหลาน เธอเชื่อว่าการเกิดมาชาตินี้ สวรรค์ได้ลิขิตชีวิตให้เดินเส้นทางของสัปเหร่อและจะขอตายในหน้าที่ ช่วงบั้นปลายชีวิต แบ่งค์คิดว่าจะคอยสอนงานให้กับคนรุ่นใหม่ที่จะมาทำงานงานต่อจากเธอ

แบ่งค์กล่าวว่าการเป็นกะเทยเสมือนเป็นพรสวรรค์ เพราะมีทั้งความเป็นหญิงและความเป็นชาย ในร่างเดียวกัน ดังนั้น เมื่อกะเทยทำอะไรต้องทำให้เก่งกว่าผู้หญิงและผู้ชาย กะเทยมีความละเอียดลออ ทำให้ทำงานด้วยความประณีต การเป็นกะเทยของแบ่งค์เริ่มจากความชอบเต้นตามเพลง ตอนเป็นเด็ก ก

แบงค์จะชอบฟังเพลงยู่อายุติเยอะ เธอจะนำผ้าเช็ดตัวมาทำเป็นผมและเดินสะบัดผม เธอยอมรับว่าเธอมีใช้คนหน้าตาสวย แต่มีความมั่นใจในการแต่งตัวของตัวเอง ความสวยจึงมาจากความมั่นใจ ดังนั้นเมื่อเธอทำงานสัปเหร่อ เธอจึงต้องแต่งตัวให้สุภาพสวยงาม เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ น่าเคารพต่อคนรอบข้างและสร้างคุณค่าให้กับงานที่ทำ⁶

แบงค์ในสายตาของสื่อและสาธารณะ

แบงค์อธิบายว่าเมื่อนำคลิปวิดีโอตอนที่เธอกำลังเท่าน้ำที่เมรุเผาศพไปเผยแพร่ในติ๊กต็อก ทำให้คนเข้ามาดูจำนวนมาก ในคลิปนี้ แบงค์สวมเสื้อกล้ามสีขาว นุ่งกางเกงขาสั้นสีครีม ถือกระสอบถ่านขึ้นไปเทลงในเตาเผาศพพร้อมกับอธิบายว่า “เป็นวิทยุพุทธชั้นสูงของตุ๊ด” เธอสอนว่า ถ่านที่ใช้เผาศพต้องนำก้อนใหญ่วางไว้ตรงกลางเพื่อให้ไฟลุกโชนซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ตรงกับท้องของศพ จากนั้นเธอก็เซ็นเตาเข้าไปในช่องของเมรุและพูดด้วยรอยยิ้มว่า “ฉันเป็นผู้หญิงที่แข็งแกร่งมาก” คลิปดังกล่าวนี้ทำให้เธอเป็นที่รู้จักในวงกว้างตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน 2565 เป็นต้นมา เธอเชื่อว่าสาเหตุที่คนเข้ามาดูคลิปก็คือคนอยากรู้ว่ากะเทยทำอะไรที่เมรุเผาศพ ไม่ว่าจะกะเทยจะทำอะไรก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องมหัศจรรย์ในสายตาของคนทั่วไป เมื่อสื่อออนไลน์แชร์คลิปดังกล่าวมากขึ้นทำให้สื่อมวลชนนำเรื่องราวของเธอไปเผยแพร่โดยเรียกชื่อเธอว่าเจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ มีการใช้สรรพนามแทนตัวเธอว่า สัปเหร่อสาวสอง การนำเสนอเรื่องราวของแบงค์ในสื่อจะเต็มไปด้วยความรู้สึกแปลกประหลาด สนุกสนานปนความขบขัน เพราะความเป็นกะเทยของแบงค์สวนทางกับการทำงานสัปเหร่อที่เกี่ยวข้องกับศพ

รายการโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ที่นำเสนอเรื่องราวของแบงค์ ได้แก่ รายการแฉ ช่อง GMM25 ออกอากาศวันที่ 25 เมษายน 2565 ในชื่อตอนเจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ รักไม่ยุ่งมุ้งแต่เมรุ รายการแซ่บทุเคย์ ช่อง 9 MCOT ตอนสัปเหร่อสาวสองหรือเจ้าหญิงวงการเผาศพ ออกอากาศวันที่ 25 เมษายน 2565 รายการตีสิบเดย์ เผยแพร่ทางเฟซบุ๊กไลฟ์ ตอน "แบงค์ สัปเหร่อสาวสอง" ผู้รับรางวัลงานศพจนได้รับฉายา เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ เผยแพร่ในเดือนมิถุนายน 2565 ช่อง Nobody Chanel ตอน ปฏิหาร บำรุงสุข สัปเหร่อ Death Dealer ออกอากาศในช่วงเดือนมิถุนายน 2565 ช่องยูทูบ YingsakfoodTV เผยแพร่ช่วงเดือนตุลาคม 2565 รายการ Come Home บ้านที่กลับมา ช่องไทยพีบีเอส ออกอากาศวันที่ 5 ตุลาคม 2565 นำเสนอชีวิตของแบงค์ในชื่อตอน ปฏิหาร บำรุงสุข:

⁶ สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=LvcQLFDFaww> วันที่ 16 พฤษภาคม 2566

กลับมาเป็นเจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ และรายการชีวิตจริงยิ่งกว่าละคร ช่องไทยพีบีเอส ตอนเจ้าหญิงหน้าเมรุ ออกอากาศวันที่ 22 เมษายน 2566

ผู้ชมที่ดูเรื่องราวของแแบงค์ในรายการโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ จะมองสัปเหร่อเป็นอาชีพสุจริต เป็นงานที่มีเกียรติและทำประโยชน์ให้สังคม เป็นงานที่ทำบุญกุศล ขณะเดียวกันก็ให้ความสนใจต่อความคิดของแแบงค์ที่สามารถทำงานของตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ เป็นคนตั้งใจทำงาน บางคนยกย่องแแบงค์ในฐานะผู้ที่ดีดีทำดี มีจิตใจดวงงาม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยดี ความคิดเห็นของสาธารณะเหล่านี้เป็นไปในทางเดียวกัน เป็นการย้ำให้เห็นว่าการทำงานสัปเหร่อของแแบงค์คือการทำสิ่งที่ดีงามเพื่อสังคมพระสงฆ์และคนในเขตอำเภอตะพานหินล้วนคิดว่าแแบงค์คือผู้ที่สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นที่รักใคร่ของคนในชุมชน

เจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ และการอยู่นอกบรรทัดฐานทางเพศ

การทำหน้าที่สัปเหร่อในวัดพุทธเถรวาทในสังคมไทย คนทั่วไปมองว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความตาย ซากศพ ผีและวิญญาณ เรื่องสยองขวัญ และเวทมนตร์คาถา ในสื่อภาพยนตร์และละครโทรทัศน์มักจะสร้างภาพของสัปเหร่อที่เกี่ยวข้องกับการปลุกผีและการปราบวิญญาณที่เฮี้ยน สัปเหร่อจะถูกสร้างให้เป็นชายสูงวัยที่มีความรู้ทางไสยศาสตร์และคาถาอาคม ภาพจำเหล่านี้ถูกผลิตซ้ำในสื่อกระแสหลักจนทำให้สัปเหร่ออยู่คู่กับความน่ากลัวอย่างเลี่ยงไม่ได้ เช่น บทสัปเหร่อในหนังแม่นากพระโขนง เมื่อมีการนำเสนอชีวิตสัปเหร่อที่แปลกไปจากภาพจำ เช่น สัปเหร่อกะเทย หรือเจ้าหญิงแห่งวงการเผาศพ นอกเหนือจากเพศภาวะของแแบงค์แล้ว สังคมเริ่มเห็นความตั้งใจ ความใส่ใจในรายละเอียด และการพัฒนารูปแบบการทำงานศพที่เป็นงานบริการสังคมประเภทหนึ่ง ภาพลักษณ์ของสัปเหร่อจึงเคลื่อนจากความน่ากลัวไปสู่ความมีเกียรติและความภาคภูมิใจ

ผู้เขียนอธิบายมาถึงตรงนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าการทำงานสัปเหร่อของแแบงค์ ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนความคิดของสังคมที่มีต่อสัปเหร่อ แต่ยังทำให้เกิดการตั้งคำถามว่ากะเทยที่เป็นสัปเหร่อทำให้เรามีมุมมองต่อคำสอนของพุทธเถรวาทเกี่ยวกับบอกุลศัลยกรรมของคนที่เกิดเป็นกะเทยและมีชีวิตอยู่ในกามภุมินีอย่างไร ผู้เขียนสนใจว่าคำสอนที่ปรากฏอยู่ในพุทธศาสนาดูเหมือนจะสวนทางกับการปฏิบัติตนของแแบงค์ รวมทั้งคำอธิบายเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ที่ได้รับผลจากกรรมชั่วทำให้เกิดใหม่เป็นกะเทย ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแต่งภายใต้บรรทัดฐานที่ใช้เพศชายเป็นศูนย์กลาง คำถามและข้อสงสัยที่ผู้เขียนจะกล่าวต่อไปนี้พยายามทำความเข้าใจ “การปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ของกะเทย” ในคำสอนพุทธศาสนาในฐานะเป็นภววิทยาของเพศที่ไร้ระเบียบ เปรียบเทียบกับปฏิบัติทางสังคมในปัจจุบันที่เกิดกับ

ชีวิตของแบงค์ซึ่งได้รับฉายาว่า “เจ้าหญิงแห่งวงการเฝาศพ” สองสิ่งที่คุณเข้ากันไม่ได้ก็คือประเด็นที่ผู้เขียนจะตรวจสอบถึง “การดำรงอยู่” (being) ของเพศที่ไร้ระเบียบและการอยู่นอกบรรทัดฐานความเป็นชาย

ก่อนที่จะตรวจสอบความไม่ลงรอยกันดังกล่าว ผู้เขียนขออธิบายวิธีคิดเรื่องเพศที่ปรากฏอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งกล่าวถึงการเกิดเป็นมนุษย์และมีเพศ ร่างกาย และจิตเป็นรากฐานของชีวิต (เสริมสุข วิจารณ์สถิต, 2561; ศุภกาญจน์ วิชาชาติ และวัชระ งามจิตรเจริญ, 2562) ในมหาตัตถสัทขยสูตร อธิบายว่าเมื่อเพศชาย (พ่อ) และเพศหญิง (แม่) อยู่ร่วมกัน เพศหญิงมีระดู และมีคันธัพพะหรือปฏิสนธิวิญญาณเกิดขึ้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต ซึ่งมีพัฒนาการจากตัวอ่อน (กลละ) เป็นจุดเริ่มต้นของการมีร่างกาย ไปจนถึงการเป็นทารกมนุษย์ที่มีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ ในกระบวนการเกิดเป็นมนุษย์นี้ พุทธศาสตร์ชี้ให้เห็นกฎธรรมชาติ 5 ประการ คือ อุตุนิยาม (สภาพร่างกาย) พีชนิยาม (การสืบพันธุ์) จิตนิยาม (วิญญาณที่มาปฏิสนธิ) กรรมนิยาม (กรรมที่ทำไว้) และธรรมนิยาม (เหตุผลที่กำหนดโดยธรรมชาติ) ในกระบวนการนี้ ตัวอ่อนที่มีอายุประมาณ 22 สัปดาห์จะเริ่มมีปัสสาวรรค (ทวารเบา) หรืออวัยวะที่ใช้ขับถ่าย ซึ่งเท่ากับมีอวัยวะเพศชายและหญิง คำอธิบายเกี่ยวกับคันธัพพะจึงวางอยู่บนความคิดที่แบ่งแยกคู่ตรงข้ามระหว่างชายหญิง ซึ่งเป็นอุตุนิยามของการสืบเผ่าพันธุ์ (เพศสรีระ)

คำอธิบายในคัมภีร์ธัมมสังคณี อัญญาสาลินีอรรถกถา แยกเพศเป็น 3 ชนิด คือ เพศหญิงหรืออิตถีภาวะ เพศชาย หรือบุริสภาวะ และเพศที่มีทั้งชายและหญิง คือ “อุภโตพยัญชนกบุคคล” สิ่งที่แสดงถึงความเป็นเพศประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) รูปร่างสัณฐาน 2) หนวดเครา 3) นิสัยและการกระทำ 4) กิริยาท่าทาง (सानุ มหัทธนาตุลย์, 2555) สภาพปรากฏทางเพศนี้เรียกว่า “อุปาหารูป” หมายถึงรูปร่างที่สามารถมีความรู้สึกผ่านตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (พระเกรียงศักดิ์ สิริสกุโ และประเวศ อินทองปาน, 2565) ในพุทธศาสนาให้คุณค่ากับบุริสภาวะเหนือกว่าเพศอื่น รูปร่างทางเพศนี้บ่งบอกความต่างกันของชายและหญิง ในขณะที่จิตไม่มีความเป็นเพศ เพราะจิตเกิดขึ้นก่อนความรู้สึกถึงความ เป็นเพศ (สมภาร พรหมทา, 2559) อุปาหารูปที่แยกเพศหญิงและเพศชายวางอยู่บนสรีระ เมื่อจิตรับรู้ว่าจะอยู่ในสรีระแบบไหน ความรู้สึกทางเพศจึงเริ่มปรากฏ ในแง่นี้ พุทธศาสนาจึงแยกสรีระทางเพศออกจากความรู้สึกทางเพศ หมายถึงความรู้สึกเป็นสิ่งที่บุคคลปรุงแต่งขึ้น อัญญาสาลินีอรรถกถา อธิบายว่า ภาวะหญิง ภาวะชาย ได้มาเพราะกรรมกำหนด

ในกรณีของคนที่เกิดมามีทั้งเพศชายและหญิง หรือเป็นผู้ที่มีเพศสรีระไม่ชัดเจน คนกลุ่มนี้ย่อมมีอุปาทายรูปที่ไม่เหมือนกับชายหญิง ในพระอภิธรรมอธิบายว่าคนประเภทนี้คือ “อุกโตพยัญชนก” คำถามคือ จิตของคนกลุ่มนี้จะถูกปรุงแต่งจากสรีระที่เป็นทั้งหญิงและชายใช่หรือไม่ ทำให้มีความรู้สึกเป็นชายและเป็นหญิงซ้อนทับกันและไม่แยกขาดจากกัน พุทธศาสนาจึงจัดวางสภาวะที่คลุมเครือนี้ไว้ต่ำกว่าชายและหญิง นอกจากนั้น ในกรณีที่บุคคลมีสรีระเป็นชาย (ปุริสภาวะ) แต่มีจิตรู้สึกเป็นหญิง บุคคลที่มีสรีระเป็นหญิง (อิตถิภาวะ) แต่มีจิตรู้สึกเป็นชาย ความรู้สึกทางเพศจึงมิได้ถูกกำหนดขึ้นจากอุปาทายรูปเสมอไปใช่หรือไม่ คำถามนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าสภาพปรากฏทางเพศของมนุษย์ในครรรค์รูปชั้น (สรีระ) คือสิ่งบ่งชี้เพศภาวะของบุคคลใช่หรือไม่ ถ้ามิใช่ สำนึกของความเป็นเพศเกิดขึ้นจากอะไร คำสอนของพุทธศาสนาสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางเพศในสังคมไทยปัจจุบันได้หรือไม่ เช่น เมื่อมนุษย์ที่มีรูปชั้นตามกำเนิดแสดงออกในความรู้สึกทางเพศที่สวนทางกับรูปชั้นที่เกิดมา

ในคำสอนของพุทธศาสนาอธิบายให้เห็นพฤติกรรมทางเพศของบัณฑิตะกัซึ่งเป็นเพศชายที่มีความรู้สึกหลงใหลและเสนาหาในเพศเดียวกัน รวมถึงมีการแสดงพฤติกรรมและความรู้สึกตรงข้ามกับเพศกำเนิด สิ่งเหล่านี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนานิยามเพศของมนุษย์จากทั้งสรีระและพฤติกรรมที่ปรากฏ แต่เพศที่นิยามจากสรีระจะถูกแยกเป็น 3 ลักษณะ คือ “อิตถินทรีย์” (หญิง) “ปุริสินทรีย์” (ชาย) และ “อุกโตพยัญชนก” (คนสองเพศ) ในขณะที่เพศที่นิยามจากพฤติกรรมจะถูกเรียกรวมกันว่า “บัณฑิตะกั” ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งในเพศชายและเพศหญิง อย่างไรก็ตาม บัณฑิตะกัและอุกโตพยัญชนกถูกอธิบายว่าเป็นเพศบกพร่อง ไม่สามารถบรรลุธรรมได้เพราะเป็นผู้ที่เกิดมาพร้อมกับบอกุลกรรม⁷ (พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน), 2549; พระมหาสมเจต สมจारी (หลวงกัน), 2559) จะเห็นได้ว่าความไม่เท่าเทียมในความสามารถในการบรรลุธรรมถูกตัดสินจากพฤติกรรมทางเพศซึ่งไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานชายคู่หญิง บัณฑิตะกัและอุกโตพยัญชนกจึงถูกปฏิเสธจากการเป็นนักรบวช

นอกจากนั้น ยังพบว่าคำสอนของพุทธศาสนาจัดวางความเป็นชายให้เหนือกว่าความเป็นหญิงและความเป็นบัณฑิตะกั (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2559) เนื่องจากเชื่อว่าสรีระของเพศหญิงและบัณฑิตะกัมีความอ่อนแอกว่าเพศชาย รวมทั้งมีการบันทึกว่าบัณฑิตะกัที่เข้ามาบวชจะมีความล่อแหลมต่อการแสดงกำหนดต่อพระเณรที่เป็นผู้ชาย ทำให้พระพุทเจ้าออกกฎเกณฑ์ห้ามบวชสำหรับบัณฑิตะกั (พระมหาอุดม สารเมธี และคณะ, 2551; พระเกรียงศักดิ์ สิริสโกโก และประเวศ อินทองปาน, 2565)

⁷ ดูใน มหานารทชาดก พระไตรปิฎก (บาลี) 28/864/304-6.

ดังนั้น ผู้ชายที่มีความรู้สึกและพฤติกรรมแบบผู้หญิงจึงถูกจัดวางให้อยู่นอกพื้นที่ของคณะสงฆ์และสังฆवास รวมทั้งยังถูกจัดประเภทให้เป็นกลุ่มคนพิการเนื่องจากมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ตรงตามเพศสรีระ เช่นเดียวกับอุกโตะพญชกฏกนิยามว่าพิการเพราะเกิดมามีทั้งเพศหญิงและชาย (พระมหาอุดมสารเมธี และคณะ, 2551)

เมื่อกลับมาพิจารณาการเป็นกะเทยของแแบงค์ซึ่งมีชีวิตในสังคมไทยสมัยใหม่ แแบงค์เปิดเผยตัวตนและแสดงออกในความเป็นหญิงต่อสาธารณะ การปฏิบัติหน้าที่สัปเหร่อของแแบงค์นำเอาพฤติกรรมท่าทางและความรู้สึกแบบผู้หญิงมาใช้อย่างแนบเนียน ทำให้งานจัดการเกี่ยวกับศพดำเนินไปอย่างประณีตละเอียดรอบคอบและมีความงดงาม การทำงานของแแบงค์ในฐานะสัปเหร่อซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับวัด พระสงฆ์ และคำสอนของพุทธศาสนาจึงมิใช่สิ่งแปลกแยกหรือมีความด้อยค่าแต่อย่างใด คนในชุมชน พระสงฆ์ญาติของผู้ตาย เพื่อนร่วมงานของแแบงค์ รวมถึงสื่อมวลชนต่างแสดงความชื่นชมและรู้สึกประทับใจในความสามารถของแแบงค์ สิ่งเหล่านี้ไม่เหมือนในคำอธิบายที่ปรากฏอยู่ในคำสอนพุทธศาสนาที่ระบุว่าบัณฑิตคือคนที่ขาดตกบกพร่อง พิการและมีอกุศลกรรมทำให้เกิดมามีจิตใจเป็นทั้งชายและหญิง ในขณะที่ชีวิตของแแบงค์ที่ได้ฉายาว่าเป็นเจ้าหญิงของวงการเผาศพ ถึงแม้เธอจะมีผู้ชายมีจิตใจเป็นหญิง แต่สิ่งที่แแบงค์แสดงออกในทางความคิดและการปฏิบัติทำให้เธอได้รับเสียงชื่นชมเสมือนหนึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ขยันอดทน พากเพียร ใฝ่รู้ และเป็นตัวอย่างให้กับคนอื่น ๆ ในสังคมได้

ภววิทยาของเพศภาวะ และการเป็นกะเทยบนพหุสัจจะ

ผู้เขียนขอนำความคิดของ Malabou เรื่อง “สภาวะเปลี่ยนแปลง” (plasticity) ของตัวตนเพื่อเป็นฐานในการทำความเข้าใจการไม่ยึดติดกับเพศภาวะที่ตายตัว และความคิดเรื่อง “กระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้” (transsubjectivation) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจการปฏิบัติทางเพศของแแบงค์ในพิธีศพและพื้นที่พุทธศาสนา จากความคิดนี้ ผู้เขียนเห็นว่าแแบงค์คือผู้กระทำการที่นำเอาจินตนาการทางเพศมาประกอบสร้างในสรีระของตน ทำให้เห็นว่า “การดำรงอยู่” ของเพศภาวะของแแบงค์มีทั้งปัจจัยทางชีววิทยา ความเชื่อ ความรู้สึก กฎระเบียบทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ ความเป็นกะเทยของแแบงค์มิได้นิยามจากคำสอนเรื่อง “อิตถินทรีย์” (หญิง) “ปุริสินทรีย์” (ชาย) “อุกโตะพญชกฏก” (เพศที่ขาดตกบกพร่อง) และ “บัณฑิต” (คนรักเพศเดียวกัน) แต่พยายามนำส่วนต่าง ๆ เหล่านี้มาปรุงแต่งและสร้างใหม่ในประสบการณ์ทางสังคม เห็นได้จากการยังคงสภาพกึ่งหญิงกึ่งชาย นำความสวยแบบอุตสาหกรรมความงามมาปรับใช้ในการ

แต่งหน้า การทำผม และการแต่งกาย สามารถทำงานแบบผู้หญิงเช่นจัดแต่งดอกไม้ ไปพร้อมกับการทำงานแบบผู้ชาย เช่น ยกโรงศพ เทถ่านในเชิงตะกอนเผาศพ เป็นต้น

แบงค์สามารถแสดงความนุ่มนวลอ่อนหวานพร้อมกับความแข็งแรงอดทน จะเห็นว่าในกิจกรรมทางสังคมและศาสนา แบงค์จะแสดงตัวตนและเรือนร่าง (รูปร่าง) ที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เมื่อต้องออกงานทำหน้าที่เป็นสัปเหร่อในพิธีศพ เธอจะแต่งกายสวยงามเหมือนผู้หญิง เมื่ออยู่ในชีวิตประจำวัน เตรียมอุปกรณ์งานศพ ทำความสะอาดเมรุ ไปจ่ายตลาด และทำอาหาร เธอจะแต่งกายแบบกึ่งหญิงกึ่งชาย การปรับเปลี่ยนเพศภาวะดังกล่าวทำให้แบงค์สามารถสร้างอุปาทายรูป หรือสภาร่างกายที่รับรู้ในความรู้สึกได้แตกต่างหลากหลาย ผ่านตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้บุริสภาวะ (สรีระชาย) รองรับอารมณ์ได้ทั้งแบบชายและหญิง ประสบการณ์ทางกายของแบงค์จึงมิได้ตัดทิ้งบุริสภาวะ แต่นำเอาสรีระชายมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงตัวตน ซึ่งถือเป็นการดำรงอยู่ของเพศสรีระที่แบงค์ได้มาแต่กำเนิด ในขณะเดียวกัน ความเป็นหญิงที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาใหม่จากประสบการณ์ทางสังคม แบงค์สามารถทำให้อยู่ร่วมกับบุริสภาวะรูปได้ ดังนั้น การปรุงแต่งความเป็นหญิงจึงเป็นประสบการณ์ของ “สภาวะเปลี่ยนสภาวะ” (plasticity) ที่เปิดพื้นที่ทางสังคมให้แบงค์แสดงตัวตนที่ต่างจากบรรทัดฐาน

ช่วงเวลาและพื้นที่ทางสังคมในขณะที่แบงค์ยังมีชีวิต ซึ่งถือเป็นเวลาของ “ปวัตติกาล” ที่แบงค์เติบโตและใช้ชีวิตจากวัยแรกเกิดมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงเวลาที่แบงค์สามารถทำตามกฎระเบียบและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ผ่านความรู้สึก (เวทนาขันธ) เช่นความรู้ถึงความสวยความงาม ผ่านความทรงจำ (สัญญาขันธ) เช่นการเคยเป็นกะเทยที่เพื่อนล้อเลียน ผ่านการคิดปรุงแต่ง (สังขารขันธ) เช่นการแต่งหน้าทำผัดและแต่งกายเป็นหญิง และผ่านจิตสัมผัส (วิญญาณขันธ) เช่น ตระหนักรู้และเข้าใจว่าการเป็นกะเทยสัปเหร่อต้องทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์เพื่อมีเกียรติและศักดิ์ศรี ช่วงเวลาทางโลกของแบงค์ถือเป็นกระบวนการสร้างชีวิตและตัวตนที่ไม่หยุดนิ่ง เป็นชีวิตที่เปลี่ยนผ่านจากเด็กชายที่รู้สึกว่าตนเองมีจิตใจเป็นหญิง เรียนรู้นิยามของ “กะเทย” เพื่ออธิบายตัวตนว่าต่างจากชายและหญิงอย่างไร เรียนรู้วิธีแสดงพฤติกรรมตามความรู้สึก รู้ว่าเพื่อนและสังคมของกะเทยเป็นอย่างไร รู้ว่าการทำงานเป็นสัปเหร่อสามารถนำเอาศักยภาพที่เป็นทั้งหญิงที่อ่อนหวานและชายที่เข้มแข็งมาปรุงแต่งในการทำงานอย่างไร รู้ว่าการทำพิธีศพต้องพัฒนาให้มีรูปแบบที่ทันสมัยและทำให้นญาติผู้ตายพึงพอใจอย่างไร

ในพรมแดนทางศาสนา จะพบว่าความเป็น “อุกโตพยัญชนก” และ “บัณเฑาะก์” มิได้ทำให้แบงค์ถูกตีตราจากพระสงฆ์ว่าเป็นคนที่ไม่สมบูรณ์และขาดตกบกพร่อง แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่ทำ

ความดีและเป็นแบบอย่างให้คนอื่น ชีวิตและการปฏิบัติทางสังคมของแบงค์จึงมิได้ตัดสินจากคำสอนในพุทธศาสนา เพศภาวะของแบงค์จึงทำทายนิยามทางเพศในเชิงลบและวิธีคิดแบบเพศชายเป็นศูนย์กลางที่ฝังตัวในพุทธเถรวาท ในแง่นี้จะพบว่า ภาววิทยาทางเพศที่จัดช่วงชั้นให้เพศชายอยู่สูงกว่าเพศหญิงและกะเทย ไม่สามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์ที่แบงค์แสดงออกในการทำงานเป็นกะเทยสัปเหร่อในสังคมปัจจุบันได้ เหตุผลหนึ่งคือ ภาววิทยาทางเพศใน “ปฏิบัติการสังคม” (social practices) ที่อยู่ในชีวิตของแบงค์มิได้จัดช่วงชั้นเหมือนคำสอนของพุทธศาสนา แต่สลายขอบเขตและเส้นแบ่งความเป็นชายและหญิงเพื่อสร้างพรหมแดนเพศแบบใหม่ที่มีทั้งชายและหญิงรวมอยู่ในอุปาทายรูป สิ่งนี้คือภาววิทยาทางเพศแบบพหุสัจจะ (plural reality) หมายถึงการดำรงอยู่ของความจริงแห่งเพศที่มีหลายแบบ ทั้งรูปกายที่ถูกสร้างจากธรรมชาติ อารมณ์ความรู้สึกที่ปรุงแต่งจากสังคม และความทรงจำที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตแบงค์สามารถนำเอาการเป็นกะเทยในวันเด็กมาเชื่อมต่อกับการเป็นเจ้าหญิงแห่งวงการเฝ้าศพได้ ซึ่งหมายถึงความสามารถที่แบงค์ได้สร้างตัวตนทางเพศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

Malabou กล่าวว่า transsubjectivation มิได้หมายความว่าบุคคลจะเปลี่ยนตัวเองให้ต่างไปจากอดีต หรือทำให้ตัวเองกลายเป็นสิ่งใหม่ แต่หมายความว่าบุคคลต้องเปิดรับทั้งเรื่องที่เคยเป็นและเรื่องที่จะเกิดใหม่ โดยสร้างสรรค์ตัวตนขึ้นจากสิ่งที่หลากหลาย ในเงื่อนไขของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อไกล่เกลี่ยและแสวงหาวิธีการอยู่รอดท่ามกลางภาวะเปียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงตัวเองจึงมิใช่การค้นหาอิสรภาพที่อยู่นอกกฎระเบียบและระบอบอำนาจ แต่ดำรงอยู่ในเครือข่ายที่ซับซ้อนที่บุคคลยังต้องพึ่งพาอำนาจในการมีชีวิต ในแง่นี้ การทำความเข้าใจเพศภาวะของแบงค์ จึงต้องมองเห็นวิธีคิดและการทำงานสัปเหร่อที่แบงค์แสดงให้คนรอบข้างเห็นความตั้งใจและความสามารถ ซึ่งมีผลทำให้ตัวตนทางเพศของแบงค์ได้รับการยอมรับ แบงค์จึงเป็นผู้กระทำการเชิงการเมือง (political agency) ที่พยายามใช้บทบาทหน้าที่ตามกฎระเบียบ การทำงานสัปเหร่อที่เป็นการให้บริการสังคม การเป็นกะเทยที่ยันนอดทนและมีความรับผิดชอบ การแต่งกายสุภาพสวยงาม การคิดสร้างสรรค์และออกแบบลวดลายของหีบศพ และการเป็นเจ้านายที่ฝึกให้ลูกน้องทำงานเป็นระบบตรงต่อเวลา บทบาทหน้าที่เหล่านี้ต่างเสริมให้แบงค์มีชีวิตทางสังคมที่น่านับถือ และเป็น transsubjectivation ที่แบงค์ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

หัวใจของ transsubjectivation คือความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวเอง หมายถึงศักยภาพและความสามารถของตัวคนที่จะรื้อถอนและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ตัวเอง การไม่ยึดติดกับรูปแบบที่ตายตัวจะทำให้บุคคลค้นพบความเป็นไปได้อื่นที่จะมีชีวิต ศักยภาพดังกล่าวจะทำให้บุคคลเป็นหลายสิ่ง

หลายอย่างในเวลาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องจัดระเบียบและขีดเส้นแบ่งตัวตนว่าต้องเป็นอย่างไร แต่ปล่อยให้พรหมแดนและขอบเขตพราเลือนเพื่อการเปลี่ยนสภาพ (plasticity) จะเห็นว่าแบงก์ดำรงสถานะของการเป็นกะเทยพร้อมกับการเป็นสัปเหร่อซึ่งมีฐานะต่ำทางสังคม ในแง่ของเพศภาวะความเป็นกะเทยถูกมองว่าไม่ใช่ผู้ชายไม่ใช่ผู้หญิง ในแง่ของอาชีพ การเป็นสัปเหร่อถือว่าเป็นงานที่ไม่มีใครอยากทำ การดำรงอยู่ในฐานะที่ต่ำนี้มีใช้อุปสรรคสำหรับแบงก์ แต่กลายเป็นความกล้าที่จะสรรสร้างความเป็นกะเทยและการทำงานสัปเหร่อให้มีเกียรติและศักดิ์ศรี ตัวตนทางเพศและการทำงานของแบงก์ได้สร้างความเข้าใจใหม่แก่สังคมว่าผู้ที่เป็นทั้งชายและหญิงสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับคนรอบข้าง ขณะเดียวกันทำให้สังคมมองเห็นว่างานสัปเหร่อช่วยทำให้วิญญาณผู้ตายไปสู่โลกใหม่ที่ดีกว่าเดิม การปฏิบัติเหล่านี้ทำให้แบงก์มีฐานะทางสังคมที่ดีขึ้น

ภายใต้ระบบทุนนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน อาชีพสัปเหร่อถือเป็นนักจัดการงานศพ เป็นงานบริการที่ครบวงจรแบบเบ็ดเสร็จ (one-stop service) ตั้งแต่การเตรียมสถานที่ การรดน้ำศพ การสวดศพ การจัดดอกไม้และตกแต่งสถานที่ การเตรียมอาหาร การแห่ศพรอบเมรุ การเผาศพ การเก็บอัฐิ และการลอยอังคาร ขึ้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ แบงก์สามารถให้ข้อมูล รายละเอียดของอุปกรณ์ที่ต้องใช้ และราคาค่าบริการแก่ญาติผู้ตายได้ครบถ้วน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวิธีการทำธุรกิจและเป็นการให้บริการแก่ลูกค้า โดยที่ลูกค้าไม่จำเป็นต้องไปติดต่อและแสวงหาสิ่งต่างๆด้วยตัวเอง งานสัปเหร่อของแบงก์จึงถือเป็นงานที่สร้างสรรค์ภายใต้ระบบธุรกิจสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความพอใจของลูกค้าเป็นอันดับแรก ขณะเดียวกัน ในด้านบุคลิกภาพ แบงก์ปรับปรุงและพัฒนาการแต่งกายของตัวเองให้สวยงาม โดยดูตัวอย่างแบบเสื้อผ้า ทรงผม การแต่งหน้า เครื่องประดับจากข้อมูลข่าวสารด้านแฟชั่นและความงามที่เผยแพร่ในสื่อประเภทต่าง ๆ และปรับสิ่งเหล่านั้นให้เข้ากับรูปร่างหน้าตาของตัวเอง ธุรกิจแฟชั่นและความงามจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อการปรับปรุงรูปร่างหน้าตาของแบงก์

จะเห็นว่าชีวิตของแบงก์มิได้ถูกควบคุมโดยบรรทัดฐานชายเป็นใหญ่ในคำสอนพุทธศาสนาที่จัดวางกะเทยให้อยู่ต่ำกว่าผู้ชาย แต่ชีวิตของแบงก์เคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยการแสดงบทบาทสัปเหร่อกะเทยที่สังคมยอมรับ สถานะของแบงก์จึงอยู่ในระนาบเดียวกับคนอื่น ๆ ที่ทำงานเพื่อสังคม ในแง่นี้ ผู้เขียนขอกลับไปยังประเด็นภววิทยาทางเพศในพุทธเถรวาทที่ให้คุณค่ากับปुरुสภาวะรูปและเพศสรีระแบบชาย ซึ่งสะท้อนผู้ชายคือศูนย์กลางและเป็นรากเหง้าของบรรทัดฐานทางสังคม ภววิทยาดังกล่าวนี้อาจจัดให้เพศที่มีไม่ใช่ชายกลายเป็นความบกพร่อง ถือเป็นกาสรสถาปนาความจริงทางเพศแบบคู่ตรงข้ามระหว่าง “เพศชายที่สมบูรณ์” กับ “เพศที่ขาดความเป็นชาย” ในทางตรงกันข้าม การแสดงตัวตนทางเพศของ

แบงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน แบงค์พยายามรู้และแก้ไขความหมายของการเป็นกะเทย และสร้างตัวตนบนการทำงานสัปเพร่ ในแง่นี้ความจริงและการดำรงอยู่ทางเพศมิได้มาจากการแบ่งคู่ตรงข้ามแต่วางอยู่บนภววิทยาอีกลักษณะหนึ่งนั่นคือ การทับซ้อนหลอมรวมของความเป็นหญิงและชาย (feminine-masculine fusion) ไม่มีการจัดช่วงชั้นของเพศ เห็นได้จากสิ่งที่แบงค์แสดงออกในพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก และการปฏิบัติต่อคนรอบข้าง ที่นำความสุข อ่อนหวาน ละเอียดย้อนมาผสมรวมกับความแข็งแรงอดทนและการเป็นผู้นำ การทับซ้อนของเพศภาวะนี้มีคุณสมบัติของ “สภาวะเปลี่ยนสภาพ” ที่ทำให้แบงค์เลือกที่จะสร้างตัวตนทางเพศในแบบที่เปิดกว้าง

บทสรุป

ผู้เขียนได้นำเสนอชีวิตของแบงค์ (ปฏิธาร์ บำรุงสุข) ผู้ได้ฉายาว่า “เจ้าหญิงแห่งวงการเพศพ” เพื่อทำความเข้าใจเพศภาวะของคนที่มีทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิง และสามารถทำงานสัปเพร่ด้วยความรับผิดชอบและมีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้แบงค์มีคุณค่าทางสังคม และก้าวข้ามมายาคติเกี่ยวกับกะเทยที่พุทธศาสนาจัดวางให้เป็นบัณเฑาะก์และอุกโตพยัญชนก ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำแนวคิดของ Catherine Malabou เรื่อง “สภาวะเปลี่ยนสภาพ” (plasticity) และ “กระบวนการสร้างตัวตนที่แปรสภาพได้” (transsubjectivation) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางเพศที่แบงค์แสดงออกในชีวิตประจำวัน ทำให้เห็นว่าแบงค์มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตัวตนจากกะเทยที่มีปมด้อยในวัยเด็ก มาสู่การเป็นกะเทยที่มั่นใจในความสุขและพึงพอใจกับการทำงานสัปเพร่ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าชีวิตของแบงค์ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจว่าเพศภาวะที่มีทั้งชายและหญิงมิใช่ความแปลกประหลาดหรือผิดปกติ แต่เป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การทำทนาย และการตั้งคำถามต่อการดำรงอยู่ของเพศภาวะในสังคมปัจจุบัน แบงค์ทำให้เห็นว่า การข้ามเส้นแบ่งชายและหญิง นำไปสู่ตัวตนทางเพศที่ไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้ นำไปสู่การตรวจสอบการดำรงอยู่และภววิทยาของเพศในพุทธเถรวาทที่มีข้อจำกัด เพราะยึดมั่นในความสมบูรณ์ของเพศชายที่แข็งตัว ในขณะที่โลกทางสังคมของแบงค์ สามารถสร้างตัวตนทางเพศตามจินตนาการ ทำให้ความหมายและคุณค่าของ “กะเทย” โน้มเอียงไปในเชิงบวก และมีนัยของการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ทาทิพย์ วงษ์ภฤช. (2551). *คุณภาพชีวิตของสัปเหร่อในเขตเทศบาลนครพระศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชาติชาย มานิตยกุล. (2550). *วิถีชีวิตสัปเหร่อในกรุงเทพมหานคร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์.

ดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์, เกตถวา บุญปรากฏ, และณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2561). การจัดการศพและอัตลักษณ์ของสัปเหร่อในบริบทพื้นที่นาภาคใต้กรณีศึกษาชุมชนวัดมัชฌิมาภุมมา (ตอนกลาง) อำเภอรัตนพิบูลย์จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 5(3), 824-841.

ทวีศักดิ์ วรฤทธิ์เรืองอุไร. (2548). *สัปเหร่อกับการจัดการศพของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนมอญริมแม่น้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2559). เพศและความเป็นชายในพุทธศาสนา กับการควบคุมภิกษุ สามเณร และบ้นฑฑะกะ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(1), 3-25.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2559). *สตรีในคัมภีร์ตะวันออก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเกรียงศักดิ์ สิริสโกโก (ศรีโชติ), และประเวศ อินทองปาน. (2565). *จริยศาสตร์เพศในพุทธปรัชญา*. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 5(1), 25-41.

พระชาญชัย ชยเมธี (คำวิชัย). (2556). *บทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพ : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้อำเภองาว จังหวัดลำปาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระนพดล สุทธิธมโม (มูลทาดิ). (2560). *ศึกษาเปรียบเทียบพิธีศพในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหานฤตล มหาปณฺโญ, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, และอากาศกร ปญฺโญ. (2562). สัปเหร่อ: การสืบสานคติความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(1), 24-32.
- พระมหานันทภรณ์ ปิยภาณี, พระมหาพรชัย สิริวิโร, และพระมหาขวัญชัย กิตติเมธี. (2560). ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยก่อให้เกิดการเปี่ยงเบนทางเพศตามคัมภีร์พระพุทธานุศาสนนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 13(2), 38-53.
- พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน, จรัส ลีกา, และหอมหวล บัวระภา. (2562). การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องชั้น 5 ในเชิงอภิปรัชญา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา ขอนแก่น*, 6(2), 208-221.
- พระมหาสมเจต สมจारी (หลวงกัน). (2559). บัณฑิตศึกษากับการบรรลุนิยามขั้นสูงในพุทธศาสนาเถรวาท. *ศึกษาศาสตร์ มมร*, 4(2), 151-165.
- พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน). (2549). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบัณฑิตศึกษากับการบรรลุนิยาม [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอดุม สารเมธี, นายสันทัต จันท์ทาทอง, และนายชำนาญ เกิดช่อ. (2551). การวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิริปัญญาคุณ, พระครูโสมสิวัตพัฒนานุกุล, พระครูโกศลอรธกิจ และสวัสดี โอนทัย. (2562). ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติต่อความตายในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนนาเถรวาท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(4), 1813-1826.
- ศุภกาญจน์ วิชาชาติ, และวัชระ งามจิตรเจริญ. (2562). เปรียบเทียบกำเนิดและพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ในครุฑระหว่างพระพุทธานุศาสนนากับวิทยาศาสตร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(2), 1-16.
- สมภาร พรหมทา. (2559). *พุทธปรัชญาในอภิปรัชญา*. ปัญญาฉัตร บุ๊คส์ บายดิง.
- सानู มหัทธนาอดุลย์. (2555). *ศึกษาวิเคราะห์ส่วนประกอบภายในร่างกายมนุษย์ในพระไตรปิฎก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร สุทธิพิทย์ทิวผล. (2562). การศึกษาวิธีจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนนา. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(2), 287-296.

เสริมสุข วิจารณ์สถิต. (2561). *พัฒนาการของกำเนิดมนุษย์ในครรรค์เชิงเปรียบเทียบ ทรรศนะทางพุทธศาสนาและสุติศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อนุমানราชชน, พระยา. (2512). *ประเพณีเนื่องในการตาย*. ศูนย์การพิมพ์.

Apter, E. (2017). Gender ontology, Sexual difference, and differentiating sex: Malabou and Derrida. *PhiloSOPHIA*, 7(1), 109-124.

Bradway, T., & McCallum, E.L. (Eds.). (2019). *After queer studies. Literature, theory, and sexuality in the 21st century*. Cambridge University Press.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Butler, J. (2011). *Bodies that matter on the discursive limits of sex..* Routledge.

Duggan, L. (2002). The new homonormativity: The sexual politics of neoliberalism. In R. Castronovo, & D. Nelson (Eds.), *Materializing democracy: Toward a revitalized cultural politics*. (pp.175–193). Duke University Press.

Green, A. I. (2002). Gay but not queer: Toward a post-queer study of sexuality. *Theory and Society*, 31(4), 521–545.

Gyatso, J. (2003). One plus one makes three: Buddhist gender, monasticism, and the law of the non-excluded middle. *History of Religions*, 43(2), 89-115.

Limin, J., & Dacela, M.A. (2017, June 20-22). *Ontology of gender: The trans community in the gender realism and gender nominalism discourse* [Paper presentation]. the DLSU Research Congress, De La Salle University, Manila, Philippines.

Malabou, C. (2011). *Changing difference*. (trans. Carolyn Shread). Polity Press.

Muñoz, J. E. (2009). *Cruising utopia: The then and there of queer futurity*. University Press.

Penny, J. (2014). *After queer theory: The limits of sexual politics*. Pluto Press.

Sedgwick, E.K. (1990). *Epistemology of the closet*. University of California Press.

Serano, J. (2007). *Whipping girl: A transsexual woman on sexism and the scapegoating of femininity*. Seal Press.

Zwilling, L. (1992). Homosexuality as Seen in Indian Buddhist Texts. In J. I. Cabezon (Ed.), *Buddhism, sexuality, and gender*. (pp.203-214). State University of New York Press.

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

เจ้าหนู (Le Drôle)

รุจีลักษณ์ สีลาเขต*

Rujeeluck Seelakate*

*บัณฑิตวิทยาลัยวรรณคดีฝรั่งเศสและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ปารีส ฝรั่งเศส
PhD candidate, Doctoral School of French and Comparative Literature,
Faculty of Arts, Sorbonne University, Paris, France

*Corresponding Author, E-mail: Rujeeluck.s@gmail.com

Received: Aug 15, 2023

Revised: Feb 29, 2024

Accepted: May 1, 2024

Available: Jun 24, 2024

บริบทและเรื่องย่อของ “เจ้าหนู”

วรรณกรรมเยาวชน “เจ้าหนู” (Le Drôle) เป็นเรื่องราวของแอร์เนสต์ โรมาชิล หรือที่ผู้ใหญ่รอบตัวเรียกเขาว่า “เจ้าหนู” เด็กชายผู้เอาแต่ใจ ลูกชายของครอบครัวโรมาชิล ผู้มีฐานะจากการให้เช่าที่ดิน “เจ้าหนู” ถูกตามใจจากผู้ใหญ่ในบ้านจนเสียคน ทั้งรับประทานจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ดื่มไวน์ราวกับผู้ใหญ่ โมโหร้าย ทำร้ายร่างกายคนรับใช้เป็นประจำคราวเมื่อไม่ได้ตั้งใจ เมื่อบิดาจ้างครูพี่เลี้ยงมาสอนก็ไม่เชื่อฟังจนครูพี่เลี้ยงพากันลาออกถึง 18 คน จนกระทั่งมาดามว์แซลติโบต์ ครูพี่เลี้ยงคนใหม่เดินทางมาถึงเมืองมิลาส แม้เกือบอดใจที่จะอบรมศิษย์ดีคนนี้แต่สุดท้ายครูพี่เลี้ยงคนใหม่ก็สามารถที่จะขัดเกลา “เจ้าหนู” ได้ ผ่านการขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองคือ เมอซีเยอร์โรมาชิล ผู้เป็นบิดา มาตามการรัฐสวด ผู้เป็นยาย และ เซอกงด์ แม่นม ออกไปอาศัยที่อื่นชั่วคราว เหลือเพียงครูพี่เลี้ยงและคนรับใช้จำนวนหนึ่ง บรรดาชาวเมือง เช่น ลูคร็อบคัก และ มาตามโกตริอง ต่างพากันจับตามองและนินทาเรื่องนี้กันอย่างสนุกสนาน ครูพี่เลี้ยงแม้จะไม่เคยมีประสบการณ์เจอเด็กดีมาก่อน ก็เริ่มวิธีการสอนที่แปลกใหม่ เช่น มีการจำกัดอาหารและงดอาหารรสหวานมันเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของ “เจ้าหนู” แต่เมื่อครูพี่เลี้ยงแสดง

ความเมตตาด้วยการช่วยปฐมพยาบาลสุนัขคู่ใจของ “เจ้าหนู” และสอนเขาเล่นดนตรีนั่นเองที่ทำให้ “เจ้าหนู” ยอมเปิดใจและปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง

เรื่องสั้น “เจ้าหนู” เป็นผลงานประพันธ์ของ ฟรองซัว โมริแยค (François Mauriac) มีชีวิตอยู่ในปี ค.ศ. 1885-1970 โมริแยค เป็นทั้งนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักวิจารณ์และราชบัณฑิตชาวฝรั่งเศสผู้มีชื่อเสียง ผู้เคยได้รับรางวัลใหญ่ด้านการประพันธ์หลายรางวัล โดยเฉพาะจากราชบัณฑิตยสภาประเทศฝรั่งเศสประเภทนวนิยายและประเภทผลงานโดยรวม และรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1907 โมริแยค เดินทางจาก บอร์โด (Bordeaux) ถิ่นกำเนิดมาใช้ชีวิตที่กรุงปารีส และในปี 1909 เขาลาออกจากการเรียนเพื่อมาทุ่มเทให้กับการประพันธ์อย่างเต็มตัว เรื่องสั้น “เจ้าหนู” หรือในชื่อภาษาฝรั่งเศส *Le Drôle* ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1933 ซึ่งเป็นช่วงที่ โมริแยค มีชื่อเสียงมากแล้วจากผลงานสร้างชื่อเรื่องก่อนหน้าหลายเรื่อง เช่น *Le Baiser au lépreux* (1922) ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยในชื่อ “จุมพิตสีขาว”, *Le Fleuve de feu* (1923), *Génitrix* (1923) หรือ “มาตา”, *Le Désert de l’amour* (1925), *Thérèse Desqueyroux* (1927) หรือ “แตเรส เดสเกรุซ์”, *Le Nœud de vipères* (1932) หรือ “ปมอสรพิษ”, *Le Mystère Frontenac* (1933) (Larousse, n.d.) ในปีนี้ “เจ้าหนู” ตีพิมพ์นั้น โมริแยค ยังได้เข้ารับตำแหน่งราชบัณฑิตในราชบัณฑิตยสภาแห่งฝรั่งเศส (l’Académie française)

แม้ในอดีต โมริแยค จะมีมุมมองแบบคาทอลิกอนุรักษ์นิยมตามการเลี้ยงดูจากครอบครัวภรรยาของเขา แต่ในช่วงทศวรรษ 30 นี้เองที่เขาเริ่มสนใจวิจารณ์สังคมมากขึ้น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โมริแยค ประณามรัฐบาลฝรั่งเศสที่เข้าร่วมกับพรรคนาซีว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบผ่านวารสารของเหล่าปัญญาชนฝรั่งเศสที่กลอบตีพิมพ์เผยแพร่และรวมเล่มตีพิมพ์ในภายหลังในชื่อ *Cahier noir* และในปีค.ศ. 1952 เขาได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมจากนวนิยาย *Le Désert de l’amour* และในปีเดียวกันนี้ โมริแยค เริ่มเขียนบทความวิจารณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมลงในคอลัมน์ประจำในหนังสือพิมพ์เลอฟิกาโร (Le Figaro) และเล็กซ์เพรส (L’Express) จนกระทั่งวาระสุดท้ายในปี 1970

บริบทในฉบับแปล

วรรณกรรม “เจ้าหนู” เป็นวรรณกรรมฉบับแปลใหม่ในปี พ.ศ. 2565 โดยนักแปลเดิม คือ วัลยา วิวัฒน์ศร ที่นำผลงานแปลของตนเองใน พ.ศ. 2538 มาปรับปรุงแก้ไขใหม่อีกครั้ง วัลยา วิวัฒน์ศร เคยดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีประสบการณ์แปลวรรณกรรมภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ได้รับรางวัลนักแปลดีเด่นสุรินทราชาและรางวัล

อิสรียาภรณ์ศิลปะและอักษรศาสตร์ชั้นอัศวิน โดยกระทรวงวัฒนธรรมประเทศฝรั่งเศส และยังเป็นผู้แปลผลงานหลายเรื่องของ โมริยัค ทั้ง “เตเรส เดสเกอร์ซุ้” “มาตา” “ปมอสรพิษ” และ “จุมพิตสีขาว” (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 5, 111-112) วรรณกรรมเรื่อง “เจ้าหนู” มีเนื้อหาไม่ยาวนานนัก เพียง 7 บท และปัจฉิมบทและมีภาพประกอบสวยงาม โมริยัค ตั้งใจประพันธ์เพื่อเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กและในเว็บไซต์จำหน่ายหนังสือทั้งภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยต่างจัดประเภทวรรณกรรมนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชน และผู้แปลเสนอเพิ่มเติมว่าเป็นหนังสือที่เหมาะสมกับผู้อ่านทุกเพศทุกวัย

สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในวรรณกรรมฉบับแปลคือ สิ่งที่เพิ่มเติมมาจากตัวบทภาษาฝรั่งเศสสามประการ อันได้แก่ “คำนำผู้แปล”, “เจ้าหนูกับการแปล” (บทวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการแปล, บริบทสังคม-วัฒนธรรมของฝรั่งเศส และเกร็ดชีวประวัติของโมริยัค) และ “เกี่ยวกับผู้แปล” (ประวัติและผลงานของผู้แปล)

สิ่งที่เพิ่มเติมมาโดยเฉพาะการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติของ โมริยัค เช่น การนำบรรยากาศชนบทในเมืองทางตะวันตกเฉียงใต้ของฝรั่งเศส บ้านเกิดมาเป็นฉากหลังของวรรณกรรมเรื่องนี้และเรื่องอื่นๆ (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 95-96) หรือประเด็นความเป็นคริสเตียนคาทอลิกของ โมริยัค ที่สอดแทรกเข้าไปในการประพันธ์ (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 109-110) เป็นจุดที่ วัลยา วิวัฒน์ศร ได้นำเสนอรายละเอียดเป็นเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจให้แก่ผู้อ่าน แต่น่าเสียดายที่บางจุดผู้แปลมิได้ระบุรายการอ้างอิงอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ที่สนใจจะหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อทราบแต่เพียงว่าโมริยัคได้กล่าวไว้ในหนังสือ “นักประพันธ์และตัวละครของเขา” ว่า โมริยัค นำเรื่องจริงมาดัดแปลงเป็นตัวละครเจ้าหนู (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 96) แต่ไม่ทราบว่ามาจากหนังสือสำนักพิมพ์ใด หน้าใด

“เจ้าหนู” ในบริบทสังคม พ.ศ. 2565: การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม

ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่น่าสนใจในวรรณกรรมฉบับแปลเรื่องนี้คือ ในบท “เจ้าหนูและการแปล” ที่ผู้แปลได้เสนอบริบทว่า โมริยัค มีเจตนารมณ์นำเสนอเรื่องจริงในหลายกรอบครวัที่รู้จักและต้องการเสนอข้อเสียของการเลี้ยงลูกแบบตามใจจนเกินไปจนเข้าตำรา “พ่อแม่รังแกฉัน” และเขียนขึ้นเพื่อให้เยาวชนอ่าน (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 96) และผู้แปลเสนอว่าผู้อ่านสามารถอ่านได้ทุกวัย แต่ในเว็บไซต์จำหน่ายหนังสือของไทยและฝรั่งเศสยังคงจัดประเภทวรรณกรรมนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชน (เน้นให้ผู้อ่านเป็นเด็กและเยาวชน) ด้วยเหตุที่ว่าวรรณกรรมมีขนาดสั้นและมีภาพประกอบตั้งแต่ฉบับตีพิมพ์ในปี 1933 และเป็นเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว วัลยา ได้นำเสนอว่าวรรณกรรมนี้เสนอ “การชักจูงเด็กให้รู้จักใช้เหตุผล นำเขามาสู่เส้นทางปกติของชีวิต” (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 96)

และบรรยายว่า “ผู้อ่านจะต้องลุ้นว่าครูจะปราบศิษย์ได้อย่างไร” (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 98) ซึ่งในเนื้อเรื่องก็มีการเสนอภาพและกลุ่มคำศัพท์ที่แสดงความเป็นขั้วตรงข้ามและความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างแอร์เนสต์ และครูพี่เลี้ยง และมีผู้ใหญ่คนอื่นในเรื่องคอยดูเรื่องนี้ด้วยความสนุกสนาน ลูครีออร์ค ชาวบ้านคนหนึ่งในเมืองมิลาสเล่าให้มาดามว์ แซลติโบต์ ครูพี่เลี้ยงสาวฟังวีรกรรมของเจ้าหนูในทันที “คุณรู้ไหมว่าทำไม (ครูคนก่อน) เธอถึงต้องไป เธอปิดประตูใส่กุญแจขังเจ้าหนูไว้ในห้อง เฮอะ! เจ้าหนูมันก็กระโดดออกทางหน้าต่าง จากชั้นสองนะครับ” (...) (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 23) มาดามว์ แซลติโบต์ เมื่อได้ฟังกลับเอ่ยขึ้นทันทีว่า “ดิฉันคงจะทำเหมือนเธอ” (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 23)

ซ้ำเมื่อครูพี่เลี้ยงเห็นพฤติกรรมเอาแต่ใจของ แอร์เนสต์ เป็นครั้งแรก ก็ต่อว่า เมอซิเยอร์โรมาซิล ผู้เป็นบิดาของเจ้าหนูว่า “คุณต่างหากไม่ได้บอกดิฉันล่วงหน้าว่าจะให้มาอบรมสั่งสอนจักรพรรดิโนโรในวัยเด็ก” (...) และยังสำคัญโดยเรียกเจ้าหนูว่า “ใช่คะ สัตว์ประหลาดที่เพิ่งเกิด” (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2565, น. 31) ผู้เขียนบทความเห็นว่าพฤติกรรมการมีอคติต่อเด็ก การพูดด้อยค่าหรือการกักขังเด็กคนหนึ่งเอาไว้อย่างที่ตัวละครแสดงออกเป็นสิ่งที่ควรอยู่แต่ในวรรณกรรม มิควรจะนำมาปฏิบัติจริง รวมทั้งเมื่อผู้อ่านในปัจจุบันนำมาอ่านก็ควรใช้วิจารณญาณประกอบ เพราะในความเป็นจริง การมีอคติและทำร้ายร่างกายหรือจิตใจเด็กและเยาวชน รวมทั้งการกล่าวโทษผู้ปกครองเด็ก มีใช้สิ่งที่นักการศึกษาหรือผู้ใหญ่ในปัจจุบันควรกระทำ

ที่น่าสังเกตอีกประการคือในตอนท้ายเรื่อง ครูพี่เลี้ยงทราบว่า แอร์เนสต์ ชอบเปียโนและดูเหมือนจะมีพรสวรรค์ในด้านดนตรี เธอกลับไม่ได้ใช้การคุยด้วยเหตุผลกับ แอร์เนสต์ แต่ใช้การสั่งและโต้แย้งแบบเย็นเฉือนไม่ว่าเขาจะต้องทำการบ้านเสียก่อนเธอก็จะเล่นเปียโนให้เขาฟังอีกครั้งในช่วงพักระหว่างคาบเรียน โดยสรุปคือตั้งแต่ แอร์เนสต์ เสียมารดาไป ก็มีผู้ใหญ่ในครอบครัวตามใจเขาถึงขีดสุดด้วยของเล่นมีค่าและอาหารหรูหรา ต่อมาก็เจอครูพี่เลี้ยงที่เคร่งครัดระเบียบแม้จะมีเมตตาอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการเจตนาทางที่สุดโต่งทั้งสองทางและบรรดาผู้ใหญ่ในเรื่องไม่ได้มีการพยายามรับฟังปัญหาและพูดคุยกับ แอร์เนสต์ อย่างจริงจังหรือใช้ “การชกจู๋เด็กให้รู้จักใช้เหตุผล นำเขามาสู่เส้นทางปกติของชีวิต” (วัลยา วิวัฒน์ศร 2565, น. 96) ตามคำกล่าวอ้างของ วัลยา วิวัฒน์ศร สักเท่าใดนัก

ตามการวิจัยของ ซานวิกตอเรสและเมนเดซ (T, Sanvictores & Mendez, 2022) เกี่ยวกับประเภทการเลี้ยงดูบุตรและผลลัพธ์ในเด็ก พบว่าตรงกับลักษณะในวรรณกรรมอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เมอซิเยอร์โรมาซิล บิดาของ แอร์เนสต์ ตามใจบุตรชายมากเกินไป เข้าข่ายการเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive Parenting) ที่จะทำให้เด็กมีปัญหาน้ำหนักเกินจากการรับประทานขนมหวานมากเกินไป และมีนิสัยเอาแต่ใจ ส่วนครูพี่เลี้ยงเข้าข่ายการเลี้ยงดูแบบเผด็จการ (Authoritarian Parenting)

เพราะใช้การสื่อสารทางเดียวคือสั่งการ ไม่ค่อยอธิบายเหตุผล ไม่ค่อยรับฟังเด็กด้วยความเข้าใจ และมักออกคำสั่งแบบมีมาตรฐานสูง ซึ่งจะทำให้เด็กเรียบร้อยแค่อ่อนหน้าเพราะเด็กกลัวการลงโทษ แต่เมื่อโตขึ้นมาจะพบปัญหาขาดความมั่นใจในตนเองเพราะไม่เคยได้ตัดสินใจเอง รวมไปถึงมีการต่อต้าน มีปัญหาในการเข้าสังคม

การอ่านวรรณกรรมแปลเรื่องนี้ในยุคปัจจุบันจึงชวนให้พิจารณาว่าสุดท้ายแล้วการเลี้ยงเด็กอย่างสุดโต่งทั้งสองทางที่เป็นภาพสะท้อนในวรรณกรรมคริสต์ทศวรรษ 30 เป็นการสื่อสารที่เพียงพอแล้วหรือสำหรับการเลี้ยงดูเด็กในยุคปัจจุบัน หรือเหมาะกับผู้อ่านเยาวชนในยุคนี้มากน้อยเพียงใด ซึ่งตรงตามที่ อีริค เอ. คิมเมล (Kimmel, 1979, p.357) ได้วิเคราะห์คุณลักษณะพิเศษเฉพาะของวรรณกรรมเยาวชนว่าแม้จะมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้อ่านหลัก แต่มักจะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค วรรณกรรมประเภทนี้เป็นสำคัญ วรรณกรรมเรื่อง “เจ้าหนู” ก็เป็นเช่นนั้น แม้ โมริยัค และเว็บไซต์ธุรกิจสิ่งพิมพ์จะตั้งใจประชาสัมพันธ์และขายวรรณกรรมนี้ในฐานะวรรณกรรมเยาวชนให้เด็กอ่าน แต่เนื้อหาของ “เจ้าหนู” ก็มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ปกครองได้เห็นฉากร “ปราบ” ลูกศิษย์และอบรมเข้าสู่ระเบียบอันเคร่งครัดอย่างชัดเจน และถ้าจะให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนอ่าน เรื่อง “เจ้าหนู” ก็ดูจะเป็นนิทานแนวอุทาหรณ์สั่งสอน (Cautionary Tale) ให้เด็กและเยาวชนเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่กำลังใช้การเลี้ยงดูแบบเผด็จการมากกว่าจะให้ความบันเทิงแก่เยาวชนหรือเสนอภาพสะท้อนตัวละครผู้ใหญ่ที่รับฟังเยาวชนอยู่ดี

แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบริบทว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ในภาษาฝรั่งเศสต้นฉบับตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ 91 ปีก่อน ก็เห็นได้ชัดว่าถือว่ามีความสำเร็จในสมัยนั้นที่นักเขียนพยายามแสดงมุมมองจากทางฝั่งเด็กเช่น แอร์เนสต์ และฝั่งผู้ใหญ่ แม้จะมีรายละเอียดไม่มากเนื่องด้วยเนื้อเรื่องที่มีความยาวไม่มากนัก ตัวบทแสดงให้เห็นจุดหมายสำคัญในด้านการประพันธ์งานที่วิจารณ์สังคมมากขึ้นของ โมริยัค ไปสู่ความเป็นคาทอลิกที่มีความเป็นสังคมนิยมมากขึ้น และสะท้อนแนวคิดในการอบรมเลี้ยงดูเยาวชนและบทวิพากษ์สังคมชนชั้นกลางทางตอนใต้ของฝรั่งเศสในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบที่เริ่มมีการเปลี่ยนผ่าน กระนั้นก็ยังมีความแตกต่างบางประการจากแนวคิดของจิตวิทยาเด็กและเยาวชนที่นักการศึกษาใช้กันในปัจจุบัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมแปลเรื่อง “เจ้าหนู” จัดเป็นวรรณกรรมแปลจากภาษาฝรั่งเศสที่เพิ่งตีพิมพ์เมื่อไม่นานมานี้และมีความน่าสนใจ วรรณกรรมฝรั่งเศสเองก็มีการแปลเป็นภาษาไทยจำนวนไม่มากในแต่ละปี การที่วรรณกรรม “เจ้าหนู” ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของ โมริยัค นักเขียนรางวัลโนเบลและราชบัณฑิต

ฝรั่งเศสได้รับการแปลโดยนักแปลชื่อดังกับสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียง คือ สำนักพิมพ์อ่าน ๑๐๑ จึงเป็นเรื่องที่น่าติดตาม วรรณกรรมเรื่อง “เจ้าหนู” เองมีเนื้อหาไม่ยาวนักและมีภาพประกอบสวยงามจึงมีรูปลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นวรรณกรรมเยาวชน รวมถึงข้อเท็จจริงที่ว่า โมริยัค ตั้งใจประพันธ์เพื่อเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กและผู้แปลเสนอเพิ่มเติมว่าวรรณกรรมแปลเรื่องนี้เป็นหนังสือที่เหมาะสมกับผู้อ่านทุกเพศทุกวัย แต่ในการอ่านในยุคปัจจุบันที่ค่านิยมและจิตวิทยาในการศึกษามีการพัฒนามากขึ้น การศึกษาวรรณกรรมแปลเรื่องนี้จึงมีความน่าสนใจที่ควรจะมีการสนทนาและวิจารณ์เพิ่มเติมหลังการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

วัลยา วิวัฒน์ศร. (2565). *เจ้าหนู*. อ่าน ๑๐๑ สำนักพิมพ์.

François Mauriac. (n.d.) [https://www.larousse.fr/encyclopedie/personnage/Fran%
C3%A7ois_Mauriac/132354](https://www.larousse.fr/encyclopedie/personnage/Fran%C3%A7ois_Mauriac/132354).

Hubbs-Tait, L., Kennedy, T. S., Page, M. C., Topham, G. L., & Harrist, A. W. (2008).

Parental feeding practices predict authoritative, authoritarian, and permissive parenting styles. *Journal of the American Dietetic Association*, 108(7), 1154–1162. <https://doi.org/10.1016/j.jada.2008.04.008>

Kimmel, E. A. (1979). Toward a Theory of Children’s Literature. *Language Arts*, 56(4), 357–362. <http://www.jstor.org/stable/41404811>

T, Sanvictores, & MD, Mendez. (2022) Types of Parenting Styles and Effects on Children. *Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024 Jan*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK568743/>